

8T3.7
พ 2367
๕5

๔๖, 66,

วิเคราะห์นวนิยายที่ได้รับรางวัล ส.ป.อ.

14 ส.ย. 2521

ปริญญานิพนธ์
ของ
พิพิชญ์ พงษ์พิงษ์

ผ่านหลักสูตรกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
พุทธศักราช ๒๕๒๑ กรุงเทพมหานคร ๓ — โทร. ๐๒๒๕๖๗๐, ๐๒๐๐๐๐๐

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต

มีนาคม 2521

ขณะที่ปรึกษาประจำตัวนิติศได้พิจารณาปัญหานี้จนบัดนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้.

.....วิมล.....ประธาน

.....โสม.....กรรมการ

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความช่วยเหลืออย่างยิ่งจาก รองศาสตราจารย์
เต็มสิริ บุญสิงห์ ประธานกรรมการฯ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ โมรี ชื่นสำราญ กรรมการควบคุม
ปริญญานิพนธ์ ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำ ข้อคิด กำลังใจ ตลอดจนได้สละเวลาตรวจแก้ไขข้อบกพร่อง
ต่าง ๆ โดยตลอดด้วยความเอาใจใส่เป็นอย่างดี จนปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงลง ผู้เขียน
ขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ผู้เขียนขอขอบพระคุณ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ที่ได้อำนวยความสะดวกในการค้นคว้า
เอกสารต่าง ๆ เกี่ยวกับการประวัตรรณกรรม ส.ป.อ.

คุณสุกัญญา ชลสิทธิ์ คุณสุภา สิริสิงห์ และคุณสุวรรณี สุคนธ์เที่ยง ที่ได้ให้ข้อมูล
บางประการสำหรับปริญญานิพนธ์ฉบับนี้

ศาสตราจารย์ กุหลาบ มัลลิกะมาส และ ศาสตราจารย์ หม่อมหลวง บุญเหลือ
เทพยสุวรรณ ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำและให้ยืมเอกสารประกอบการค้นคว้า

ขอขอบคุณ คุณศรีศิลป์ เทศธรรม คุณวิชา หรวงแสง คุณศรีสรรค์ ประสิทธิ์ธรรม
คุณฉัตรภรณ์ ภักดีพันธุ์ และคุณพิศมัย จอมสวรรค์ เพื่อนผู้ให้ความช่วยเหลือและให้กำลังใจแก่
ผู้เขียนมาโดยตลอด

ผู้ซึ่งสนับสนุนและส่งเสริมให้เขียนได้ศึกษาจนถึงขั้นการศึกษามหาบัณฑิต พระคุณนั้น
หาที่สุดมิได้คือ คุณพ่อและคุณแม่บังเกิดเกล้า.

พิพิชญ์ พุทธิพงษ์

โครงเรื่อง	69
แกนของเรื่อง	73
ฉาก	74
ตัวละคร, ...	77
สำนวนภาษาและบทสนทนา	93
คุณค่าของนวนิยายที่มีต่อสังคมไทย... ..	98
~~2~~ วิเคราะห์นวนิยายเรื่องจดหมายจากเมืองไทย ของ โปเตชั่น.. ..	99
ภูมิหลังของนักประพันธ์ที่มีผลต่อ <u>แนวคิดและกลวิธี</u> ในการประพันธ์.. ..	99
เนื้อเรื่อง	100
โครงเรื่อง	113
แกนของเรื่อง	117
ฉาก	117
ตัวละคร	120
สำนวนภาษาและบทสนทนา... ..	145
คุณค่าของนวนิยายที่มีต่อสังคมไทย... ..	152
3 วิเคราะห์นวนิยายเรื่องเขาชื่อยอดกานต์ ของ สุวรรณี สุคนธา.. ..	154
ภูมิหลังของนักประพันธ์ที่มีต่อแนวคิดและกลวิธีในการประพันธ์	154
เนื้อเรื่อง	154
โครงเรื่อง	161
แกนของเรื่อง	164
ฉาก	165
ตัวละคร	173

สำนวนภาษาและบทสนทนา...	189
คุณค่าของนวนิยายที่มีต่อสังคมไทย ..	196
๕ วิเคราะห์นวนิยายเรื่องกะวันตกคืน ของ กฤษณา อโศกสิน...	198
ภูมิหลังของนักประพันธ์ที่มีผลต่อแนวคิดและกลวิธีในการประพันธ์..	198
เนื้อเรื่อง ..	199
โครงเรื่อง ..	207
แก่นของเรื่อง ..	213
ฉาก ..	214
ตัวละคร ..	216
สำนวนภาษาและบทสนทนา...	235
คุณค่าของนวนิยายที่มีต่อสังคมไทย...	244
4 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ...	245
สรุปผลการวิเคราะห์ ..	245
อภิปรายผลการวิเคราะห์ ..	249
ข้อเสนอแนะ ..	250
บรรณานุกรม ..	251
บทกวี	

บทนำ

เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า วรรณคดีหรือวรรณกรรมนั้นเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตมนุษย์ชาติที่เจริญแล้วทุกชาติก็จะต้องมีวรรณคดีหรือวรรณกรรมเป็นของตนเอง แต่จะมีมากหรือน้อยนั้นขึ้นอยู่กับความเจริญของชาตินั้นเป็นสำคัญ วรรณคดีหรือวรรณกรรมของแต่ละชาติจะได้รับการถ่ายทอดมาจนถึงคนในยุคปัจจุบัน อาจจะถ่ายทอดโดยการบอกเล่าด้วยปากแล้วท่องจำสืบทอดกันมา หรือโดยการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรก็ได้ จากวรรณคดีหรือวรรณกรรมที่ตกทอดมาจนถึงปัจจุบันนี้เอง จะทำให้คนในยุคปัจจุบันทราบถึงเรื่องราวเกี่ยวกับชีวิตในอดีตจนถึงปัจจุบันของชาติตน ทั้งนี้เพราะ "วรรณคดีเป็นเรื่องแสดงภาพชีวิต ความคิด จิตใจ อุดมคติหรือความนิยม ความต้องการของมนุษย์ วรรณคดีในอดีตเป็นเครื่องบันทึกสภาพดังกล่าว เช่น เกี่ยวพันกับวรรณกรรมปัจจุบันก็เป็นสิ่งบันทึกความเป็นไปในปัจจุบัน" ¹

ชาติไทยนับเป็นชาติหนึ่งที่มีความเจริญมาช้านาน วรรณกรรมของไทยที่ตกทอดมาจนถึงปัจจุบันนี้มีทั้งประเภทร้อยแก้วและร้อยกรอง วรรณกรรมทั้งสองประเภทนี้ตามหลักฐานที่ปรากฏ ร้อยแก้วมีชนก่อน ร้อยกรองปรากฏมาภายหลังในระยะเวลาระหว่าง สมัยกรุงสุโขทัยจนถึง สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น (รัชกาลที่ 3) จะเห็นได้ชัดทีเดียวว่า ร้อยกรองมีปริมาณมากกว่าร้อยแก้ว ถอนจากนี้ร้อยแก้วก็เริ่มขยายตัวเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว วรรณกรรมทั้งสองประเภทนี้มีปริมาณทัดเทียมกัน หลังจากนั้นร้อยกรองก็เริ่มเสื่อมความนิยมลง ส่วนร้อยแก้วนั้นได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย จนกระทั่งในปัจจุบันนับได้ว่าเป็นยุคของร้อยแก้วอย่างแท้จริง

¹ กุหลาบ มลลิกะบาต วรรณกรรมไทย หน้า 152 - 153.

วรรณกรรมประเภทร้อยแก้วนั้นแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทกว้าง ๆ คือ สารคดีและบันเทิงคดี สารคดีก็คือนิพนธ์ที่มีจุดมุ่งหมายจะให้ความรู้แก่มนุษย์เป็นประการสำคัญ ความบันเทิง เป็นสิ่งที่ส่งรณลงมา ส่วนบันเทิงคดีก็คือนิพนธ์ที่มีจุดมุ่งหมายที่จะให้ความบันเทิงแก่ผู้อ่าน และหากจะมีเนื้อหาสาระ อันเป็นความรู้แก่มนุษย์ ก็เป็นเพียงผลพลอยได้เท่านั้น ไม่ใช่จุดประสงค์สำคัญของนิพนธ์แต่อย่างใด ¹

ความเป็นมาของวรรณกรรมร้อยแก้วที่เป็นบันเทิงคดีของไทยนั้น "ตั้งแต่ยุคสุโขทัยมาจนถึงคลกยุคกรุงธนบุรี หนังสือที่เป็นร้อยแก้วของไทยไม่มีหนังสือประเภทบันเทิงคดี ส่วนใหญ่จะเป็นหนังสือที่เกี่ยวข้องเรื่องศาสนา จารึกเหตุการณ์ต่าง ๆ เช่น ประวัติศาสตร์ และเรื่องกฎหมาย" ² เช่น ไตรภูมิกถา ศิลาจารึกหลักที่ 1 ของพ่อขุนรามคำแหง พระราชพงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ และกฎหมายลักษณะพยาน ในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถที่ 1 เป็นต้น "หนังสือร้อยแก้วที่เป็นบันเทิงคดีเริ่มปรากฏครั้งแรกในสมัยสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก คือสามก๊กและราชาธิราชทั้งสองเรื่องนี้เจ้าพระยาพระคลัง (หน) เป็นผู้ดำเนินการแก้ไข โดยแปลมาจากฉบับภาษาจีนและมอญความล้น" ³ แต่แบบที่ใช้ในการประพันธ์ยังคงเป็นแบบเล่านิทานหรือบรรยายความอยู่ กล่าวคือไม่มีการพรรณนาสภาพภูมิประเทศ กิจกรรมทาง ความรู้สึกของตัวละคร คำพูดของตัวละครก็ไม่อยู่ในลักษณะการบรรยายในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว หลังจากพวกนักเรียนไทยที่ไปศึกษาในยุโรปกลับมายังประเทศไทย ก็ได้นำเอารูปแบบร้อยแก้วที่เป็นบันเทิงคดีแบบใหม่เข้ามาเผยแพร่คือนวนิยายและเรื่องสั้น จึงทำให้อย่างน้อยร้อยแก้วบันเทิงคดีที่ใช้การประพันธ์แบบนิทาน เปลี่ยนมาเป็นร้อยแก้วบันเทิงคดีที่ใช้การประพันธ์แบบวรรณกรรมสากลดังที่เห็นมา

¹ สวัสดิ์ ศรีเพ็ญ ความรู้ทั่วไปทางวรรณกรรมไทย หน้า 400.

² ก.

³ ก. หน้า 403.

✓ ในวงวรรณกรรมไทยในปัจจุบัน นวนิยายนับเป็นข้อเขียนทางบันเทิงคดีที่ได้รับความนิยมและเป็นที่นิยมกันอย่างกว้างขวางในคนไทย เพราะ "นวนิยายเป็นวรรณกรรมที่เข้าถึงบุคคลต่าง ๆ ในสังคมได้มากที่สุด มีความง่าย ความบันเทิง เฟลิกเพลินแทรกซ้อนอยู่ ทำให้ผู้อ่านรู้สึกว่าเป็นเรื่องเบาสมอง มีชีวิตต่าง ๆ โลกเด่นเป็นกึ่งหนึ่งสื่ออย่างมีชีวิตชีวา สนุกสนาน อ่านได้เรื่อย ๆ อย่างไม่เคร่งเครียด" ¹ และ "นอกจากจะได้รับความสนุกสนานเฟลิกเพลินจากสิ่งที่อ่านแล้วยังได้ขบคิดและภาพชีวิตที่สนใจอีกด้วย เพราะนวนิยายเป็นเรื่องที่สมมติขึ้นโดยอาศัยเหตุการณ์ของมนุษย์ในสังคมเป็นพื้นฐาน แล้วนำมาปรุงแต่งให้มีความสมจริง" ² ความสนใจต่อนวนิยายนั้นมีอยู่ทั่วไปทุกวงการ ทั้งในวงการนักอ่าน นักเขียน นักวิจารณ์และในวงการศึกษา

ในวงการนักวิจารณ์ นับว่านวนิยายได้รับความนิยมมาก จึงจะเห็นได้จากการจัดให้มีการประกวดนวนิยายยอดเยี่ยมประจำปีขององค์การต่าง ๆ เช่น องค์การ ส.ป.อ. สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย และสมาคมผู้จัดพิมพ์และผู้จำหน่ายหนังสือแห่งประเทศไทย เป็นต้น ผลจากการประกวดในแต่ละปีที่ผ่านมา จะมีนวนิยายยอดเยี่ยมที่ผ่านการคัดเลือกให้ได้รับรางวัลชนะเลิศการประกวด นวนิยายที่ได้รับรางวัลชนะเลิศเหล่านี้ล้วนน่าสนใจและน่าศึกษาทั้งสิ้น ว่าแต่ละเรื่องนั้นมีค่าที่ดีเกินเป็นเพียงนิยายอย่างไร จึงได้รับรางวัลชนะเลิศ

✓ ทางด้านการศึกษา นวนิยายนับว่ากำลังมีบทบาทสำคัญ เนื่องจาก "นวนิยายนั้นเป็นศิลปะสมัยใหม่อย่างหนึ่งที่สังคมไทยในปัจจุบันถือว่ามีความสำคัญ เพราะเป็นวิธีหนึ่งแห่งการให้การศึกษา"

¹ "นวนิยายนำเน้ากาไปสู่จุดจบ" อักษรศาสตร์วิจารณ์ ตุลาคม - พฤศจิกายน 2518 หน้า ๓๓

² จิตรลดา สุวัติกุล การสอนนิทานและหลักเกณฑ์การวิจารณ์วรรณกรรมไทยร่วมสมัย เรื่อง "เขาชื่ออานต์" ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่สี่ ปริญญาโท ภาควิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ 2518

แก่คนหมู่มาก" ¹ นอกจากนั้นนวนิยายยังนับว่าเป็นเรื่องสำคัญที่อยู่ในรายวิชา "วรรณกรรมไทย
ปัจจุบัน" ซึ่งวิชานี้ นักการศึกษาเห็นความสำคัญมาก "เพราะวิชานี้จากกล่าวได้ว่า เป็นวิชาเดียว
ที่สะท้อนให้เห็นถึงความรู้สึกนึกคิดของบุคคล และรวมตลอดถึงสังคมในวงกว้างด้วย ในปัจจุบันทุกสิ่ง
ทุกอย่างดำเนินไปอย่าง เร่งรีบจนแทบไม่มีใครมีเวลาว่าง เกือบทุกคนเป็นอย่างไร ก็คิดเห็นในเรื่อง
ต่าง ๆ อย่างไร ทั้งเมื่อนี้ ... เราพอจะทราบได้จากการศึกษาคุณค่าวิชาวรรณกรรม" ²
ประกอบกับ "การเรียนวรรณกรรมปัจจุบันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งแก่การใช้ภาษา นักเรียนได้เห็น
ตัวอย่างภาษาแบบต่าง ๆ ได้รู้จักภาษาแห่งศิลปะ ทั้งยังเป็นการจำลองให้เห็นภาพชีวิต เช่น
เรื่องผู้ดี ทำให้ทราบทัศนะของผู้เขียนเกี่ยวกับความเป็นผู้ดี ผู้เขียนอาจแสดงทัศนะนั้น ๆ จากคำพูด
ของตัวละคร การแต่งตัว การแสดงความรู้สึกด้าน ภาษาในเรื่องก็บอกให้รู้ถึงกาลสมัย" ³
นอกจากนี้ยัง เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า "หนังสือนวนิยายเรื่องดี ๆ ย่อมใช้เป็นอุปกรณ์สนับสนุน
การเรียนการสอน และส่งเสริมให้เกิดนิสัยรักการอ่านของมวลชนได้เป็นอย่างดียิ่ง เพราะไว้ใน
เวลาปกติประชาชนส่วนมากมีแนวโน้มในการ เลือกรับหนังสือ นวนิยาย มากกว่าอ่านหนังสือสารคดี
วิชาการ" ⁴ อยู่แล้ว

¹ เจือ สตะเวทิน "การศึกษานวนิยายในมหาวิทยาลัย" รายงานการสัมมนาการสอน
วรรณกรรมไทยปัจจุบันในระดัอุดมศึกษา หน้า 111.

² พนมพล อาสนจินดา "กล่าวได้ว่าเปิดสัมมนาเรื่องการสอนวรรณกรรมไทยปัจจุบัน ระดั
อุดมศึกษาของอธิการบดีมหาวิทยาลัยเชียงใหม่" รายงานการสัมมนาการสอนวรรณกรรมไทย
ปัจจุบันในระดัอุดมศึกษา หน้าคำนำ

³ ระวาท วณิชพันธ์ "การสอนวรรณกรรมปัจจุบัน" คู่มือวิชาภาษาไทย เล่ม 3
หน้า 269.

⁴ กำรง เพ็ชรพลาย "บทบรรณาธิการ ขั้วนอกนาโดยสี่ห้า" วารสารห้องสมุด
มกราคม - กุมภาพันธ์ 2517 หน้า 75.

นอกจากความสำคัญของนวนิยายในด้านให้การศึกษาคอสังคมดังกล่าวมาแล้ว นวนิยายยังมีจุดประโยชน์อีกมาก ซึ่งมีอยู่ให้เห็นเกี่ยวกับคุณประโยชน์ของนวนิยายไว้อย่างต่าง ๆ กัน เช่น น.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ¹ กล่าวว่า

คุณค่าของนวนิยายทั่วไปก็คือ การให้ "ประสบการณ์เทียบ" คนเราทั่ว ๆ ไปน้อยคนนัก จะมีประสบการณ์ที่กระทบอย่างกว้างขวางและมากประเภท ประสบการณ์ของเรามากับซ้ำและแคบ ยิ่งมีชีวิตจริงเท่าใดประสบการณ์ยิ่งน้อย ประสบการณ์ต่าง ๆ มีความสำคัญในชีวิตของสังคม คนที่รู้จักอ่านนวนิยายย่อมมีประสบการณ์เทียบ ไต่สวนอารมณ์ต่าง ๆ จึงมีความรู้เรื่องชีวิตดีกว่าคนที่ไม่ได้อ่าน นอกจากประสบการณ์แล้วนวนิยายยังให้ความรู้ทางภาษา กติสื่อนใจและเป็นทางทำให้ผู้อ่านเข้าใจวัฒนธรรมของคน เข้าใจธรรมชาติของชนชาติต่าง ๆ เข้าใจถึงชนประเภทต่าง ๆ และเข้าใจจิตใจของมนุษย์ขึ้นด้วย

กุหลาบ มลลิกะมาส² ได้กล่าวถึงคุณประโยชน์ที่ได้จากนวนิยายว่า

1. ได้ความสนุกสนานเพลิดเพลินจากเหตุการณ์ (events) ที่คัดเลือกอย่างดีแล้ว เพราะผู้แต่งได้เลือกเฉพาะเรื่องเด่น สำคัญ และน่าสนใจ
2. ได้ศึกษามนุษย์ (characters) นวนิยายทำให้รู้ความอ่อนแอของตนเองที่ปรากฏเป็นตัวละครในนวนิยาย การศึกษาชีวิตมนุษย์จากบุคคลในเรื่องจะได้เป็นเครื่องช่วยให้รู้จักตนเอง และปรับปรุงตนเอง

การรู้จักและเข้าใจลักษณะบุคคล ทำให้ผู้อ่านบังเกิดความลึก ความรอบรู้ รู้สิ่งที่ควรไม่ควรตามกาลเทศะ และรู้ถึงสภาพจิตใจของผู้อื่น บังเกิดความเข้าใจ และความเห็นใจ เหล่านี้ถ้ารู้จักไว้ได้เป็นประโยชน์แก่ชีวิตก็ย่อมสร้างบุคลิกภาพที่ดี ขจัดปมขัดข้องและปมเชื่อง รู้จักทำตนให้เป็นสุข และรู้จักให้ความสุขแก่ผู้อื่นด้วย

¹ บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, น.ล. แนะแนวทางการศึกษาวิชาวรรณคดี หน้า 43.

² กุหลาบ มลลิกะมาส "การสอนวิชาวรรณคดี" ภูมิอวิชาภาษาไทยเล่ม 3

ส่วน เพื่อ กุสุมา ๓ อุษยา ¹ โคสรูปคูปะโยชนของนวนิยายไว้ 7 ประการ คือ

1. ประโยชน์ที่เกื้อหนุนเป็นวรรณคดี คือผู้อ่านได้รับความสนุกเพลิดเพลิน เกิดอารมณ์
ความสะเทือนใจ และความนึกฝันไปตามท้องเรื่อง
2. ประโยชน์อันเกิดแก่ผู้เขียนเอง ได้แก่การระบายอารมณ์ การแสดงความคิด
การให้ทัศนะหลักเกณฑ์ชีวิตแก่ผู้อ่าน
3. ประโยชน์ในฐานะที่เป็นเครื่องบันเทิง ทั้งในสมัยโน้นสมัยนี้ แล้วยังถ่ายทอดออกมา
ในรูปเครื่องบันเทิงอื่น ๆ เช่น ละคร วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ เป็นต้น เรียกว่าเป็นการประยุกต์
ของนวนิยาย
4. ประโยชน์ด้านใ้้ความรู้ เช่น สภาพความเป็นอยู่ ภูมิฐานบ้านเมือง วัฒนธรรม ฯลฯ
หรือจะสรุปว่า สะท้อนให้เห็นสภาพชีวิต ในเรื่องที่แต่งก็ได้ แต่ทำได้ดีกว่าสิ่งอื่น เช่น ประวัติศาสตร์
คือให้รายละเอียดของชีวิตมากกว่า
5. ประโยชน์ด้านภาษา ผู้อ่านได้สัมผัสกับภาษาที่ร้อยกรองไว้อย่างประณีตบรรจงแล้ว
6. ประโยชน์ด้านกิจกรรม ดังกล่าว นักการศึกษาอเมริกันสำคัญคนหนึ่งกล่าวว่า
"วรรณคดีทำให้ผู้อ่านมีโอกาสที่จะสำรวจคุณสมบัติต่าง ๆ ของมนุษย์ที่ปรากฏในวรรณคดี (หรือ
นวนิยาย) เช่น ความคิดเห็น ความรู้สึกนึกตอบชีวิต ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกัน แล้ว
ก็ได้สำรวจตัวเองว่าอะไรหรือเลวอย่างไรตามที่อ่านมา ทำให้รู้จักตัวเองดีขึ้น"
7. ประโยชน์ในทางการเมือง นวนิยายบางเรื่องอาจทำให้การเมืองผันแปรไปได้
เนื่องจากผู้อ่านมีจิตใจคล้อยตาม เช่นเรื่องของ ซาลส์ คิกเกนส์ ทำให้รัฐบาลต้องแก้ไขกฎหมาย
เกี่ยวกับการใช้แรงงานแก่เด็ก ... เรื่องชีวิตขมของ มนต์ จรรมงก์ ทำให้คนคิดต่อต้าน
อิทธิพลของ เภรรัฐในชนบท "อดทนทางกาย ไม่ไถ่คอกงานทางใจ"

¹ เพื่อ กุสุมา ๓ อุษยา "เรื่องอ่านเล่นหรือนวนิยายในวรรณคดีไทย" จันทร์ เกษม
พฤกษิกายน - ธันวาคม 2511 หน้า 51 - 52.

จากคุณค่าของนวนิยายที่กล่าวมานี้ ถ้าพิจารณาแล้วจะเห็นว่าสมควรอย่างยิ่งที่กระทรวง
ศึกษาธิการได้กำหนดให้ แบบเรียนเล่ม 2 หนังสืออ่านภาษาไทยของนักเรียนชั้นมัธยม
ศึกษาปีที่ 4 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ประกอบด้วยนวนิยายหลายเรื่อง เพื่อให้เด็กได้มีโอกาส
เลือกเรียน ก็ขอชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ให้เลือกเรียนนวนิยายเรื่องใดเรื่องหนึ่งในเรื่อง อุกมการ
บนแสนชนาน ของ อรุณชัย พุ่มหาราช ของ เจริญเอง และกองทัพรธรรม ของ สุชีพ ปุญญานุภาพ
ล้วนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ให้เลือกเรียนนวนิยายเรื่องใดเรื่องหนึ่งในเรื่อง จกหมายจากเมืองไทย
ของ โปณ บุ๊ก ของ ดอกไม้สด และจดหมายเหตุนักการเกิดทางสู่ประเทศสยามของบาทหลวงคาซาร์ก็
เล่ม 3 - 5 ของ สันต์ ท. โกมลบุตร ส่วนในระบอบอุดมศึกษานั้นก็สมควรเช่นกันที่ได้จัดวิชา
วรรณกรรมปัจจุบันเป็นวิชาบังคับสำหรับนิสิตนักศึกษา วิชาเอกภาษาไทย

เมื่อนวนิยายกำลังมีบทบาทสำคัญในวงการศึกษทั้งในระดับมัธยมศึกษา และระดับ
อุดมศึกษาก็กล่าวได้ว่า ผู้วิจัยจึง เห็นว่าสมควรอย่างยิ่งที่จะศึกษาวิเคราะห์นวนิยาย โดยเฉพาะ
นวนิยายที่ได้รับยกย่องแล้ว เพื่อจะได้ใช้เป็นแนวทางประกอบการศึกษานวนิยายเรื่องอื่น ๆ และ
เนื่องจากในบรรดานวนิยายที่ได้รับรางวัลชนะเลิศการประกวดด้วยกัน ผู้วิจัยมีความเห็นว่า
นวนิยายที่ได้รับรางวัลขององค์การ ส.ป.อ. นั้นน่าสนใจมาก เพราะได้รับการวิพากษ์วิจารณ์
ทั้งทางด้านสมัยนิยมและไม่เห็นด้วย ประมวลก็มีจำนวนมากพอที่จะใช้เป็นข้อมูลสำหรับงานวิจัยได้
จึงได้นำมาศึกษาวิเคราะห์เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการศึกษานวนิยายต่อไป

ความมุ่งหมายในการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อศึกษานวนิยายที่ได้รับรางวัล ส.ป.อ. ในแง่ศิลปะการประพันธ์ ลักษณะเด่น
และอื่น ๆ
2. เพื่อศึกษาภูมิหลังของนักประพันธ์ที่มีผลต่อแนวถือและกลวิธีในการประพันธ์นวนิยาย
3. เพื่อศึกษาคุณค่าของนวนิยายที่ได้รับรางวัล ส.ป.อ. แต่ละเรื่องที่มีต่อสังคมไทย
4. เพื่อประโยชน์สำหรับการเรียนการสอนวิชาวรรณกรรมปัจจุบันในระดับมหาวิทยาลัย

ความสำคัญในการศึกษากันคว้า

1. ทำให้ทราบถึงกลวิธีในการประพันธ์นวนิยาย และลักษณะเด่นของนวนิยายแต่ละเรื่องที่ได้รับรางวัล ส.ป.อ.
2. ทำให้ทราบถึงคุณค่าของนวนิยายที่ได้รับรางวัล ส.ป.อ. แต่ละเรื่องที่มีต่อสังคมไทย
3. สามารถนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในการเรียนการสอนวิชาวรรณกรรมปัจจุบันในระดับมหาวิทยาลัย และเป็นแนวทางสำหรับศึกษานวนิยายอื่น ๆ ได้
4. ชี้แนะให้เห็นว่า การอ่านนวนิยายนั้นจะก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งทางด้านความบันเทิง และสาระประโยชน์อื่น ๆ ด้วย

สมมติฐานในการศึกษากันคว้า

1. นวนิยายที่ได้รับรางวัล ส.ป.อ. นั้นมีลักษณะที่เด่นทั้งในด้านเนื้อหา อันได้แก่ โครงเรื่อง ตัวละคร บทสนทนา ฉากและแก่นของเรื่อง ด้านกลวิธีในการประพันธ์และภาษา
2. นวนิยายที่ได้รับรางวัล ส.ป.อ. นั้นมีลักษณะแปลกใหม่ (Novelty) บางประการ
3. นวนิยายที่ได้รับรางวัล ส.ป.อ. นั้นมีคุณค่าด้านส่งเสริมความคิดในทางสร้างสรรค์ บางประการแก่ผู้อ่าน
4. นวนิยายที่ได้รับรางวัล ส.ป.อ. นั้นเสนอปัญหาของสังคมไทยร่วมสมัย

ขอบเขตของการศึกษากันคว้า

การศึกษากันคว้าครั้งนี้จะทำการวิเคราะห์เฉพาะนวนิยายที่ได้รับรางวัล ส.ป.อ. เพียง 4 เรื่อง เท่านั้น คือ นวนิยายเรื่อง เรือบนบก ของกฤษณา อโศกสิน นวนิยายเรื่อง จดหมายจากเมืองไทย ของโบกั้น นวนิยายเรื่อง เรืออวกาศ ของสุวรรณี สุคนธา และ นวนิยายเรื่องกะวันตกดิน ของกฤษณา อโศกสิน

ข้อตกลงเบื้องต้นในการวิจัย

1. การศึกษาครั้งนี้จะศึกษาวิเคราะห์นวนิยายแต่ละเรื่องที่ได้รับรางวัล ส.ป.อ. ตามหัวข้อเรื่องต่อไปนี้

- 1.1 ภูมิหลังของนักประพันธ์ที่มีผลต่อแนวคิด และกลวิธีในการประพันธ์
- 1.2 เนื้อเรื่อง
- 1.3 โครงเรื่อง
- 1.4 แก่นของเรื่อง
- 1.5 ฉาก
- 1.6 ตัวละคร
- 1.7 ส่วนภาษาและบทสนทนา
- 1.8 คุณค่าของนวนิยายที่เป็นเอกลักษณ์ไทย

2. การวิจัยครั้งนี้จะไม่วิจารณ์นวนิยายตามทฤษฎีการวิจารณ์ที่นักทฤษฎีหนึ่งโดยเฉพาะ หากแต่จะพิจารณาว่าเข้าใจเท่าที่เห็นควร และผู้วิจัยจะไม่กล่าวถึงรายละเอียดของทฤษฎีการวิจารณ์ที่นำมาใช้ประกอบการใด

คำจำกัดความพิเศษเฉพาะ

วิเคราะห์ คือการแยกแยะส่วนต่าง ๆ ออกมาให้ถนัดที่สุดเท่าที่จะทำได้ไปตามรูปแบบของงานนั้น ๆ ¹ สิ่งไม่ปรากฏในขณะนี้ ผู้วิจัยจะแยกส่วนต่าง ๆ ของนวนิยายที่ได้รับรางวัล ส.ป.อ. ตามเกณฑ์ในการวิจารณ์นวนิยาย

นวนิยายที่ได้รับรางวัล ส.ป.อ. คือนวนิยายที่ชนะเลิศการประกวดวรรณกรรมประเภทนวนิยายขององค์การ ส.ป.อ. ระหว่างปี พ.ศ. 2511 - 2515 ซึ่งมีนวนิยายที่ชนะเลิศการประกวดรวม 4 เรื่อง คือ เรื่องเรือนสุเมย์ ของกนกพงศ์ อโศกสิน เรื่องจดหมายจาก

¹ บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, ม.ล. วิเคราะห์วรรณคดีไทย หน้า 7.

เมืองไทย ของ โบกั้น เรื่อง เขาช่อกานต์ ของ สุวรรณี สุคนธา และ เรื่อง ตะวันตกกิน ของ
กฤษณา อโศกสิน

วิธีดำเนินการค้นคว้า

1. อ่านและศึกษานวนิยายที่ได้รับรางวัล ส.ป.อ. อย่างละเอียดทั้ง 4 เรื่อง คือ
เรื่อง เรือนมยุรี วนหมายจากเมืองไทย เขาช่อกานต์ และ ตะวันตกกิน
2. ศึกษาหนังสือและเอกสารต่าง ๆ ทั้งที่เป็นเรื่องทั่ว ๆ ไปในหัวข้อ "นวนิยาย"
และที่เป็นบทวิจารณ์นวนิยายที่ได้รับรางวัล ส.ป.อ. โดยเฉพาะ
3. วางเค้าโครงในการศึกษาค้นคว้า
4. ศึกษาวิเคราะห์นวนิยายที่ได้รับรางวัล ส.ป.อ. ความแนวที่วางไว้
5. ศึกษาภูมิหลังของนักประพันธ์ที่มีผลต่อแนวคิดและกลวิธีในการประพันธ์ และ
แนวความคิดประการในการประพันธ์นวนิยายแต่ละเรื่อง โดยการสืบหาจากนักประพันธ์โดยตรง
6. เสนอผลของการศึกษาค้นคว้าแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical
Description)

เอกสารและการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า

ถึงแม้ว่ารางวัลทางวรรณกรรมขององค์การ ส.ป.อ. ในทัศนะของบุคคลบางท่านจะ
เห็นว่า เป็นรางวัลที่เน้นว่านวนิยายเพียงเล็กน้อย¹ ไม่เหมาะสมกับรางวัลระดับชาติก็ตาม
แต่รางวัลทางวรรณกรรมขององค์การ ส.ป.อ. ก็มีผลทำให้วงการเขียนและวงการอ่านของไทย
โดยเฉพาะในขั้นแรกก็ประเภทนวนิยายก็กึกก้อง มีความเคลื่อนไหวขึ้นอีกเป็นอันมาก

¹
1 000 เหรียญสหรัฐ ฯ

สำหรับนวนิยายที่ได้รับรางวัลขององค์การ ส.ป.ว. ทั้ง 4 เรื่อง คือ เรื่อง เรือนมยุรี ของกฤษณา อโศกสิน เรื่องจกหมายจากเมืองไทย ของโบกั้น เรื่อง เขาชื่ออากนธ์ ของสุวรรณี สุคนธา และเรื่องกะวันตกกิม ของกฤษณา อโศกสิน นั้น ได้มีผู้เขียนแสดงความคิดเห็นว่า หลายท่านควรรู้ เช่น

บุญเหลือ เทพยสุวรรณ¹ กล่าวถึงนวนิยายเรื่อง เรือนมยุรีว่า เรื่อง เรือนมยุรี ใช้แนวเรื่องที่กฤษณา อโศกสิน ชอบใช้บ่อย ๆ คือความรักกับความใคร่มีความสำคัญในชีวิตมนุษย์ ไม่ว่ามนุษย์จะอยู่ในฐานะใด อาชีพใด แก่เรื่องและเนื้อเรื่องแปลกจากหนังสืออื่น ๆ พอลดความไม่คอยมี อากศเควากัวละครตัวไหนจะทำอะไร เหตุการณ์จะเป็นอย่างไร และลักษณะนิสัยของตัวละครก็แตกต่างกัน เนื้อเรื่องก็อาศัยลักษณะนิสัยต่าง ๆ ของตัวละครเหล่านั้น ไม่ค่อยต้องอาศัยความบังเอิญ เช่นที่มักพบในนวนิยายทั่ว ๆ ไป ในหนังสือเรื่องนี้ก็ประพันธ์ได้แสดงฝีมืออยู่ในขั้นดี ทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกว้าแวงด้วยความตึงตังใจ และมีความสัจจริงมาก แต่ในตอนจบของเรื่องต้องถือว่าอ่อนไป ถึงแม้ว่าชีวิตมนุษย์จะลงเอยได้แบบนั้นก็ตามมากต่อบาก แต่ในวิธีการประพันธ์ ความจริงของชีวิตจะอาศัยเกินไปนักไม่ได้ .. ความดีของกฤษณา อโศกสิน ในบรรดานักประพันธ์ในสมัยปัจจุบันนี้ที่สมควรกล่าวอยู่อย่างหนึ่งคือ มีการแสดงลักษณะนิสัย วาจา การกระทำของคนที่เป็นคนไทย อยู่ในสังคมไทยเป็นเอกลักษณ์ไม่ก่เป็นเงา ๆ ทำให้แลเห็นว่า กฤษณา อโศกสิน ได้ใช้ความสังเกตคนที่ตนได้พบและพฤติการที่ประทับใจแล้วใช้ลักษณะเหล่านั้นเป็นประโยชน์แก่การพรรณนาของตนได้

เรื่องยศ จันทกริ² ได้กล่าวถึงนวนิยายเรื่อง เรือนมยุรี ไว้ว่า "เรือนมยุรี" เป็นการฉายภาพมนุษย์ชีวิตที่ "กฤษณา" ถนัดมากที่สุดออกมาปรากฏเป็นทิวหนังสือ โลกในเรื่องราวเกี่ยวกับครอบครัว ผัว ๆ เมีย ๆ เป็นความเชื่อเรื่องกฎเกณฑ์สังคมมี และเมื่อใครฝ่าฝืนขึ้นมา จะมีปฏิกิริยาโต้ตอบออกมาให้เห็นจากผู้ที่อยู่ในแวดวงสัมพันธ์กัน กล่าวถึงความทุกข์ยากและ

¹ บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, บ.ล. "หัวเลี้ยวของวรรณคดีไทย" วรรณไวทยาการ หน้า 101 - 102

² เรื่องยศ จันทกริ "กฤษณา อโศกสิน ทำงาน" อักษรภาสกรพิราภ ตุลาคม - พฤศจิกายน 2518 หน้า 19 - 21.

เวอร์มวามีส่วนในการกำหนดปฏิกิริยาเหล่านั้นขึ้น

ความเชื่อของ "กฤษณา" ยัง เต็มไปด้วยเรื่อง เวอร์มวามีกรรมแต่อยู่ตรงนี้ จึงมักทำให้หลายครั้ง เว้นบายนที่เพ่งมีลักษณะของอุกิเทกุ ความบังเอิญเต็มหัวไปหมดซึ่งผิดไปจากวิถีชีวิตของมนุษย์จริง ๆ "เรื้อนมนุษย์" เป็นความตั้งใจของ "กฤษณา" ที่จะถ่ายทอดความและเหลวภายในกรอบกรัว ผู้ที่เป็นแฉกมาพบเรื้อนจะความเอาใจใส่ และมีนิสัยที่เขากันไม่ได้ ความผิดพลาดทั้งกล่าวก็ไปเป็นผลสะท้อนตกผลเป็นลูก และหลังจากนั้นความแตกแยกกระส่ำระสายของกรอบกรัวก็เกิดขึ้น ... ลักษณะที่ขบขึงของ "เรื้อนมนุษย์" น่าจะอยู่ที่การถ่ายทอดสภาพกรอบกรัว... ความเชื่อชาวขอมหนึ่งของ "กฤษณา" ที่ปรากฏจารึกอยู่ในนวนิยาย คือการสร้างฉากและความเกี่ยวข้องกับสัจของตัวละคร แต่แล้วในบุคลิกส่วนตัวแล้ว "กฤษณา" ก็สร้างความขัดแย้งให้เกิดขึ้น และอาศัยความขัดแย้งที่ว่านี้ เป็นจุดเดินเรื่องยาวเหยียดต่อไปของนวนิยาย

ความน่ายอมรับอันหนึ่งใน "เรื้อนมนุษย์" อยู่ตรงที่ "กฤษณา" ให้ออกญาให้เห็นข้อขัดแย้งภายในตัวมนุษย์ ซึ่ง "กฤษณา" เปรียบนั้นว่าภาคสูงกับภาคต่ำ โดยกล่าวไว้ว่ามนุษย์จะมีสองภาคนี้ผสมกลมกลืนกันอยู่ เพื่อเป็นสัญลักษณ์แสดงถึงกิเลสของมนุษย์ ก็เพราะถูกภาคสูงชมภาคสูงจะส่งผลได้เห็นถึงวิบวรของ ภาคต่ำจะถึงกัน ความที่เลวส่งผลเสมอ ภาคนี้ จึงทำให้มนุษย์ทั้งหลายไม่พ้นไปจากอบาย แต่ก็ไม่ได้ทำให้กลายเป็นกิเลสจิต ความขาดตกหล่นส่วนนี้ยังมีอยู่ตรงที่ "กฤษณา" ที่ความหมายว่าสิ่งทั้งกล่าวมีจิตอยู่ในความนึกคิดของมนุษย์แล้ว ซึ่งตามข้อเท็จจริงแล้วจะมีการกำหนดถึงองค์ประกอบภายนอกที่มีควมมากำหนดบทบาทด้วย อาจจะเป็นด้วยการให้ความหมายและมีจิตสำนึกเช่นนี้จึงทำให้ตัวละครของ "กฤษณา" มีลักษณะไม่เปลี่ยนแปลงหรือถ้าเปลี่ยนไปก็เป็นเพราะสำนึกได้โดยการคิดขึ้นเอง ตัวละครของ "กฤษณา" บ่อยครั้งดูแข็งแกร่งทางไปหมดไม่มีลักษณะความเบ้ชีวิตจริง "เรื้อนมนุษย์" มีความวอกวาวเวียนควายกันอยู่ก่อนจะหนัก ความมากจนกลายเป็น การสูญเสียจิตใจของตัวละครซึ่งส่วนใหญ่ก็สะท้อนถึงคัมภีร์ผู้ให้ออกญา ว่าเต็มไปด้วยการอุปถัมภ์ของชาวบ้านเป็นอาหารปาก โอ้อวดความยังมีดีกว่ากันและเต็มไปด้วยความไม่จริงใจ ตัวละครในเรื่องของ "กฤษณา" มักจะขึ้นอยู่กับชีวิตที่คล้ายกันมากเข้าไปใน "เรื้อนมนุษย์" ผู้ที่พบกับปรากฏการณ์ทั้งกล่าว หากไม่มีเฉพาะเพียงมุมหนึ่ง หรือกรอบกรัว

หนึ่งเท่านั้น ความกลองจองที่ "กฤษณา" บรรจงสร้างมันขึ้นมา เป็นลักษณะเหมือนอุบัติเหตุในนวนิยายน้ำเน่าทั่วไป

ฉัตร สุนทรวิจิตร¹ ได้กล่าวถึงนวนิยายเรื่อง เรือนมณีย์ และตะวันตกดิน ไว้ว่า เพื่อวิจารณ์การ เรือนมณีย์ ตะวันตกดิน และรากแก้วของกฤษณา อโศกสิน แล้วจะเห็นได้ว่า นวนิยายทั้ง 3 เรื่องนี้มีคุณค่าเฉพาะสมควรที่ได้รับรางวัล ทั้งนี้เมื่อเราพิจารณาถึงเรื่อง เราจะเห็นว่ากฤษณาเลือกแก่นเรื่องที่นำมาเขียนได้ดี เพราะนำเอาปัญหาต่าง ๆ ในสังคมไทย มาเขียน และปัญหาเหล่านี้เป็นสิ่งที่เราพบเห็นได้ในปัจจุบัน ในเรื่อง เรือนมณีย์ เธอได้เสนอให้เห็นถึงกิเลสของมณีย์ ปัญหาผู้หญิงที่แต่งงานแล้วอยากไปสนใจกิจกรรมนอกบ้าน ไม่เอาใจใส่สามีและลูก ตะวันตกดิน แสดงให้เห็นถึงความทะเยอทะยานใฝ่สูง และความเห็นแก่ตัวของมณีย์ ... แก่นเรื่องต่าง ๆ เหล่านี้ กฤษณา ได้สะท้อนออกมาอย่างชัดเจน แก่นเรื่องเหล่านี้เป็นไปได้ในชีวิตจริง มีใช้เรื่อง แก่นเรื่องอย่างนวนิยายสมัยก่อน ๆ นอกจากแก่นของเรื่องแล้วสิ่งที่ทำให้นวนิยายของกฤษณาน่าสนใจอีกอย่างหนึ่งคือ การใช้ภาษาในการบรรยายเรื่อง ตัวละคร จาก ภาษา ภาษาที่เธอได้เรียบและเข้าใจง่าย อ่านแล้วราบรื่นตลอด บางตอนจะแทรกข้อคิดเห็นไว้เป็นระยะ ๆ แก่นเรื่องของกฤษณา ก็ยังมีข้อที่นาเบื่อ และไม่สมบูรณ์อยู่บ้าง คือการที่เรื่องแต่ละเรื่องยาวมาก ทั้ง ๆ ที่ไม่จำเป็น ส่วนลักษณะที่ไม่สมบูรณ์คือการสร้างตัวละครบางตัว กฤษณา ยังคิดตัวละครแบบฉาบฉวยมาก คือพระเอกจะเก่งหุด สมาร์ท มีความรู้ดี กลองแคลว นางเอกก็จะต้องสวย คี มีคุณธรรมดี นอกจากการสร้างตัวละครแล้วยังมีอีกลักษณะหนึ่งที่ทำให้เรื่องของกฤษณาไม่สมจริงคือการที่พยายามยกเหตุการณ์ต่าง ๆ มาเน้นให้แก่นเรื่อง เกินขึ้นโดยไม่จำเป็น

¹ ฉัตร สุนทรวิจิตร "นวนิยายที่ได้รับรางวัล" อักษรสาส์นวิจารณ์ ตุลาคม - พฤศจิกายน 2518 หน้า 46 - 47.

วิทยากร เชียงกุล¹ ได้กล่าวถึงนวนิยายเรื่อง เรือนมนุญไว้ว่า นวนิยายเรื่อง เรือนมนุญ แม้จะได้รับการยกย่องในฐานะเป็นวรรณกรรมยอดเยี่ยมประจำอย่างสูงสักเพียงไร แต่เมื่ออ่านโดยตลอดแล้วก็ยังยากที่จะแลเห็น ว่ามีอะไรที่ผิดแปลกไปจากเล่มอื่นมากนัก นางเอก ที่ชื่อ นิธิมา ก็ยังคงเป็นทมิฬในแบบฉบับที่กล่าวไว้ทุกประการ ... แนวหลังของ เรื่องก็ไม่มีอะไร มากกว่าเรื่องระหองระแหงภายในครอบครัว เพียง 3 - 4 ครอบครัว วาเวียนมาเจอกันอยู่ แก่นั้น เหมือนกับอยู่ในกรอบแบบ ๆ ที่ผู้ประพันธ์คิดไว้ เพื่อสะดวกในการจกจว่าหรืออะไร แลแล้วแต่

นวนิยายเรื่องนี้ บอกว่าจะยาวอย่างที่ไม่ว่าจะยาวถึงขนาดนั้น การดำเนินเรื่อง ก็ยังเป็นไปอย่างฉีกอก ยักยอก จีราพิไร ไม่นอย ยกตัวอย่าง เช่น เมื่อมีเหตุการณ์ใดเหตุการณ์ หนึ่ง เกิดขึ้น โดยที่ตัวละครตัวอื่นที่มีอยู่ยังไม่ใคร่เห็น คนที่รักต้องไปคุยใดคนนั้นฟัง คนนั้นรู้แล้ว ก็ต้องไปเล่าให้อีกคนฟัง ต่ออีกทอดหนึ่ง (โดยไม่ได้อีกทอดจนรายละเอียดกันมากนัก) หรือบางที ตัวละคร เกือบถึง เรื่อง ใดเรื่องหนึ่ง ก็มาแล้ว มาเจอกันใหม่ก็พูดแต่เรื่อง เก่าอีกด้วยประโยชน์ กลายเดิม เนื้อหาและความกึกก้อง ตัวละครจะไม่ค่อยอยากก้าวไปตามเวลาที่ผ่านไปเสียเลย ฉากของ เรื่องก็ซ้ำซาก ไม่มีทั้งบทพรรณนาเกี่ยวกับเรื่องฤดูกาลหรือถึงแนวคลุ้มคลั่งใดที่อยู่ นอกเรื่อง มีแต่บทสนทนาที่เกือบตลอดทั้ง เล่ม รวบรวมจะเพื่องไว้ให้ทำเป็นบทละครโทรทัศน์ ได้อีกทางหนึ่ง บทสนทนานักเป็นเรื่องสั้น ๆ ในชีวิตประจำวันเสียมาก อาจจะตัดทิ้งได้มากกว่า ครึ่ง โดยไม่ทำให้เรื่องทั้งหมดขาดหายไปเลยอย่างไร

บุญเหลือ เพทยสุวรรณ² ได้กล่าวถึงนวนิยายเรื่อง จดหมายจากเมืองไทย ว่า ในข้อแรก นักประพันธ์เขียนถวายความบรรจง ขอออกไปเขียนควรมีความมุ่งหมายที่แน่นอนที่จะ ส่งสารอย่างหนึ่งสู่ผู้อ่าน จึงทำให้เกิดปฏิกริยามากพอสมควร มากพอที่จะต้องถือว่า หนังสือนี้

¹ วิทยากร เชียงกุล "บทวิจารณ์นวนิยายเรื่อง เรือนมนุญ ของกฤษณา อโศกสิน" สังคมศาสตร์ปริทัศน์ ปีที่ ๑๖ - สิงหาคม 2512 หน้า 68 - 69.

² บุญเหลือ เพทยสุวรรณ ม.ล., "หัวเลี้ยวของวรรณคดีไทย" วรรณไวทยาการ หน้า 105 - 108.

เป็นวรรณกรรมที่สำคัญชิ้นหนึ่งในสมัยปัจจุบัน ถ้าจะให้ความนิยามอย่างธรรมดา ไม่ต้อลึงถึงนัก
 ภารของโบตันก็ถือ มีคนจำพวกหนึ่งที่เป็นพลเมือง ไทยมีความสับสนในจิตใจ เขาต้องต่อสู้กับความ
 ยึดถือของนิการภารดา ที่อพยพจากประเทศที่มีชนบทประเพณีอันเป็นปึกแผ่น มีความภาคภูมิใจในชน
 ประเพณีวัฒนธรรมของตน กับการศึกษาที่เขาได้เกิดเป็นคนไทย ถึงสัญชาติไทย ฝ่ายนิการภารดาที่มี
 ความรักภาคภูมิใจในวัฒนธรรมเก่าของตน ไม่แลเห็นความลำบากในจิตใจของเขา ... กลวิธีของ
 นวนิยายเรื่องนี้ หนังสือเรื่องนี้มีความสำคัญในค่านี้น่ามากเพราะได้มาจากกลวิธีที่นักประพันธ์ใช้กัน
 ภาษิตนี้ คือ การบรรยายเรื่อง ไปตามเหตุการณ์ และการใช้ตัวละครสำคัญในเรื่องบรรยายเรื่อง
 สองวิธีนี้ไปใช้กลวิธีที่แปลกออกไป คือใช้ให้ตัวละครสำคัญในเรื่อง... เป็นคนเขียนจดหมายไป
 ถึงภารดา เป็นการเขียนจดหมายจากเมืองไทยไปทางเดียว เป็นจำนวนจดหมายร้อยฉบับ

นวนิยายเรื่องนี้ มีคุณสมบัติที่จะแปลกกว่านวนิยายทั่วไปอยู่หลายประการ ข้อแรก
 ก็สำนวนภาษา ซึ่งดูเหมือนจะพยายามทำให้เป็นภาษาจีน และตัวละครในเรื่องนั้น เป็นชาติที่
 ฝรั่งเรียกว่า ไก๋แม็ก ก็เปลี่ยนไปทางวิภาษการ ซึ่ง เป็นลักษณะตัวละครชั้นที่ของไทย
 หรือของประเทศใดก็ตาม อีกประการหนึ่งนวนิยายจดหมายจากเมืองไทยนี้ มีลักษณะ เป็นหนังสือ
 เขียนใหญ่ให้อ่าน หรืออาจกล่าวว่ นักประพันธ์เขียนไม่โดยไม่ว่าจะจงใจใคร วัยไหน หรือ
 การศึกษาชั้นใดอ่าน ก็อาจดูว่าได้เหมือนกัน เป็นการแสดงออกอย่างบริสุทธิ์ นักประพันธ์
 ไทยโดยมากมักอดเขาตัวเอง เขาไปเลียบ ๆ เคียง ๆ อยู่ใกล้ข้อของคนอ่าน ไม่ค่อยได้ถาม
 สำนวนของ ขอสเมอร์เซต มอห์ม แต่โบตัน มอนตันสันติ จากสำนวนที่ดี จากวิธีการเสนอตัวละคร
 จากบทสนทนาของตัวละคร คนอ่านไม่ได้เห็นตัวนักประพันธ์รอบแวนอยู่ที่ไหน ไม่สามารถเดาได้ว่า
 นักประพันธ์เป็นใครวัยใด มีการศึกษาชั้นใด ตัวละครเป็นตัวของตัวเอง และแต่ละตัวมีบทบาท
 ลาตุ้เกียบไม่มากนักกว่ากัน ลักษณะสำคัญของเรื่องอีกอย่างหนึ่งคือ แสดงให้เห็นอารมณ์
 ประณีตของบุคคล ... ในเรื่องนี้บุคคลที่นักประพันธ์แสดงอารมณ์ประณีตตลอดเรื่องก็คือ
 ทัสรวง ... มีความจำเป็นที่จะกล่าวไว้ว่ามีข้อเสียสำคัญเกี่ยวกับนวนิยายนี้คือ เมื่อมีผู้อ่าน
 แสดงปฏิกิริยาในทางไม่ดี ว่าหนังสือนี้ทำให้คนไทย นักประพันธ์ได้เขียนต่อแกลง ไว
 หายเรื่อง เขายามี่แฉความบริสุทธิ์ใจ ทำให้เรื่องที่กล่าวไว้ว่านักประพันธ์ไม่แสดงตัว

ออกมาให้เต็ม กลายเป็นหนังไป นอกจากนั้นเมื่อนวนิยายนี้ได้พิมพ์เป็นรูปเล่ม ผู้ประพันธ์ยังเขียนคำนำชี้แจงในเรื่องนี้ไว้ ผู้ประพันธ์ควรนับถือผู้อ่านมากกว่านี้สักหน่อย

๑) อิงอร ศุภันธุ์วิธ 1 ได้กล่าวถึงนวนิยายเรื่องจกหมายจากเมืองไทย ว่าจกหมายจากเมืองไทยของโบตัน เรื่องนี้ควรจะเด่นมากเมื่อเปรียบเทียบกับนวนิยายที่ได้รับรางวัลเรื่องอื่น ๆ ที่เราสนใจตั้งแต่แรก ก็ด้วยลักษณะการเสนอเรื่อง เป็นจกหมายชนิดที่ไม่ได้รับกำหนดเลยรายนับถึงแค่ พ.ศ. 2508 - 2512 เรื่องนี้แสดงให้เห็นความขัดแย้งระหว่างคนต่างวัฒนธรรมกัน และแหว มัชฌิมแห่งที่ที่เกิดจากช่องว่างระหว่างวัย การแสดงความคิดเห็นที่ลึกซึ้งและละเอียดอ่อนเช่นนี้ออกมาโดยผ่านตัวละครอาจทำได้ยาก โบตันจึงใช้วิธีเขียนจกหมายแทน... โดยเรื่องของเรื่องนี้เราสนใจ เพราะเป็นการบรรยายถึงคนจีนที่เกิดในเมืองจีน ได้รับการอบรมในวัฒนธรรมจีน แล้วต้องมาใช้ชีวิตในเมืองไทย ความคิดความอ่านที่มองคนไทยจึงแปลกออกไป เรื่องนี้ทำให้เราทราบความคิดของคนจีนที่มีต่อคนไทยว่าเป็นอย่างไร ความคิดเหล่านั้นเราอาจจะไม่ยอมรับว่าจริงทั้งหมด แต่ก็มีบางสิ่งที่เราปฏิเสธไม่ได้ นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นถึงความไม่เข้าใจระหว่างสองกลุ่มเพราะถึงแม้จะคล้อยตามที่เปลี่ยนไป ... ในค่านักตัวละคร เราจะรู้จักตัวละครโดยผ่านสายตาของกันเองเท่านั้น ... โบตันบรรยายลักษณะตัวละครต่าง ๆ ได้ชัดเจนทีเดียว ในแง่การใช้ภาษาโบตันใช้ได้ดีมาก เธอจะบรรยายสิ่งต่าง ๆ อย่างละเอียดลออ . . . ใช้คำพ้อง ๆ ประโยคสั้น ๆ ทำให้เราเห็นภาพตามไปง่าย บางตอนเธออธิบายถึงความเชื่อขนบธรรมเนียมประเพณีจีน ถ้าคำใดที่ยากก็จะมีเชิงอธิบายอธิบายไว้ด้วย ... ลักษณะเด่นของเรื่องนี้ก็คือ การที่กล้านาเอาความคิดที่แปลกใหม่เข้ามาปรากฏในนวนิยาย โดยที่ไม่เคยมีใครเขียนถึงคนไทยในแง่เหล่านั้นมาก่อน แต่โบตันก็สามารถนำเอาความคิดต่าง ๆ เหล่านี้มาเขียนอย่างมีศิลปะ

¹ อิงอร ศุภันธุ์วิธ "นวนิยายที่ได้รับรางวัล" อักษรศาสตร์วิจารณ์ ตุลาคม - พฤศจิกายน 2518 หน้า 50 - 51.

นิศยา มาสะวิสุทธิ¹ ได้กล่าวถึงนวนิยายเรื่อง จกหมายจากเมืองไทย ไว้ว่า
 โบทัน สนใจปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนที่ถิ่นรอนอยู่ในเรื่องวัฒนธรรม จกหมายจากเมืองไทย
 แสดงให้เราเห็นปัญหาของคนที่เกิดในวัฒนธรรมหนึ่ง กับสังคม ตัวเอกของเรื่อง เป็นคนจีน
 บพพมาทั้งถิ่นฐานในไทย ที่แรกไปขอรับทานิยามของสังคมไทย และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ
 ที่เกิดขึ้นรอบตัวเขา ยังพยายามขัดเขี่ยค่านิยมแบบเก่า ๆ ของเขาให้แก่งัดที่เกิดและเติบโต
 ในสังคมไทยอีก ทำให้เกิดความขัดแย้งในจิตใจ คือไม่ทราบว่า จะเป็นคนไทยหรือคนจีนดี
 ในที่สุด กับสังคม เห็นความผิดพลาดของเขาจึงยอมรับค่านิยมของสังคมไทย และปรับตัวให้เข้า
 กับสิ่งแวดล้อมวัฒนธรรมใหม่

จิตรลดา สุวัติกุล² ได้กล่าวถึงนวนิยายเรื่อง เขาชื่ออานต์ ไว้ว่า นวนิยายเรื่อง
 "เขาชื่ออานต์" ของสุวรรณี มีทั้งส่วนที่เกินและส่วนบกพร่องประกอบกัน... ส่วนที่ สาระหรือ
 ปรัชญาของ เรื่องก็ แสดงให้เห็นความขัดแย้ง ระหว่างข้าราชการที่มีอุดมคติ และไม่มีอุดมคติ
 ในสังคมชนบทของประเทศไทย ทำให้เรารู้สึกถึงความกดดันในชนบทเป็นอุปสรรคแก่
 ข้าราชการที่มีอุดมคติอย่างไร... นอกจากนั้นผู้ประพันธ์ได้แสดงให้เห็นว่าในระหว่างผู้มี
 อุดมคติและไม่มีอุดมคตินั้นยังมีวาทที่เป็นกลาง ก็อยากทราบดีแต่ไม่มีความมั่นใจในใจที่จะ
 บากนั้นประพฤติปฏิบัติได้ จึงโอดเอียง เขาหาคนส่วนมากที่ไม่ดี... นอกจากถาวรหรือปรัชญา
 ส่วนที่ดีที่เกินของเรื่องนี้เห็นจะ โดดไกล การสร้างฉากของสุวรรณีชัดเจนมามาก เป็นฉากที่
 สวยงาม การขยายทองที่ฉากไปมาแบบเป็นนัยกลมกลืน และเหมาะสมกับตัวละครและเหตุการณ์
 จึงทำให้ทบทวนวาทภาพได้ตัวเอง เลยไม่จากที่ผู้ประพันธ์บอกเอาไว้ได้ ฉากการสร้างตัวละคร

¹ นิศยา มาสะวิสุทธิ "แนวโน้มของวรรณกรรมไทยปัจจุบัน" รายงานการสัมมนา
การสอวรรณกรรมไทยปัจจุบัน-คัมภีร์อุดมศึกษา หน้า 58.

² จิตรลดา สุวัติกุล การสอมนโนทัศน์และหลักเกณฑ์จากวรรณกรรมไทยร่วมสมัย
เรื่อง "เขาชื่ออานต์" ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่สี่ ปริทัศน์พนธ์ คุรุศาสตร์มหาบัณฑิต 2518
 หน้า 55 - 61.

ส่วนใหญ่เป็นตัวละครที่มีบทบาทสมจริง ส่วนวนในการสนทนาก็สมจริงตามฐานะของตัวละครแต่ละคน นอกจากสำนวนภาษาที่สมจริง ทักษะของตัวละครที่แสดงออกส่วนใหญ่สมจริงและ เป็นไปได้... ส่วนบทพรรณานวนิยายเรื่องนี้ประกอบด้วยแนวของ เรื่องสามแนวด้วยกัน แนวใหญ่หรือแนวสำคัญ คือการราชการที่บุคคลมักจะต้องต่อสู้กับราชการที่ไม่มีอุดมคติในสังคมชนบท แนวประกอบ ที่หนึ่ง คือแก่นหลังที่เกี่ยวกับความสับสนวุ่นวายในกรุง เทฯ เมื่อไปอยู่ในชนบทจากความสับสน จะ เบื่อหน่าย หดถอย ไม่สามารถจะทนอยู่ได้เป็นเวลานาน แนวประกอบที่สอง คือแก่นความรัก ระหว่างผู้ชายสองคนที่ฐานะต่างกัน รักผู้หญิงคนเดียวกัน หรือผู้หญิงคนเดียวกันที่ต่าง เลือกว่าจะ หลงกับ ขอบบพร่องคือ แนวทั้งสามของเรื่องนี้ไม่ประสานกันแน่นอน เป็นแค่เพียง เกาะกันไว้ อย่างหลวม ๆ ... การดำเนินเรื่องบางตอนของนวนิยายเรื่องนี้ไม่สมจริงนัก... ขอบบพร่อง อีกอย่างหนึ่งในนวนิยายเรื่องนี้คือการใช้ภาษา มีข้อความอยู่หลายตอนซึ่งผู้เขียนได้ใช้ภาษาปาก ประปนกับภาษาแบบแผนในการเขียนบรรยาย ซึ่งการบรรยายที่ดีควรหลีกเลี่ยงภาษาปาก ทั้งนี้ มิได้หมายความว่าไปให้ใช้ภาษาปากเลย แต่ควรใช้เฉพาะที่ก่อให้เกิดอารมณ์เพิ่มขึ้น มากกว่า ที่จะใช้เพื่อแสดงให้เห็นว่าผู้เขียนขาดความรู้

ลีธรา นิธิจวบกุล¹ ได้กล่าวถึงนวนิยายเรื่อง เขาชื่อกานต์ ไว้ว่า เขาชื่อกานต์ ในแง่ต่าง ๆ หลายแง่ สิ่งที่โดดเด่นที่สุดในวรรณกรรมชิ้นนี้คือเทคนิคการแกว่ง "สุวรรณี" ใช้กลวิธีการแกว่งแบบตรงไปตรงมาสมัยใหม่ มีลักษณะเฉพาะ เป็นของตนเอง การบรรยายฉาก และบรรยาย ตัวละครในส่วนลึก ไม่ว่าเหนือ และไม่วนัสัน โดยเฉพาะการสร้างฉาก เป็นฉาก

(Setting) ที่สวยงาม มีจำนวนมาก ย้ายท้องที่ฉากไปมาได้อย่างแม่นยำ ฉากมีความสำคัญ ประหนึ่ง เป็นตัวละครตัวหนึ่งของเรื่อง ... และทำให้เห็นว่าเหตุการณ์และตัวละครที่ออกมาใน ฉากนั้น มีความกลมกลืนเหมาะสมกันเพียงไร ส่วนเนื้อเรื่องก็ยังคง เป็นเรื่อง เดิมทีต่อเนื่องกัน การย้ายฉากบ่อย ๆ โดยกำกับตัวละครกับเนื้อเรื่องให้เข้ากันได้ตลอดเวลานั้น ถ้าไม่ใ้ผู้มีฝีมือ

¹ ลีธรา นิธิจวบกุล "ทำไมคณะกรรมการจึงเลือก "เขาชื่อกานต์" ของ สุวรรณี" สังคมศาสตร์ปริทัศน์ ตุลาคม 2514 หน้า 71 - 73.

จริง ๆ แล้ว ก็หาทำไ้สำเร็จไม่ ... คุณค่าเชิงผูกเรื่องแบบ (flash back) หรือจิต
 ประหวัดของสุวรรณี นับเป็นศิลปะที่นักเขียนชั้นต้นนิยมใช้ เพราะเป็นสิ่งที่ทำได้ยาก ... เทคนิค
 การวาดตัวละครที่มีลักษณะเด่นชัดเป็นของตัวเอง สมจริงและสมเหตุผล การวาดถอยถ่า
 การวาดทางและ การวาดนิสัยของบุคคลในท้อง เรื่องนั้นเต็มไปด้วยศิลปะ ผู้อ่านจะเข้าใจได้
 เองโดยไม่ต้องบอกตรง ๆ ตัวละครในต่างจังหวัดกับตัวละครในกรุง มีทัศนคติต่างกันในเรื่องที่
 เป็นไปได้ แก่โครงเรื่อง เป็นโครงกรรมคาสำนัญ การเขียนเรื่องชีวิตจริง แก่โครง
 เรื่องก็ไม่มีรูปแบบ ถ้าใครวาดชีวิตจริงให้หรือหาเงินไป ก็จะไปได้ภาพชีวิต แต่ได้นิทาน
 นิยายในจินตนาการ คุณค่าก็คือการนำสิ่งกรรมคาสำนัญมาบรรยายแจกแจงให้เด่นชัดด้วยศิลปะ
 การเขียน การประกอบภาพ และเปลี่ยนสลับภาพให้สนุกสนานไว้อจนวนิเทศตาม

"มโหธร" ¹ ได้กล่าวถึงนวนิยายเรื่องเขาชื่อท่านกไว้ว่า โครงเรื่องหรือการ
 กาเนินเรื่อง ... ผู้แต่งเรื่องนี้ดำเนินเรื่องไปตามหลักเกณฑ์ความเรียบร้อยของชีวิตวัย เมีย
 ตัวละครสำคัญของเรื่อง คอย ๆ ยุ่งเหยิงกันทุกทีทุกกัน ความชีวิตสมรส งานการงาน งานสังคม
 จนไปถึงสุดเอาที่ความตายของท่านก ... ส่วนที่น่าสนใจคือ เรื่องนี้ไม่แต่งตามสมัยนิยม คือ
 เอาใจผู้อ่านในปัจจุบันนี้ เหมือนนวนิยายระดับหนึ่งซึ่งปรากฏอยู่มากเปวไรเซนต์ การกระทำของ
 ตัวละครไม่มี "กำลังภายใน" ไม่มีอะไรอีกที่หักกริโกรม ... การดำเนินเรื่องบางตอนดูไม่
 สบจริงนัก เช่นพระเวทกษัตริย์ เองมีการเฝ้าที่ทั้งดวงฝ่าย แต่กลับสนใจแ่งงานกันรวดเร็ว
 เดี๋ยวเกิน ราวกับไม่เคยได้ใครกรวญเรื่องนั้นมาตลอดตามวิสัยผู้ได้รับการศึกษาสูง ...
 สำหรับจุดสุดยอดของเรื่องนี้ ผู้วิจารณ์ก็กาญแ่งจะผลุนผลันจบลงไม่สักทีเลย คือเมื่อถึง
 ตอนปลาย มีโกลแมกษแล้วควรจะได้มีอะไรอีกนิดหน่อยจึงจบ ... แต่เรื่องนี้แต่งอาจไม่มี
 อะไรอีกแล้วก็ได้ กองการให้จุดสุดยอดสะท้อนใจของผู้อ่านซึ่งก็ทำได้ดีมาก ... ฉาก ...
 "เขาชื่อท่านก" เปิดฉากสำคัญไฉดองแ่ง คือกรุง เทพฯ กับหัว เมืองภาคเหนือ เहांที่ปรากฏ

¹ มโหธร (นามแฝง) "เขาชื่อท่านก ของสุวรรณี สุคนธา" วิทยาสาร
 ตุลาคม 2514 หน้า 15 - 50.

อยู่ทั้งสองจากที่ทำได้ถูกต้อง ผู้ที่ควรปรบทองถิ่นในชนบทให้ผู้อ่านเห็นชัดเจน ภาษาที่วาด
เป็นภาษาที่ประณีตรัดกุมและกระฉับกระเฉง ผู้อ่านอ่านแล้วเกิดจินตนาการสมความมุ่งหมาย
ประหนึ่งว่ายกเอาภาพนั้น ๆ มาตั้งไว้ดู ภาพนั้นเป็น Word picture อย่างแท้จริง ...
บทสนทนา ... "เขารู้จักกัน" บรรยายให้เห็นภาพเป็นอย่างดี คำพูดของใครก็ของใคร
คนไหนเขามีนิสัยอย่างไร กิริยาท่าทีอย่างไร คำพูดของใครก็บอกให้เห็น ตัวละคร... ผู้แต่ง
นั้นตัวละครทุกตัวได้เหมาะสมเรียบร้อย นอกจากนายอำเภออาจจะร้ายไปเสียทุกอย่าง และโคมะ
ที่ออกจะหลงใหลหลงใหลเกินไปกว่าผู้ชายที่เรื่องบงไวว่า ออกจะเจ้าชู้ไม่จริงจึ่งกับหญิงใด ...
การแสดงอื่น ๆ ของตัวละครไม่ทำให้เรื่องดำเนินออกนอกวง หรือหันเหไปจากจุดศูนย์กลาง
ซึ่งถือกันว่า นวนิยายที่ดีควรรักษาหลักนี้ไว้

ค. ศิขธรรมหรือปรัชญาหรือข้อคิด ... "เขารู้จักกัน" ฉายภาพให้เห็นว่าคนที่กินแกงส้มคกนั้นได้รับ
ผลอย่างไรในที่สุด ... ผู้แต่งได้ใช้ข้อคิดเล็ก ๆ น้อย ๆ ตามวิสัยทางแต่งที่ตีไว้อย่างกลมกลาย
น่าพิศมัยหลายแห่งในเรื่องนี้ ... "เขารู้จักกัน" มุ่งจะแสดงความวิบัติของสังคมในชนบทหรือ
ในกรุง โดยเฉพาะ ความราชการ ขาดผู้แต่ง เปิดฉากถึงกระสุนกราดเข้าใส่เอาตรง ๆ โดย
ไม่ยอมบอกผู้ก่อเหตุหาอยู่ ไปเหมือนแบบเก่าที่นักประพันธ์รักอ้างนิยายค่าใครทางอ้อม การใช้
ภาษา ภาษาเป็นเครื่องมือสำคัญที่สุดของนวนิยาย เพราะเป็นการเล่าเรื่องให้สืบสืบ เรือนนี้
เครื่องมืออย่างวิเศษ แกะเรื่องของเธอด้วยถ้อยคำอันง่าย ๆ เกลี้ยง เกลา กระฉับกระเฉง
ประโยคไม่สั้นไม่ยาว ไม่สูงไม่ต่ำ อ่านสบายราบรื่นเห็นอกเห็นใจกัน ... อย่างไรก็ตาม ภาษา
ใน "เขารู้จักกัน" ก็มีอะไรไม่สู้จะเป็นไทยแท้สวยงาม ขอนนี้อาจเป็นอิทธิพลของภาษากวางประเทศ
ซึ่งย่อมปรากฏอยู่ตลอดมา ... นวนิยายเรื่องนี้ไม่บกพร่องในเรื่องนี้จนน่าเกลียดอย่างไร

อิงอร สุพันธุ์วิช 1 โลกควาถึงนวนิยายเรื่อง เขารู้จักกัน ไว้ว่า เขารู้จักกัน
ของสุวรรณี สุคนธา เรื่องนี้ก็เป็นเรื่องที่ดีเยี่ยมมากอีกเรื่องหนึ่งในบรรดานวนิยายที่ได้รับรางวัล

¹ อิงอร สุพันธุ์วิช "นวนิยายที่ได้รับรางวัล" อักษรศาสตร์ปริทรรศน์ ตุลาคม -
พฤศจิกายน 2516 หน้า 51 - 52.

หากจะพิจารณาในแง่แนวคิด นับว่าทันสมัยต่อเหตุการณ์ปัจจุบัน เป็นเรื่องของคนที่มีความคิด
แต่ไม่รู้จักประนีประนอมกับคนอื่นให้เข้ากับสังคมที่แวดล้อม ทำให้เขาต้องพบเจอกับชีวิต เรื่องนี้
สุวรรณี เขียนได้ดีทีเดียว เห็นได้ชัดว่าสุวรรณีพยายามให้ความสนใจกับรายละเอียดทุกขั้นตอน
... กวีละครในเรื่องอาจเป็นตัวแทนของคนในสังคมได้เป็นอย่างดี ... สิ่งที่เด่นของ เรื่อง
นี้คือ การนำเสนอเรื่องที่เรารู้เห็น และรู้ ๆ กันอยู่มาเขียนได้อย่างดี ใช้ภาษาที่ให้ความรู้สึก
บรรยายภาพชัดเจน และวิธีการดำเนินเรื่องที่คมกริบ ก็มีลักษณะเหมือนการคัดลอกภาพ ทำให้
เกิดความฉ่ำไว ไม่เสียเวลาอธิบายมาก สุวรรณีจะพูดถึงกรุง เพฯ ตอนหนึ่ง บ้านนอกคนหนึ่ง
คลั่งกันไป จนถึงคอนหมอกนาคท้าย การที่จับเข้านักคืออย่างหนึ่งคือเราสามารถจะนึกถึงภาพของ
หมอกนาคที่เป็นคนประนีประนอมได้

วันหนึ่ง จันทรวีโรจน์ กับ นิทยา มาตะวิสุทธิ¹ ได้กล่าวถึงนวนิยายเรื่อง
เขาชื่ออานต์ ไวว่า "เขาชื่ออานต์" ของสุวรรณี สุกธนา เป็นเรื่องของความขัดแย้งระหว่าง
คุณตาของตัวเอกกับหมอกนาคกับคุณตาของสังคม ผู้ประพันธ์ได้เสนอ "แนวคิด" นี้ในรูปของ
นวนิยายซึ่งมีหมอกนาคเป็นตัวละคร ตัวละครอื่น ๆ เช่น โคมร นายอำเภอ คำเกิดและมารดา
ของหุทัย เป็นเสมือนตัวแทนของสังคม ซึ่งมีคุณค่าแตกต่างจากหมอกนาค หุทัยภรรยาของ
หมอกนาค เป็นตัวนางที่พยายามจะลดความขัดแย้งระหว่าง หมอกนาคกับสังคม แต่หมอกนาค
ปฏิเสธสิ่งที่หุทัยหยิบยื่นให้ และโดยที่ไวได้ตั้งใจ หมอกนาคก็กลายเป็นผู้กีดขวางทางแห่งความ
ปรารถนาของคนสองคน คือ นายอำเภอ กับโคมร และถูกคนทั้งสอง "กำจัด" ในที่สุด ,

พิจารณาจากการวิเคราะห์ลักษณะนิสัยของอานต์ อาจจะพูดได้ว่า สุวรรณี สุกธนา
ได้พัฒนานวนิยายไทยไปสู่ก้าวใหม่อีกก้าวหนึ่ง หมอกนาคไม่มีลักษณะของความเป็น "พระเอก"
ตามรูปแบบของนวนิยายไทยโดยทั่วไปเขาไม่ใช่หนุ่มนักเรียนนอก และก็ไม่ใช่วัยเด็กบ้านนอกที่
เขามาไต่ตอมในกรุง รูปร่างหน้าตาของเขาไม่มีอะไรสะดุดตาหรือจะมีผู้ชม หรือกล่าวถึง ...
บุคลิกของเขาไม่มีอะไรเด่นเป็นพิเศษ แม้ในงานแต่งงานของเขาเอง เขาก็เป็นเจ้าบ่าวที่
ถูกคลื่นพายพาไปไกลแสนไกล จนแม้กระทั่ง เจ้าสาวเองก็มองหาเขาไม่เห็น

¹ วันหนึ่ง จันทรวีโรจน์ และ นิทยา มาตะวิสุทธิ "หมอกนาค" "คนนอก"
ของสังคม" วารสารธรรมกาสกร์ พฤษภาคม 2514 หน้า 52 - 62.

นิตยา มาตะวิสุทธิ¹ ได้กล่าวถึงนวนิยายเรื่องตะวันตกกิน iva ตะวันตกกิน ของกฤษณา อโศกสิน ทำให้เราเห็นภาพของ โสรวาร ชายหนุ่มผู้มีความทะเยอทะยานอย่าง ไม่ที่สิ้นสุด เขายอมแลกแบกกระทั้ง ศักดิ์ศรีของความเป็นลูกผู้ชาย เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจและความ ก้าวหน้าในการทำงาน แต่ในที่สุดเขาตระหนักว่า สิ่งที่เขาต้องการแท้จริงในชีวิตนั้น หาใช่สิ่งที่ เขาแสวงหาและช่วงชิงมาได้ กลับเป็นความรักและความเข้าใจของหญิงที่เขารัก แต่เมื่อ เขารู้ตัวก็ถูกปฏิเสธอย่าง ไม่มีเยื่อใย

ชลธิรา กลัดขัญ กับ สุวรรณา เกรียงไกรเพ็ชร² ได้กล่าวถึงนวนิยายเรื่อง ตะวันตกกิน iva ตะวันตกกินนี้เองก็ไม่ได้แสดงความก้าวหน้าที่แปลกใหม่ของกฤษณามาก ไปกว่าเป็นความสนใจอีกชั้นหนึ่งของ เธอ แต่หนังสือเล่มนี้ก็มีจุดเด่นที่น่าสนใจอยู่ไม่น้อยในด้าน การสร้างตัวละคร ซึ่งเป็นความสำเร็จเฉพาะตัวของ กฤษณา ... กฤษณามีแนว เสนอความ ชักแย้งในการดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบัน โดยปีศาจคนเป็น "มือที่สาม" ความชักแย้งนั้นเกิด จากความไม่แน่ใจว่าคนเราควรจะทำคุณงามความดี จนประกอบไปด้วยหลักศีลธรรมความดีงามและศรัทธา หรือจะคล้อยตามสังคมที่เขาได้สัมผัสเมื่อไกรยาสาวได้สาวเอา ... ในตะวันตกกิน ความ ชักแย้งและลังเลก็ปรากฏให้เห็นได้ชัดและขยายขอบเขตกว้างออกไปอีกเล็กน้อย เมื่อเทียบกับเรื่อง ก่อน ๆ โดยมีโสรวาร ปณินทาวินัย และพันทิภา พิศุภากร เป็นตัวแทนแต่ละฝ่าย ... การ สร้างตัวละครของกฤษณา ตัวละครของกฤษณาแบ่งอย่างง่าย ๆ เป็นสองฝ่าย ซึ่งจะขอเรียกว่า ฝ่ายอุดมคติกับฝ่ายเป็นจริง ตัวละครฝ่ายเป็นจริงของกฤษณานั้นมีชีวิตชีวาเหลือเกิน เหมือนกับ จะเป็นคนจริงที่กฤษณาเองรู้จักทุกแง่มุม และผู้อ่านก็เพลิดเพลินใจไปกับเรื่อง ... ด้วยเหตุ ที่กฤษณา สร้างตัวละครฝ่ายเป็นจริงนี้ไดแจ่มชัดทุกแง่มุมนี้เอง ทำให้ดูเหมือนว่า เรื่องของ

¹ นิตยา มาตะวิสุทธิ "แนวโน้มนวนิยายวรรณกรรมไทยปัจจุบัน" รายงานการสัมมนา การสอนวรรณกรรมไทยปัจจุบันระดับอุดมศึกษา หน้า 59.

² ชลธิรา กลัดขัญ และ สุวรรณา เกรียงไกรเพ็ชร "ตะวันตกกิน กับ รางวัล ส.ป.อ." อักษรสารศรพิจารณ สิงหาคม 2516 หน้า 31 - 35.

กฤษณามีแต่คนเจอ ตามารัง เกียจ เพราะความที่ตัวละครเหล่านี้จับความสนใจจนอ่านไค้อยู่มัว ในขณะที่ฝ่ายอักษณิกก็แหงแล้ง เลื่อนลอยเหินกับความคิดกลาง ๆ ที่เจ้าของความคิดเองก็ไม่แน่ใจ ... คอยเหตุที่กฤษณามีจุดอ่อนในการสร้างตัวละครฝ่ายอักษณิกนี้เอง เป็นผลให้ตะวันตกคืน ถึงคงเหมือนเรื่องอื่น ๆ ของกฤษณา ก็ไม่ได้รู้ทางแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้น ... อย่างไรก็ตาม กฤษณาก็ยังควรได้รับคำชมเชยในการที่โคหิมิเอาปัญหาพื้น ๆ ที่เห็นได้ในสังคมมาแสดงไว้อย่างน่าสนใจ ... ขอบกพร่องที่ปรากฏเด่นชัดที่สุดในนวนิยายเรื่องนี้ก็คือ ขอบกพร่องอันเนื่องมาจากความสนใจตัวละครของผู้เขียน กฤษณาเอาใจใส่ตัวละครมากเกินไปจนไม่ยอมเหลือแถมอะไรไว้ให้ผู้อ่านได้ใช้ความสามารถในการขบคิดเลย ... ขอบกพร่องนั้นมีไค้อยู่ให้ผู้อ่านประกอบอย่างละเอียด แต่อยู่ที่กลวิธีการให้ข้อมูล บ่อยครั้งที่กฤษณาอธิบายตัวละครเหมือนนักวิทยาศาสตร์กำลังแยกธาตุ การอธิบายนี้มีทั้งในแนวที่ตัวละครวิจารณ์กับตัวเอง ... ซึ่งไม่ใช่การวิจารณ์ในลักษณะตัวละครพูดถึงกันอย่างที่ควรจะเป็น แต่ออกจะเป็นการจงใจอธิบายมากเกินไป ... นอกจากนั้นกฤษณาใช้การบรรยายโดยตรง เช่นที่วิเคราะหัตถิกรเป็นคน การวิเคราะหัตถิกรจับตัวละครทวนวงนี้ ทำให้งานของกฤษณาอาจจะเบื่อหน่ายในบางครั้ง ถ้าสามารถเปลี่ยนแนวการให้ข้อมูลในแบบของนักวิเคราะหัตถิกรเช่นนี้เสียได้ นวนิยายของกฤษณาอาจจะมีเสน่ห์มากขึ้นอีก และอาจจะช่วยลดขนาดอันยาวเหยียดลงได้บ้าง

เรื่องยศ จันทศิริ¹ ได้กล่าวถึงนวนิยายเรื่องตะวันตกคืน ไว้ว่า จากตะวันตกคืน ถ้าจะพูดออกไปอย่างไม่เกรงหน้าอินทรีหน้าพรหมที่ไหนแล้ว เราไม่สามารถหาอะไรมากล่าวยกย่องได้มากมายเป็นพิเศษนัก ตะวันตกคืนหาได้เป็นภาพแปลกใหม่หรือความพิสดารอะไรทั้งสิ้น ... ลักษณะของนวนิยายที่ยืดเยื้อที่มีอยู่ในตะวันตกคืน ก็ยังเป็นสาเหตุอันหนึ่งที่ลดทอนคุณค่าของงานลงไปอีก ในนวนิยายร้อยตอนจบของกฤษณา เรื่องอื่น ๆ ก็เป็นทำนองนี้เช่นกัน คือคงความยืดเยื้อและยืดเยื้อไปเรื่อยเรื่อยโดยไม่จำเป็น

¹ เรื่องยศ จันทศิริ "กฤษณา อโศกสิน กับงาน" อภิมหาสารคดีวิจารณ์
ตุลาคม - พฤศจิกายน 2518 หน้า 16 - 18.

เนื้อหาของนวนิยาย ประเภทล่อนช่อนกระเด็นไปทำนอง เมลโลดราม่า ความไม่สมจริงจึงมีอยู่คลาดเคลื่อนไปทั่วหมด ลักษณะหนึ่งใน "ตะวันตกดิน" นั้นให้เห็นว่า เมื่อภรรยาพยายามจะสร้างตัวละครที่มีอุดมคติขึ้นมาบ้าง ก็อุปหนึ่งหนึ่งไปบอก ไม่มีชีวิตจิตใจไปเสีย นับว่าเป็นจุดอ่อนอย่างมากของ กฤษณา ... กฤษณาก็จะเสนอข้อโต้แย้งบางประการขึ้นมาในการดำเนินเรื่อง แล้วพยายามโยนไปให้เป็นเรื่องของ "มือที่สาม" ซึ่งใจแก่ใจกระชาก ... ลักษณะอย่างหนึ่งอันควรกล่าวถึงก็คือตัวละคร ซึ่ง "กฤษณา" สร้างขึ้นมาให้เต็มไปด้วยความทะเยอทะยานแม้กระทั่งแกวรี โสรวาร ฯลฯ ที่ผสมบางอย่างออกมาให้เห็นในลักษณะเกินจริง "กฤษณา" สามารถถ่ายทอดขบวนการเคลื่อนไหวของตัวละครประเภทนี้ออกมา อยู่ในเกณฑ์ที่ออกจะฉะฉานเสียมิได้ และในทางตรงข้ามกับตัวละครที่ "กฤษณา" เข้าใจว่ามีคุณธรรม เช่น หินกรและพิณพิศา ถ้าจะมองอย่างวิเคราะห์แล้วเรารู้สึกว่า โดยแท้จริงก็หาได้มีคุณธรรม หรือความสุจริตแก่ประการใดไม่

จากเอกสารและงานวิจัยที่กล่าวมานี้จะเห็นได้ว่า นวนิยายที่ได้รับรางวัล ส.ป.อ. ทั้ง 4 เรื่องนี้ได้รับความสนใจจากนักอ่าน นักวิจารณ์พอสมควร และจากบทวิจารณ์ต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วนั้นจะเห็นได้ว่านวนิยายที่ได้รับรางวัล ส.ป.อ. ได้รับการวิจารณ์ในหลายแง่มุม มีทั้งติและชม แต่ยังไม่มีการวิเคราะห์ในเชิงวิชาการอย่างครบถ้วนทุกเรื่อง ด้วยเหตุนี้เอง ผู้วิจัยจึงใคร่ที่จะวิเคราะห์นวนิยายที่ได้รับรางวัล ส.ป.อ. ในเชิงวิชาการอย่างครบถ้วน เชื่อว่าเป็นประโยชน์ในการศึกษาวรรณกรรมประเภทนวนิยายต่อไป

หลักเกณฑ์ในการวิจารณ์นิยาย

หลักเกณฑ์ในการวิจารณ์นิยายโดยทั่วไป

การวิจารณ์วรรณคดีหรือการวิจารณ์วรรณกรรมนั้นนับว่าเป็นสิ่งที่ถูกประโยชน์อย่างยิ่ง เพราะนอกจากผู้วิจารณ์จะได้อรรถาธิบายความสามารถในด้านการใจตีปัญหาและวิจารณ์ญาณแล้ว ผลงานการวิจารณ์ที่เกิดขึ้นนั้นยังเปรียบเสมือนสื่อกลางระหว่างวรรณกรรมหรือผู้แต่งกับผู้อ่าน อันจะอำนวยประโยชน์ทั้งต่อผู้แต่งและผู้อ่านทวิวิจารณ์ด้วยกัน กล่าวคือผู้แต่งจะได้ทราบถึงขอบเขตของบางประการในผลงานของตนซึ่งจะใจแก้ไขปรับปรุงต่อไป ส่วนผู้อ่านทวิวิจารณ์นั้นช่วยชี้แนะให้ผู้อ่านมองเห็นคุณค่า ความงดงาม ความสำคัญ ลักษณะที่โดดเด่นและขอบเขตของบางประการของบทประพันธ์ อันจะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านมีความคิดกว้างขวางขึ้น และช่วยส่งเสริมให้ผู้อ่านเป็นคนช่างคิดช่างสังเกตอีกด้วย

การวิจารณ์วรรณคดีหรือการวิจารณ์วรรณกรรมนั้นได้มีผู้ศึกษากันมาแล้วและให้ความหมายไว้หลายนัยด้วยกัน อาทิเช่น ในหนังสือ The World Book Encyclopedia ได้ให้ความหมายไว้ว่า "การวิจารณ์คือกิจกรรมหรือทักษะหรือศิลปะในการวิเคราะห์และวินิจฉัยคุณค่างานทางศิลปะ" ¹ หนังสือ Encyclopedia Britannica ให้ความหมายไว้ว่า "การวิจารณ์คือการอภิปรายเรื่องศิลปะอย่างมีเหตุผลและอย่างมีระบบ ซึ่งการอภิปรายนั้นเป็นการอธิบายหรือประเมินค่าทั้งทางเทคนิคและที่เกี่ยวกับศิลปะอันเห็นโดยตรง" ² ส่วนหนังสือ A Glossary of Literary Terms ให้ความหมายไว้ว่า "การวิจารณ์เป็นสาขาวิชาที่

¹ The World Book Encyclopedia Vol.3, p.913.

² Encyclopaedia Britannica Vol 6, p.784.

เกี่ยวกับการนิยาม การแยกแยะ การอธิบายและการประเมินงานต่าง ๆ ทางวรรณคดี" ¹
 สำหรับการให้ความหมายของคำว่า "การวิจารณ์วรรณกรรม" ในวงการกวีของชาวไทย ก็ได้นำ
 ผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านให้ความหมายไว้ เช่น

วิทย์ กวีศรียานนท์ ² กล่าวว่า การวิจารณ์ที่แท้คือการพิจารณาถึงลักษณะของ
 บทประพันธ์ แยกแยะส่วนประกอบที่สำคัญและหยิบยกออกมาแสดงว่าไพเราะ งดงามเพียงไร
 วิเคราะห์ความหมายของบทประพันธ์นั้น ... แสดงหลักศิลปะและแนวความคิดของผู้ประพันธ์
 ซึ่งเป็นแนวทางในการแจ่มแจ้งหนังสือนั้น นอกจากนั้นจะคง เปิดเผยให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่าง
 ส่วนประกอบต่าง ๆ ของงานนั้น และชี้ให้เห็นความว่าแต่ละส่วนมีความสำคัญต่อส่วนรวมเพียงไร
 รวมความว่าการวิจารณ์คือการแสดงให้เห็นว่าหนังสือนั้นมีลักษณะอย่างไร ทั้งในส่วนเนื้อเรื่อง
 ความคิดเห็นและทำนองแก่ง เมื่อได้อธิบายลักษณะของหนังสือให้ผู้อ่านเข้าใจแล้ว จึงวินิจฉัย
 ลงไปว่าหนังสือนี้ดีหรือไม่อย่างไร

กุหลาบ บัลลิกะมาส ³ กล่าวว่า การวิจารณ์วรรณคดีคือการให้บรรดาอธิบายในแง่
 ต่าง ๆ เกี่ยวกับลักษณะของวรรณคดีที่นำมาวิจารณ์พร้อมทั้งประเมินค่าของวรรณคดีนั้น ใช้เกณฑ์
 อย่างใดอย่างหนึ่งอย่างใดมโนคติ

¹ M.H.Abrams A Glossary of Literary Terms p.36.

² วิทย์ กวีศรียานนท์ วรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์ หน้า 217 - 218.

³ กุหลาบ บัลลิกะมาส วรรณคดีวิจารณ์ ชุดที่ 1 หน้า 12.

สิทธา วัณจุวรรกุล¹ กล่าวว่า การวิจารณ์วรรณคดีคือการตัดสินคุณภาพของข้อเขียนว่า
อะไรก็มีส่วนดี และอะไรก็มีส่วนเสีย วิธีการวิจารณ์วรรณคดีจะต้องอาศัยความซาบซึ้ง
(appreciation) เป็นวิธีเบื้องต้น และความรู้ความเข้าใจในทฤษฎีวรรณกรรมเป็นเบื้องต้นปลาย

มาลีหัตถ์ พรหมหัตถ์เวที² กล่าวว่า การวิจารณ์คือการให้คุณค่าหรือการแสดงความ
ชื่นชมต่อผลงานทางศิลปะซึ่งจะเป็นไปตามรสนิยมส่วนตัวของผู้วิจารณ์เอง หรือเป็นไปตาม
แนวความคิดทางด้านการทฤษฎีที่เป็นที่ยอมรับกันแล้ว

ตามความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งได้กล่าวมาแล้วนี้พอสรุปได้ว่า การวิจารณ์วรรณคดี
หรือการวิจารณ์วรรณกรรมก็คือการวิเคราะห์หรือแยกแยะองค์ประกอบที่สำคัญต่าง ๆ ของ
บทประพันธ์นั้น แล้ววิจารณ์ส่วนที่วิเคราะห์แต่ละส่วนเพื่อให้ผู้อ่านทราบถึงลักษณะ ศิลปะและความ
สัมพันธ์ขององค์ประกอบเหล่านั้น พร้อมทั้งวินิจฉัยคุณค่าของบทประพันธ์นั้นตามทัศนะของผู้วิจารณ์
โดยใช้เกณฑ์อย่างหนึ่งอย่างใดมาประกอบ

จากความหมายของการวิจารณ์วรรณกรรมนี้จะเห็นว่าขั้นตอนของการวิจารณ์แบ่งออก
ได้สองตอนด้วยกันคือ ตอนแรกเป็นการอธิบายลักษณะของบทประพันธ์ (Interpretation)
ส่วนตอนที่สอง เป็นการวินิจฉัยคุณค่าของบทประพันธ์ (Valuation) ซึ่งการวิจารณ์วรรณกรรม
ที่สมบูรณ์ควรจะมีทั้งสองตอนคือ "ควรเริ่มต้นด้วยการอธิบายให้เข้าใจลักษณะวรรณคดีนั้นและ
ความหมายของผู้แต่ง แล้วจึงยกต่อไปถึงการวินิจฉัยคุณค่า"³ แต่อย่างไรก็ตามผู้อ่านบทวิจารณ์
ควรระลึกอยู่เสมอว่า ขั้นตอนของการวิจารณ์ทั้งสองนี้มีความแตกต่างกัน คือ การอธิบายลักษณะ

¹ สิทธา วัณจุวรรกุล การวิจารณ์ทางวรรณกรรมไทย หน้า 460.

² มาลีหัตถ์ พรหมหัตถ์เวที วรรณคดีวิจารณ์ หน้า 1.

³ วิทย์ กวีศรียานนท์ วรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์ หน้า 222.

ของบทประพันธ์นั้นเป็นเรื่องเกี่ยวกับ ปรัชญา เหตุผล เหตุการณ์และเรื่องราวที่มีหลักฐานจริง ๆ จึงสามารถทำให้ละเอียดและถูกต้องตามหลักวิทยาศาสตร์ได้ แต่การวินิจฉัยคุณค่าของบทประพันธ์นั้นเป็นเรื่องเกี่ยวกับอารมณ์ ความรู้สึก และรสนิยมจึงทำให้แน่นอนตายตัวลงไปไม่ได้ และนักวิจารณ์อาจจะวินิจฉัยค่าของบทประพันธ์ที่ต่างกันต่างกันไปก็ได้

สำหรับการวิจารณ์นวนิยายนั้นยังมีหลักเกณฑ์กำหนดไว้อย่างแน่นอนตายตัวลงไปทีเดียว แต่ก็ยังมีข้อกีดในการวิจารณ์และกำหนดแนวทางในการวิจารณ์ไว้อย่างหลายแนวด้วยกัน เช่น

รีเน เวลเลค (Rene Wellek) และ ออสติน วอร์เรน (Austin Warren) ¹ ได้กล่าวถึงหลักเกณฑ์ในการวิจารณ์นวนิยายไว้ว่า การวิจารณ์นวนิยายนั้นตามปกติจะเป็นการวิจารณ์เพื่อบอกลักษณะขององค์ประกอบที่สำคัญของนวนิยายซึ่งมี 3 ส่วน คือ โครงเรื่อง การสร้างตัวละคร และฉาก แต่ผู้วิจารณ์ไม่ว่าเป็นต้องไปพิจารณาว่าองค์ประกอบแต่ละส่วนนั้นจะเป็นสิ่งที่กำหนดลักษณะขององค์ประกอบอื่น ๆ หรือไม่

วอลเตอร์ เจ เคอ มอร์ดอนท์ (Walter J. De Mordaunt) ² ได้เสนอแนะแนวทางในการวิจารณ์นวนิยายไว้ว่า ผู้วิจารณ์อาจวิจารณ์โดยการตอบคำถามตามหัวข้อต่าง ๆ ดังนี้ คือ

1. โครงเรื่องและโครงสร้าง (Plot and Structure)

1.1 นวนิยายเรื่องนี้มีบทนำเรื่องหรือไม่ ถ้ามี บทนำเรื่องนี้มีจุดมุ่งหมายอะไร และบทนำเรื่องนี้มีบทบาทในการนำผู้อ่านเข้าสู่เรื่องราวอย่างไร

1

Rene Wellek and Austin Warren Theory of Literature p.216.

2

Walter J. De Mordaunt A Writer's Guide to Literature
p.20-22.

1.2 ผู้แต่งใช้เทคนิคการเล่าเรื่องย้อนหลังหรือมีเรื่องซ้อนเรื่องหรือไม่ ถ้ามี จงอธิบายถึงกลวิธีที่ผู้แต่งซ้อนเรื่อง เข้าด้วยกัน และเรื่องราวเหล่านั้นประสมประสานกันอย่างไร

1.3 จงอธิบายถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ ว่า เหตุการณ์ใดเป็นเหตุการณ์สำคัญที่ทำให้เรื่องดำเนินไป และเหตุการณ์ใดที่อยู่นอกเรื่อง

1.4 ผู้แต่งมีกลวิธีอย่างไรจึงทำให้ผู้อ่านเกิดการรอกอย และพิจารณาถึงองค์ประกอบของโครงเรื่อง ตลอดจนสไตล์ของผู้แต่ง

1.5 จากใดเป็นฉากที่สำคัญที่สุด

1.6 จงอธิบายว่าความขัดแย้งต่าง ๆ ในเรื่องนั้นส่งผลให้เกิดแรงผลักดันอะไร และส่งผลต่อการสร้างตัวละครอย่างไร

2. กลวิธีในการเล่าเรื่อง (Point of view)

2.1 จงอธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีในการเล่าเรื่อง กับโครงเรื่อง

2.2 นวนิยายเรื่องนี้ผู้แต่งใช้กลวิธีในการเล่าเรื่อง โดยเล่าจากทัศนะของบุรุษที่หนึ่งหรือไม่ ถ้าใช่ ผู้เล่านี้มีบทบาทสำคัญในเรื่องราวตอนใด

2.3 นวนิยายเรื่องนี้ผู้แต่งใช้กลวิธีในการเล่าเรื่อง โดยเล่าจากทัศนะของบุรุษที่สามมากน้อยเพียงใด และใช้ไต่อย่าง เดาะสมหรือไม่ อย่างไร

2.4 ผู้แต่งใช้กลวิธีในการบรรยายแบบผู้บรรยายรูปร่างหมดทุกประการบ้างหรือไม่ และใช้พรรณนาบุคลิกภาพของตัวละครใดแจ่มแจ้งชัดเจนเพียงไร จงอธิบายพร้อมทั้งยกตัวอย่างประกอบ

2.5 ผู้แต่งใช้เทคนิคแบบกระแสดิจประหลาดในการแบ่งช่วงหรือไม่ ถ้าใช่ ผู้แต่งมีจุดมุ่งหมายอย่างไร

3. แกนของเรื่องและจุดมุ่งหมาย (Theme and Purpose)

3.1 จงอธิบายถึงประสพการณ์ที่สำคัญในชีวิตมนุษย์ที่ปรากฏในนวนิยายเรื่องนี้ พร้อมทั้งอธิบายว่าตัวเอกของเรื่องได้แก้ปัญหาชีวิตของเขาอย่างไร

3.2 ในการถ่างนวนิยายเรื่องนี้ผู้แต่งได้แสดงจุดมุ่งหมายของเรื่องให้ผู้อ่านเห็นได้อย่างแจ่มชัดหรือไม่

3.3 จงอธิบายถึงจุดมุ่งหมาย ปรากฏหรือทัศนคติของผู้เขียนที่มีต่อชีวิต

4. การวางตัวละคร (Characterization)

4.1 ตัวละครใดที่เปี่ยมพาทศาคำกู่กล่อกนของเรื่อง จงอธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครนั้นกับบทของเรื่อง

4.2 ตัวละครต่าง ๆ มีลักษณะเด่นชัดเพียงใด ตัวละครเหล่านั้นเป็นตัวแทนของชนชั้นใดหรือไม่ ถ้าเป็น จงอธิบายถึงลักษณะเด่นของเขามิ่่งแตกต่างจากลักษณะโดยทั่วไป

4.3 อะไรคือคุณลักษณะที่สำคัญของตัวละครสำคัญ ซึ่งเป็นผลให้เรื่องดำเนินไปสู่จุดสุดยอดเช่นนั้น

4.4 จงอธิบายถึงความสัมพันธ์ที่สำคัญ ๆ อื่น ๆ ระหว่างตัวละคร

4.5 จงอธิบายถึงคุณลักษณะพิเศษของตัวละครสำคัญนี้่่งผู้ให้ผู้อ่าน เราให้ผู้อ่านติดตามเรื่องราวของเขา

5. แรงจูงใจ (Motivation)

5.1 ตัวละครใดแสดงพฤติกรรมสอดคล้องกับคุณลักษณะที่ผู้แต่งได้บันทึกไว้ในตอนก่อนเรื่องหรือไม่ พฤติกรรมของตัวละครนั้นสับสนหรือมีเหตุสมผลเพียงไร หากพิจารณาพฤติกรรมต่าง ๆ ของตัวละครมีข้อขัดข้องอะไรบ้าง

5.2 ผู้เขียนได้บรรยายถึงเหตุการณ์บางอย่างซึ่ง เป็นผลทำให้ผู้อ่านคาดคะเนได้ว่าเรื่องจะจบลงที่นั่นหรือไม่ อย่างไร จงอธิบาย

5.3 ผู้เขียนใจกล่ววิหะไบบ้างในการจูงใจให้ผู้อ่านติดตามเรื่อง

5.4 มีการใช้ภาษาถิ่นเพื่อจูงใจให้ผู้อ่านสนใจตัวละครบ้างหรือไม่

6. ฉาก (Scene)

6.1 นวนิยายเรื่องนี้ใช้ฉากาก่น้อยเพียงไร และฉากต่าง ๆ เหล่านั้นมีอิทธิพลต่อการดำเนินเรื่องอย่างไร

6.2 ผู้แต่งบรรยายฉากได้แจ่มแจ้งชัดเจนเพียงไร

6.3 จงอธิบายถึงกลวิธีที่ผู้แต่งใช้เพื่อแสดงว่า เวลา สถานที่ และเหตุการณ์ในท้องเรื่องได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม

6.4 ถ้ามีการเล่าเรื่องย้อนหลัง จงพิจารณาว่าการเล่าเรื่องย้อนหลังนั้นมีลักษณะเป็นนาฏการ หรือการเล่าเรื่องแบบบรรยายธรรมดา และจงอธิบายว่าเทคนิคการเล่าเรื่องย้อนหลังนี้มีความสัมพันธ์กับเทคนิคการเล่าเรื่องแบบกระแสดิจิประหวัดหรือไม่อย่างไร

เฮเลน อี เฮนส์ (Helen E. Haines) ¹ กล่าวว่าในการวิจารณ์นวนิยายนั้น จุดสำคัญที่ผู้วิจารณ์จะต้องพิจารณาคือต่อไปนี้

1. แก่นของเรื่อง เนื้อหา โครงเรื่อง (Theme, Subject and Plot) ถัดจากอธิบายให้ทราบว่า แก่นของเรื่อง เนื้อหาและโครงเรื่องของนวนิยายที่วิจารณ์นั้นเป็นอย่างไร สำหรับแก่นของเรื่องนั้นคือแนวคิดที่สำคัญของเรื่อง เนื้อหาคือเหตุการณ์หรือประสบการณ์ที่เด่น ๆ ของนวนิยายผู้แต่งได้หยิบยกมาแสดงไว้ในนวนิยาย ส่วนโครงเรื่องคือโครงร่างของเรื่อง

2. ฉากและช่วงเวลา (Setting and Period) ผู้วิจารณ์จะต้องพิจารณาว่าเนื้อเรื่องของนวนิยายเรื่องที่ถูกวิจารณ์เกิดขึ้นในช่วงระยะเวลาใด เนื้อเรื่องถูกต้องตามความเป็นจริงหรือไม่ เนื้อเรื่องดำเนินไปตามลำดับเวลาหรือไม่ ส่วนฉากฉากนั้นให้พิจารณาว่าฉากที่ปรากฏในเรื่อง สอดคล้องหรือไม่ และจากที่ผู้แต่งได้นำอิทธิพลของตัวละครหรือไม่ อย่างไร

3. การสร้างตัวละคร (Characterization) ผู้วิจารณ์จะต้องพิจารณาว่าตัวละครมีลักษณะอย่างไร การสร้างตัวละครนั้นถูกต้องตามธรรมชาติของมนุษย์หรือไม่

4. โครงสร้าง (Structure) ผู้วิจารณ์จะต้องพิจารณาว่า องค์ประกอบต่าง ๆ ที่สำคัญของนวนิยาย มีได้แก่ แก่นของเรื่อง เนื้อหา โครงเรื่อง ฉาก และการสร้างตัวละคร นั้นผสมประสานกันอย่างไรมีเอกภาพหรือไม่

5. รูปแบบและประเภท (Form and Type) ผู้วิจารณ์จะต้องพิจารณาว่า นวนิยายเรื่องใดที่ตนวิจารณ์มีรูปแบบอย่างไร เช่น อธิบายประวัติ ความทรงจำ บันทึก จดหมาย รูปแบบประสมหรือรูปแบบอื่น ๆ และให้พิจารณาว่านวนิยายนั้นเป็นนวนิยายประเภทใด

6. กวีธิในการแต่ง (Treatment) ให้พิจารณาถึงเทคนิค กวีวิธี และสไตล์ ในการแต่ง เช่น ผู้แต่งใช้เทคนิคการเล่าเรื่องย้อนหลัง เทคนิคการเล่าเรื่องแบบกระแสดิจิต ประวัติกว้างหรือใบ ผู้แต่งเอาตัวเองเข้าไปเกี่ยวข้องกับคดียหรือไม่ เป็นการแต่งแบบเข้มนั้น หรือสมจริง เป็นต้น

7. สาระสำคัญ (Significance) ถือให้วิจารณ์ว่านวนิยายเรื่องนี้มีสาระสำคัญอะไรบ้าง ทั้งในด้านที่เกี่ยวข้องกับตัวละคร ฉาก ความมุ่งหมายและเนื้อหาของนวนิยาย

เก แอล นิคเคอร์โบเกอร์ (K.L.Knickerbocker) และ เวล วิลลาร์ด เรนนิ่งเกอร์ (H. Willard Reninger)¹ ได้กล่าวถึงหลักเกณฑ์ในการวิจารณ์นวนิยายว่า ในการวิจารณ์นวนิยายนั้นผู้วิจารณ์จะต้องมีความรู้ เกี่ยวกับธรรมชาติ และโครงสร้างของ นวนิยายเสียก่อน เพื่อนำมาเป็นแนวในการวิจารณ์ ทั้งนี้เพื่อมิให้ตกใจอันเนื่องมาจากความ ประทับใจครั้งแรกของผู้วิจารณ์ ซึ่ง เป็นผลมาจากประสบการณ์ครั้ง เดิมมาเมื่อทวีป เกิดไปคือการ วิจารณ์หรือตัดสินคุณค่านวนิยาย เรื่องนั้น อนึ่ง เมื่อจะเริ่มวิเคราะห์นวนิยายเรื่องใด ผู้วิจารณ์ควรตั้งคำถามถามตนเองก่อนว่า "มีเหตุการอะไรเกิดขึ้นกับใคร เพราะเหตุใด" เพราะคำถามนี้จะทำให้ผู้วิจารณ์มุ่งพิจารณาถึง โครงเรื่อง ตัวละครและแก่นของเรื่องซึ่ง เป็นลักษณะพื้นฐานของนวนิยาย และได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการวิจารณ์นวนิยายไว้ 10 ประการ ดังนี้

1. ข้อเท็จจริงของเรื่อง (The facts of the story)
2. การควบคุมแกนของเรื่องของผู้แต่ง (Author's controlling theme)
3. โครงเรื่อง หรือโครงสร้างของพฤติกรรม (Plot or The structure of action)
4. ตัวละคร (Character)
5. สัญลักษณ์ (Symbolism)
6. ทรรศนะในการเล่าเรื่อง (Narrator's point of view)
7. ทรรศนียภาพและฉาก (Panorama and Scene)
8. ความน่าเชื่อถือและสิ่งลวงตา (Credibility and The illusion of truth)
9. นาเสียงและบรรยากาศของเรื่อง (Tone and Atmosphere)
10. ความหมายของเรื่อง (The meaning of the story : The parts and the whole)

เกี่ยวกับหลักเกณฑ์ในการวิจารณ์นวนิยายนี้ ในวงการศึกษาของไทย ก็ได้มีผู้ศึกษากันมาและวางหลักเกณฑ์ในการวิจารณ์ไว้หลายแนวด้วยกัน เช่น

บ.ล.บุญเหลือ เทพสุวรรณ¹ กล่าวว่าหลักเกณฑ์ในการวิจารณ์นวนิยายว่า การวิจารณ์นวนิยายนั้นผู้วิจารณ์ควรพิจารณาถึงเนื้อหาของนวนิยายเป็นหลัก และอาจพิจารณาหลักเกณฑ์ของประเภททางกระบวนทัศน์การมาไว้เป็นหลักได้บ้าง ตามที่เห็นว่าเหมาะสม ส่วนขั้นตอนในการวิจารณ์นั้นการมี 3 ขั้น คือ ขั้นที่หนึ่งวิเคราะห์ทุกส่วนทุกด้านของนวนิยาย ขั้นที่สองตีความหมายว่าผู้เขียนส่งสารอะไรมาไว้ ผู้อ่าน และขั้นที่สามวิเคราะห์ลัทธิที่ผู้แต่งใช้

¹ บุญเหลือ เทพสุวรรณ, บ.ล. วิเคราะห์วรรณคดีไทย หน้า 112 - 118.

นอกจากนี้ ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ¹ ยังได้เสนอแนะแนวทางในการวิจารณ์นวนิยายไว้ว่าอาจจะวิจารณ์ตามหัวข้อต่อไปนี้ คือ

1. โครงเรื่อง
2. เนื้อเรื่อง
3. แนวคิด
4. ตัวละคร
5. ฉาก
6. ทักษะหรือปรัชญาของผู้ประพันธ์
7. สำนวนภาษา
8. คุณค่าของนวนิยาย

เทือก กุสุมา ณ อยุธยา² ได้เสนอแนะหลักเกณฑ์ในการวิจารณ์นวนิยายไว้ว่า การวิจารณ์ตามหัวข้อต่อไปนี้คือ

1. โครงเรื่องหรือการดำเนินเรื่อง
2. ฉาก
3. บทสนทนา
4. ตัวละคร
5. คติธรรมหรือปรัชญา

¹ บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, ม.ล. แนะแนวทางการศึกษาวิจารณ์คดี
หน้า 25 - 32.

² มโหธร (นามแฝง) "वेशิกานต์ของสุวรรณี สุกนธา" วิทยาสาร
ตุลาคม 2514 หน้า 13.

กุหลาบ บัณฑิตะมาส¹ ได้เสนอแนะแนวทางในการวิจารณ์ ไว้ว่า อาจจะวิจารณ์ตามหัวข้อต่อไปนี้คือ

1. โครงเรื่องและเหตุการณ์ในเรื่อง
2. ตัวละครในเรื่อง
3. เวลาและสถานที่
4. ทักษะอันเป็นสาระของเรื่อง
5. เทคนิคในการแต่ง
6. สไตลส์จะทางเสียง

เจ้า สตะเวทิน ได้ให้ข้อคิดเกี่ยวกับการวิจารณ์นวนิยายว่า "การวิจารณ์นวนิยายส่วนใหญ่มักใช้หลักการวิจารณ์ทั่วไป"² "จะได้เสนอแนะแนวทางในการวิจารณ์ไว้ว่าอาจจะวิจารณ์ตามหัวข้อต่อไปนี้คือ

1. ความคิดของเรื่อง
2. โครงเรื่อง
3. ตัวละคร
4. ฉาก
5. บทสนทนา
6. ท่วงทำนอง เขียนของผู้แต่ง
7. ผลต่อสังคมหรือผู้อ่าน³

¹ กุหลาบ บัณฑิตะมาส วรรณคดีวิจารณ์ ชุดที่ 1 หน้า 40 - 41.

² เจ้า สตะเวทิน วรรณคดีวิจารณ์ หน้า 134

³ เจ้า สตะเวทิน "การศึกษานวนิยายในมหาวิทยาลัย" รายงานการสัมมนาการสอนวรรณกรรมไทยปัจจุบันระดับอุดมศึกษา หน้า 115.

พรสุษ บุษสุภา และรมณี เชนรคุปต์¹ ได้ให้ข้อคิดเกี่ยวกับการวิจารณ์นวนิยายว่า การเรียนรู้ถึงรายละเอียดเกี่ยวกับส่วนประกอบที่สำคัญ ๆ ของนวนิยายจะช่วยให้ผู้อ่าน สามารถเข้าใจเรื่องได้อย่างลึกซึ้ง และทำให้สามารถวิจารณ์ได้อย่างถูกต้องว่านวนิยายเรื่องนั้นดี หรือไม่เพียงไร และถ้ากล่าวถึงโครงสร้างของนวนิยายไว้ว่า นวนิยายแต่ละเรื่องนั้นประกอบ กว

1. Plot
2. Characterization
3. Setting
4. Point of view
5. Style and Tone
6. Miscellaneous
 - description
 - narrative technique
 - dialogue
7. Theme

หลักเกณฑ์การวิจารณ์นวนิยายขององค์การ ส.ป.อ.

ในการคัดเลือกวรรณกรรมประเภทนวนิยาย เพื่อเข้ารับรางวัลวรรณกรรมยอดเยี่ยม ประจำปีขององค์การ ส.ป.อ. นั้น คณะกรรมการคัดเลือกวรรณกรรมแห่งชาติของไทยได้

1

พรสุษ บุษสุภา และรมณี เชนรคุปต์ นวนิยายอังกฤษและนวนิยายอเมริกัน

ประจําปี 1

1. แก่นของเรื่อง (Theme) ในข้อนี้ให้รวมถึงการที่ผู้ประพันธ์ได้เสนอเค้าโครงเรื่อง (Plot) ได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับแก่นของเรื่องที่ผู้ประพันธ์ต้องการเสนอด้วยหรือไม่
2. เทคนิคหรือกลวิธีการเขียน (Technique หรือ Presentation) ในข้อนี้ที่ประชุมเห็นควรให้พิจารณากันในรายละเอียดดังนี้
 - 2.1 การนำเรื่องเสนอ (Plot) ราบรื่น สมจริงและสอดคล้องกับแก่นของเรื่อง
 - 2.2 การนำเสนอตัวละคร (Characters) เหมาะสมแก่เรื่องหรือไม่ บทบาทของตัวละครเหมาะสมแก่ฐานะและความสำคัญของเรื่องหรือไม่
 - 2.3 การใช้ภาษาหรือโวหาร (Dialogue)
 - 2.4 การสร้างฉากและเหตุการณ์ (Setting and Incident)
3. หมายเหตุอื่น ๆ
4. ขอบกพร่องตาม

หลักเกณฑ์ที่ใช้วิจารณ์งานนิยายสำหรับการวิจารณ์ครั้งนี้

จากหลักเกณฑ์การวิเคราะห์วิจารณ์งานนิยายที่ท่านผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านได้เสนอแนะไว้ คงกล่าวแล้วจะเห็นได้ว่า ถึงแม้ว่าแต่ละหลักเกณฑ์จะมีรายละเอียดปลีกย่อยแตกต่างกันบ้างก็ตาม แต่ถ้าวัดกันดูจะเห็นว่าส่วนใหญ่จุดที่การจะวิจารณ์ตรงกัน คือจะวิจารณ์โครงเรื่อง (Plot) ตัวละคร (Character) ฉาก (Setting) และแก่นของเรื่อง (Theme) โดยนัยนี้ ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่า หลักเกณฑ์ในการวิจารณ์งานนิยายนั้น ผู้วิจารณ์ควรจะวิจารณ์โดยยึด

¹ จากผลการประชุมพบหารือ แก่นกันในการพิจารณาวรรณกรรมเพื่อรับรางวัลประจำปี 2515 ของคณะกรรมการกึ่งวิชาการวรรณกรรมเพื่อรับรางวัลประจำปีขององค์การ ศ.ป.อ. (ของประเทศไทย)

องค์ประกอบที่สำคัญของนวนิยาย 4 ประการเป็นหลักคือ โครงเรื่อง ตัวละคร ฉาก และแกนของเรื่อง ส่วนข้อ دیگریย่นย่อขึ้น ๆ นั้นแล้วแต่ผู้วิจารณ์แต่ละท่านจะพิจารณาประกอบตามความเหมาะสม อนึ่ง ในการวิจารณ์นี้ เนื่องจากองค์ประกอบของนวนิยายกับกลวิธีในการประพันธ์ (Technique) นั้นเป็นสิ่งที่ยึดกันไขว่คว้า ผู้วิจารณ์จึงควรจะพิจารณาควบคู่กันไปด้วย

สำหรับการวิจารณ์ครั้งนี้ผู้วิจารณ์จะวิเคราะห์วิจารณ์นวนิยายที่ได้รับรางวัลขององค์การส.ป.อ. ตามหัวข้อต่อไปนี้

- ✓ 1. ภูมิหลังของนักประพันธ์ที่มีผลต่อแนวคิดและกลวิธีในการประพันธ์นวนิยาย
- ✓ 2. เนื้อเรื่อง
3. โครงเรื่อง
- ✓ 4. ทัศนคติของเรื่อง
5. ฉาก
- ✓ 6. ตัวละคร
7. สำนวนภาษาและบทสนทนา
8. ฤทธิของนวนิยายที่มีต่อสังคมไทย

วิเคราะห์นโยบายที่ได้รับรางวัล ค.ป.อ.

ประวัติความเป็นมาของวรรณกรรม ค.ป.อ.¹

ค.ป.อ. เป็นอักษรที่เอามาจากชื่อขององค์การฯ การทหาร องค์การหนึ่งมีชื่อเต็มว่า "องค์การสนธิสัญญาป้องกันกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้" หรือที่เรียกกันย่อ ๆ ว่า "องค์การ สนธิสัญญา เอเชียตะวันออกเฉียงใต้" หรือ "องค์การ ค.ป.อ." องค์การ ค.ป.อ. นี้ถึงแม้ว่าจะ เป็นองค์การที่สร้างขึ้นโดยปัจจุประสงค์สำคัญทางด้านการทหารก็ตาม แต่มันมีจุดประสงค์ จานหนึ่งที่จะส่งเสริมความเจริญทางวัฒนธรรมโดยความร่วมมือกันและกันระหว่างประเทศภาคี ค.ป.อ. ด้วย จากกิจกรรมด้านส่งเสริมความเจริญทางวัฒนธรรมขององค์การ ค.ป.อ. นี้เองได้ส่งผลให้วงการวรรณกรรมไทยเกิดการเคลื่อนไหวอย่างมากอยู่ช่วง ระยะเวลาหนึ่ง การ เคลื่อนไหวดังกล่าวนี้ก่อระหว่างปี พ.ศ. 2512 ถึง พ.ศ. 2516 องค์การ ค.ป.อ. ได้เสนอ โครงการให้รางวัลทางวรรณกรรมแก่ประเทศไทย พิลิปปินส์และปากีสถาน ซึ่งเป็นประเทศ สมาชิกที่อยู่ในภูมิภาคนี้ โดยมีจุดประสงค์สำคัญคือเพื่อเป็นการเชิดชูวรรณกรรมและผู้นับประกอบ งานวรรณกรรมที่ดีเยี่ยมที่สุดในรอบปีนั้น ๆ ในบรรดาประเทศสมาชิกทั้ง 3 ประเทศนี้ โครงการให้รางวัลทางวรรณกรรมขององค์การ ค.ป.อ. ครั้งนี้ประเทศสมาชิกให้ความ สนใจและส่งวรรณกรรมเข้าประกวดเพื่อเข้ารับรางวัล 2 ประเทศ คือ ประเทศไทย และ พิลิปปินส์ โดยประเทศไทยได้ส่งวรรณกรรมเข้าประกวดในปี พ.ศ. 2512 พ.ศ. 2513 พ.ศ. 2514 และ พ.ศ. 2516 พิลิปปินส์ส่งวรรณกรรมเข้าประกวดในปี พ.ศ. 2515 และ พ.ศ. 2516 ส่วนปากีสถานนั้นมิได้ส่งวรรณกรรมเข้าประกวดในโครงการนี้แต่ประการใด

¹ รวบรวมเรียบเรียงจากเอกสารการประกวดวรรณกรรม ค.ป.อ. (ของสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ)

โครงการรางวัลทางวรรณกรรมองค์การ ส.ป.อ. ได้กำหนดหลักเกณฑ์ที่สำคัญไว้ดังนี้¹

1. รางวัลทางวรรณกรรมขององค์การ ส.ป.อ. นี้ จัดตั้งขึ้นโดยโครงการก้านวัฒนธรรม ซึ่งมุ่งจะส่งเสริมความเจริญทางด้านวัฒนธรรม และความร่วมมือซึ่งกันและกันระหว่างประเทศสมาชิก

2. ในแต่ละปีองค์การ ส.ป.อ. จะให้รางวัลยกย่องผลงานวรรณกรรมดีเด่นที่สุดในรอบปีนั้นในประเทศไทย พิธีปินส์และปากีสถาน ประเทศละ 1 รางวัล

3. รางวัลทั้งสามรางวัลนี้แต่ละรางวัลมีมูลค่า 1,000 เหรียญสหรัฐ

4. ถ้าปีใดคณะกรรมการคัดเลือกขององค์การ ส.ป.อ. พิจารณาเห็นว่าไม่มีวรรณกรรมชิ้นใดของประเทศสมาชิกดีเด่นสมควรจะได้รับรางวัล ให้ถือว่าปีนั้นรางวัลในประเทศนั้นเป็นอันระงับไป

5. การพิจารณาคัดเลือกวรรณกรรมก็เช่นที่หน่วยงานจะได้รับรางวัลในชั้นนั้นนั้นเป็นหน้าที่ของคณะกรรมการคัดเลือกวรรณกรรมแห่งชาติของไทย พิธีปินส์ และปากีสถาน ส่วนการพิจารณาคัดเลือกรั้งสุดท้ายนั้นเป็นหน้าที่ของคณะกรรมการคัดเลือกขององค์การ ส.ป.อ.

6. ให้ฝ่ายไทย พิธีปินส์ และปากีสถาน รายงานถึงคณะกรรมการคัดเลือกวรรณกรรมขึ้นเองโดยให้ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิทางอักษรศาสตร์

7. ให้คณะกรรมการคัดเลือกวรรณกรรมของแต่ละชาติเลือกเพื่ำนวรรณกรรมที่ดีเด่นซึ่งตีพิมพ์ในรอบปีที่ผ่านมา จำนวน 3 ชิ้น พร้อมด้วยรายงานเป็นภาษาอังกฤษบรรยายถึงคุณค่าของวรรณกรรมเหล่านั้น เพื่อให้คณะกรรมการคัดเลือกขององค์การ ส.ป.อ. พิจารณาคัดเลือกวรรณกรรมที่ดีเด่นที่สุดของแต่ละประเทศต่อไป

8. ให้คณะกรรมการคัดเลือกวรรณกรรมของแต่ละชาติเสนอรายงานที่บรรยายถึงคุณค่าของวรรณกรรมไปมืองค์การ ส.ป.อ. ภายในวันที่ 30 เมษายน ของแต่ละปี

9. คณะกรรมการคัดเลือกขององค์การ ส.ป.อ. ประกอบด้วยเลขาธิการองค์การ ส.ป.อ. ในฐานะประธาน ผู้แทนประเทศไทย ฟิลิปปินส์ และปากีสถานในฐานะกรรมการ และผู้แทนคนอื่นๆ อีก 2 คน

10. การตัดสินของคณะกรรมการคัดเลือกขององค์การ ส.ป.อ. นั้นถือว่าเป็นที่สิ้นสุด

11. เมื่อได้รับรางวัลแล้วองค์การ ส.ป.อ. อาจจะขอผูกขาดจากผู้ครอบครองกรรมสิทธิ์ในอันที่จะนำปฏิกิริยาใหม่ หรือแปลกใหม่ไปเผยแพร่หลายเกมवलชนก

12. ในการคัดเลือกรางวัลกรรมสิทธิ์คณะกรรมการจะต้องพิจารณาโดยยึดหลักที่สำคัญ 3 ประการคือ

- ก. ผู้ครอบครองกรรมสิทธิ์ต้องเป็นเกมไทย ฟิลิปปินส์ หรือปากีสถาน
- ข. กรรมสิทธิ์นั้นต้องได้รับการเผยแพร่ในลักษณะการพิมพ์มาแล้ว แต่ยังไม่ได้รับรางวัลอื่นใดว่าของชาติหรือจากองค์การระหว่างประเทศมาก่อน
- ก. กรรมสิทธิ์นั้นต้องเป็นคุณค่าในทางส่งเสริมความเจริญ และสร้างสรรค์กรรมสิทธิ์ที่ได้รับการพิจารณาเพื่อรับรางวัลอาจจะคัดเลือกจากงานกรรมสิทธิ์ประเภท กว่าจะไปงานที่มีมาตรฐานสูง และเป็นต้นฉบับเต็มที่แท้จริงเอง

สำหรับประเทศไทยนั้นในปี พ.ศ. 2512 องค์การ ส.ป.อ. ได้เสนอโครงการให้รางวัลทางวรรณกรรมแก่กระทรวงการต่างประเทศของ ไทย กระทรวงการต่างประเทศจึงได้ขอความร่วมมือมายัง ภาการศึกษา และชาติในการพิจารณาจัดตั้งคณะกรรมการคัดเลือกวรรณกรรมแห่งชาติ เพื่อคัดเลือกการแต่งบทกวีที่เด่นที่สุดในรอบปีแล้วของประเทศไทยเพื่อส่งเข้าประกวด ภาการศึกษาแห่งชาติพิจารณาแล้วเห็นว่าการจะดำเนินการโครงการให้รางวัลทางวรรณกรรมขององค์การ ส.ป.อ. นั้นอย่างยิ่ง เพราะเป็นการส่งเสริมงานด้านวรรณกรรมของชาติ และเพื่อเผยแพร่ผลงานวรรณกรรมของไทยให้เป็นที่แพร่หลายไปในต่างประเทศด้วย ภาการศึกษาแห่งชาติจึงได้ขอความร่วมมือไปยัง สภาภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทย

ซึ่ง เป็นแหล่ง รวมผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านอักษรศาสตร์ให้ช่วยพิจารณาเลือกบุคคลที่เหมาะสม เพื่อ
 กิ่ง เป็นคณะกรรมการคัดเลือกวรรณกรรมแห่งชาติต่อไป สภากรรมการและหนังสือแห่งประเทศไทย
 ก็ได้ให้ความร่วมมือ โดยนำเรื่อง เข้าสู่ที่ประชุมคณะกรรมการบริหารของสภาฯ ที่ประชุมได้
 เห็นว่าควรจัดให้คณะกรรมการ 2 ระดับคือ

1. คณะกรรมการเสนอแนะ (Recommendation Committee) ซึ่งกรรมการ
 แต่ละท่านจะเป็นผู้คัดเลือกเรื่องต่าง ๆ เสนอแนะและแจ้งงานที่เห็นสมควร ได้รับรางวัลและ
 คณะกรรมการชุดนี้จะช่วยกลั่นกรอง คัดเลือกงานที่เหมาะสมส่งให้คณะกรรมการที่ปรึกษา¹

2. คณะกรรมการที่ปรึกษา (Advisory Committee) ทำหน้าที่พิจารณาเรื่อง
 ที่คณะกรรมการเสนอแนะส่งมา และรับรอง เรื่องที่เห็นสมควรส่งให้คณะกรรมการคัดเลือกของ
 องค์การ ส.ป.อ.

ทั้งนี้ โดยมีตัวแทนจากกระทรวงการต่างประเทศและสำนักงานสภาการศึกษาแห่งชาติ
 เป็นเจ้าหน้าที่ฝ่ายติดต่อประสานงานและเลขานุการของคณะกรรมการนั้น

นอกจากนี้ สภากรรมการและหนังสือแห่งประเทศไทยยัง ได้เสนอแนะความคิดเห็น
 เกี่ยวกับประเภทของวรรณกรรมที่จะส่ง เข้าประกวดด้วยว่า ควรจะพิจารณาจากวรรณกรรม
 3 ประเภท คือ

1. นวนิยาย
2. นวนิยาย
3. กวีนิพนธ์

¹ การ เสนอแนะวรรณกรรมเข้ารับการศึกษาพิจารณานั้น นอกจากกรรมการ เสนอแนะ
 จะเป็นผู้ เสนอแนะแล้วความที่ประชุมคณะกรรมการคัดเลือกวรรณกรรมแห่งชาติ ได้มีมติให้
 กรรมการที่ปรึกษามีสิทธิ เสนอแนะ ได้ด้วย

จากข้อเสนอแนะของสมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทย เกี่ยวกับการจัดตั้ง
คณะกรรมการกักเลื้อกวรรณกรรมแห่งชาติ และประเภทของวรรณกรรมที่จะส่งเข้าประกวด
ครั้งนี้ เมื่อสมาคมการศึกษาแห่งชาติรับมาพิจารณาและเห็นพ้องด้วยแล้ว สมาคมภาษาและ
หนังสือแห่งประเทศไทยจึงได้เสนอข้อคณะกรรมการกักเลื้อกวรรณกรรมแห่งชาติตามนัยดังกล่าว
นี้ขึ้นเพื่อดำเนินการกักเลื้อกวรรณกรรมต่อไป

หลังจากที่ได้แต่งตั้งคณะกรรมการทั้ง 2 ระดับ คือคณะกรรมการเสนอแนะและ
คณะกรรมการที่ปรึกษาขึ้นอย่าง เป็นทางการเรียบร้อยแล้ว คณะกรรมการทั้ง 2 ระดับก็ได้
ประชุมปรึกษาหารือกันในการกำหนดหลักเกณฑ์ที่จะกักเลื้อกวรรณกรรม ผลจากการประชุม
คณะกรรมการเสนอแนะได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการเสนอแนะวรรณกรรมขึ้นดังต่อไปนี้¹

1. วรรณกรรมที่จะกักเลื้อกเสนอแนะให้อยู่ในประเภทต่อไปนี้

1.1 สารคดี หมายถึงหนังสือที่แต่ง เป็นร้อยแก้วหรือความเรียงที่บรรยาย
รวมทั้งบทความหรือความเรียงในหัวข้อเกี่ยวกับที่มิใช่โฆษณาเผยแพร่แล้วและมีความยาว
อย่างน้อย 30,000 คำ (ประมาณ 50 หน้าพิมพ์ ขนาด C หนา ยกตัวพิมพ์ธรรมดา)

1.2 นวนิยายหรือเรื่องสั้นที่มิใช่โฆษณาเผยแพร่แล้ว และจบใน พ.ศ. 2511

1.3 กวีนิพนธ์ที่ยังไม่ร้อยกรองทุกชนิด

2. เป็นงานเขียนที่พิมพ์โฆษณาเผยแพร่เป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2511

(1 มกราคม - 31 ธันวาคม 2511)

3. กรรมการเสนอแนะจะเสนอแนะวรรณกรรมที่เห็นว่าดีที่สุด 1 เรื่อง ใน
ประเภทใดก็ได้ โดยกรอกข้อความลงในแบบเสนอแนะแล้วส่งไปยังเลขาธิการคณะกรรมการ
เสนอแนะ

¹ จากประกาศสำนักงานสภาการศึกษาแห่งชาติ เรื่องการกักเลื้อกวรรณกรรม
เพื่อรับรางวัลประจำปี 2512 ขององค์การ ส.ป.อ.

4. คณะกรรมการเสนอแนะจะพิจารณาคัดเลือก เรื่องที่ได้รับการเสนอแนะประเภทละไม่เกิน 3 เรื่อง นำเสนอคณะกรรมการที่ปรึกษาเพื่อพิจารณาคัดเลือกให้เหลือประเภทละ 1 เรื่อง เพื่อเสนอกระทรวงการต่างประเทศนำเสนอองค์การ ส.ป.อ.พิจารณาต่อไป

ส่วนคณะกรรมการที่ปรึกษาก็ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณา และอภิปรายคัดเลือกวรรณกรรมขึ้นดังต่อไปนี้¹

1. วรรณกรรมที่ได้รับการคัดเลือกนำเสนอเพื่อรับรางวัลขององค์การ ส.ป.อ. นั้นจะต้องมีคุณสมบัติเกณฑ์การตัดสินเฉพาะ ของวรรณกรรมประเภทนั้น ๆ และเป็นลักษณะเฉพาะที่ทั่วโลกโดยยอมรับนับถือเป็นคุณสมบัติของวรรณกรรมแต่ละประเภท (เป็นกวีนวนิยายจะต้องมีคุณสมบัติของนวนิยายที่ดี สอดคล้องกับคุณสมบัติของนวนิยายที่ทั่วโลกยอมรับนับถือ)

2. วรรณกรรมที่ได้รับการคัดเลือกนำเสนอเพื่อรับรางวัลขององค์การ ส.ป.อ. นั้นจะต้องมีคุณค่าที่เด่นและมีส่วนส่งเสริมความคิดในทางสร้างสรรค์แก่อนุชน

3. นอกเหนือจากการพิจารณาตามหลักเกณฑ์สากลแล้ว คณะกรรมการที่ปรึกษาคณะนี้มีความมุ่งหมายจะส่งเสริมให้เกิดสิ่งใหม่ ๆ อันมีคุณค่าแก่วรรณกรรม เพื่อให้มีผลงานประพันธ์อันดีเด่นเป็นสมบัติของชาติไทย เพิ่มขึ้น

4. คณะกรรมการที่ปรึกษาคณะนี้มีถาพประสงค์จะสนับสนุนนักเขียนไทยที่มีความสามารถดีเด่นในด้านงานเขียนและมีการแสดงออกถึง เรื่องที่ตนเขียนในแนวใหม่ ๆ และความสามารถนั้นอยู่ในขั้นที่ควรได้รับการยกย่อง ทั้งนี้ เพื่อเป็นการสนับสนุนให้นักเขียนที่เพิ่มขี้นในวงวรรณกรรมไทย

5. คณะกรรมการที่ปรึกษาคณะนี้ถือเอาความบริสุทธิ์ใจในการพิจารณาวรรณกรรมเฉพาะในคุณสมบัติและคุณค่าของวรรณกรรมเรื่องนั้น ๆ มิได้พิจารณาหรือให้ความสนใจเฉพาะตัวนักเขียน หรือมิได้พิจารณาบุคลิกลักษณะพิเศษเฉพาะตัวของนักเขียน

¹ จากสรุปผลการดำเนินงานการคัดเลือกวรรณกรรมเพื่อรับรางวัลขององค์การ ส.ป.อ. ประจำปี 2511

อนึ่งในปีแรกของการประกวดวรรณกรรม ส.ป.อ.นี้ นอกจากคณะกรรมการคัดเลือกวรรณกรรมแห่งชาติของไทยจะกำหนดหลักเกณฑ์ในการเสนอแนะและพิจารณาวรรณกรรมดังกล่าวขึ้นแล้ว คณะกรรมการคัดเลือกวรรณกรรมแห่งชาติของไทยยังได้เสนอให้เปลี่ยนแปลงกฎเกณฑ์การพิจารณาวรรณกรรม ส.ป.อ. บางประการที่สำคัญก็ต่อความที่องค์การ ส.ป.อ. กำหนดจะให้รางวัลแก่ประเทศสมาชิกประเทศละ 1 รางวัล รางวัลละ 1,000 เหรียญสหรัฐฯ นั้น คณะกรรมการคัดเลือกวรรณกรรมแห่งชาติของไทยเห็นว่า วรรณกรรมที่นำมาพิจารณาเพื่อคัดเลือกนั้นเห็นสมควรให้แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ ภาษากวี นวนิยายและกวีนิพนธ์ เนื่องจากวรรณกรรมทั้ง 3 ประเภทนี้ทั้งก็มีคุณลักษณะที่แตกต่างกัน ไม่สามารถจะนำมาเปรียบเทียบกันได้ การที่จะคัดเลือกให้วรรณกรรมประเภทใดประเภทหนึ่งได้รับรางวัลเพียงรางวัลเดียวจึง เป็นเรื่องที่ทำได้ยากมาก นอกจากว่าในประเทศของวรรณกรรมนั้น ๆ จะไปเน้นงานวรรณกรรมชนิดใดสมควรจะได้รับรางวัล ดังนั้นคณะกรรมการคัดเลือกวรรณกรรมแห่งชาติของไทยจึงขอเสนอให้แบ่งรางวัลวรรณกรรมออกเป็น 3 ส่วน ตามประเภทของวรรณกรรมซึ่งทางองค์การ ส.ป.อ. ก็เห็นชอบด้วยและได้เปลี่ยนแปลงกฎเกณฑ์ให้ตามข้อเสนอ

ประวัติการประกวดจะผลการประกวด

การประกวดวรรณกรรมที่ถือกันในรอบปี พ.ศ. 2511

การประกวดวรรณกรรมที่ถือกันในรอบปีนี้เป็นปีแรกของการประกวดวรรณกรรม ส.ป.อ. คณะกรรมการคัดเลือกวรรณกรรมฯ ได้เสนอแนะวรรณกรรมเข้ารับการพิจารณาทั้งหมด 21 เรื่อง ซึ่งแยกตามประเภทได้ดังนี้

1. สารคดี ทั้งหมด 6 เรื่องคือ

1.1 ความทรงจำในการตามเสด็จนางประเทศพม่าราชการ พระนิพนธ์ใน สมเด็จพระนางเจ้า พระบรมราชินีนาถ

1.2 พื้นทิวาหลัง เคา 2 ของ เสรีบุรโกเศศ

1.3 ภาษากฎหมายไทย ของ ฉานินทร์ กรัยวิเชียร

- 1.4 ท่าเรือนกลางน้ำกอิ-ปุ่นที่อยู่รายพร้อมกวยภาคผนวก ของ น. ๓ ปากน้ำ
- 1.5 ความสัมพันธ์ระหว่างศาสนาพราหมณ์ พุทธและจีนในแง่ประวัติศาสตร์
และเรื่องประกอบ ของพระยาอภัยนุราชและพระอุปาลักษณ์มาจารย์ ส.กฤษณมูรthy
- 1.6 ประวัติศาสตร์ยุโรป ค.ศ. 1494 - 1789 ของนันทนา โชติกะพุกกะ
และนิพนธ์ สนิทวงศ์

2. นวนิยายและเรื่องสั้น ทั้งหมด 7 เรื่องคือ

- 2.1 มัวบานในอะเมซอน ของเสนีย์ เสาวพงศ์
- 2.2 เรื่องมนุษย์ ของกฤษณา อโศกสิน
- ✓ 2.3 เภา ของโรศาเรน
- 2.4 ผู้ใหญ่กับนางบา ของกาญจนา นากันท์
- 2.5 กุ๊กกรรม ของหมยงค์
- 2.6 จันเอง ของมุกตอม กลิ่นพิศกุล
- 2.7 ลูกของไกร ของผีคันทร

3. กวีนิพนธ์ ทั้งหมด 8 เรื่องคือ

- 3.1 กาฝากสยาม ของวสันต์ วรรณวิสุทธิ
- 3.2 นิราศวังตะไกร ของพลเรือตรีจวบ พงศ์กุล
- 3.3 นิราศนรก ของพลเรือตรีจวบ พงศ์กุล
- 3.4 นิราศเบื้องเหนือ ของพลเรือตรีจวบ พงศ์กุล
- 3.5 กระดาษแก้ว ของอนันต์ ศวัสดิยะ นิรันดร์ ศรีรักษา
ศิริพงษ์ จันทน์หอม และอุไรนทร์ ประสพผลักษ์
- 3.6 ฝนนกแก้ว ของอังกา กัลยาณพงศ์
- 3.7 ลำนํ้ากกระพิง ของอังกา กัลยาณพงศ์
- 3.8 คำฉันท์กฤษณิ์ เวทกอลม ระเศวตสุรกรธา ของกฤษณิ์สมโรจน์ ศวัสดิกุล

จากวรรณกรรมทั้ง 21 เรื่องนี้ หลังจากพิจารณาคัดเลือกเรื่องที่มีคุณสมบัติถูกต้องตามหลักเกณฑ์ออกแล้ว คณะกรรมการ เสนอแนะให้นำวรรณกรรมที่มีคุณสมบัติถูกต้องตามหลักเกณฑ์มาอภิปรายพิจารณาอีกเล็กน้อย ผลจากการอภิปรายพิจารณาอีกเล็กน้อยที่ประชุมคณะกรรมการ เสนอแนะมีมติให้นำวรรณกรรมรวม 7 เรื่องต่อไปนี้เสนอต่อคณะกรรมการที่ปรึกษา คือ

1. สารคดีเรื่อง พื้นความหลัง เล็บ 2 ของ เสรีชัย โกเศศ
 2. สารคดีเรื่อง ภาษากุญหมายไทย ของธานีทร ทรัพย์วิเชียร
 3. สารคดีเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างศาสนาพราหมณ์ พุทธ และจีน ในแง่ประวัติศาสตร์ ของพระยาอนุบาลราชชนนี และพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ ส. กฤษณบุญญานันท์
 4. นวนิยายเรื่อง เรือนมณีย์ ของกฤษณา อโศกสิน
 5. เรื่องสั้นเรื่อง ลูกของไกร ของจี๊ดมกร
 6. กวีนิพนธ์เรื่อง ฝันนกแก้ว ของอังคาร กัลยาณพงศ์
 7. กวีนิพนธ์เรื่อง คำฉันท์กฤษณาสังเวยกลอมพระเศวตสุรภชา ของกฤษณาสังเวโรจน์
- ณวันศุกร์ ๗ พฤษภาคม

หลังจากคณะกรรมการที่ปรึกษาได้ประชุมพิจารณาวรรณกรรมทั้ง 7 เรื่องโดยละเอียดแล้ว ได้มีมติเห็นชอบให้นำวรรณกรรมต่อไปนี้เสนอต่อองค์การ ส.ป.อ. คือ

1. สารคดีเรื่อง ภาษากุญหมายไทย ของธานีทร ทรัพย์วิเชียร
 2. นวนิยายเรื่อง เรือนมณีย์ ของกฤษณา อโศกสิน
 3. กวีนิพนธ์เรื่อง คำฉันท์กฤษณาสังเวยกลอมพระเศวตสุรภชา ของกฤษณาสังเวโรจน์
- ณวันศุกร์ ๗ พฤษภาคม

ในที่ประชุมคณะกรรมการคัดเลือกวรรณกรรมขององค์การ ส.ป.อ. ได้ลงมติคัดเลือกให้วรรณกรรมทั้ง 3 เรื่องนี้ เป็นวรรณกรรมดีเด่นที่สุดในรอบปี พ.ศ. 2511 ของประเทศไทย

การประกวดวรรณกรรมที่ดีเด่นในรอบปี พ.ศ.2512

การประกวดวรรณกรรมเพื่อรับรางวัลประจำปีขององค์การ ส.ป.อ. ในปีนี้ คณะกรรมการ เสนอแนะได้แก้ไขกติกาเปลี่ยนแปลง รายละเอียดของหลักเกณฑ์ในการเสนอแนะวรรณกรรม ดังนี้¹

1. สารคดี หมายถึงหนังสือที่แต่ง เป็นร้อยแก้ว หรือความเรียงที่มีสาระรวมพิสัยบทความหรือความเรียงในหัวข้อเดียวกันเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อ่าน และจบในปี พ.ศ.2512 มีความยาวไม่น้อยกว่า 25,000 คำ หรือไม่น้อยกว่า 40 หน้าพิมพ์ ขนาด 8 หน้ายกตัวพิมพ์ธรรมดา

2. นวนิยายที่พิมพ์โฆษณาเผยแพร่แล้วจบในปี พ.ศ.2512 และมีขนาดความยาวไม่น้อยกว่า 30,000 คำ หรือไม่น้อยกว่า 50 หน้าพิมพ์ ขนาด 8 หน้ายกตัวพิมพ์ธรรมดา

3. กวีนิพนธ์ หมายถึงบทร้อยกรองทุกชนิด มีความยาวไม่ต่ำกว่า 100 บท (ตามฉันทลักษณ์) โดย

3.1 เป็นกวีนิพนธ์ที่เนื้อเรื่องต่อเนื่อง เป็นเรื่องเดียวกัน ตีพิมพ์โฆษณาเผยแพร่แล้ว และจบในปี พ.ศ.2512

3.2 เป็นกวีนิพนธ์หลายเรื่องที่มีบุคคลก่นเกี่ยวข้อง แต่ต้องตีพิมพ์โฆษณาเผยแพร่ครั้งแรกในปี พ.ศ.2512

นอกจากจะมีการเปลี่ยนแปลงหลักเกณฑ์ในการเสนอแนะวรรณกรรมแล้ว การเชิญผู้ทรงคุณวุฒิเป็นกรรมการยังได้ขยายวงกว้างครอบคลุมไปถึงผู้เกี่ยวข้องในวงการวรรณกรรม ผู้รับผิดชอบในกิจการพิมพ์ โรงพิมพ์ บรรณาธิการ และผู้แทนชมรม องค์การ สมาคมหรือผู้ทำหน้าที่เกี่ยวกับหนังสืออีกด้วย ส่วนการเสนอแนะวรรณกรรมเข้ารับการพิจารณานั้น นอกจากคณะกรรมการกิตติมศักดิ์วรรณกรรมฯ จะเป็นผู้เสนอแนะแล้วยังเปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกที่สนใจเสนอแนะวรรณกรรมเข้ารับการพิจารณาอีกด้วย โดยเสนอผ่านทางคณะกรรมการ เสนอแนะ

¹ จากสรุปผลการดำเนินงานการกิตติมศักดิ์วรรณกรรมเพื่อรับรางวัลประจำปี 2512 ขององค์การ ส.ป.อ.

การประกวดวรรณกรรมในปีนี้มีผู้เสนอแนะวรรณกรรมเข้ารับการพิจารณาทั้งหมด 22 เรื่อง ซึ่งแยกตามประเภทได้ดังนี้

1. สารคดี ทั้งหมด 10 เรื่องคือ

- 1.1 เทียวตะวันออกกะวันตก ของ ม.จ.สันทันทร เสนอ โสณกุล
- 1.2 เฒ่าเฒ่าเมือง ของ บ.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช
- 1.3 รามานุจกฤดาของ พระศ. อาจารย์ สุกิจ นิมมานเหมินท์ เล่ม 1
- 1.4 ไหล่กับสงครามโลกครั้งที่ 1 ของ โอภาส เสวีกุล
- 1.5 "หนูบสาวทำอะไรได้" "การหายตัวของปญฺดาชน" ของศรราวก และ "เหตุที่นักศึกษาไทยไปปฏิบัติกริยา" ของวิทยากร เชียงกูล
- 1.6 กำนานถึง ตบทิเมือง โยนกนครชัยบุรีศรี เชียงแสน ของสงวน โชกิสุขรัตน์
- 1.7 ประเพณีไทยภาคเหนือและเชียงใหม่ ของสงวน โชกิสุขรัตน์
- 1.8 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และพระบรมราชจักรีวงศ์ ของ อุกม ประมวลวิทยา

1.9 ภาษาไทยภาษาจีน ของ เฉลิม ยงบุญเกิด

1.10 ภาษาไทยภาคกลาง ของ น.อ.สภพ ภิมมย์

2. นวนิยาย ทั้งหมด 7 เรื่องคือ

2.1 อีสา ของสีฟ้า

2.2 จดหมายจากเบ่องไทย ของ โป๊ตั้น

2.3 แผนกินแม่ ของรพีพร

2.4 ลูกหุ้มเกราะแล้วโคโคก็คิ ของบุญเหลือ

2.5 น้ำเฆะทราย ของกฤษณา อโศกสิน

2.6 เคือนคัณฑ์เตบหา ของสุวรรณี "คนฉา

2.7 รักประกาศิต ภูมิต - นริกรรา ของ ก.สุรางคนางค์

3. กวีนิพนธ์ ทั้งหมด 5 เรื่อง คือ

- 3.1 กวีนิพนธ์หลายหัวข้อเรื่องในหนังสือ คำพยากรณ์ ของ เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์
- 3.2 ลำนำภูกระดึง ของอังคาร กัลยาณพงศ์
- 3.3 กวีนิพนธ์หลายหัวข้อเรื่อง ของ ศ. เชื้อหอม
- 3.4 วิหควิชรูมมาลาถันท์ นิทาน ของปรุง เกียรติสุข
- 3.5 รวมผลงานกลอนของประสิทธิ์ โภติกเสถียร

จากวรรณกรรมทั้ง 22 เรื่องนี้ หลังจากพิจารณาตัดสินเลือกเรื่องที่มีคุณสมบัติไม่ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ออกแล้ว คณะกรรมการ เสนอแนะว่าวรรณกรรมที่มีคุณสมบัติถูกต้องตามหลักเกณฑ์มาอภิปรายพิจารณาตัดสินเลือก ผลจากการอภิปรายพิจารณาตัดสินเลือก ที่ประชุมคณะกรรมการ เสนอแนะบันทึกให้วรรณกรรมรวม 9 เรื่องต่อไปนี้เสนอต่อคณะกรรมการที่ปรึกษา คือ

1. สารคดีเรื่องหมาเสียเมือง ของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ¹
2. สารคดีเรื่องภาษาไทยภาษาจีน ของ เฉลิม ынบุญเกิด
3. สารคดีเรื่อง บ้านไทยภาคกลาง ของ น.อ.สมรภัท ภิรมย์
4. นวนิยายเรื่อง จกเขายจากเมืองไทย ของ โปกัน
5. นวนิยายเรื่อง น้ำเฆะทราย ของกฤษฎา อโศกสิน
6. นวนิยายเรื่อง แม่เกินแม่ ของรพีพร
7. กวีนิพนธ์หลายหัวข้อเรื่องในหนังสือคำพยากรณ์ ของ เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์
8. กวีนิพนธ์เรื่อง ลำนำภูกระดึง ของอังคาร กัลยาณพงศ์
9. รวมผลงานกลอนของประสิทธิ์ โภติกเสถียร

¹ ต่อมา ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้ถอนสารคดีเรื่องนี้จากการพิจารณาที่ประชุมคณะกรรมการที่ปรึกษานุมัติให้ถอนออกได้

หลังจากคณะกรรมการที่ปรึกษาได้ประชุมพิจารณาวรรณกรรมทั้ง 9 เรื่องโดยละเอียดแล้ว ก็ได้มีมติเห็นชอบให้นำนวนิยายเรื่อง จดหมายจากเมืองไทย ของ โปทัม แก่เพียง เรื่องเดียวเข้าต่อองค์การ ค.ป.อ. ในที่สุดคณะกรรมการคัดเลือกวรรณกรรมขององค์การ ค.ป.อ. ได้ลงมติคัดเลือกให้วรรณกรรมประเภทนวนิยาย เรื่อง จดหมายจากเมืองไทย ประพันธ์โดย นางสาว สุภา ลือศิริ ใช้นามปากกาว่า โปทัม เป็นวรรณกรรมดีเด่นที่สุดในรอบปี พ.ศ.2512 ของประเทศไทย

การประกวดวรรณกรรมที่ดีเด่นในรอบปี พ.ศ.2513

การประกวดวรรณกรรมในปีนี้มีวามเคลื่อนไหวสำคัญที่แตกต่างจากปี พ.ศ.2512 ที่เกี่ยวกับวรรณกรรมที่จะนำเข้าพิจารณา คณะกรรมการคัดเลือกวรรณกรรมฯ ได้มีมติให้เริ่มวรรณกรรมประเภทเรื่องสั้นอีกประเภทหนึ่ง รวมเป็น 4 ประเภทคือ สารคดี นวนิยาย กวีนิพนธ์ และเรื่องสั้น นอกจากนี้คณะกรรมการเขื่อนนະยังได้มีมติให้แบ่งคณะกรรมการเฉพาะออกตามประเภทของวรรณกรรม ตามความถนัดของกรรมการแต่ละท่าน

ในปีนี้ผู้เสนอแนะวรรณกรรมเข้ารับการพิจารณาทั้งหมด 22 เรื่อง ซึ่งแยกตามประเภทได้ดังนี้

1. สารคดี ทั้งหมด 11 เรื่องคือ

1.1 50 ปีของเจ้าเงาะ ของ ประทีป กลองทองโรก

1.2 เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ของ

อุดม ประมวลวิทยา

1.3 กฎการ ของ น.อ. สมภพ ภิรมย์

1.4 History of Anglo - Thai Relations ของ

H.I.Manich Jumsai

1.5 King Mongkut and Sir John Bowring ของ

H.I.Manich Jumsai

1.6 History of Thailand and Cambodia ของ

M.L.Manich Jumsai

- 1.7 รสชาตินี้ ของพระโบราณจารย์ ร.ท.ท.แสง มนวิฑูร แปล
- 1.8 พระราชบัณฑิตการปฏิรูป ของ โอภาส เสวีกุล
- 1.9 กุศิธานีเปื่องประชาติปไทยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
จันทนอมรรณารักษ์ (แจบ สุนทรเวช) เรียบเรียง

- 1.10 ปลายมงคล ของ บ.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ
- 1.11 บทความเรียงการศึกษา ของ กอ สวัสดิ์พานิชย์

2. นวนิยาย ทั้งหมด 4 เรื่องคือ

- 2.1 ไฉนคา ของสีฟ้า
- 2.2 เขาซื้อนกแก้ว ของสุวรรณดี สุกนชา
- 2.3 ฟ้าเปลี่ยนสี ของ เข้มแข วงศ์สง่า
- 2.4 เลือดชัฏกียา ของลักษณาวดี

3. กวีนิพนธ์ ทั้งหมด 4 เรื่องคือ

- 3.1 จันทร์เจ้า ของกุลทรัพย์ รุ่งฤดี
- 3.2 นิราศกรุงเก่า ของ 48 นักกลอน
- 3.3 กวีนิพนธ์ (บางบท) ของอังคาร กัลยาณพงศ์
- 3.4 นิราศขุนช้างขุนแผน ของฉันท ขาวโถ

4. เรื่องสั้น ทั้งหมด 3 เรื่องคือ

- 4.1 ทัดสินหนึ่งตะลุง ของวิญญู ศรีจำลอง
- 4.2 ทั้ง เมือง ของวิญญู ศรีจำลอง
- 4.3 นีแหละผลกระทบ ของ ท.เลียงนิบูลย์

จากวรรณกรรมทั้ง 22 เรื่องนี้ หลังจากพิจารณาคัดเลือกเรื่องที่มีคุณสมบัติไม่ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ออกแล้ว คณะกรรมการ เสนอแนะให้นำวรรณกรรมที่มีคุณสมบัติถูกต้องตามหลักเกณฑ์มาอภิปรายคัดเลือก ผลจากการอภิปรายพิจารณาคัดเลือก ที่ประชุมคณะกรรมการ เสนอแนะมีมติให้นำวรรณกรรมรวม 5 เรื่องต่อไปนี้เสนอต่อคณะกรรมการที่มีอำนาจ

1. สารคดีเรื่อง กฎการ ขว น.อ.สมภพ ภิรมย์
2. วนิยายเรื่อง เชาว์กานต์ ของสุวรรณี สุคนธา
3. วนิยายเรื่อง โอวาทา ของสีฟ้า
4. กวีนิพนธ์เรื่อง จักรเจ้า ของกุลทรัพย์ รุ่งฤดี
5. กวีนิพนธ์ (บางบท) ของอังคาร กัลยาณพงศ์

หลังจากคณะกรรมการ ปรึกษาได้ประชุมพิจารณาวรรณกรรมทั้ง 5 เรื่องโดยละเอียด แล้วก็ยังมีเห็นชอบให้นำนวนิยายเรื่อง เชาว์กานต์ ของสุวรรณี สุคนธา แต่เพียง เรื่องเดียวเสนอ ต่อองค์การ ส.ป.อ. ในที่คณะกรรมการคัดเลือกวรรณกรรมขององค์การ ส.ป.อ. ได้ลงมติ คัดเลือกนวนิยายเรื่อง เชาว์กานต์ ของสุวรรณี สุคนธา เป็นวรรณกรรมที่ดีที่สุดในรอบปี พ.ศ.2513 ของประเทศไทย

การประกวดวรรณกรรมที่ดีเด่นในรอบปี พ.ศ.2514

การประกวดวรรณกรรมในปีนี้มีวามเคลื่อนไหวสำคัญที่แตกต่างจากปี พ.ศ.2513 คือ คณะกรรมการคัดเลือกวรรณกรรม มีมติว่า วรรณกรรมทุกประเภทที่จะนำเข้าพิจารณานั้นจะถือเป็นเรื่องที่แต่งโดยบุคคลคนเดียว และในการพิจารณาตัดสินสุดท้ายของคณะกรรมการที่ปรึกษานั้น ให้มีตัวแทนจากคณะกรรมการเสนอแนะคือ ประธานกรรมการ เสนอแนะหรือผู้แทน และผู้แทน จากกลุ่มต่าง ๆ ตามประเภทของวรรณกรรมอีกกลุ่มละ 1 ท่าน รวมเป็น 5 ท่าน เข้ารวมเป็น กรรมการออกเสียงตัดสินในการพิจารณาของคณะกรรมการที่ปรึกษาด้วย

ในปีนี้มีประเทศฟิลิปปินส์ได้ส่งวรรณกรรมเข้าประกวดด้วย รวม 3 เรื่อง และได้ รับรางวัล 2 เรื่องคือ

1. โกลด เรื่อง Masks for Heresy ของ Valdemar Olagner
2. บทละครเรื่อง Itim-Asu ซึ่งเดิมแต่งเป็นภาษาอังกฤษและ Virginia R.Moreno กับ Wilfredo P.Sanchez แปลเป็นภาษาตากาล็อก

สำหรับการประกาศของประเทศไทยในปีนี้มีผู้เสนอแนะวรรณกรรมเข้ารับ
พิจารณาทั้งหมด 25 เรื่อง ซึ่งแยกตามประเภทได้ดังนี้

1. สารคดี ทั้งหมด 9 เรื่องคือ

- 1.1 ความสำเร็จและทวาทศม์เหลว ของ ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ
- 1.2 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในฐานะประธานการบริหารปกครองประเทศ
ของอัสสัมชัญธนบุรี
- 1.3 จกหมายจากสุรดา ของสุรดา
- 1.4 ศักดิ์การเมือง ของ ชัยวัฒน์ สมุทวณิช, เกียรติชัย เจริญพาณิชย์,
วิชัย สุวรรณรัตน์ และเกรียงพร กุศลวิทย์
- 1.5 การเกษตรกับการพัฒนา ของ ทานอง สิงคาลวณิช
- 1.6 พุทธธรรม ของพระศรีวิสุทธิโมลี
- 1.7 สมเด็จพระศรีสวรินทิรา ของสมภพ จันทระภา
- 1.8 เมืองลับเมืองถิ่น ของ มยุร วิเศษกุล
- 1.9 ไปบางนา ของพลเรือเอกหลวงพลสินธุวานิติ

2. นวนิยาย ทั้งหมด 7 เรื่องคือ

- 2.1 มหาราชโศก ของ พ.ท.ท.ประชา พูนวิวัฒน์
- 2.2 อันความกรุณาปราณี ของวสัน อินทสระ
- 2.3 จากดวงใจ ของ ดวงใจ
- 2.4 จันทร์หอม ของ วชิษฐ์ เกษมบุตร
- 2.5 ความฝันของแก้ว ของ โบคัน
- 2.6 พลัปปลาบาลี ของ รัตนะ ยาวะประภา
- 2.7 เมืองแก้ว ของ สีฟ้า

3. กวีนิพนธ์ ทั้งหมด 3 เรื่องคือ

- 3.1 วัดสุทัศน์เทพวราราม , ของ เวียน ปุ่จะสุวรรณ
- 3.2 ชมพู่ละกลอนไฉน ของ จันทนา ปิ่นเฉลียว
- 3.3 รวบรวมของ สุภร ผลขวัญ

4. เรื่องสั้น ทั้งหมด 6 เรื่องคือ

- 4.1 ฉันทิมาหาความหมาย ของ วิทยากร เชียงกูล
- 4.2 ฉาวกรรม ของ ทวี วรคุณ
- 4.3 เกียรติยศเกียรติยศ ของ นราวดี
- 4.4 ส่วนเกิน ของ เฉลิมศักดิ์ กิตาพร
- 4.5 สิ่งที่ยังวิเศษค้างการ ของ โอภาส วงศ์วานิช
- 4.6 ทางออกที่ถูกปิด ของ ไมตรี ลิมปิชาติ

จากวรรณกรรมทั้ง 25-เรื่องนี้ หลังจากพิจารณาแล้วเลือกเรื่องที่มีคุณสมบัติไม่ถูกต้องตามหลักเกณฑ์แล้ว คณะกรรมการเสนอแนะให้นำวรรณกรรมที่มีคุณสมบัติถูกต้องตามหลักเกณฑ์มาอภิปรายพิจารณาตัดสินเลือก ผลจากการอภิปรายพิจารณากันเลือก ที่ประชุมคณะกรรมการเสนอแนะมีมติให้นำวรรณกรรมประเภทลึกลับแต่เพียงประเภทเดียว เสนอต่อคณะกรรมการที่ปรึกษา

1. สารคดีเรื่อง การเกษตรกับการพัฒนา ของ ท่านอง สิงคาลวณิช
2. สารคดีเรื่อง ความสำนึกและความล้มเหลว ของ ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ
3. สารคดีเรื่อง เบื้องหลังเมืองขึ้น ของ บุญ วิเกษกุล

หลังจากคณะกรรมการที่ปรึกษาประชุมพิจารณาตัดสินทั้ง 4 เรื่องอย่างละเอียดแล้วก็มีมติไม่ส่งเรื่องใดเสนอต่อคณะกรรมการตัดสินวรรณกรรมขององค์การ ส.ป.อ. จึงเป็นอันว่าในปี พ.ศ.2514 นี้ ไม่มีวรรณกรรมเรื่องใดของไทยที่ได้รับรางวัล ส.ป.อ. คงมีแต่ของฟิลิปปินส์ 2 เรื่องเท่านั้น

การประกวดวรรณกรรมที่ีเกเในรชปี พ.ศ.2515

การประกวดวรรณกรรมในปีนี้มีวามเคลื่อนไหวสำคัญที่แตกต่างจากปี พ.ศ.2514 คือเกี่ยวกับวรรณกรรมที่จะนำเข้าพิจารณาคณะกรรมการคัดเลือกวรรณกรรม บิมติได้เ็นวรรณกรรมประเภทละกระชั้นอีกประเภทหนึ่ง โดยปฎิเสธว่า คง เป็น เรื่องที่พิมพ์ ณาเผยแพร่แล้ว และจบในปี พ.ศ.2515 กับบิมติได้วรรณกรรมประเภทเรื่องสั้นออก เนื่องจากคณะกรรมการได้รับประสบการณ์จากการประกวดมีกณ ๆ มาแล้วว การตัดสินเรื่องสั้นนั้นพิจารณาได้ยากด้วยเหตุผล 2 ประการคือ ประการแรกเพราะเรื่องสั้นเป็นผลงานชิ้นเล็ก หากพิจารณาเพียงเรื่องเดียวจะบอกไม่ได้ถึงความสามารถของผู้แต่ง การพิจารณาด้วยวิธีอื่นจะทำให้ก่อเมือต้องพิจารณาเรื่องสั้นหลายเรื่องของผู้แต่งคนเดียวกัน ประการที่สองคือเรื่องสั้นมีผู้เขียนมากมายยากที่กรรมการจะติดตามนามาพิจารณาได้ทั้งหมด เพราะมีเวลาจำกัด

อนึ่ง ในปีนี้ประเทศฟิลิปปินส์ได้ส่งวรรณกรรมเข้าประกวด 1 เรื่อง คือรวมเรื่องสั้นเรื่อง Tropical Gothic ของ Nick Joaquin และได้รับรางวัลวรรณกรรมที่เกเในรชปี พ.ศ.2515 ของประเทศฟิลิปปินส์

สำหรับการประกวดของประเทศไทยนั้น ในปีนี้มีผู้เสนอแนะวรรณกรรมเข้ารับการพิจารณาทั้งหมด 26 เรื่อง ซึ่งแยกตามประเภทได้ดังนี้

1. สารคดี ทั้งหมด 10 เรื่องคือ

- 1.1 นครศรีธรรมราช ของ ประทุม ชุมเพ็งพันธ์
- 1.2 พระมหาธีรราชเจ้า ของ ประยุทธ์ สิริพันธ์
- 1.3 นอกกำแพงวัด ของ พล ภากรัญญ์
- 1.4 ภูมิหลังของเลเวียอาคเนย์ ของ ไพโรจน์ โพธิ์ไทร
- 1.5 สาวเอยจะบอกให้ ของ นเรศ นโรปการ
- 1.6 แก่น้ำหาชีวิตกานวรรณะ ของ พ.อ.พิเศษ ปาน จันทรามุตร
- 1.7 ยายหนูชา ของ กนิษฐา
- 1.8 วิถีปฏิบัติไท่ให้อายุยืน ของ พ.ศ.อ.กรณกิจ มุทิตางกูร

1.9 งานสัปดาห์ใบไม้ในสวิตเซอร์แลนด์ ของ บ.ล. เกิบ ชุมสาย

1.10 หลักภาษาให้ยฉบับขุ่น ของ ธนุ บุญเจริญรัตน์

2. นวนิยาย ทั้งหมด 6 เรื่องคือ

2.1 เพื่อนรัก ของ จุลลดา ภักดีภูมินทร์

2.2 นายอำเภอที่รัก ของ สีฟ้า

2.3 เสน่ห์อาลัย ของ นรารักษ์

2.4 พระวานนท์พรวนธำ ของ วทีน อินทสระ

2.5 เพลิดเพลินกับเพลง ของ พ.ศ.ศ.ประชา พูนวิวัฒน์

2.6 ภัยพิบัติของรัก ของ สุวรรณี สุคนธา

2.7 ตะวันตกดิน ของ กฤษณา อโศกสิน

2.8 เขี้ยวอารมณ์ ของ ศ.กิริระ

3. กวีนิพนธ์ ทั้งหมด 5 เรื่องคือ

3.1 จาน้ำล้นน้ำแควน้อย ของ วรกวินทร์

3.2 เพลงยาวสรรเสริญพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ของ เกื้อ นคร

พระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ของ เกื้อ นคร

3.3 ไปวางแผนงานที่รัก ของ ม.ล. เกิบ ชุมสาย

3.4 บางบทจากสวนแก้ว ของ อังคาร กัลยาณพงศ์

3.5 บทกวีนิพนธ์ในหนังสือ ไมตรีสาร ของ ม.ล.ปอง มาลากุล

4. บทละคร ทั้งหมด 3 เรื่องคือ

4.1 บทโขนตอนนิเภสัชวามิภักดิ์ ของ บ.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช

4.2 ศรีธรรมมาโกกราช ของ สมภพ จันทระประภา

4.3 ละครกึ่งภาพยนตร์เรื่อง "สบเถิดพระนเรศวรมหาราช"

ของ สมภพ จันทระประภา

จากวรรณกรรมทั้ง 26 เรื่องนี้ หลังจากการพิจารณาตัดสินเลือกเรื่องที่มีคุณลักษณะ
ไม่ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ออกแล้ว คณะกรรมการเสนอแนะให้นำวรรณกรรมที่มีคุณลักษณะถูกต้องตาม
หลักเกณฑ์มาอภิปรายพิจารณากำเลือก ผลจากการอภิปรายพิจารณาตัดสินเลือก ที่ประชุมคณะกรรมการ
เสนอแนะมีมติให้นำวรรณกรรมรวม 4 เรื่องต่อไปนี้เสนอต่อคณะกรรมการที่ปรึกษา

1. นวนิยายเรื่อง ตะวันตกดิน ของ กฤษณา อโศกสิน
2. กวีนิพนธ์เรื่อง เพลงยาวสรรเสริญพระเกียรติพระราชาประวัติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ของ เกื้อ นกร
3. กวีนิพนธ์เรื่อง บางบงจากสวนแก้ว ของ อังคาร กัลยาณพงศ์
4. บทละครเรื่อง บทโขนกอนทิเบตสาวมัทรี ของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช

หลังจากคณะกรรมการที่ปรึกษาได้ประชุมพิจารณาวรรณกรรมทั้ง 4 เรื่องโดยละเอียด
แล้ว ก็มีมติเห็นชอบให้นำวรรณกรรมต่อไปนี้เสนอต่อองค์การ ส.ป.อ. คือ

1. นวนิยายเรื่อง ตะวันตกดิน ของ กฤษณา อโศกสิน
2. กวีนิพนธ์เรื่อง เพลงยาวสรรเสริญพระเกียรติพระราชาประวัติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ของ เกื้อ นกร

ในที่สุกคณะกรรมการตัดสินวรรณกรรมขององค์การ ส.ป.อ. ได้ลงมติตัดสินให้
วรรณกรรมทั้ง 2 เรื่องนี้เป็นวรรณกรรมดีเด่นที่สุดในรอบปี พ.ศ.2515 ของประเทศไทย.

วิเคราะห์นวนิยายเรื่อง เรือมณูญ ของ กฤษณา อโศกสิน

นวนิยายเรื่อง เรือมณูญ เป็นนวนิยายสมจริง (Realistic) ที่ผู้แต่งต้องการเสนอภาพชีวิตจริงในสังคมไทยยุคปัจจุบัน โดยเสนอออกมาในรูปแบบของนวนิยายประเภทเล่าเรื่อง

1. ภูมิหลังของนักประพันธ์ที่มีผลต่อแนวทฤษฎีและกลวิธีในการประพันธ์นวนิยาย

จากการค้นคว้าประวัติผู้ประพันธ์ กฤษณา อโศกสิน¹ เปิดเผยว่า นวนิยายเรื่อง เรือมณูญนี้ ผู้ประพันธ์ได้รับแรงบันดาลใจจากการอ่านนวนิยายเรื่อง "นันทวัน" บทประพันธ์ของ ดอกไม้สด หรือ ม.ค. บุญมา นิพนธ์มาแต่เป็นต้น จากนวนิยายเรื่องนี้ มีบทประพันธ์เด่นที่กล่าวถึงความเกี่ยวข้องระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติไว้อย่าง

เรือมณูญ
ค้นหาพาเจามา

ใหญ่ยาวสุดเพียงแค่ว่า
รู้หรือเจ้าจะไม่ไหน¹

จากบทประพันธ์ตอนนี้เอง กฤษณา อโศกสินกล่าวว่าตนมีความประทับใจมาก จึงศึกษานวนิยายเรื่อง เรือมณูญขึ้น โดยกาแนกให้มารวมกรั้ว 3 กรอบกรั้ว ซึ่งเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันเปรียบเทียบประดุจ เรือมณูญลำใหญ่ลำหนึ่ง แต่ละกรอบกรั้วล้วนประสบความสำเร็จกลมเกลียวในการดำเนินชีวิตกรอบกรั้วทั้งสิ้น ทั้งนี้เป็นผลมาจากการที่สมาชิกแต่ละกรอบกรั้วต่างตกอยู่ใต้อิทธิพลของจิตใต้สำนึกในรูปแบบต่าง ๆ กัน เป็นเหตุให้ขาดความรอบคอบ ขาดหลักเกณฑ์ที่ดีในการดำเนินชีวิต ชีวิตกรอบกรั้วจึงประสบกับปัญหาต่าง ๆ มีแต่ความสับสนวุ่นวายอย่างไม่รู้จักจบสิ้น

สำหรับภาพชีวิตต่าง ๆ ของตัวละครในนวนิยายเรื่อง เรือมณูญนี้ ผู้ประพันธ์ให้สัมภาษณ์ว่า ได้มาจากการสังเกตการดำเนินชีวิตของคนทั่วไปในสังคมไทยปัจจุบัน ส่วนด้านความรู้สึกลึกซึ้งของตัวละครในเรื่อง ผู้ประพันธ์กล่าวว่า บรรยายจากความรู้สึกและจินตนาการของตนเองทั้งสิ้น

¹ ดอกไม้สด (นามแฝง) นันทวัน หน้า 426.

เกี่ยวกับทวิวิธีในการประพันธ์ ผู้ประพันธ์กล่าวว่า ได้มาจากระส่ำการณในการอ่าน และการประพันธ์เรื่อง รวบรวมประเภทบันเทิงคดีมาเป็นเวลานาน สำหรับจุดมุ่งหมายสำคัญประการหนึ่ง ในการเขียนนวนิยายเรื่อง เวียดนามยุคก่อน ต้องการแสดงให้เห็นถึงความฉิบหายในชีวิตครอบครัว อันเนื่องมาจากความบกพร่องของผู้ที่ไม่เห็นหน้าครอบครัว

๒. เนื้อเรื่อง

พินพรส เด็กสาววัยรุ่น เกิดถึงกรรมฐานโดยลัทธิลอบโกยเสียด้วยชัยพร เด็กหนุ่มซึ้ง เป็นเพื่อน ชัยพรปฏิเสธไม่ยอมรับผิด พินพรสไปพบนายแพทย์กับนิธินานน์เป็นอา เพื่อจะขอให้นายแพทย์ช่วย ทำแท้ง นายแพทย์ปฏิเสธและนิธินานน์ช่วยปลอมโยนบนะนำวีให้หลานสาวทำความผิดเช่นนั้น บุตรสุมารดาของพินพรสเพื่อทราบเรื่อง เขาก็โกรธ ก็โศกพิพาย ก็หอรดโศกหุ่และประณามบุตรสาวด้วยความอับอาย โดยหาว่าไม่รู้ว่าตนเองแม่แม่ในนั้นก่อสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดปัญหายุ่งยากขึ้นในครอบครัว เพลิดเพลินของพินพรสเป็นข้าราชการชั้นพิเศษ มีความรักสงบสันโดษและ เกรงใจภรรยา แต่บุตรสุมิได้ ทำหน้าที่ภรรยาและแม่ที่ดี นาง ไปเกลยเกลยหยดของสามี หอกทั้ง คนที่แบบนั้น ไม่สนใจในการอบรม เลี้ยงบุตรชายหญิง กลับใช้เวลาที่ควรอยู่ดูแลครอบครัวให้หมดไปกับมิตรสหาย ทำงานสังคมสงเคราะห์ เพื่อต้องการความบันเทิงใจ โดยไม่รู้ว่าตัวเธอมีส่วนทำให้เกิดปัญหาสังคมขึ้น ในฐานที่ไม่ได้ความอบอุ่นและความสนใจแก่สวามีในครอบครัว จนถูกกลั่นแกล้งของโดยเฉพาะบุตรสาว ได้ดำเนินชีวิตผิดพลาด แต่เพราะรักที่นิธินานน์สาวของ เธอซึ่งอยู่ในภาวะอุปการะของพี่ชายและพี่สะใภ้ เป็นหญิงสาวที่ถาวรเกิด ฉลาด สงบเสถียร มีก้นอวยและดำเนินชีวิตแบบกุลสตรีไทย แม้จะถูกกลั่นแกล้งจากพี่สะใภ้ไม่โกรธตอบ ได้พยายามรับใจช่วยเหลืองานในครอบครัว ทั้งคอยร่วมนำทางให้หลาน ของตนกลับเข้าสู่วิถีชีวิตที่ถูกมอง ไม่ได้เลยว่าหลานสาวจะทลายชีวิตเด็กในครรภ์ กอดบาปเพื่อเดช บิดาของชัยพรรับอุปการะพินพรสในฐานะลูกสะใภ้ นิธินานน์ได้ชักชวนไปช่วยดูแลพินพรสด้วย

การที่บุตรสุมิหอกทั้ง ครอบครัวและกลั่นแกล้งหยามสามี ไม่ปฏิบัติหน้าที่ภรรยาที่ดี แม้พินพรสจะเป็นคนที่มีความอดทน พยายามแก้ปัญหาด้วยการใช้เวลาว่าง ไปวัดไปสวดมนต์กับพระ และหันไปสนใจศึกษาโหราศาสตร์ เป็นการผ่อนคลายความเครียดในชีวิตในครอบครัว แต่ในที่สุด

ก็พ่ายแพ้กี้เลส โค้ดเสียกับเกี้ยวได้รัยไวยักรน เกี้ยว เป็นลูกสาวนางไส้ ซึ่งเป็นหัวหน้าครอบครัว ที่ปากพน มีอาชีพเป็นแม่ค้าขายข้าวเหนียวมั่งอยู่หน้าปากกรอกเขายานของ เพลาและมธุรส นางมี ลูกงากและมีรายไถ่ผอย มีความเป็นอยู่และระดับจิตใจต่ำ เห็นแก่ตัว นางใส่ใจยู่เหยให้เกี้ยว กอดความยุ่งยากเกิดครอนไถ่แก่ครอบครัวของ เพลาและมธุรสอยู่เสมอ ทำให้มธุรส ซามี และ ลูกสาว หลอกจนให้เกี้ยวขง โกรธทุกข์เกิดครอนใจอย่างแสนสาหัสทั้งแตกจนอรธานของ เรือง

นางกานกรอกรวักของ เกว เกวเป็นนักธุรกิจที่มีความสามารถมาก มีฐานะอยู่ในระดับ บั๊งกั๊ เกวเป็นคเณปณิสัยเอาชู หลังจากภรรยาคนแรกถึงแก่กรรมลง เกวมีภรรยาอีกหลายคน ภรรยาคนล่าสุดของ เกวเป็นหญิงสาวชู้ชุกา เนื่องมาจากภรรยาคนแรกของ เกวถึงแก่กรรมตั้งแต่ ชัยพรบุตรชายยัง เด็ก และเกวใช้เวลาส่วนมากอยู่นอกบ้าน เพลิดเพลินอยู่กับโลกียสุข ไม่ได้ดูแล อบรมสั่งสอนบุตรชายเท่าที่ควร ทำให้ชัยพรกลายเป็นเด็กดีด้นหยง ไม่มีวินัยในตนเอง ถึงเมวว่า กอมาเกวจะรับกับพี่น้องชายฝั่ง เป็นชายหนุ่มที่ศึกษาความคมกลแลหวกหลาน ๆ ก็ตาม แต่ชัยพรก็อยู่ใน ลักษณะ "ไบ่เก" เสียแล้ว ชัยพรจึงกลายเป็นเด็กที่เป็นมั่วหาเกิดความยุ่งยากเกิดครอนไถ่แก่ ครอบครัวอย่าง ไบ่รจมัน กรอกรวักของ เกวนั้นนอกจากจะได้รับความยุ่งยากเกิดครอนจากชัยพร แล้ว ตัวเกวก็เป็นมั่วกมั่วหา ถึงเมวว่าเกวจะมีลูกเป็นภรรยาอยู่แล้ว แต่พอได้พบนิธินา เกวก็ ไม่อินในคัถหากี้เกิดพอใจ พยายามเอาชนะนิธินาด้วยวิธีการต่าง ๆ นานา เป็นเหตุให้ชีวิต ส่วนตัวและครอบครัวขาดความสงบสุข คัมพทอง ออกจกบ้านไปอยู่หอพัก ส่วนชุกาก็ถูกเกวผลักใส่ จนต้องไปอาศัยอยู่กับเฟื่องทองเป็นอา แต่เกวก็ไม่สามารถเอาชนะนิธินาได้ เกวจึงถ้านักได้ว่า ความบั๊งกั๊ หรืออำนาจ เงินนั้น ไม่อาจจะซื้อความสุขทุกอย่างที่ตนต้องการได้

ส่วนครอบครัวของวีระกับเฟื่องทองนั้น วีระเป็นข้าราชการชั้นพิเศษ มีตำแหน่ง เป็น ปลัดกระทรวง ฐานะของครอบครัวอยู่ในระดับค่อนข้างดี ระยะแรก ๆ ความเป็นอยู่ในครอบครัวก็ สงบเรียบร้อยดี แต่ถอมระยะหลัง เนื่องจากเฟื่องทอง เป็นภรรยาที่บกพร่องในหน้าที่ของแม่บ้าน ไม่ค่อยเอาใจใส่ในความเป็นอยู่ของสามี ใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่กับเพื่อนฝูง ทำงานสังคมสงเคราะห์ เพื่อต้องการความมีหน้ามีตา บั๊งกั๊ใจเรื่องของผัวนาง เป็นเหตุให้วีระอึดลอมไถ่เสียกับชุกา ทำให้ชีวิตครอบครัวแตกร้างขึ้น ประกอบกับเฟื่องทอง เป็นเหตุที่ปากจากสกี ก็มไปด้วยความโลภ

โอรส หลง ยิ่งเป็นเหตุให้สถานการณ์เลวร้ายยิ่งขึ้น กระทั่งตนเองก็เกือบจะเสียชีวิต ถึงแม้
ในภายหลัง จะสามารถรักษาตัวไว้ ไม่เสียชีวิตจนกระทั่งของ เฝือกทองก็ไม่สามารถจะประเอนให้
คืนก็ถึง เฒได้

จากเนื้อเรื่องของนวนิยายเรื่อง เรือนมยุหะ จึงกล่าวนี้ จะเห็นว่า เป็นเรื่อง สมจริง
ที่ผู้แต่ง จะเสนอภาพชีวิตมนุษย์ในสังคมไทยปัจจุบัน ซึ่งผู้แต่งบทบาทชีวิตนี้แนวทางดำเนินชีวิต
ไม่ถูกต้อง เป็นเหตุให้เกิดปัญหาที่ยากในชีวิตครอบครัว อันเป็นเหตุนำไปสู่ปัญหาของ สังคมในระดับสูง
ต่อไป แนวทางดำเนินชีวิตที่ถูกต้องแล้ว กล่าวคือการที่ผู้ เป็นแม่บ้าน ใจของนักต่อสู้ สามี ทว่าทั้ง
ภาระแม่บ้าน ไม่เอาใจใส่ลูกจึงอบรมบุตรธิดาให้เป็นพลเมืองดี ใช้เวลาที่ควรอยู่ดูแลครอบครัว
ให้หมดไปกับมิตรสหาย ทำงานสังคมสงเคราะห์ เพื่อต้องการความป็นหน้ามีตา ส่วนพ่อบ้านก็หลงอยู่
กับโลกีย์สุข ตกอยู่ในอำนาจของอิทธิพลระจกณีใดคนหนึ่ง ถึงศีลธรรมอันดีงาม ผลจากการดำเนิน
ชีวิตทำนองนี้ก็คือทำให้ครอบครัวต้องแตกสลายขาดความสงบสุข บุตรธิดากลายเป็นบุคคลที่เป็นปัญหา
ต่อครอบครัวและสังคม

การที่ผู้แต่งนำปัญหาต่าง ๆ ในสังคมมาเป็นแนวในการเขียนนี้ นับว่าผู้แต่ง เลือกรื่อง
มาเขียนได้ดี เป็นแนวการเขียนที่แปลกใหม่ เป็นการสะท้อนภาพสังคมในแง่มุมที่แปลกใหม่ออกมา
และปัญหาเหล่านี้ก็เป็นจริงในสังคมไทยปัจจุบัน ปีใช้เรื่อง เพื่อแผดแค้นประการใด

นอกจากนวนิยายเรื่องนี้จะเป็นแนวการเขียนที่แปลกใหม่แล้ว นวนิยายเรื่องนี้ยัง เป็น
เสมือนกระจกเงาที่สะท้อนให้เห็นสภาพของสังคมไทยในปัจจุบันนี้ให้เห็นสภาพชีวิต และการดำเนิน
ชีวิตของชนหลายชั้นหลายแบบ เช่น ครอบครัวคนมั่งมีอย่างครอบครัวของ เศษ ครอบครัวคนชั้น
กลางอย่างครอบครัวของ เทศา วีระ ครอบครัวคนชั้นต่ำอย่างครอบครัวนางใส และในแต่ละ
ครอบครัวก็แสดงถึงลักษณะการดำเนินชีวิตของคนหลายวัย ก่อ เด็กวัยรุ่น คนหนุ่มสาว และ
ชายหญิงในวัยกลางคน ¹

¹ กุลทรัพย์ เกษแม่นกิจ จากรายชื่อบรรณกรรมที่ได้รับการเสนอแนะประ เภทนวนิยาย

นวนิยายเรื่อง เรือมณีนพเก้า ใช้วิธีการในการเล่าเรื่องแบบการเล่าเรื่องจากภายนอก ตัวผู้แต่ง เป็นผู้ถ่ายทอดเรื่องราวสู่ผู้อ่านโดยอ้อม โดยมีตัวละครเป็นตัวกลาง ผู้แต่งบรรยายไปตามเรื่องราวที่เกิดขึ้นซึ่งเป็นเหตุการณ์และความรู้สึกนึกคิดภายในใจของตัวละคร ผู้แต่งจึงเป็นเสมือนผู้รู้ทุกอย่างเกี่ยวกับตัวละคร (Omniscient Author) เมื่อกล่าวถึงตัวละคร ผู้แต่งจะใช้สรรพนามบุรุษที่สามเสมอ (The third person technique)

การดำเนินเรื่องส่วนใหญ่ใช้วิธีการดำเนินเรื่องตามลำดับปฏิกิริยา ตัวผู้แต่งจะบรรยายเรื่องไปตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อนหลัง และมีบางตอนใช้วิธีการเล่าเรื่องย้อนหลัง (Flash back) สลับบาง ซึ่งมีทั้งแบบที่ผู้แต่งเล่าย้อนหลังโดยตรง และเล่าย้อนหลังโดยให้อยู่ในรูปของการคิดคำนึงของตัวละคร โลกก่อนหน้าหรือตัวละครส่วนมากมีพรสเกี่ยวกับการตั้งครมภ์ (เล่ม 1 หน้า 4) ตอนเฟื่องทองแสงตามเขตรึงพิมพ์ (หน้า 351) ตอนเพลาออกจากบ้านและรับเกี่ยวไปขาย (หน้า 392) ตอนเฟื่องทองนำข้าวเคหมอกเล็กกับชุกามาซุ่มกับมัมมูร์ส (หน้า 633) ตอนเฟื่องทองอยู่ให้ชุกาเล็กกับเข (หน้า 660) ตอนเกี่ยวกระพืดกระเพียบกับเพลา (หน้า 761) ตอนชุกาลักลอบใจเสียกับวีระ (เล่ม 2 หน้า 212) ตอนเกี่ยวแกลงชวนเพลาไปทอดกัณฑ์เพื่อไม่ให้ไปงานทำบุญที่มานเคอ (หน้า 338) และตอนเกี่ยวสนทนากับเพลาถึงลูกที่เกิดมาพิการ (หน้า 616)

การดำเนินเรื่องของนวนิยายเรื่อง เรือมณีนพเก้าจะดำเนินเรื่องไปอย่างช้า ๆ โดยใช้บทสนทนาเป็นพื้น มีบทบรรยายประกอบบางข้อสมควร ในบทบรรยายนั้นนอกจากจะเป็นบทบรรยายสั้น ๆ ที่บรรยายถึงพฤติกรรมของตัวละครประกอบบทสนทนาแล้ว บางตอนยังเป็นบทบรรยายขนาดยาวแทรกอยู่ระหว่างการดำเนินเรื่อง ซึ่งมีหลายลักษณะ ทั้งเป็นบทบรรยายที่ผู้แต่งบรรยายถึงลักษณะของตัวละครโดยตรง บทบรรยายถึงพฤติกรรมของตัวละคร บทบรรยายถึงความรู้สึกของตัวละครที่มีต่อเหตุการณ์ และบทบรรยายถึงความรู้สึกของตัวละครที่มีต่อตัวละครด้วยกัน เช่น

บทบรรยายที่ผู้แต่งบรรยายถึงลักษณะของตัวละครตรง ๆ ดังบรรยายถึงลักษณะของเกี่ยว ความว้า

เด็กหญิง เกี้ยวก็เหมือนกับเด็กชาวบ้านทั้งหลาย ซึ่งถูกกลืนอยู่กับการนิทวารขาย
นับตั้งแต่แรกความเป็นคน เพราะปากซอยอันเป็นนิเวศสถานของหล่อนนั้น แออัดด้วย
บ้านเล็กเรือนน้อยซึ่งคนเก่าแก่อาศัยอยู่ในแถบนั้น บ้างมีอาชีพรับแก้ผ้าสามล้อเกรียง
ขายขนมหวาน ขายข้าวโศกเผา รวมทั้งนางไล่ซึ่งมีสาวเหี่ยวขาย ส่วนสามีของ
นาง แม้จะมารับรับเหงาๆบ้าง เมื่อเลิกถูกกดขี่หล่อนก็ร่วมประชุมกันอยู่ตรงนั้น
ไม่ไปไหน โศกเดินเข้าเก็บของกินในซอย คนพวกนี้เป็นรัก ไม่ใช่อำนาจซื้อ หากไปถึง
ประวิงก็หักรัยอีกหอย เมื่อรู้แล้วก็ตะโกนรวมไปซะเขา บางทีก็ขามหลังถามาน
เอาที่เกี้ยว ยามว่างจากขายก็เฝ้าเฝ้าเฝ้าไปที่บ้านนั้นนิคยานี่คนน้อยรับสาว
เอาเรื่อง เพื่อไปโกศเก็บ กอคนนั้น หาเงินโน่นมาสนทนากันเป็นอาหารปากพอ
เด็ก เลิน ก็เมื่อจะไม่มีใครสักคนเดียวที่ไม่มีนิสัย "เขาเรื่อง" ...

เด็กหญิงเกี้ยวเลยถ่ายทอดนิสัยส่อกรสสอเค่ได้มาจากแม่ และจากเพื่อนบ้านเอาไว้
ในหัวเหินที่ ไม่ว่าจะรู้อะไรสักนิด หล่อนจะวิ่งโหมหนาทิ้งแต่ปากซอยถึง ถนน
ที่เดียว

อันการรักนวลสงวนตัวนั้นละ จะหาที่ไหนในหัว เด็กหญิงคนนี้ จะว่าเป็นความผิดของ
หล่อนก็ไม่ถูกทีเดียวนัก เพราะนับแต่จำความได้เธอนเคยเห็นแต่การสมสู่กันอย่างไม่มี
พิธีของของคนพื้นเพเกี่ยวกับหล่อนตลอดมา ไฉนจะเชื่อว่าอันนั้นผิดไปกับอันอื่น อัน
ทองโศกเสียแล้ว ยามนั้นก็โศกมันเงา เธอแม่ไปเคยมีเวลาอบรมสั่งสอนหรือดูแล
เรื่องหากินเป็นเรื่องใหญ่ ... เด็กหญิง เกี้ยวหรือเด็กหญิงอื่นใดก็ตาม ที่เติบโตขึ้นมา
ในลักษณะดังกล่าวจึงมีความ "กล้า" ที่อยู่ในกมลสันดานมาตั้งแต่ตอนเกิดออก¹

¹ กฤษณา อโศกสิน (นามแฝง) เรือนน้อย เล่ม 1 หน้า 328 - 331.

บทบรรยายพฤติกรรมของตัวละคร เช่นตอนบรรยายถึงพฤติกรรมของมธุรส เมื่อเพลานอกขอแยกทาง ถึงความว่า

“มาทั้งบ้านเจียน มธุรสแง่นานว้ายด้วยความแค้นอยู่ตามลำพัง จะแยกเตียงขึ้นอีกก็ยังบ่สำเร็จจะนึกไกวๆ กทมที่ไถยินจะหาวาหลอณา เพศพลาบเพื่อพอกอยู่คนเดียวเลยจำเริญเองส่งปากส่งบักล่งชั่วกรู แก้วก็เดินกลับไปกับมาอย่างทรนทราย ความแค้นพยับยิ่งกาเวิบฤทธิชัยทุกขณะ เฒ่ามาพิศก เขยิบจากนาที่เบ้นชั่วโมงหนักเข้าก็จรูรตัวลงนั่ง ร้องไห้ระอิกสะอื้นราวกับเด็ก ๆ

พยายามนึกทบทวนว่า ตัวเองมีความผิดอะไรก็นึกไม่ออก ตามวิสัยของผู้ที่ไม่เคยสำรวจตนเองมาก่อน และทั้งสามก็ไม่เคยปรึกษาจระไน ความไม่ถี่ไม่งามของตนพอใจหรือไม่พอใจเขามักจะใช้ความนิ่ง เป็นสรวณะ หมกตัวอยู่กับการรับตำราในห้องหนังสือส่วนตัว ...

อาการของเขาที่เกี่ยวข้องกับโลกยิ่งทรุดหนักลง ถึงระยะนี้มธุรสพยายามนึกเท่าใดก็นึกไม่ออกว่าเขามีบทบาทอะไรบ้างที่พาให้หนักหนาว่าเขาไม่พอใจ เพราะดูเหมือนว่าความเกลื่อนไหวประจำวันของเขาจะเจียนกริบอยู่กับกลองหนังสือ และเรื่องโหราศาสตร์โดยสิ้นเชิง

“จากนี้เขาไม่กลับมา” หลอนตามเขเอง รู้จักอภัยสเป็นครั้งแรกที่จะเห็นสามไม้กลับมา วันเสียศักดิ์เสียเกียรติของความป็นแก้วหลอนเสียนี้กระไร

“หรือว่ามีเมียแฉะ” หลอนลุกไวคิดถึงข้อนี้ แก่แล้วก็สายหนาบอกกับตัวเองอีกเป็นไปไม่ได้¹

¹ ฤทธิชัย อโศกสิน (นามแฝง) เรือนมยุรี เล่ม 1 หน้า 372 - 374.

บทบรรยายความรู้สึกของตัวละครที่มีต่อเหตุการณ์ และต่อตัวละครด้วยกัน ถึงตอนที่
บรรยายถึงความรู้สึกของ วิจิธา ที่มีต่อ เหล่า มธุรส และความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว
ถึงความเป็น

นิธินอกเศร้าใจไม่ได้ บิการดาบ้านนี้แม้ว่าเป็นนิทานมาแต่อย่างแท้ ๆ
พี่ชายของเธอนั้นเป็นบุคคลที่อาจเรียกได้ว่า หอนหนังสือ หรือคนบ้าน บัณฑิต
แทบจะส่วนตัวของเธอเอง มีทัศนคติที่จะเที่ยวเล่นให้ลูก ๆ รักเรียนเหมือนเขา
หรือแม่แก่ของเธอเอง เมื่อเขากลับจากกระทรง เขาก็จะแะความรัก สนทนากับ
พระสงฆ์ ซึ่งเขาสนิทสนมและถูกกักในเรื่อง โหราศาสตร์ มีการผูกดวงและดูลายมือ
กว่าจะถึงบ้านก็ค่ำมืด เมื่อถึงบ้านแล้วจะอาบน้ำ รับประทานอาหารและอ่านหนังสือพิมพ์
ต่อจากนั้นก็นั่งหอนปีกประจักษ์ตัว เองอยู่ในห้องหนังสือ ซึ่ง เขามีเป็นส่วนลึกจนคิดขึ้น

ส่วนแม่บ้านของบ้านนี้เจ้า มธุรส กัลยาณพ เป็นตัวจักรกลอันสำคัญ ที่ทำให้บ้าน
เป็นบ้านอย่างที่เห็น ลูกเป็นลูกอย่างที่เห็น...

ถ้าหากจะยกเอาความแตกต่างของ สามภรรยาในโลกนี้ขึ้นมาเป็น
ตัวอย่างอันชวนพิศวงแล้วนิธินาไม่เห็นว่าควรจะเหมาะแก่การ เป็นตัวอย่าง เทา
ของพี่ชายพี่สะใภ้หล่อน เพราะเขาทั้งสอง เหมือนแต่กับชาว สมกับหวาน กลางวัน
ก็กลางคืน หรือไปกันกับน้ำนั้น มากกว่าจะเป็นคู่ผัวเมีย

ทางฝ่ายทางดาเงาชีวิตไปก่นละทาง หอคำนึกถึงคืนจะกลับบ้าน พี่ชายกลับมาใช้
ห้องนอนเป็นภรรยา พี่สะใภ้กับอารมณ์หงุดหงิดเข้มงวด "ไม่เข้าท่า" ยิ่งขึ้นตามวัย
ที่ล่วงไป

ลูก ๆ โตขึ้นในแบบที่เกือบจะไม่รู้ว่าใครเป็นพ่อเป็นแม่ และการเป็นพ่อคนแม่นั้น
เขาเป็นกันอย่างไร ¹

¹ กฤษณา อโศกสิน (นามแฝง) เรือนมณีย์ เล่ม 1 หน้า 15 - 17.

การที่แม่แ่งดำเนินเรื่องโดยให้เหตุผลเป็นขึ้น และบางครั้งยังมีบทบรรยายชวากยาวแทรกอยู่นี้ ถึงแม้จะทำให้การดำเนินเรื่อง เป็นไปอย่างช้า ๆ และฉงนยากจนเกินไปบาง แต่กลวิธีดังกล่าวก็มีข้อดีคือทำให้ผู้อ่านเห็นภาพของตัวละครได้อย่างเด่นชัด จากบทสนทนา และบทบรรยายถึงความรู้สึก พฤติกรรมของตัวละครเหล่านั้น

๒. อนึ่ง เมื่อพิจารณาถึงเหตุการณ์การดำเนินเรื่อง ของนวนิยายเรื่องนี้ตามหลักเกณฑ์ของการดำเนินเรื่องที่ ก็จะต้องกล่าวได้ว่าแม่แ่งดำเนินเรื่องได้ก็ เพราะค่อย ๆ ดำเนินเรื่องให้ผู้อ่านเห็นความยุ่งยาก แยกแยะในวิถีชีวิตรอบครัวของ แผลและมธุรส ที่เพิ่งจะตามล่ากับ นับตั้งแต่ความยุ่งยากเกี่ยวกับปัญหาการตั้ง กรรมของ พิฆาต ความแตกร้างในชีวิตครอบครัวอันเนื่องมาจากการที่มธุรสมีใตส์สำนักถึงความมั่งคั่งร่ำรวยของตน และการที่แผลพยายามจะจัดการหาราคะโดยไต่เถี่ยวเป็นเมีย ความอับปางของชีวิตครอบครัว เมื่อเพราะสิ้นความอดทนของแผลทางกับมธุรส แล้วจึงดำเนินเรื่องต่อไปให้เห็นถึงความเดือดร้อนของ แผล มธุรสและบุคคลที่เกี่ยวข้อง อันเนื่องมาจากเกี่ยวและนางไล่ตามล่าด้วย

จากการดำเนินเรื่องดังกล่าวนี้ จะทำให้ผู้อ่านเห็นถึงความยุ่งยากและผลร้ายของการที่หญิงผู้เป็นภรรยาขาดความยกย่องนับถือสามี ตลอดจนกระแสนาน ไม่เอาใจใส่อบรมสั่งสอนให้บุตรธิดา เป็นพลเมืองดี และเห็นถึงผลร้ายของการที่พ่อบ้านทอดทิ้งครอบครัว ขาดความยับยั้งชั่งใจ พยายามจะหาอำนาจจัดการหาราคะไต่เถี่ยวอย่างนี้

นอกจากนี้แม่แ่งยังดำเนินเรื่องโดยนำโครงเรื่องย่อย 2 โครง เรื่องมาประกอบเพื่อให้เห็นถึงความยุ่งยากในชีวิตส่วนตัวและชีวิตครอบครัวของตัวละคร ที่มีแนวทางดำเนินชีวิตอันไม่ถูกต้อง ก็นำเอาชีวิตครอบครัวของ เอกชัยชุกา และชีวิตครอบครัวของ วีระกับเฟื่องทอง มาแสดงแก่ผู้อ่าน เอกชัยชุกาเป็นนักธุรกิจผู้มีความสามารถในการดำเนินงานมาก ถึงแม้เขาจะมีฐานะร่ำรวย แต่เขาก็ไม่มีความสุขเท่าที่ควร เพราะเขามัวหลงระเริงอยู่ในโลกีย์สุข มีกัณหาราคะมาก ส่วนครอบครัววีระกับเฟื่องทองนั้น ถึงแม้ครอบครัวจะมีฐานะค่อนข้างดี วีระเป็นถึงปลัดกระทรวง แต่ชีวิตครอบครัวก็ขาดความสงบสุข เพราะเฟื่องทอง เป็นภรรยาที่มั่งคั่งร่ำรวยในหน้าที่ของแม่บ้าน เป็นหญิงที่ขาดสติ เต็มไปด้วยความโลภ โกรธ หลง ส่วนวีระก็เป็นชายที่มักไต่เถี่ยวจัดการหาราคะโดย

ไม่คำนึงถึงลีลาธรรมชาติงาม การที่ผู้แต่งนำเอาชีวิตของตัวละครจากโครงเรื่องย่อยทั้งสองมาประกอบนี้ นอกจากจะบ่งชี้ให้เห็นว่าผู้แต่งให้ความสำคัญกับชีวิตของตัวละครต่าง ๆ กว้างขวางยิ่งขึ้นแล้วยังมีประโยชน์ในด้านกลไกภายในของเรื่องด้วย แนวคิดที่ว่า "สังคมมนุษย์เปรียบเสมือนเรือใบลำหนึ่ง ผู้โดยสารเรือที่แต่ละคนต่างกระทำความโลภ โกรธ หลง ขาดสติ ขาดความรอบคอบ และขาดหลักเกณฑ์ในการดำเนินชีวิตย่อมจะทำให้สภาพใบเรือนี้ไม่มั่นคง ความสุขสบาย" จะเห็นได้อย่างชัดเจนจากสภาพชีวิตของ เจ้าแก้วมรกต เจ้าแก้วมรกต และ เจ้าแก้วมรกต และ เจ้าแก้วมรกต

ในการเปิดเรื่อง ผู้แต่งเปิดเรื่องโดยได้เริ่มมาพิจารณาโครงเรื่องไปก่อนเพื่อให้ช่วยทำให้นักเขียนเป็นการเปิดเรื่องที่ดี เป็นการผูกมัดเรื่องทำให้ผู้อ่านเกิดการระทึกขวัญ (Suspense) สนใจใคร่ที่จะติดตามเรื่องต่อไปว่า เพราะเหตุไรจึงต้องมาหาหมอให้ช่วยทำแท้ง และเพื่อหมอปฏิเสธไม่ยอมทำแท้งให้เร็ว ๆ เพราะฉะนั้นนิมิตวาระก็ไปผูกมัดอย่างไรต่อไป นอกจากนี้ถ้าพิจารณาตามเกณฑ์ในการเปิดเรื่องที่ว่า "การเปิดเรื่องที่สั้นจะต้องไม่เริ่มเรื่องที่ดีเรื่อง" ¹ แล้วก็นับว่านวนิยายเรื่องนี้เปิดเรื่องได้ดีตามเกณฑ์ดังกล่าว

ส่วนการปิดเรื่องด้วยบทสนทนาและบทบรรยายที่ว่า

"เรื่องเขาก็จบกัน วาให้หน่อยกับคุณผู้ชายหรืออยู่กับคุณช้อย หน่อยได้ทั้งสองคน
เพียงแต่เขาขอให้หนูอยู่ข้างหากเท่านั้นก็พอ" แล้วหลอนก็หันหลังก้าวฉับ ๆ ความ
ยาวคาออกไป

ดังให้ทุกคนยั้งใจ เงียบราวกับใบไม้ในป่าที่ลมสงบ ²

¹ เจื้อ สตะเวทิน ศิลปะการประพันธ์ หน้า 100

² กลุณก อโศกสิน (นามแฝง) เรือนมยุรี เล่ม 2 หน้า 844.

การจบแบบนี้เข้าลักษณะการจบแบบทิ้งท้ายให้ผู้อ่านนึกเอาเองว่าเรื่องราวจะเป็นอย่างไรต่อไป การพัฒนาจบเรื่องแบบนี้ตรงจุดจุกหลายทามที่อาจได้ไปก็ "คล้ายกับว่าเขียนหมดความสนใจ และเบ็ดเสร็จเขียนก่อน" ¹ หรือ "จบได้ไปเสียทุกอย่างคล้ายกับว่าเมื่อแต่งเขียนไปมาก ๆ แล้วกลัวจะหมดฤทธิ์ฤทธิ์ลง" ² เบื้องหลังได้มาถึงแบบจะจบได้ไม่ดีนักแต่ก็ไม่ควรจะถือเป็นข้อบกพร่อง เพราะการจบแบบทิ้งท้ายนี้ มักเขียนมาโดยนิสัยเก่าของ ไทยในสมัยนั้นก็นิยมทำกันโดยทั่วไป และผู้แต่งก็ได้คล้อยตามคนชมเรื่องลงไปได้โดยบริบูรณ์แล้ว

3. โครงเรื่อง

นวนิยายเรื่องเรือนานุกาพย์ประกอบด้วยโครงเรื่อง 3 โครงเรื่องคือ

3.1 โครงเรื่องใหญ่ (Main plot)

เป็นเรื่องราวของครอบครัวข้าราชการชั้นพิเศษซึ่งมีฐานะปานกลางครอบครัวหนึ่ง ซึ่งแม่มาจกความเคารพภักย์ของสามี ทอดทิ้งหน้าที่แม่บ้าน ใช้เวลาที่ควรอยู่ดูแลครอบครัวให้หนัก ไปกับจิตรสหาย ทำงานสังคมสงเคราะห์ เพื่อถ่วงการความมีหน้าที่ ส่วนพ่อบ้านก็เกิดความเบื่อหน่าย ในชีวิตครอบครัวโดยใจเวลาวางไปหาเขาที่พระ ศิษยาโหราศาสตร์ ทอดทิ้งบุตร จึงเป็นเหตุให้ บุตรสาวซึ่งกำลังอยู่ในวัยรุ่นลี้จกอบได้เสียกับเพื่อนร่วมเรียนจนเกิดตั้งครรภ์ขึ้น ผู้เป็นมารดาเมื่อทราบ เรื่องเข้าก็โกรธลงโทษประณามบุตรสาวของตนจนความอับอาย แทนที่จะสำนึกในความบกพร่อง ของตน กลับโทษว่าเป็นความผิดของสามีและน้องสามี เพราะเหตุที่สามีกับน้อง เป็นกนดี่ คอยใส่ความ ช่วยเหลือจนนักธุรกิจผู้ เป็นพ่อของ เด็กหนุ่มชอบรับอุปการะบุตรสาวในฐานะลูกสะใภ้ปัญหาจึงยุติลง

¹ ม.ค.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ์ จากรายงานการประชุมของคณะกรรมการที่ปรึกษา

² กร.วิทย์ ศิวะศรียานนท์ จากรายงานการประชุมของคณะกรรมการที่ปรึกษา

การตีใจแม่บ้านละทิ้งครอบครัวไม่ปฏิบัติหน้าที่ของภรรยาที่ตนเอง ถึงแม่สามีจะเป็นคนดี มีความออกนอกลู่นอกทาง ไรก็ตาม แต่ในที่สุดก็พ่ายแพ้ต่ออำนาจตัณหาราคะ ได้เจ็บรักใจเป็นเมีย เนื่องจากเจ็บรักใจนี้เองมาจากครอบครัวที่ยากจน มีความเป็นอยู่และระบียบจิตใจต่ำ จึงก่อความยุ่งยากเดือดร้อนให้แก่ครอบครัวนี้อย่างแสนสาหัสถึง "เทศน์จนอวสานของเรื่อง"

3.2 โครงเรื่องย่อยที่หนึ่ง (Sub plot)

เป็นเรื่องราวของครอบครัวของนักธุรกิจคนหนึ่ง นักธุรกิจนี้เป็นคนมีความสามารถในการดำเนินธุรกิจมาก ทำให้ครอบครัวอยู่ในฐานะที่มั่งคั่ง แต่เนื่องจากภรรยาของนักธุรกิจนี้ถึงแก่กรรมตั้งแต่ลูกยังเล็ก และตัวเขาเองก็ดำเนินชีวิตโดยไขว่คว้าหาความเพิกเพี้ยนอยู่กับโลกีย์สุข ใ้เอาใจใส่บุตรและครอบครัวเท่าที่ควร ประกอบกับเขาเป็นกบเจ้าชู้มีตัณหาราคะมาก จึงเป็นเหตุให้ชีวิตส่วนหัวและชีวิตครอบครัวประสบกับความยุ่งยากเดือดร้อน บุตรชายกลายเป็นเด็กที่เป็นปัญหา ก่อความยุ่งยากให้แก่ครอบครัวและสังคมอย่างไม่รู้จักจบสิ้น

3.3 โครงเรื่องย่อยที่สอง (Sub plot)

เป็นเรื่องราวในครอบครัวของปลัดกระทรวงคนหนึ่ง ครอบครัวนี้มีฐานะค่อนข้างดี แต่เนื่องจากเป็นภรรยา บกพร่องในหน้าที่ของแม่บ้านที่ดี ไม่เอาใจใส่ครอบครัวและสามีเท่าที่ควร ใช้เวลาส่วนใหญ่ไปหมกไปก้มมีารสหาย ทำงานสังคมสงเคราะห์เพื่อความเป็นน้ำใจแก่เรื่องราวของผู้อื่น และเป็นคนที่ปราศจากสติ เก่งไม่ช่วยความโลก โกรธ หลง ประกอบกับสามีเป็นคนที่มีปากไปกับตัณหาราคะโดยไปทำถึงสิ่งขมอันถึงาม จึงเป็นเหตุให้ชีวิตครอบครัวแตกร้างขาดความสงบสุข

เนื่องจากนวนิยายเรื่อง เรือนมยุรีประกอบด้วยโครงเรื่อง 3 โครงเรื่องถึงกล่าวแล้ว จึงทำให้เนื้อเรื่องดูซับซ้อนยุ่งยาก ส่วนในด้านการประพันธ์ เหตุการณ์ส่วนใหญ่ในโครงเรื่องทั้งสามนั้นสมจริง จะบ่งชี้เป็นบางตอนเท่านั้นที่เข้าลักษณะของ เหตุประจวบหรือเหตุบังเอิญ (Co-incidence) ทำให้ดูไม่สมจริงนัก เช่น ตอนที่ชัยพรขับรถไปชนแขก แล้วโทรศัพท์มาที่บ้านจนเป็นเหตุให้วิมารบดทนจากการปลุกปล้ำของ เกศ หรือตอนที่ชุกดาภีวระไปหาแม่บ้านเช่า และบ้านเช่าที่หาได้นั้นเคยเป็นบ้านที่เพาภักดิ์กับเกศเคยไปหาอยู่มาก่อน เป็นต้น อย่างไรก็ตาม

ถ้าพิจารณาตามลักษณะของโครงเรื่องที่ดี จะพบว่าโครงเรื่องของนวนิยายเรื่อง เรือนมยุรีนั้น
ลักษณะที่คล้ายประการด้วยกัน กล่าวคือ

ประการแรก เหตุการณ์ในเรื่องมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน เช่น เนื่องจากเพล่า
และบุตรสวดทนต์กรอมกรัว ไม่เอาใจใส่ดูแลบุตรธิดาเท่าที่ควรจึง เป็นเหตุให้พิมพ์พรสลักลอบโกยเสีย
กับชัยพรจนเกิดตั้งครรภ์ขึ้น ล้วนเพล่าพยายแบกเก็บใส่ได้เกี่ยวกับบุตรสาวนางใส่เป็นเมีย จึงเป็นเหตุ
ให้ชีวิตกรอมกรัวแตกร้าง และมีแกวความยุ่งยากเดือดร้อนโดยตลอด หรือเนื่องจากภรรยาของเคช
ถึงแก่กรรมทั้งแกวก็ยังเล็ก และเคชหลง เลิกเหลียวดูกับโลกียสุข มิได้เอาใจใส่ดูแลบุตร จึงเป็น
เหตุให้ชัยพรกลายเป็นเด็กที่เลี้ยงยากก่อความยุ่งยากให้แกกรอมกรัวและสังคมอย่างมิรู้จบสิ้น
เหตุเพราะเคชเป็นคนมีทัศนคติหยาบคายจึง เป็นเหตุให้ชีวิตส่วนตัวและชีวิตกรอมกรัวมีแต่ความยุ่งยาก
หรือเนื่องจากเฟื่องทอง เป็นภรรยาที่บกพร่องในหน้าที่ของแม่บ้าน ทั้งยัง เป็นคนที่ขาดสติเต็มไปทั่ว
ความโลภ โกรธ หลง ประกอบกับวีระแก่นมัวเมาในศักดิ์หยาบคายจึง เป็นเหตุให้ชีวิตกรอมกรัว
แตกร้างขาดความสงบสุข

ประการที่สอง โครงเรื่องย่อทั้งสองมีความหมายและมีความสัมพันธ์กับโครงเรื่องใหญ่
กล่าวคือ โครงเรื่องย่อทั้งสองต่างก็แสดงให้เห็นถึงความแตกร้างในชีวิตกรอมกรัว อันเนื่องมา
จากการที่หัวหน้ากรอมกรัวมีทัศนคติหยาบคายและความหลง ซากสาคิขาดความรอบคอบ ซากหลักเกณฑ์
ในการดำเนินชีวิตทั้งดี หรือกล่าวได้ก็อย่างหนึ่งว่าโครงเรื่องย่อทั้งสองนี้ผู้แต่งนำมาประกอบ
โครงเรื่องใหญ่ เพื่อเน้นแก่นของเรื่องไว้แก่นชักรังขึ้นนั่นเอง

ประการที่สาม ผู้แต่งมีกลวิธีในการลำดับเรื่องให้เข้าใจได้อย่างกระจ่างแจ้ง

ประการที่สี่ มีการสร้างความสนใจใคร่รู้เรื่อง (Suspense) ได้แก่การผูกปมเรื่อง
ให้ตัวละครประสพกับปัญหาต่าง ๆ เช่น

- นิธิมา เพล่า บุตรสวด จะแก้แค้นหาการล้างกรรมของพิมพ์พรอย่างไร
- บุตรสวดและเพล่า จะแก้ปัญหาความแตกร้างในกรอมกรัวได้หรือไม่ เชื่อมีเกี่ยว
กอดมาเป็นกัศอกแทรก ก่อความยุ่งยากใ้ใคร่สนใจเสมอ
- เคชจะทำการใดเอาชนะนิธิมาควยว่านางเงินของเขาหรือไม่
- ความรักระหว่างนิธิมากับนิธิมาจะลงหวังหรือไม่
- ความแตกร้างในชีวิตกรอมกรัวของวีระกับเฟื่องทองจะลงเอยอย่างไร เป็นต้น

นอกจากนี้แล้วจะสร้างความสนใจใฝ่รู้ใฝ่เรียนให้เกิดการรอคอยโดยการผูกปมเรื่องแล้ว
บางครั้งผู้แต่งยังใช้การบรรยายเรื่องแบบกล่าวถึงเหตุการณ์บางอย่างใฝ่เรียนการกระทำ เพราะว่าเรื่อง
ควรจะเข้าไปในทำนองนั้นทำนองนี้ เรื่อยเรื่อยใฝ่เรียนการกระทำเรื่องต่อไปด้วย เช่น ตอนที่ให้นางวัน
คนใช้ของ เฟื่องทองผู้หนึ่ง ถึง เกิดเห็นความสับสนอันมีปกติระหว่างวีระกับฟ้าทอง นึกในใจว่า
"อีกหน่อยเถอะ คงไว้ดีละ ไ้อ้อะไร ๆ ทั้งหมัดในโลกนี้มันจะล้าใจไปได้อะไร" ¹ ว่าข้อความ
ก่อนนี้ผู้แต่งจะนึกการกระทำนั้นที่ว่า ชีวิตการรบครวของวีระกับ เฟื่องทองจะต้องประสบกับความ
ยุ่งยาก อันเนื่องมาจากความสับสนอันมีปกติระหว่างวีระกับฟ้าทอง เป็นแน่ หรือในตอนที่ เป็น
บทสนทนาระหว่าง เฟื่องทองกับสุกาวา

"เอะ หนูนี่เรื่องถูกน้ำเกินไปแล้วนะ" เฟื่องทองเสียงดังขึ้นมาบ้าง "เรื่องอะไร
จะ กล้วยๆ น่าพิศวงเป็นใหญ่เป็นโตจะกองหาหินแบบนี้ ถึงไม่ได้ทำอะไร ฉันก็มีหินจะ
อย่าเข้าใจผิด"

กล่าว "ตัวเป็นใหญ่เป็นโต" ทำให้สุกาวาชะงักนิดหนึ่ง คำนี้เหมือนแสงสว่างที่แวบ
ขึ้นตามกลางความมืด ²

จากบทสนทนาและบทบรรยายก่อนนี้ ผู้แต่งจะนึกการกระทำนั้นที่ว่า สุกาวาจะกองหาหินเข้า
ไปพิชิตกับวีระอย่างแนบเนียน หรือตอนที่เฟื่องทองกับสุกาวาสนทนากันถึง เรื่องค้นพบว่า

"นี่ก็เป็นเครื่องพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของคุณดำ้อย่างดีแล้วไม่ใช่หรือคะ" เขาถาม

"ผมมีบุญขึ้นใหญ่ที่จะกองหาหินนะ คุณเหล่า บุญวันนี้เป็นบุญขึ้นเล็ก ๆ เท่านั้นเอง"

"บุญอะไรครับ"

"อย่าเลย แล้วคุณเองเหล่า ว่าแต่คุณอย่าก่อกวนผมด้วยกับผมไหมละ" ³

¹ กฤษณา อโศกสิน (นามแฝง) เรือนมยุรี เล่ม 1 หน้า 587.

² ก. หน้า 709

³ กฤษณา อโศกสิน (นามแฝง) เรือนมยุรี เล่ม 2 หน้า 497.

จากทศนทนาตอนนี้ ผู้อ่านจะนึกคาดคะเนเห็นว่า บุญชิ้นใหญ่ของ เกศนั้นจะต้องได้แก่ การที่เกศภิกจะช่วยเหลือกันให้ไ้ไ้แก่งานกับนิธิบาอย่างแนบแน่น

ประการที่ห้า มีความขัดแย้ง (Conflict) ที่น่าสนใจในเรื่อง ไ้แก่ ความขัดแย้งระหว่างตัวละครด้วยกัน เช่น ระหว่าง เกศากับมธุรสซึ่งเป็นสามีภรรยา กัน ในขณะที่เพลาเป็นคนเรียบร้อย รักสงบ สันโดษ ใจเย็น และเกรงใจภรรยา แต่มธุรสกลับเป็นคนฟุ้งเพื่อชอบเจ้าชังคม ชอบความมีหน้ามีตา อวดอวดอวด เจ้าอารมณ์ และไม่เคารพยกย่องสามี ชอบข่มสามี ระวัง เกศกับมธุรสไม่เหมือนกัน เกศเป็นคนน่ารัก บารพดีคนอย่างมธุรสเจ้าสำราญ มีคตินหาราคะมาก แต่กลับพวณข้างยากจน เป็นชายหนุ่มที่เป็นสุภาพบุรุษ มีอุดมคติในชีวิต หรือระหว่าง นิธิมา กับชุกดา ในฐานะที่เป็นหญิงสาวด้วยกัน นิธิมาเป็นหญิงสาวที่มีความคิดดี ออกน สบเสียบ รักน้อย และดำเนินชีวิตแบบกุลสตรีไทย แต่ชุกดาเป็นหญิงสาวที่ไม่มีจุดมุ่งหมายที่แน่นอนในชีวิต ประพฤติตนไม่เหมาะสมด้วยประการต่าง ๆ ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในจิตใจของตัวละครเอง เช่น ความขัดแย้งในจิตใจของมธุรส ที่ต้องอดทน ออกน ทำดีต่อเพลาและเกี่ยวเพื่อสงานรอยร้าวในชีวิต กรอบกรัว ทั้ง ๆ ความรู้สึกที่แท้จริงของ เธอเต็มไปด้วยความริษยา อาฆาต และโกรธแค้น เป็นต้น

ประการที่หก โครงเรื่องชี้ให้ผู้อ่านเห็นโลกหรือสังคมมนุษย์อย่างกว้างขวาง ตัวละครประกอบกายบุกกลหลายอันหลายวัยที่มีลักษณะชีวิตแตกต่างกันออกไป ทั้งคนมั่งมี คนฐานะปานกลาง คนยากจน ทั้ง เด็กวัยรุ่น คนหนุ่มคนสาว และวัยผู้ใหญ่

4. แกนของเรื่อง (Theme)

นวนิยายเรื่อง เรือนมุนษย์ ผู้แต่งมุ่งจะแสดงให้เห็นว่า สังคมมนุษย์นี้เปรียบเสมือนเรือใหญ่ลำหนึ่ง ถ้าผู้โดยสารเรือนี้แต่คิดแต่การระคะ ความโลภ โกรธหลง ขาดสติ ขาดความรอบคอบ และขาดหลักเกณฑ์ในการดำเนินชีวิต ย่อมจะทำให้สภาพในเรือปั่นป่วน ขาดความสงบสุข

จากแกนของเรื่องก็กล่าว เมื่อพิจารณาจะพบว่า เป็นจริงตามสภาพสังคมไทยในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นสังคมเล็ก ๆ ในครอบครัวหรือสังคมใหญ่ ๆ ขนาดหมู่บ้าน ตำบล เมือง หรือขนาดประเทศก็ตามที่ดูว่าความสงบสุขก็ล้วนมีสาเหตุมาจากสมาชิกในสังคมนั้น ๆ มีแต่ค่านิยม ความโลภ โกรธ หลง ขาดสติ ขาดความรอบคอบ และขาดหลักเกณฑ์ที่ดีในการดำเนินชีวิตทั้งสิ้น ผู้แต่งสามารถทำให้ผู้อ่านเห็นถึงแนวคิดอันเป็นแกนของเรื่อง ได้อย่างแจ่มแจ้ง จากชีวิตครอบครัวของเหล่านักธุรกิจ เศรษฐี และวีระกษัตริย์ หรือจากสังคมระหว่างครอบครัวทั้งสามนี้

★ อนึ่ง ถ้าจะพิจารณาถึงแก่นแกนจากแกนของเรื่องแล้ว นับได้ว่านวนิยายเรื่อง เรือนมูฮัมหมัด นี้เป็นแกนของเรื่องที่มีแก่นแกนในกันที่มุ่งจะปฏิรูปสภาพสังคมให้ดีขึ้น และมีแก่นแกนในค่านิยมสร้างสรรค์ กล่าวคือให้ข้อคิดที่ดีในการดำเนินชีวิตแก่คนทุกชั้นทุกวัยทั้งชายและหญิง

5. ฉาก (Setting)

นวนิยายเรื่อง เรือนมูฮัมหมัด กฤษณา อโศกสิน ได้กำหนดให้เรื่อง เกิดขึ้นในกรุงเทพมหานคร ลักษณะการบรรยายฉากของนวนิยายเรื่องนี้จัดอยู่ในลักษณะที่เรียกว่า "Neutral Setting" คือผู้แต่งจะบรรยายถึง เวลาและสถานที่ที่เรื่อง เกิดขึ้นโดยไม่ให้รายละเอียดมากนัก การบรรยายเป็นไปอย่างกว้าง ๆ แทรกไปกับการบรรยายเรื่อง เช่น

ตอนกลางคืนเดือนหงาย แสงแห่งเดือนกรกฎาคมส่องนามจนสว่างไปทั่วขาวนวล ในลักษณะที่นำความเยือกเย็นมาสู่หัวใจ จับพัดไปไต่ที่จะก้าวลงจากตึกและเดินเรื่อย ๆ อยู่โดยรอบบริเวณที่พำนักของเขาโดยมิไต่ลงลงไปทางตึกใหญ่¹

หรือ

เขามิเคยปฏิบัติให้เปิดฉก นิธิมารู้สึกก็ใจนี้กว้างยิ่ง ๆ ก็ขอให้พบน้องนี้ ไม่เสียทีเถอะ

¹ กฤษณา อโศกสิน (นามแฝง) เรือนมูฮัมหมัด เล่ม 1 หน้า 508.

หน้าห้องวาง เปลา ตกหลังครอบง ควบคุมความมืด แต่เห็นแสงไฟจากกระจกฉา
เห็นประตูลงอีกด้านหนึ่งซึ่งอยู่เยื้องกัน แสงไฟนั้นช่วยให้แลเห็นทางไคบัง เกษ
ปิกประตูลงไวความเดิม และถึงนิมิตามไปสู่ห้องที่แลเห็นแสงไฟ ๑

จากตัวอย่างการบรรยายฉากที่ออกมาจะเห็นวาทะให้ความสนใจกับฉากน้อยมาก
วิธีการบรรยายฉากประกอบบางเล็กน้อยเท่านั้น ที่เห็นเด่นชัดอาจเป็นเพราะผู้แต่งไม่ต้องการให้ผู้อ่าน
สนใจกับฉากมากเกินไป แต่ต้องการให้ผู้อ่านสนใจพฤติกรรมของตัวละครมากกว่าก็ได้ อย่างไร
ก็ตามก็มีบาง เป็นบางตอนที่ผู้แต่งบรรยายฉากก่อนจะเอ่ยตัวละครเป็นพิเศษ เพื่อเน้นฉากก่อนนั้น
เช่นตอนที่บรรยายถึงสภาพหอพักที่คัมพ์ไปจัดอยู่ เพื่อแสดงว่าถึงแม้ที่อยู่จะคับแคบไม่สะดวกสบาย
เหมือนเดิม แต่ก็ยังสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมได้ ถึงความว่า

ส่วนผู้ที่กล่าวขวัญถึง คือนอนแล้ว เขาวัดนี้ทุกสิ่งทุกอย่างแปลกไปจากทุกวันนี้ตลอดเวลา
4 ปี เริ่มตนควบความกว้างยาวของห้อง คัมพ์พลิกคานขึ้นก็แลเห็นฝากระดานทองพิงสี่ด้าน
อยู่ไกลหลายศอกที่สุด เพราะเนื้อที่ของบันดุกจำกัดให้พอกับเตียงนอนเดี่ยว ๑ ตัว ตู้เสื้อผ้า
ขนาดยอบ ๑ ใบ กับโต๊ะเขียนหนังสือพร้อมเก้าอี้เท่านั้น ดูเหมือนว่าเครื่องใช้ในห้องจะมี
อยู่อย่างจำกัดเช่นเดียวกับเนื้อที่

บ้านหลังนี้เป็นบ้านใหญ่ แต่ปลูกสร้างขึ้นแบบหอพักแท้ ๆ คือแบ่งออกเป็นห้อง ๆ
เรียงกันสองแถว มีทางเดินแล่นกลาง แถวละห้องมีสองเตียง เครื่องเฟอร์นิเจอร์ ๒ ชุด
สำหรับคน ๒ คน ส่วนห้องของคัมพ์เป็นห้องพิเศษ กล่าวคือเป็นห้องที่อู้อยู่ปลายแถว
เนื้อที่ไม่กว้างพอจะอยู่ได้ ๒ คน แต่กว้างกว่าครึ่งของห้องอื่น ๆ คนที่ขึ้นกับการอยู่
หอพักมาแล้วก็คงอยู่ได้อย่างสบาย ส่วนคัมพ์นั้นก็นึกในใจว่าอยากจะขยายห้องนี้ออกไปอีก
สัก ๒ เทา ๒

๑ ฤๅณา อโศกสิน (นามแฝง) เรือนมนุษย์ เล่ม ๒ หน้า ๒๗๗.

๒ ฤๅณา อโศกสิน (นามแฝง) เรือนมนุษย์ เล่ม ๑ หน้า ๖๙๙ - ๗๐๐.

หรือตอนที่บรรยายถึงสภาพของห้องที่เศรษฐีให้พิมพ์รสอยู่ ซึ่งก่อนข้างจะหรรษา สะดวกสบาย เพื่อให้เห็นว่าพิมพ์รสได้เข้าบาอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดีกว่าเดิมมาก ถึงความว่า

ห้องนั้นกว้างมาก หนาตาง เปิดทุกบาน ปล่อยให้แสงแดดและสายลมโกรกพัดเข้ามา
เก็บที่ เกรียงแกว่งห้องหันซ้าย มีเตียงใบสักใหญ่ตั้งอยู่สุดผนัง ถัดมาเป็นตู้เสื้อผ้า
ขนาดกว้าง และโต๊ะเครื่องแป้งพร้อมกับแผ่นสี่เหลี่ยม บุหนังสีปะกอกวอน สุดผนังห้อง
นั้นเตียง เก้าอี้หวาย เกรียงเฟอร์นิเจอร์ในห้องนั้นทุกชิ้นเป็นของใหม่จะฝีมือประณีต ¹

ส่วนกลวิธีในการเปลี่ยนฉากเพื่อให้รู้ว่าเหตุการณ์ในห้อง เรื่องได้เปลี่ยนไปจากเดิมในส่วนใหญ่นั้นจะใช้กลวิธีแบบ เปลี่ยนจากบรรยายเหตุการณ์หนึ่ง ไปบรรยายเหตุการณ์อีกด้านหนึ่ง อย่างฉับพลัน ซึ่งส่วนใหญ่จะเริ่มด้วยการบรรยายถึงเหตุการณ์ของตัวละครแล้วตามด้วยบทสนทนา เช่น

พ่อการเท่าเขาสู่มะเขาน หึงสาวก็เห็นพี่สะใภ้ในชุดอบบ่าน อามน้ำแล้วยืนอยู่
ตรงบันไดชั้นลง กำลังนึกสงสัยว่า วันนี้ทำไมบุตรสาวกลับแคว้นกว่าปรกติ หล่อนก็ไคยในเสียง
พี่สะใภ้สั่งว่า

"เร็ว ๆ หน่อย มีอะไรจะถาม" ²

จะมีอยู่บ้าง เป็นบางตอนเท่านั้นที่ เริ่มด้วย บทสนทนา หรือคำบอกเวลา เช่น

"แหม อีเกี้ยว วันนี้กระปรีกระเปร่าหน้าบานจริงนะ นั่นจะกระแคะไปไหนอีกล่ะ"

นางไลถามเมื่อเห็นบุตรสาวกนโตท่าทาง หลุกหลิกผิดปรกติ "ฉันทนาเสียนวล เชียว
นะมิ่ง" ³

¹ กฤษณา อโศกสิน (นามแฝง) เรือนมยุรี เล่ม 2 หน้า 236

² กฤษณา อโศกสิน (นามแฝง) เรือนมยุรี เล่ม 1 หน้า 112

³ ก. หน้า 334

หรือ-

คืนนี้ เชื้อซุกาเปิดประตูห้อง และโผล่เข้าไปคุ้ยพร ก็ต้อง เบิกตาโตด้วยความ
ประหลาดใจ

"นั่นะไปไหนละ" หลอนถามพลางถือวิสาสะ เดินเข้าไปข้างใน มองดูเด็กหนุ่ม
ผู้มีฐานะเป็นลูกเลี้ยง แล้วย่างพิศพิศ 1

7

6. ตัวละคร

ตัวละครในนวนิยายเรื่อง เรือนมนุษย์ในวาทะออกไก 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายหนึ่ง เป็นตัวละคร
ฝ่ายเป็นจริง อีกฝ่ายหนึ่ง เป็นตัวละครในอุดมคติของผู้แต่ง ในที่นี้จะกล่าวถึงลักษณะของตัวละคร
ที่น่าสนใจซึ่งมีทั้งตัวละครฝ่ายเป็นจริงและตัวละครในอุดมคติของผู้แต่ง รวม 7 ตัวดังนี้

6.1 เหลา

เหลาเป็นตัวละครที่สำคัญตัวหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญต่อแก่นของเรื่อง เขาเป็นตัวละคร
ที่เป็นตัวแทนของเหล่าที่บกพร่องในหน้าที่ของพ่อที่ดี เป็นสามีที่อ่อนข้อให้กับภรรยาจนภรรยาได้ใจ
เป็นชายที่พ่ายแพ้ต่ออำนาจคัมภีร์ดารากะ จนเป็นเหตุให้ครอบครัวแตกสลายความสงบสุข

เหลาเป็นข้าราชการชั้นพิเศษ มีตำแหน่ง เป็นนักวิชาการพิเศษอยู่ในกระทรวงแห่งหนึ่ง
พื้นเพเดิมของเหลาผู้แต่งกล่าวไว้เพียงเล็กน้อยว่า เหลาไม่มีพ่อแม่เป็นกบฏเก่า มีฐานะไม่คึก
อุปนิสัยเด่น ๆ ของเหลาที่ปรากฏจากบทของเรื่อง ได้แก่ เขาเป็นกบฏสงบ ถือสันนิษฐานและชอบเก็บตัว
จึงจะเห็นได้จากบทที่เหลามีความเป็นอยู่อย่างง่าย ๆ ไม่พิถีพิถันต่อการกินอยู่สัก แหมว่าเขา
จะต้องรับประทานอาหารเย็นซึ่งเป็นอาหารปั้นโตทุกมื้อ บางวันอาหารก็เลวจนกระทั่งคนใช้ก็
กลืนไม่ลง เหลาก็ไม่เคยบ่นปากบ่นเพราะเขาก็กินแต่เพียงว่า "กินเพื่ออยู่" ในยามว่างเหลามักจะ
เก็บตัวอยู่กับตำราในห้องหนังสือส่วนตัว เหลาเป็นคนไม่ดื่มสุราจึงมีเพื่อนน้อย ใครไม่คบเขา

1 ฤกษ์ณา ชโกศล (นามแฝง) เรือนมนุษย์ เล่ม 1 หน้า 144.

เขาก็ไม่พบใคร เหล่าไปชอบเที่ยวเตร่ เขาก็จะหลีกเลี่ยงงานประเภทสมาคมสังสรรค์เสมอ
"งานศพ งานแต่งงาน ไม่ว่าของใครทั้งนั้น เขาแทบจะไม่เคยย่างกรายไปแสดงตัว นอกเสียจาก
จะเกิดจากความจำเป็นจริง ๆ หรือบุกกานี้ "โหด" จริง ๆ ซึ่งถ้าเขาไปไปก็จะน่าเกลียดและเป็นการ
กระทบกระเทือนตำแหน่งหน้าที่ทางราชการของเขา" ¹

อุปนิสัยที่เกเรชั่วกระการอื่น ๆ ของเขาได้แก่ เขาเป็นทงเจียบขริบไม่ชอบพูดมาก จะพอใจ
หรือไม่พอใจ เขาก็มักจะใช้การนิ่งเป็นสละ นอกจากนั้นเขายังเป็นคนมีความอดทน ไม่เกิดโทสจริต
ง่าย ๆ นอกจากจะให้ออกจริง ๆ วาถคตเสมตติอณเฐนในสายตาของกณายนอกจึงเห็นว่าเหล่า
กัณณวรสุนเป็ภรรยา และเป็นเหตุใ้บุตรซึ่งคิดเคแควว่าคนนั้นเพื่องกว่าสามี ใ้ใจ ห่าอะไรโดย
ไปเกรงใจ แม้กระทั่งกาทุกที่เธอพบกับเธอก็เป็นไปในทางอญญ แดกกัน หมอยู่เสมอ ๆ เช่น

"โอ้ โอ้ นี่แหละเขาวาคนโง่ โง่ตลอดศกเชียว ก็มันขอเมิกไปแคว่ร่อยนึ่ง มันก็คอง
เหลือ 50 เท่านั้นซี่ โฉยอจะแถก เสียรกระทั่งคณไซ้ มันไ้โอกาสไปเวลาเราไม้อยู่
ก็เพราะมันจะหาทางโง่ไปรู้อริอ นี่ถนเป็นชั้นพิเศษขึ้นมาไ้ยังงิ เป็นขึ้นมาไ้ยังงิ" ²

หรือ

"หนังสือ ๆ นี้ก็เดี๋ยวนกัน มันช่วยอะไรคุณไ้หา บอกมาซิว่ามันช่วยอะไรคุณไ้
อ่านไปหาไม อ่านแล้วไม่คิดอยู่ในหัว ไปไ้เอาอะไรในหนังสือนั้นมากักฉันทันตัวเอง" ³

แต่ถึงแม้มธุรสจะใช้คารุณารุนแรงถึงเพียงนี้ เธอก็อดทนไ้เรื่อยมา

¹ กฤษณา อโศกสิน (นามแฝง) เรือนมณเฑียร เล่ม 1 หน้า 22.

² ก. หน้า 32 - 33.

³ ก. หน้า 42.

ในฐานะหัวหน้าครอบครัว เขามีทั้งข้อดีและข้อบกพร่อง ข้อดีของ เพลาก็คือ เขามีความรับผิดชอบงานเศรษฐกิจในครอบครัว มองรับค่าใช้จ่ายส่วนตัวแก่เงินเดือนขั้นต้นกับค่า ๆ ทั้ง ๆ ที่เขาเป็นนักวิชาการพิเศษประจำกระทรวงแล้ว นอกจากนี้เขายัง เป็นสามีที่เกรงกเกรงใจภรรยา เป็นพ่อที่ให้อภัยกับความผิดพลาดของลูก ไปอยู่หนึ่ง เจมส์ทางช่วยพิมพ์สรจนเก็บความสามารถ ส่วนข้อบกพร่องของ เพลาก็คือ เขามีใจไม่สามีสามีและพ่อที่ดีเท่าที่ควร แทนที่เขาจะเตือนสติภรรยา เขากลับปล่อยให้ภรรยาประพฤติดนพล เพื่อไปเจียนฐานะ ไปเป็นแม่ที่ของลูก ส่วนตัวเขาเองก็แก้ความเบื่อหน่ายในชีวิตการ ผนึกวิญญการหันหน้าเขาวัดไปสนทนากับพระบาง ศึกษาโหราศาสตร์บาง ทอดทิ้งบุตรีทำให้อยู่ในความควบคุมดูแลของนิริมานองสาว ซึ่งไม่ค่อยจะมีเวลาดูแลหลาน ๆ มัก เพราะต้องออกไปทำงานนอกบ้านเช่นเดียวกัน จนพิมพ์สรลัดลอบได้เสียกับชายพรและเกิดกักรรณขึ้น นอกจากนี้ เพลายังมีข้อบกพร่องประการสำคัญก็ว่า เขาขาดความยับยั้งชั่งใจ พ่ายแพ้ต่ออำนาจคฤหาสน์ได้เสียเล็กน้อยเป็นเมีย จนเป็นเหตุให้ครอบครัวต้องแตกร้างขาดความสงบสุข ถึงแม้ในระยะหลัง ๆ เขาจะพยายามสับานรอยราว เหล่านั้นอย่าง ไรก็ตาม แต่ความก้าวเป็นกณมีมณษยธรรมรับผิดชอบเรื่องราวที่เขาก่อขึ้น เขาจึงไม่สามารถตั้งใจถึง เกียวได้ ทำให้ชีวิตครอบครัวต้องประสบกับความเดือดร้อนมาโดยตลอด

ลักษณะอุปนิสัยของ เพลาก็คือกล่าวมานี้ ผู้ทรงคุณวุฒิท่านหนึ่งออกความเห็นว่ "เพล่าเป็นตัวละครที่มีลักษณะ เป็น National กล่าวคือ เพล่าเป็นลักษณะของชายไทยโดยเฉพาะ คือเมื่อเมื่อภรรยาแล้วไปอยู่กับพระไปเรียนโหราศาสตร์ ซึ่งจะไม่พบลักษณะนี้ในชนชาติอื่น" ¹ จากความเห็นดังกล่าว เมื่อพิจารณาจากจะเห็นว่าลักษณะอุปนิสัยของ เพล่านั้นสอดคล้อง กับลักษณะของคนไทยจริง

จากลักษณะอุปนิสัยของ เหล่าคังกั๋วมา¹ เมื่อพิจารณาแล้วพอสรุปได้ว่า เหล่าเป็นตัวละครที่มีลักษณะนิสัยหลายอย่าง (Round Character) และเป็นตัวละครประเภทสถิต (Static Character) เพราะอุปนิสัยต่าง ๆ ของเหล่านั้นคงที่โดยตลอดทั้งแก่นจนจบ

6.2 มุรุษ

มุรุษเป็นตัวละครสำคัญอีกตัวหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญต่อแก่นของเรื่อง เป็นตัวละครที่เป็นตัวแทนของแบบฉบับของไฉเผ่าของแม่ทัพ เป็นภรรยาที่ขาดความเคารพยกย่องสามี มุรุษนับเป็นตัวละครสำคัญที่ทำให้โครงเรื่องก้าวไกลจากขาดความสมบูรณ์

ลักษณะอุปนิสัยใจคอที่เด่นชัดของมุรุษโกล็ก เธอเป็นคนเจ้าอารมณ์ ดุนเฉียว ถึงเห็นโทษจากตอนที่ทราบเรื่องจากเหล่าว่าิมพรตสังกรรม มุรุษก็โกรธ ก็โหยก็พ่าย ลงโทษทุบตีและประนามบุตรสาวด้วยความอับอาย หรือตอนที่ไถ่ทราบข่าวจากนางโศว เหล่าได้เกี่ยวเป็นเมีย และพาไปอยู่บ้านเขาคย มุรุษก็แสดงความเจ้าอารมณ์ ตะโกนออกไปด้วยความโกรธว่า

"โธโฮ" มุรุษตะโกนกรีด "แกออกจากบ้านฉันเดี๋ยวนี้ อีพวกอูบว้ากั๋วอู๋อู๋ ข้างถนน แกนี้กว่าวี่เกี่ยวนะวี่เหววี่โสมมากมายยังงั้นเรอะ ก็ผู้หญิงหากินเรากี่ ๆ ที่เอง...ไปนะ...ออกไป...ออกไป...จ เฮาโธโฮมันออกไป" ¹

อุปนิสัยประการต่อไปคือ มุรุษเป็นคนเห็นแก่ตัว และค่อนข้างจะฉิฉาฉิฉา ถึงเห็นโทษจากพฤติกรรมที่ปฏิบัติตนต่อนิมา ถึงนิมาจะทำงานบ้านทุกอย่าง เพื่อตอบแทนบุญที่ได้อุปการะเธอมา แกมุรุษก็มิได้เคยเห็นกวางก็ของนิมาเลย มีแต่คอยพุดจากอนและเงินหาลับหลังอย่างรังเกียจเกลียดชังด้วยเสมอ นอกจากนั้นมุรุษยังเอารั้งเอาเปรียบนิมาในกิจการเงินค้าย คำนวณกำไรค่าของเล็ก ๆ น้อย ๆ ทั่วบ้าน ถ้าครั้งใดนิมาออกเงินไปก่อน มุรุษก็จะหาเลยเสีย ยิ่งทราบว่านิมาแอบไปผ่องเงินที่คิดไว้ มุรุษก็ยิ่งจ้องใจให้รายจ่ายของนิมาเพิ่มขึ้น

¹ กฤษณา อโศกสิน (นามแฝง) เรื่องมนุษย์ เล่ม 1 หน้า 437.

ทั้งยัง ถัดกันทุกวิถีทาง ไม่ให้นิธิมาไปมีอนาคตที่ดี กัวยหวังว่าจะเก็บนิธิมาไว้ไว้นานที่สุดเท่าที่จะนานได้ ก่อนมาระยะหนึ่ง หลังจากที่มธุรสสำเร็จในความบกพร่องของตนเองแล้ว ที่คณะที่มธุรสมองตามีจึง เปลี่ยนไปในทางดี ออกดีต่าง ๆ ที่เคยมีก่อนนิธิมาจึงหมดไป

อุปนิสัยที่เด่นชัดประการสุดท้ายของมธุรสก็คือ มธุรสเป็นกบฏ เพื่อ เติบเต็ม โภชนาไม่คำนึงถึงฐานะของตนเอง ทั้งจะ เห็นได้จาก การที่มธุรสคบแต่เพื่อนที่ฐานะก็ ชอบเข้าสังคมชั้นสูงพยายามหาถ้วยเบญจรงค์สวย ๆ ถัดคือผ้ามวยผารากาแฟ นาฬิกาทองไขวอย่างก็ราคาละ 250 บาท แม้แต่การทำบุญก็ถวายบริวารที่ละร้อยของ รอย เพราะถ้ามองบริวารที่ถวายมาทักก็รู้สึกอับอายเป็นทุน

ในฐานะแม่บ้าน มธุรสเป็นแม่บ้านที่ไม่ได้ เพราะเธอใช้เวลาที่ควรจะต้องดูแลครอบครัว อบรมสั่งสอนบุตรธิดาให้หนักไม่กับชีวิตสหาย ทำงานสังคมสงเคราะห์เพื่อควมมีหน้ามีตา มธุรสไม่เคยสนใจเลยว่าสามีและลูกจะมีความเป็นอยู่อย่างไร แม้แต่อาหารเย็นที่จ้างเขาทำนั้น มธุรสก็ไม่เคยใส่ใจว่าสามีและลูก ๆ จะกินได้หรือไม่ เพราะเธอมีใจส่วนใหญ่นึกเสียความทรงจำขำขันเป็นเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ ไม่แม้เรื่องเป็นราว มธุรสกลับเขมงวดกวดขันจริงจังจนอย่างไม่เข้าเรื่อง เธอเรื่องกาไฟแฟ คำน้ำแพง กินกินกำไรและอื่น ๆ ผลจากการที่มธุรสไม่เอาใจใส่ครอบครัวนี้เอง เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เพล่าเบ๊วคนนายในชีวิตครอบครัว พออยหวนถึงบ้านของไปทวย จนนิมิตมธุรสเกิดถึงกรรมนั้น มธุรสเมื่อทราบว่ามีพรตสังครรภ์ แทนที่เธอจะกอบ ๆ คิดหาทางแก้ปัญหาก็เกิดขึ้นอย่างมีสติ มธุรสกลับตีโฉบตีหาย ลงโทษคาประนามบุตรสาวต่าง ๆ นานา มีหน้าที่ยังไม่ยอมรับผิดอะไรทั้งสิ้น แต่พอทราบภายหลังว่า ผู้ที่เป็นเหตุเกิดในห้องของมธุรสคือชายพร บุตรชายของ เจชมนั่งถึง มธุรสกลับปฏิบัติต่อมธุรสอย่างหน้ามือเป็นหลังมือ ทำตัวเป็นหัวเรือใหญ่คอยหวังควมมีหน้ามีตาจากกวางบมั่งมีของ เจช นอกจากชอบบกพร่องถึงกล่าวแล้วมธุรสยัง เป็นภรรยาที่ไร้ไม่ได้อีกด้วย เนื่องจากการที่งานนั้นครอบครัวของเธอมีฐานะก็กล่าวเพลา มธุรสจึงรู้ดีว่าตนเหนือกว่าสามี เธอไม่เคยให้ความเคารพยกย่องสามีเลย การพูดจากับสามีก็เป็นไปทำนองลูกกูแกล้ง ชมสามีอยู่เสมอ จากการที่มธุรสบกพร่องในหน้าที่ของภรรยาถึงกล่าวนี้ ในระยะแรก ๆ เพล่าก็พอทนได้ แต่พอมีเงี้ยว เขามาสดดแทรกเพล่าก็สิ้น

ความออกหน้า ประกาศแยกทางกับมธุรสแล้วพาเกี่ยวไปเช่าบ้านอยู่ทางหาค ยิ่งความเจ็บไข้ได้กับมธุรสเป็นอย่างยิ่ง ในระยะนี้เองมธุรสก็เริ่มสำรวจตัวเอง ในที่สุดก็สำนึกในความบกพร่องของตน และเมื่อเวลาผ่านไปก็กลับใจมา มธุรสก็พยายามอย่างเต็มที่ที่จะประสานรอยร้าวในชีวิตครอบครัว แม้จะต้องได้รับความเจ็บปวดทรมานอย่างไรก็ตาม

จากลักษณะอุปนิสัยดังที่กล่าวนี้ เมื่อพิจารณาแล้วพอสรุปได้ว่า มธุรสเป็นตัวละครที่มีลักษณะนิสัยหลายอย่าง (Round Character) และเป็นตัวละครประเภทสถิต (Static Character) เช่นกัน

6.3 เกษ

เกษเป็นตัวละครที่มีบทบาทสำคัญต่อเนื้อเรื่องของ เรื่อง รong ลงมาจากเพลาและมธุรส เขาเป็นตัวละครที่เป็นตัวแทนของชาวบ้านที่หลงเหลือติดอยู่กับโลกีย์สุข หลกทั้งครอบครัวจนมธุรสายกลายเป็นเด็กที่เป็นปัญหา เขาเป็นตัวแทนของชายที่มีกตเวทิตาเยอะมาก จนเป็นเหตุให้ชีวิตส่วนตัวและชีวิตครอบครัวต้องประสบกับความยุ่งยากลำบาก

เกษเป็นผู้มีความสามารถในการคำนวณธุรกิจมาก ในขณะทำงานเขาจะเป็นคนเกรงขามเอาจริงเอาจัง ตักใฝ่ในการหาผลประโยชน์ให้ตนเองอย่างผู้มีสติปัญญา แต่เมื่ออยู่นอกเวลางาน เขาจะกลับกลายเป็นชายสูงอายุนั่งเฝ้าราหู สักขี้แจ่มใส และใช้ชีวิตอย่างคนองที่พูดหาที่อำนาจเงินจะทำให้ได้กับเหล่าและหญิง อุปนิสัยของเกษที่ปรากฏเด่นชัดอีกแก่ เขาเป็นคนเจ้าชู้ ถึงพฤติกรรมของเกษที่แม่เฒ่าเล่าให้ฟังฟังว่า "คนใช้สาว ๆ มีกี่คนในบ้านจะถูกเขา "กวาด" เรียบ จนทานมิถาจะออกกฎโทษ กวาดคือ บ้านพริ้งสุภาพหลังนี้จะไม่ต้อนรับสาวใช้ ในวัยต่ำกว่า 35 ปีเป็นเงินขาด" ¹ และหลังจากพบภรรยาคนแรกของเขาถึงแก่กรรมลง เขาก็มีภรรยาอีกหลายคนจนกระทั่งถึงลูก แต่เขาจะมีลูกเป็นภรรยา แต่เมื่อพบนิธิตมาเข้า เขาก็ออกที่จะเจ้าชู้มิได้ ถึงแม่เกษจะเจ้าชู้แต่เขาก็เป็นคนรักเลือดเนื้อเชื้อไข ภรรยาทุกคนที่เลิกร้างกับเขาไปนั้นถ้ามีบุตร เขาจะรับบุตรไว้ในความอุปการะทั้งสิ้น ส่วนแม่จะไม่ไหนเกษไม่สนใจ

¹ กฤษณา อโศกสิน (นามแฝง) เรือนมยุรี เล่ม 1 หน้า 682.

อุปนิสัยระการค่อไปของ เกษก๊กก็ เขาเป็นคนอารมณ์ร้อน แต่เป็นประเภทโกรธง่าย หายเร็ว ก็จะได้ใจจากตอนที่เกรโก่ทราบข่าวจากชู้สาวว่าชู้พรไปก่อเรื่องก่กัณท์ที่บาร์ เกษก๊กโกรธ บริภาษ้วยพรอย่างถึงแก่เกล้า "ไอ้สัตว์เดรัจฉาน นี่แกทำให้พ่อแม่เดือดร้อน เดือดร้อน ไม่มีจบสิ้น ไ้ลูกสาวเลย" ¹ เมื่อไปถึงบ้าน ฉัยแรงมาพบ พ่อเห็นหน้าเกษก๊กก็โห่สะ ปราด เขาตบที่ชู้พรเป็นพั่ววันพร้อมทั้งถูกอาฆวนรุนแรง แล้วหลังจากนั้นไม่นานเขาก็หายโกรธ ให้อภัย และช่วยเหลือลูกจนลูกความสามารถอย่างรอบคอบกระทำ

ที่กล่าวมานั้นเป็นอุปนิสัยทั้งด้านดีและไม่ดีของ เกษ พงษ์สุภาพ การที่เขามีอุปนิสัยเช่นนั้น อาจจะ เป็นเพราะสาเหตุเนื่องมาจากการที่เขาเป็นทายาทคนเดียวของบิดาที่มั่งคั่ง และได้รับการ ทานใจรักใคร่อย่างไม่มีขอบเขตมาตั้งแต่เยาว์วัยก็เป็นได้ อย่างไรก็ตาม เกษก็มีอุปนิสัยด้านที่อยู่ หนักโดยเฉพาะอย่างยิ่ง เขาเป็นคนใจกว้าง มีเมตตาการุณย์ เอื้อเอื้อเผื่อแผ่อย่างยากที่จะหาผู้ใด เปรียบเหมือน ดังจะ เห็นได้จากการที่เขาได้อุปการะคัมพ์และแม่พิดอย่างค้ำชูมาโดยตลอด ถึงแม้ คัมพ์จะมีเงินก้อนแล้ว เกษก็ยังส่ง เงินให้แม่พิดอย่างสม่ำเสมอเดือนละ 1,000 บาท เงิน คัมพ์เวลานั้นนอกจากเกษจะส่งมาแม่พิดใจจ่ายของแม่พิดแล้ว เขายังให้เผื่อมาเพื่อช่วยค่าใช้จ่ายของ คัมพ์ด้วย เพราะเขาทราบดีว่าเงินก้อนของคัมพ์ที่ได้จากการรับราชการนั้นได้ไม่นานนัก

ในด้านการดำเนินชีวิต นอกเหนือจากข้อดีในด้านการประกอบธุรกิจค้าขายแล้ว การ ดำเนินชีวิตส่วนตัวก็ดำเนิน ไปด้วยดีจนกระทั่งชู้พรอยู่บวช เกษนับเป็นสามีและบิดาที่ขาดความ รับผิดชอบครอบครัว เพราะนอกจากเขาจะใช้เวลาส่วนใหญ่บวชอยู่กับธุรกิจแล้ว เวลาว่าง ที่นอกเหนือเวลาทำงานแทนที่เขาจะกลับบ้าน เขากลับใช้เวลาเหล่านั้นไปกับการหาความสุข ทางโลกีย์ หอดทั้งภรรยาให้หาหัว หอดทั้งบุตรจนชู้พรกลายเป็นเด็กที่เป็นปัญหาของครอบครัว นอกจากนี้เกษยังมีข้อเสียที่จำกัอยู่อย่างหนึ่งคือ เขาเป็นคนมีคัมพ์หารากะมาก ถึงแม้เขาจะมีชู้กา เป็นภรรยาอยู่แล้ว เมื่อเขาพบนิสิตาก็เกิดพอใจ พยายามจะเอาชื่อนิสิตมาถวญวิธีการต่าง ๆ นานา จนเป็นเหตุให้ชีวิตส่วนตัวและชีวิตครอบครัวมีแต่ความยุ่งยาก คัมพ์ต้องออกจากบ้านไปอยู่หอพัก ชู้กา ถูกลูกเกษผลักไสจนต้องไปอาศัยอยู่กับเพื่อนทอง แต่เขาก็ไม่ลาบารบเวลาชื่อนิสิตมาได้

¹ กฤษดา อโศกสิน (นามแฝง) เรือนมณีน เล่ม 1 หน้า 186.

ลักษณะนิสัยของ เคชังกล่าวมานี้ ผู้ทรงคุณวุฒิท่านหนึ่งออกความเห็นว่ "เคชเป็นตัวละครที่มีลักษณะเป็นทั้ง Universal และ National กล่าวคือเมื่อรู้สึกว่าพวกประพฤตินิสัยอะไรดีหรือไม่ดี เป็นลักษณะที่พบทั่วไประหว่างคนในโลกรวมกันอยู่ และเมื่อเคชเป็นอยู่ทุกสิ่งทุกอย่างแล้ว ก็อยากจะช่วยเพื่อน อยากิไคกรอบกั้วของ เคชอนเรียวรอย ซึ่ง เป็นลักษณะอย่างหนึ่งของคนไทย"¹

จากลักษณะนิสัยของเคชังกล่าวมานี้ เมื่อพิจารณาแล้วพอสรุปได้ว่า เคชเป็นตัวละครที่มีลักษณะนิสัยหลายอย่าง (Round Character) และเป็นตัวละครประเภทสถิต (Static Character)

6.4 คิมพิ

คิมพิเป็นตัวละครตัวหนึ่งที่ผู้แต่ง เสนอตัวผู้อ่าน เพื่อให้ผู้อ่านเห็นการดำเนินชีวิตที่ถึงของคิมพิ และนับเป็นตัวละครในอุดมคติอย่างผู้แต่ง

คิมพิเป็นน้องชายต่างมารการของ เคช แบ็คคิดบารคาของ เขาเป็นเพียงภรรยานอกสมรสของบิดา เชื่อบิดาถึงแก่กรรมลง เขาจึงไม่มีสิทธิ์ในมรดกใด ๆ นอกจากที่ดินแปลง หนึ่งที่บิดาโอนให้เพื่อเขาเกิด เคชได้ส่งเสียเขาจนเรียนจบถึงชั้นมหาวิทยาลัย เนื่องจากมารการของคิมพิเป็นกบเรียวรอย เคยอยู่ในวังมาก่อน และนางได้อบรมเลี้ยงดูคิมพิไปตามค่านิยมแบบเกา คิมพิจึงถ่ายทอดนิสัยต่าง ๆ มาจากมารการของเขา

คิมพิเป็นชายหนุ่มรูปงามที่มีอุดมคติในการดำเนินชีวิต เขาเป็นคนมีศีลสัมปัญญาะ รุสึงใจใคร่ไม่ใคร่ และรอบคอบต่อการครองชีพ ถึงเขาจะมีที่ราชวร่ำรวย แต่เขารู้ก็ว่าตนมีฐานะอย่างไร เขามีได้ประพฤตินิสัยดี เพื่อไปตามสภาพแวดล้อมเลย มีอยู่ครั้งหนึ่งที่เคชกับคิมพิไปเที่ยวในทะเลด้วยกัน มีบทสนทนาตอนหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นอุปนิสัยของคิมพิในค่านิยมอย่าง เคนซัต ถึงความ

"ไอ้แบบนั้นผมมองการเท่านั้นแหละพี่เคช เสียกายจริง เอาเงินไปถูๆ เสีย
ไม่เขาเรื่อง"

"บางทีเขาเลี้ยงไก่ได้เข้รวกกว่าชีวิตมากเกินไป ผู้ชายแบบนั้นก็ไปอย่างหรร
คือเลี้ยง ไก่ยาก ไก่เหี้ย เหยี้ยเขาใจ แก้นั้นแหละมันไม่ได้อะไรกับตัวเอง"

"พี่เคชกับผมติดกันที่กระบี่ สิ่งที่น่าทึ่ง ถึงที่จะลงทุนอะไรก็ไม่กลัวขาดทุน ถึงขาด
ก็ลงทุนที่จะหนีหนี้เอง เขาไปอีก แก่งไม่ทำอะไร ผมจึงทำทุกอย่างพี่เคชไปได้ ผมกลัวว่า
ทำอะไรเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่จะไถ่ไม่คุ้มกับสิ่งที่เราจะเสียในภายหลัง เงินเดือนของผม
แค่นี้ ขึ้นเที่ยวอย่างพี่เคชก็เจ๊ง" ¹

นอกจากเหตุผลข้างกล่าวแล้ว พฤติกรรมของ คับพ์ก่อนที่รู้การพยายามยั่วยวนทอดไปตรี
ให้เขา แก่เขาก็ได้เผยแพร่ออกความเขี้ยววนเหล่านั้น สะท้อนให้เห็นความเป็นคนมีสติสัมปชัญญะ
รู้สิ่งใดควรของกันเป็นอย่ง

นอกเหนือจากที่กล่าวมาแล้ว อุปนิสัยอื่น ๆ ของคับพ์ก็ไม่มีอะไรเด่นชัดนัก นอกจาก
ความเป็นสุภาพบุรุษ และการรู้จักปรับคนให้เข้ากับสภาพชีวิตที่เปลี่ยนไปเท่านั้น

จากลักษณะอุปนิสัยของคับพ์จึงกล่าว เมื่อพิจารณาแล้วขอสรุปได้ว่าคับพ์เป็นตัวละคร
ประเภทนอยล์ลักษณะ (Flat Character) และเป็นตัวละครประเภทสถิต (Static
Character)

¹ กฤษณา อโศกสิน (นามแฝง) เรือนน้อย เล่ม 1 หน้า 237.

6.5 นิธิมา

นิธิมาเป็นตัวละครอีกตัวหนึ่งผู้แต่ง เสนอตอนนี้อาน เพื่อให้ผู้อ่านเห็นแนวทางดำเนินชีวิตที่ถูกที่ควรของหญิงสาว และนับเป็นตัวละครในอุดมคติของผู้แต่ง

นิธิมาเป็นนางสาวของเพลลา หลังจากที่มีกามารคาถึงแก่กรรม นิธิมาก็อยู่ในความอุปการะของเพลลาและมธุรสมาโดยตลอด เพลากับมธุรสได้ส่งเสียให้นิธิมาเรียนบัญชีจนจบ และฝากให้นิธิมาทำงานในบริษัทของฝรั่งแห่งหนึ่ง ระหว่างที่อยู่กับพี่ชายและพี่สะใภ้ มธุรสควบคุมนิธิมาอย่างเข้มงวดกวดขัน เป็นผลให้นิธิมามีคุณสมบัติของกุลสตรี เพิ่มพูนขึ้นหลายประการ เช่น ทำงานมานับเป็น ทูตเลขาการงานทั้งหลายได้โดยเรียบร้อย มีความอดกลั้นต่อความลำบากทั้งทางกายและทางใจ

นิธิมาเป็นหญิงสาวรูปสวยที่มีถนอมกตดี ถึงเห็นได้จากกรรที่เธอพยายามช่วยเหลือแนะนำพิมพ์รสให้กลับเข้าสู่หนทางชีวิตที่ดี โดยแนะนำมิให้เด็กสาวทำควายชีวิตเด็กในครรภ์ ล้วนตัวเธอเองนั้นถึงแม้จะไ้เงินเดือนไม่มากนัก แต่นิธิมาก็รู้จักใช้จ่ายอย่างประหยัด และยังไ้ไปผอนส่งที่กินไว้แปลงหนึ่ง เป็นการเตรียมการสำหรับชีวิตในอนาคตของเธอ นอกจากจะเป็นหญิงสาวที่มีความกตดีแล้ว เธอยังเป็นแสนสวยเสียงเจียงคน มีก้นน้อย ไม่เห็นแก่ไ้ ไม่ไปส่งทะเลเยอทยานดังจะเห็นไ้จากเมื่อเธอมาติดพันเธอนั้น เธอพยายามจะไ้อ่านาเงินเอาชณะนิธิมา แต่นิธิมาก็มิไ้เห็นแก่ไ้ ถึงเธอจะซื้อแหวนเพชรขนาด 4 กะรัต มอบไ้แก่มังกับ แต่ด้วยเหตุผลที่ว่า

"คนเราเนอะยากจะ "ไ้" คุ้มกันทั้งนั้นแหละ ยิ่งเพชรเม็ดโต ๆ อย่างนี้ ยิ่งอยากไ้ แต่ถาการไ้นั้นทำให้เราต้อง "เสีย" ละก็อย่าไ้กว่า"

"เสียอะไรกะ"

"เสียใจ" ¹

¹ กฤษณา อโศกสิน (นามแฝง) เรือนมณีย์ เล่ม 1 หน้า 621

ในที่สุดนิมิตก็นำเขมวตรงนั้นไม่เห็นอะไร ทั้ง ๆ ที่เขารู้ดีว่า ถ้าเขื่อนอนนอนตามความประสงค์ของเขมแล้ว เขมจะได้อะไรทุกอย่าง เขาที่ความจำเป็นของเขมจะหาให้ได้ แก่นิมิตก็หาได้อะไรมาไปกับถ่วงพุงเพนั้นไม้อุปนิสัยที่เด่นชัดประการสุดท้ายของนิมิตก็คือ เขมเป็นคนใจกว้าง ทั้ง ได้จากการที่เขาปฏิบัติกับผู้อื่นเป็นที่พอใจ ถึงแม้นิมิตจะทราบว่ามีมรดกอันใหญ่โตกับเขาเพียงใด แต่เขาก็ไม่สนใจในความมั่งคั่งของผู้อื่นเสมอ

ในด้านการปฏิบัติ นิมิตจะปฏิบัติตามแบบฉบับของกุลสตรีไทย เขมไม่เกี่ยวข้องกับการไปไหนมาไหนตามหาพัวกับผู้ชาย ซึ่ง ไม่ได้อยู่ในชายที่เขมคิดจะเลือก เพราะเขมถือว่าการศึกษาไปเที่ยวกับผู้ชายไม่ใช่อะไรที่น่ามีแต่ทางจากทุน และ เป็นการหลอกลวงของตัวเองลงไปอย่างน่าใจหาย

จากลักษณะอุปนิสัยของนิมิตดังกล่าวนี้ เมื่อพิจารณาแล้วพอสรุปได้ว่า นิมิตเป็นตัวละครประเภทนอยลักษณะ (Flat Character) และเป็นตัวละครประเภทสถิต (Static Character)

6.6 นางใสและเกีย

เป็นตัวละครที่เป็นตัวแทนของคนที่มีฐานะยากจน ขาดการศึกษา มีความเป็นนอยและระยำจิตใจ

ครอบครัวของนางใสอาศัยอยู่ในแหล่ง เื่อบโหมหน้าปากซอยเข้าบ้านของ เหลาและมธุรส นางใสมีอาชีพขายข้าวเหนียวถึง ส่วนสามีของนาง เป็นกรรมกรรับเหมาก่อสร้าง ฐานะของครอบครัวอยู่ในชั้นยากจน สภาพความเป็นอยู่ในครอบครัวก็เหมือน ๆ กับชาวชนบททั่วไป

อุปนิสัยใจคอที่เด่นชัดของนางใสและเกียส่วนใหญ่อายุกัน เช่น อุปนิสัยชอบลือลวงสวดเห็นเรื่องราวของผู้อื่น เขมจะได้ไปไหนหาว่าร้าย นิมิตสนทนากับนางใสและเกียอยู่หลายตอนที่แสดงถึงอุปนิสัยถึง ก้าว เช่น

"จึงยอมตัวเองเถอะ กะไปคว่ำว่า โอทวนกับอีจิดมันเลิกกันจริง เอะ เป๋ลา
 เพราะว่านี่เถะกันกระหึบกันเกือบตาย" ¹

"เง้ เป๋มันหนีเบ็ดตัวนี้ไปเจอบ้านอยู่ใหม่ อยากรู้ว่ามันไปอยู่ไหน" ²

หรือ

"ทวนใช้เสื้อคอกสีขมิ้นโครกะ รถเขาใหญ่ใหญ่ แหวนเพชรก็เม็ดโกเบ้อเริ่มเลย
 ตัวเขาก็นั่นไซ้ใหม่กะ แว้จิดกนเคยกว่านั้นซื้อเฟื่องไซ้ใหม่กะ เขายืนกับหนูด้วย"

"กะกะ เพื่อนๆคงมาหาคุณพ่อกะ ชวนกันออกไปอีกแล้ว เขาเป็นลูกใครกะ
 อยู่ที่ไหน หนูเห็นมากรงปากมอญบอย ๆ" ³

ลักษณะประการทอไปทอกลับกันก็คือ เป๋แถมปากร้าย ถึงบทสนทนาว่า

"เหม อี้เกี้ยว วัณนี้กระปรีกระ เป๋ร่าหน้าบานจริงนะ นั่นจะกระแะไปไหนอีกะ"...

"อ้อ เจียนร่ำว่ารอยถึงกับไปหาอะไรแตกนอกบ้านแล้วเอะ ก็ที่บ้านนั้นไปมีของกิน
 หรือไง" ⁴

หรือ

"แบ่ไปทองหวงหรงอก หนูไม่เล่นกะบันแน โอพวกเวรนั้นนะเหวอ ขอให้มันมี
 กาโอเลี้ยง กับคำบุหรี มันก็เดินฉายไค้ทั้งวัน ทว่าทำเหมือนลูกอาเลี้ยง ฤษ ที่แท้" ⁵

¹ กฤษณา อโศกสิน (นามแฝง) เรือนมณเฑียร เล่ม 1 หน้า 329.

² ก. นมา 330.

³ ก. หน้า 245.

⁴ ก. หน้า 334.

⁵ ก. หน้า 347.

นอกจากอุปนิสัยที่กล่าวแล้ว นางไฉไล เที่ยวยังมีลักษณะอุปนิสัยที่คล้ายคลึงกันอีกหลายประการ เช่น เป็นคนอิจฉาริษยา อวดดี โลกจะเจาบารยา เป็นต้น จากอุปนิสัยเหล่านี้ เมื่อพิจารณาจะเห็นว่านางไฉไลเป็นอุปนิสัยที่ไม่ดี อันจะก่อให้เกิดความยุ่งยากแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับตัวทั้งสิ้น ตัวเธอเมื่อเกี่ยวไ้เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับครอบครัวของ เหลาในฐานะ เนียนน้อย โดยมีนางไฉไลเป็นผู้คอยเลี่ยมสอนทาง ๆ นานา จึงเป็นเหตุให้ เหลา มธุรส ลูกสาว คลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องได้รับทุกข์ เกือบรื้อนไว้อย่างแสนสาหัสถึงแก่คนจนขอทานของ เรือง

จากลักษณะอุปนิสัยต่าง ๆ ดังกล่าวมานี้ เมื่อพิจารณาแล้วพอสรุปได้ว่า นางไฉไลและเหลา เป็นตัวละครประเภทแบนจัทธกะ (Flat Character) และเป็นตัวละครประเภทสถิต (Static Character)

๘.

กลวิธีในการแนะนำตัวละคร (Characterization)

กลวิธีในการแนะนำตัวละครในนวนิยายเรื่อง เรืองมนุชย์นี้ ผู้แต่งใช้กลวิธีหลายอย่างรวมกัน (Mixing Method) แก่นวนใหญ่ผู้แต่งจะใช้วิธีการอธิบายอย่างแน หรือ Dramatic Method ในตอนต้นภาพของตัวละครในเรื่องจากบทสนทนา และพฤติกรรมต่าง ๆ ของตัวละครนั้น เช่นตอนต้นบรรยายถึง "เหตุการณ์ก่อนหนึ่งของมธุรสว่า

"จ่ายเงินเดือนไปแล้วเรอะ วายไปเท่าไร บันออกหรือเปล่าว่ามัน เบิกล่วงหน้าไปกี่ร้อย"

มีเสียง เบากว่าคอมพื้พ่า สักอึดใจเดียวเท่านั้นเอง มีเท้าของหล่อนก็ขยี้ ๆ ขึ้นบันไดขา

กำปั้นของหล่อนขว้างประค

"คุณ คุณ เบิกประกันน้อยชิ อยากรจะถามเรื่อง เงินนาง สมให้มันไปเท่าไร"

เหลาลูกขึ้นอย่าง เฝ้ายจรรานและระดิกระอาครงไปที่ประตูเปิดลูกบิดให้เปิดออก ลูกบิดที่เขาเฝ้กตรวจความแน่นหนาของมันเมื่อสักครู่นี้

"ว่าไงคะ คุณจ่ายให้มันไปเท่าไร"

"150" เขามอก "อีกเก 20 วันไงละ ไม้อกหรือ"

มธุรสร้องกรีดกรางกับเหินยมาล

"โอ โธ นี่แหละเขาวาคนโง่ โง่ตลอดทุกเชียว ก็มันขอเบิกไปแล้วร้ยหนึ่ง
บันทึกทองเหื่อ 50 เก้านี้เหื่อ โวย ออกจะแตก เสียรู้กระทั่งคนใจ-คันได้โอกาสไป
เวลาเราไปอยู่ ก็เพราะมันจะหาทางโง่ไปร้ยหรือ นี่คุณเป็นชั้นพิเศษขึ้นมาได้ยังงี้
เป็นขึ้นมาได้ยังงี้" ๑

จากเหตุการณ์ก่อนที่ยกมานี้ ผู้อ่านก็จะเห็นอย่างชัดเจนว่า มธุรสนั้นเป็นคนเข้มงวด
เจ้าอารมณ์ และคลั่งกษัตริย์เสียจริง

หรือตอนที่เล่าถึงเหตุการณ์ตอนหนึ่งของเกี้ยว ว่า

พยาบาลเงยหน้าขึ้นฉีกกรังหมิง เจ็บเห็นคนไข้อย่างงอนเฉยอยู่ ก็บอกซ้ำว่า

"ไปปัสสาวะใต้ชามนี้"

"อ้อ" หลอนพยักหน้า แล้วพุกตัวหายเข้าไปในห้องน้ำซึ่งอยู่ใกล้ ๆ นั้น

หายไปในาน ยึดกรังโผล่ออกมาพร้อมกับภาชนะปัสสาวะในนั้น ถือประคอง เกล็นลงมายัง

พยาบาลสาวกวยทาทางกะล่อยกะหลิบ แฉวงโหลทั้งชาม

"ว้าย ภายแล้ว" พยาบาลร้องอุทานอย่างตกใจ เมื่อเห็นอะไรบางอย่างลอยพุ่ง
อยู่ในชามนั้น "ตาบจริงฉันบอกให้คุณปัสสาวะแล้วนี่ทำไม" หลอนร้องแล้วเบินหน้าไป
เสียโดยเร็ว

"อ้าว เกี้ยวทำหน้าคั่น "งั้นหรือ ฉี่อะไรใหม่ นี่กว่าฉี่เสียอีก" 2

จากเหตุการณ์ก่อนนี้ ภาของ เกี้ยวเด็กสาวผู้ไร้เคียงสา โง่แต่อดทนลาก จะปรากฏ
ขึ้นในบทในภาพของผู้อ่าน

1 กฤษณา อโศกสิน (นามแฝง) เรือนมยุรี เล่ม 1 หน้า 32 - 33.

2 กฤษณา อโศกสิน (นามแฝง) เรือนมยุรี เล่ม 2 หน้า 585.

วิธีการแนะนำตัวละครโดยการแนะนำให้เห็นภาพของตัวละครในเรื่องจากทัศนภาพ และพฤติกรรมต่าง ๆ นี้ นับเป็นกลวิธีที่ดี เพราะเปิดโอกาสให้ผู้อ่านได้ใช้จินตนาการและ วิจารณ์ตามสมควรไปทั่ว บุคลิกภาพของตัวละครแต่ละตัวจะค่อย ๆ ประจักษ์ชัดแจ่มขึ้นในโน้มนภาพ ของผู้อ่าน ทำให้ผู้อ่านเข้าใจได้อย่างลึกซึ้งมากกว่าที่ผู้อ่านจะทราบจากการบอกเล่าของผู้แต่ง โดยตรง

นอกจากนี้ผู้แต่งจะใช้กลวิธีอธิบายแบบแนะนำแล้ว บางครั้งผู้แต่งก็จะใช้วิธีบรรยาย รายละเอียดเกี่ยวกับลักษณะของตัวละครโดยทรง (Discursive Method) เช่น ตอนที่บรรยาย ถึงลักษณะของ เฟลล่าว่า

แต่สำหรับเฟลล่า แม้ว่าอายุของ เขาจะบอกถึงความสมบูรณ์อันยาวนานก็ตาม มักก็เป็นเพียงจำนวนตัวเลขเท่านั้น แต่ที่จริง เขาเป็นชายแข็งแรงอ่อนเชิงหนักหนา ทั้งโครงร่างกายภาพเพราะกลืนคล้อยอยู่กับสมณะ เป็นเนื่องนิจ เขาเป็นชายซึ่ง ปราศจากการสั่นจิกจั่น ทั้งเกร็งไม่ไวกว่าวสูงส่งของรสนับยู่ที่ใด เขารูแต่เพียง ความนุญเรา แม้เมื่อเขาต้องเสกควยความสำรวม ปราศจากความอายแม้แต่ ตนเอง ¹

บางครั้งก็ใช้กลวิธีที่เรียกว่า Characters on Other Characters โดยอยู่ในรูปของ "การให้ตัวละครวิจารณ์ตัวละครด้วยกัน" เช่น ให้พินทรวิจิตรเฟลล่าถึงความว่า

บิดาของหล่อนนั่นหรือ เขาที่จำได้ นับตั้งแต่หล่อนรู้ความเป็นภรรยา แม้ปกติจะเป็นคนเงี้ยว ไม่ใคร่จะมีโทษวิเศษนอกจากเหลืออก มองดูเผิน ๆ คล้ายจะกลัวภรรยา และรักครอบครัว แต่กว่าความจริงแล้วบิดาของหล่อนเป็นบุรุษที่อาวเรียกได้ว่า เก็บตัว ไม่สนใจกับผู้อื่นผู้ใด ไม่ว่าคน ๆ นั้นจะเป็นคนสำคัญเพียงใด ²

¹ กฤษณา อโศกสิน (นามแฝง) เรือนมยุรี เล่ม 2 หน้า 360.

² กฤษณา อโศกสิน (นามแฝง) เรือนมยุรี เล่ม 1 หน้า 27.

หรือได้กับพิจารณาณินิมา ดังกล่าว

ผู้หนึ่งที่มีความน่าฟัง น่าฟังมากอยู่ในเจริญกิริยาอันเป็นไปตามธรรมชาติ หลอน
มิได้มีท่าทางของสาวน้อยเกินไป แต่ก็มิได้ยโสองอาจ "แก" จมเขานี้กว่าได้ดูรูป
นั่งคุยคุย ในความรูสึกของเขานั้นนิมาเป็นผู้หนึ่งอีกแบบหนึ่ง ซึ่งผิดไปจากแบบใด ๆ
ที่เขาเห็น หลอนสามารถเรียกความศรัทธา และชื่นชมจากผู้ชายได้ไม่ยาก จากวงหน้า
อันงดงามอ่อนโยน จากกิริยา มารยาทวันละเมียดละไม และถูกต้องตามกาลเทศะ
เขามีใจแปล ใจเลี้ยว เบิกใจให้ชายของเขาจึง เห็นผู้หนึ่งที่มีค่ากว่าดูดา¹

จากการที่ผู้แต่งใช้กลวิธีบรรยายรายละเอียดเกี่ยวกับลักษณะของตัวละครโดยทรง
และการให้ตัวละครตัวหนึ่งวิจารณ์ตัวละครอีกตัวหนึ่งนั้น ถึงแม้ว่าจะสามารถอธิบายพฤติกรรม
นิสัยใจคอของตัวละครได้อย่างละเอียดลออก็ตาม แต่วิธีดังกล่าวไปเป็นไปตามธรรมชาติ คือเป็น
การพอใจจะอธิบายมากเกินไป และบังคับให้การดำเนินเรื่องชะงักงันจากตอนเนื่องจากมีบทบรรยาย
ลักษณะตัวละครเท่านั้นที่อยู่นอกเรื่อง

สรุปแล้วความที่เด่นในก้านตัวละครของนวนิยายเรื่อง เรือนมยุร ก็คือ ผู้แต่งสามารถ
สร้างตัวละครฝ่ายเป็นจริงได้อย่างสมจริง นีธีวิตรัฐว่า ตัวละครประเภทนี้เป็นบุคคลที่หาได้ไม่ยาก
ในชีวิตจริง นอกจากนี้ตัวละครในนวนิยายเรื่องนี้ยังมีลักษณะที่เป็นได้ทั้ง National และ
Universal ด้วย

¹ กฤษณา อโศกสิน (นามแฝง) เรือนมยุร เล่ม 2 หน้า 38.

7. สำนวนภาษาและบทสัพพทมา

สำนวนภาษาและบทสัพพทมาของนวนิยายเรื่อง เรื่อนมมย นี้เป็นส่วนประกอบประการหนึ่งที่ทำให้นวนิยายเรื่องนี้ก็เด่นและน่าสนใจ เพราะเป็นภาษาที่เข้าใจง่าย อ่านแล้วรู้สึกสบายใจ โดยตลอด การเลือกใช้ถ้อยคำส่วนใหญ่แต่งเลือกใช้ถ้อยคำง่าย ๆ สะกดกตการเข้าใจ ลักษณะการผูกมระโยคส่วนใหญ่เป็นประโยคยาว ๆ เช่น

เกี่ยวกับหอผาญูไว้ข้างหลังกระเป๋าทวางเก่า ๆ ซึ่งเป็นที่เก็บเสื้อผ้าของน้อง ๆ เสร็จแล้วออกไปที่สวนหลังบ้านซึ่งปลูกกระถางกร่อน ๆ ไว้ 4 - 5 แผ่น ใช้เป็นที่อาบน้ำและทำกรัว ลงมือสระผมอย่างพิถีพิถันกว่าเคย อาบน้ำถูขี้ไก่อ ซึ่งหอเป็นทางหมุนมานานนับเดือนจนรู้สึกทั่วตัวเบาขึ้น ¹

หรือ

รอยยิ้มเยื่อนประคัมอยู่บนริมฝีปากอันบางแฉฉนซึ่ง เคลือบด้วยลิฟสติกสีชมพูสกลใส ระบายให้เกิดเงาซึ่งขัดกับผิวชมพูที่ระเรื่ออยู่บนแก้มเพราะความรอนคองเพียงกับสีชมพูของของชุดทำงานที่หลอนส่วอยู่ ²

การไวสำนวนโวหาร ผู้แต่งมักจะใช้สำนวนโวหารที่เป็นที่รู้จักกันดีอยู่แล้ว หรือไม่ก็เป็นสำนวนโวหารที่ง่าย ๆ แต่ได้ความหมายชัดเจน เช่น

"พี่เฒ่ากะ อยาใจคำกับลูกให้มากนั้" หลอนพดเสียง เกรือ
"ขอใหรควยวาทูวันนี้เก็้ ๆ พวกนี้ซาคที่พิ มีพดแม็กเหมือนไม้ปี
เพื่อขอแม่ท้าวตัว เป็นขบ้นกับปุ่น ก็อย่าให้การกระทำอันนั้นลูกหลานมาถึงจิตใจ
ของ เค็กควยเลยกะ" ³

¹ กฤษณา อโศกสิน (นามแฝง) เรื่อนมมย เล็บ 1 หน้า 343.

² ก. หน้า 772

³ ก. หน้า 29.

"ไป ลูกของเธอ จะไม่มาแถมอะไรน่ะไป ไป ออกไปเดี๋ยวนี้"
 เขาควากเพาะอารมณ์กรากวอยเบนเงินจุไฟ
 บรูซพุ่งปรากออกไปตรงช่องว่างที่สามี่แหวกให้ราวกับจรวทพุ่งออกจากแหล่ง
 ทรินคาเคียวก็ไ้ยืนเฝ้าบอยที่คานาทองบุตรสาว ¹

หรือ

"กลัวอะไร ฮีโร่ นึกว่าจะเก่งซักแค่ไหน ทำลูกกตัญญูแล้วต้องยอมรับวิชะ
 เป็นถึงผู้จากมากก็ ปรีดเกะขีตาไมมาขบเพ่งหน้าใจจนจนจะวะ โธ่ โธ่
 อี้เกียวยะเยิงเอยเิง อายุฉานาเนเพิงจะ 15 น.แห่ลูกหมาก มึงจะตองนา
 เสียท่าโอ้เฒ่าหัวงู นี่ตากเก็บมึง ไว้อีกสักปีสองปีเสียใหญ่ ๆ มาขอ กูก็ง ไม่ตอง
 มานั่งนำตาเป็นหนองอย่างนี้ ²

หรือ

วิพรสซึกสีหนาแสดงกามาไม่พอใจออกมาให้เห็นทันที หลอนรู้สึกชิงชัง
 อุปนิสัยของ เพื่องของนักหนา แม่หลอนจะเขาวเพิงใดก็อ่านนิสัยศรัณนี้
 คนอย่าง เพื่องทอง ไม่เคยว่าใครก็ละไปเคยซื้อกับไกรทองนามะพลับปลั้หลังตะโก
 อยู่ตลอดเวลา ³

หรือ

หลอนนึกแะงซักหักกระษณที่ปจนคนสั่ง "ป่น" เป็นผง ชึ่งใจอีกร้าง
 เหมือนเข็นกรกชั้นภูเขา แวนชาสั้นราวกับเจ้าเขา คอข ๆ พุ่งตัวลุกขึ้น
 แลวทิ้งไกรบลงบนเตียงกลอก

¹ กฤษณา อโศกสิน (นามแฝง) เรือนมัย เล่ม 1 หน้า 43.

² กฤษณา อโศกสิน (นามแฝง) เรือนมัย เล่ม 2 หน้า 56.

³ ก. หน้า 328.

"เกี่ยวก้นนะ อ่าเพ็ง เมง" พยาบาลคนนั้นก็ยังท่องอยู่กำเกี้ยว
ราวกับท่องอาขยาน ¹

นอกจากจะใช้ภาษาเรียบเข้าใจง่าย งานแล้วรู้คือการวิ่งโดยตลอดแล้ว บางตอนยัง
 แทรกข้อคิดเห็นต่าง ๆ ที่น่าสนใจไว้อีก เช่น

– ข้อคิดในการอบรมคนเขมร ด้วยเหตุผลที่เหล่าผู้ปกครองกลัวว่า

"ถ้าไม่แก้ก้นกิมพ์ จนหัวร่อรยมีแม่ทาง เจียนคนเท่า ๆ กัน ถ้าหากว่าพ่อแม่
 ไม่รู้จักอบรมบ่มนิสัย หรือไปทำให้ลูกเรากวามสุขในบ้านเป็นอย่างไร ผู้ใหญ่
 เอง เวลาไปได้รับความสุขในบ้านก็ยิ่งดื่มร่นออกไปหาความสุขนอกบ้าน แล้ว
 เด็กจะไม่มันไม่ได้เฉียวหรือ" ²

– ข้อคิดเกี่ยวกับเรื่อง เวลา ด้วยเหตุผลที่เขมรกลัวกันว่า

"ไอ้ไม่มีเวลาของคนเรานั้นจะสำคัญกว่าอะไร ๆ ทั้งหมด พอลงว่าไม่มี
 เวลาอย่าง เดียว ที่สนิทกันทาง ที่ควรรักเสีย ผมนะ เสียทุกสิ่งทุกอย่าง เพราะ
 ไม่มีเวลา ลูกเสียเพราะไม่มีเวลาอบรมสั่งสอน เบียดเบียนเพราะไม่มีเวลาจะ
 จูจกวย คุณเห็นไหม เรื่องเวลานี้สำคัญมาก แะโดยปกติ เรามักจะมองข้าม
 ความสำคัญของมันไปเสมอ" ³

¹ กฤษณา อโศกสิน (นามแฝง) เรือนบุญ เล่ม 2 หน้า 605.

² กฤษณา อโศกสิน (นามแฝง) เรือนบุญ เล่ม 1 หน้า 278.

³ ก. หน้า 536.

— ข้อคิดเกี่ยวกับคำสรรเสริญ เนิยขอ กับบทบรรยายว่า

คำสรรเสริญเนิยอนั้นบรรดาคนของกบ ไซตักก็เกิดคุณคุณ ใจชั่วก็เกิด โทษานุโทษ แก้วสียทอง เนิยแสนใหญ่ก็ใจคำสรรเสริญซึ่งบอกควยเนิยขอ ไปในทางที่เป็นโทษแก่ตนเอง กล่าวคือ คุณชัยเอาขันไว้ในถ้ำที่ให้น้ำใจ ของคนอีกเหิมลาพองฝ่ายเดียว เมื่อจำพองหนักเข้าก็ถึงกับทะนง เพ้อทะนง มาก ๆ ก็ที่ตัวมันเ็นไปกับกระแสน้ำคำ อันปราศจากเสียซึ่งความจริง โดยสิ้นเชิงนั้นเรียกได้ว่าถ้อยคำสรรเสริญส่วนมากเกิดโทษอารมณ์ และกองอยู่ หมดหนึ่งกองอารมณ์ ถ้าบุคคลใดมุ่งมันจะนำอารมณ์นั้นแปรปรวนนั้นขึ้นมาก่อสาน ให้เป็นรูปปรอญอันถาวรแล้วไซ้ บุคคลนั้นก็อาจจะถึง กาลชัยปาง โดยนิมิตตสันต 1

— ข้อคิดเกี่ยวกับความเป็นอนิจจัง กับบทบรรยายว่า

หากว่าใครคนหนึ่งจะหลงละเมอเพ้อพอกไปกับความเป็นอนิจจังนั้น จนกระทั่ง ถึงกับหาตายชีวิตอันเป็นที่รักของตนเองแล้วไซ้ ก็นับว่าเป็นเรื่องของควาบเขลา ที่ไม้อาจจะเปรียบกับอะไรได้เลย 2

เกี่ยวกับบทสนทนา บทสนทนาในนวนิยายเรื่อง เรือมณูญ นีลลักษณะเป็นบทสนทนา แบบเขียน ผู้แต่งสามารถสร้างบทสนทนาได้อย่าง เหมาะสมกับลักษณะและบทบาทของตัวละคร ในเรื่อง จากบทสนทนานั้นนอกจากจะช่วยให้ผู้อ่านทราบถึงการดำเนินเรื่องแล้ว ยังช่วยให้ ผู้อ่านทราบถึงลักษณะอุปนิสัยของตัวละครด้วย เช่น

1 ฤทธา อโศกสิน (นามแฝง) เรือมณูญ เล่ม 2 หน้า 389.

2 ก. หน้า 521.

— คนจริงใจถ้วน

"ดีพวกนี้ไซ้ไม่ได้ ชักผ้าฉาง ไ้มาทั้ง สองสามคน ชักไปเปิดน้ำไป จนชั้น จะลุกขึ้นเปิดเวลาเก็บอ่างก็ขึ้นเกียจ น้ำก็ไหลไป ๆ นะวันเงินทองทั้งนั้นนะยะ เบงยาดลงของโห่ภาคัก" ¹

— คนมีความคิดรอบคอบในการดำเนินชีวิต

"พี่เคยกับผมผิดกันเล็กน้อย พี่หนุ่มมาก ถึงพี่จะคงทนอะไรก็ไม่ว้าวหาทุน ถึงหากกับทุนที่จะหมุนเวียน เข้าไปอีก แต่ผมไม่ทำอะไร ผมจึงทำทุกอย่าง พี่เคยไม่ได้ ผมกลัวว่าถ้าไร เล็ก ๆ น้อย ๆ ที่จะไม่ไ้กันไม่คุ้มกับสิ่งที่เรา จะเสียในภายหลัง เงินก้อนแดงผมเก็บ ขึ้นหย่าวอย่างพี่เคยก็เง" ²

— คนชอบสอกร สอเห็น

"คนอ้วน ใส่เสื้อคอเสื้อไ้กรกระ รดเขาใหญ่ใหญ่ เทวนเพชรก็เบ็คโตเบือเริ่ม เลย ตัวเขากนั้นไซ้ไหมกะ แจ้วอีกคนชอบกว่านั้นไซ้ไซ้ไหมกะ เขายิ้ม กับคนกววย" ³

— คนโลก

"เป็นกูละก็ กูจะเรียกให้จิ้งหมีเขียว เฮอ ลูกสาวเสียไปทั้งคน จะมา มบมิงมาย ๆ ยังไงอยู่ ก็ไปค้ให้ถึงโรงพัก ลงหนังสือพิมพ์ให้มันกรีกโครมไป หัวเมืองเลยเขียวแหละ"...

"สองแสนเป็นไง" คนหนึ่งโผล่ออกมา

¹ กฤษณา อโศกสิน (นามแฝง) เรือนมัย เล่ม 1 หน้า 22.

² ก. หน้า 237.

³ ก. หน้า 244.

"ฮ้า ยังน้อย น้อยนัก" นางใส้ไข่มุกอุทานซ้ำไปมา "ถ้ามีเงินเป็นล้าน
ปี ๆ ล้าน เราก็คงเรียกขานกัน" ¹

- แกนโศกเค็มเป็นก๊วของก๊วเอง

"อะเธออะ ไรกับคนขายขนากดบเล้า มันก็ต้องเขวไขว้ไปบ้างละ จะให้
ศักดิ์สิทธิ์ของไปทกกระเบียดนิ้วมันไม่ได้" ชัยพรเข้าใจให้เหตุผล "พอกักพกดะ
แบ่แกกุกุกุให้มันถึง อาเวื่องก็ยุควมแก่น จะไปทนมปากคนอยู่ไยยัง" ²

จากตัวอย่างบทสนทนาที่ยกมานี้จะเห็นได้ว่าคามารถสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะของตัวละคร
ผู้พูดได้อย่างดี

รูปเล่าในค่านำนวนภาษาวงวนนิยายเรื่อง เรือมนุญณ์มีความถี่ถ้วนที่ผู้แต่งใช้ภาษา
ที่เรียบเข้าใจง่าย เหมาะสมกับลักษณะและบทบาทของตัวละครในเรื่อง และให้ภาพพจน์ที่ชัดเจน

๘. ภาษาของนวนิยายที่มีกอสังคมไทย

นวนิยายเรื่อง เรือมนุญณ์นับเป็นนวนิยายเรื่องหนึ่งที่ผู้แต่งกอสังคมไทย โดยเฉพาะ
ในคำให้การ เสนอปัญหาที่สังคมไทยกำลังประสบอยู่ ผู้แต่งได้เสนอปัญหาในสังคมขนาดเล็ก คือ
ในครอบครัว ชี้ให้เห็นความล้มเหลวในชีวิตครอบครัว อันเนื่องมาจากการที่พ่อบ้านแม่บ้านซึ่งเป็น
หัวหน้าครอบครัวขาดหลักเกณฑ์ในการดำเนินชีวิต หงเหวร้างไปหาความสุขตามฉาบ แม่บ้าน
มิได้ทำหน้าที่ภรรยาและมารดาที่ดี ไม่เคารพยกย่องสามี ผิดคั้งหน้าที่แบบบ้าน ไม่สนใจในการ
อบรมเลี้ยงดูสั่งสอนบุตรธิดา กลับใช้เวลาที่ควรอยู่ดูแลครอบครัวให้หมดไปกับมิตรสหาย ทำงาน
สังคมสงเคราะห์ เพื่อต้องการความมีหน้ามีตา ส่วนพ่อบ้านก็เกิดความเบื่อหน่ายในชีวิตครอบครัว
โดยการทอดทิ้งครอบครัว ทั้งยังพ่ายแพ้ต่ออำนาจกัณหารากะ จนเป็นเหตุให้ครอบครัวแตกร้าง
ขาดความสงบสุข บุตรธิดากลายเป็นบุคคลที่เป็นปัญหาต่อความยุ่งยากให้แก่ครอบครัว

ปัญหาที่ผู้แต่งเสนอต่อผู้อ่านถึงกล่าวนี้ ถึงแม้จะเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมขนาดเล็กก็ตาม
แต่ก็นับว่าเป็นสิ่งสำคัญ เพราะปัญหาดังกล่าวนี้ถ้าไม่ได้รับการแก้ไข ก็จะลุกลามกลายเป็นปัญหา
ของสังคมในระดัปลงต่อไป

¹ กฤษณา อโศกสิน (นามแฝง) เรือมนุญณ์ เล่ม 1 หน้า 248 - 249.

² อ. หน้า 502.

วิเคราะห์นวนิยายเรื่อง จดหมายจากเมืองไทย ของ โบตัน

นวนิยายเรื่อง จดหมายจากเมืองไทย ของ โบตัน เป็นนวนิยายสมจริงที่เขียนในรูปจดหมาย จดหมายเหล่านี้เป็นของชาวจีนคนหนึ่งซึ่งเข้ามาอยู่ในเมืองไทย เขียนเล่าเรื่องชีวิตของตนและสังคมที่แวดล้อมทั้งที่เป็นสังคมไทยและจีนของคนที่มาอาศัยอยู่ในประเทศจีนไต้หวัน

1. ภูมิหลังของนักประพันธ์ที่มีผลต่อแนวคิด และกลวิธีในการประพันธ์นวนิยาย

จากการสัมภาษณ์ผู้ประพันธ์ กณสุภา ศิริสิงห ได้เปิดเผยถึงสาเหตุในการแต่งนวนิยายเรื่องจดหมายจากเมืองไทยว่า ในระยะที่ผู้ประพันธ์กำลังแต่งนวนิยายเรื่องนี้นั้น ผู้ประพันธ์มีอาชีพรับเป็นนักเขียนนวนิยาย แต่ยังไม่ค่อยมีชื่อเสียง ผลงานที่ปรากฏอยู่ขณะนั้นก็เพียงแต่พอมีคนลองอ่านเท่านั้น ผู้ประพันธ์จึงคิดว่า จะเขียนเรื่องอะไรก็ตามคงจะมีชื่อเสียง โฉงช้ำขึ้นมาได้ยาก เพราะล้วนแต่ผู้เขียนแล้วทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นแนวไหนก็ตาม ผู้ประพันธ์จึงเกิดความคิดว่า เรื่องคนจีนในเมืองไทยนั้นน่าสนใจ เพราะมีผู้เขียนอยู่บ้างก็เป็นสารคดี ที่เป็นนวนิยายก็เน้นแต่เรื่องรัก ๆ ใคร่ ๆ ไม่จริงจังอะไร เป็นนวนิยายธรรมดา ๆ ไม่น่าสนใจ หากจะให้น่าสนใจจะต้องเน้นด้านที่ไม่ค่อยมีผู้เขียนมาก่อน และเนื่องจากผู้ประพันธ์เอง เป็นลูกคนจีน มีประสบการณ์เกี่ยวกับเรื่องนี้มากพอควร จึงลองวางเค้าโครงนวนิยายเรื่องจดหมายจากเมืองไทยขึ้น ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า แรงบันดาลใจในการแต่งนวนิยายเรื่องนี้ก็เกิดจากประสบการณ์ในชีวิตตั้งแต่เกิดของผู้ประพันธ์เอง

กณสุภา ศิริสิงห ได้เปิดเผยถึงประสบการณ์ชีวิตที่มีผลต่อการเขียนนวนิยายเรื่องจดหมายจากเมืองไทยว่า ผู้ประพันธ์เกิดในครอบครัวชาวจีน บิดาเป็นจีนนอกที่เข้ามาอยู่เมืองประเพณีมาก ไม่ยอมพูดภาษาไทยเลย ขณะอยู่บ้านผู้ประพันธ์ต้องพูดภาษาจีนแต่จำเกี่ยวกับตลอดเวลา แม้ครอบครัวจะมีอาชีพเป็นชาวนาไปไหนหว่าน แรกแรกก็รักเรื่องประเพณีมาก หากด้านญาติพี่น้องนั้น ที่เป็นพ่อค้าก็มี ห้างร้านก็มี ผู้ประพันธ์ได้เคยพักอยู่กับญาติบ้าง จึงได้ยินก่นาสนทนาทุกอย่างในวงญาติ ซึ่งไม่ค่อยมีความเห็นความรู้อะไรนัก เพราะผู้ประพันธ์ไม่ใช่คนนอก หากเป็นคนนอก

เข้าไปสัมผัส หรือหนึ่งพันยี่สิบห้า ผู้ปกครองจะระวังมาก ไม่แสดงอะไรมา เพราะเกรงว่าจะถูก
เกลียดชัง ถึงนั้นเมื่อสร้างตัวละครที่เป็นชาวพื้น ผู้ประพันธ์จึงสามารถรวบรวมความรู้เล็กน้อย
ชนบทธรรมเนียมประเพณีและอื่น ๆ ได้ อย่างค่อนข้างละเอียด จนวนที่เกี่ยวกับเกร็ดเล็ก ๆ น้อย ๆ
เช่น นิทานจีนต่าง ๆ นั้น ผู้ประพันธ์คิดว่าหาทราบเพราะบิดามารดาเล่าให้ฟัง ประกอบกับตัว
ผู้ประพันธ์เองชอบตามมารดาไปทั่ว จึงทราบอยู่หลายเรื่อง แต่เนื่องจากผู้ประพันธ์อ่านเขียน
ภาษาจีนไม่ได้เลย และเรื่องที่ทราบนั้นเป็นเรื่องราวบ้านเลาบาง จังหวัดเกาหลิง ผู้ประพันธ์จึงเชื่อว่า
คงจะผิด ๆ ถูก ๆ ไม่ใช่วรรณคดีจีนที่ถูกต้อง รอยเปอร์เซ็นต์

ด้านรูปแบบของนวนิยายเรื่องจดหมายจากเมืองไทยนั้น ผู้ประพันธ์กล่าวว่า การที่
เขียนในรูปจดหมายก็เพราะ จะได้สามารถบรรยายถึงความรู้สึกของตัวละครเอกในเรื่อง ได้อย่าง
ละเอียดลออ ไม่ต้องพะวงถึงตัวละครตัวอื่น ๆ และดูจะวางใจมารดาของตนมากกว่าคนอื่น
จึง เขียนแสดงความรู้สึกได้เต็มที่ ถ้าใช้รูปแบบอื่นจะบรรยายความรู้สึกนึกคิดได้ไม่ดีเท่า การ
เขียนในรูปจดหมายจึงมีความสำคัญต่อการดำเนินเรื่องมาก เป็นการกำหนดรูปแบบให้สอดคล้อง
กับการดำเนินเรื่องโดยตรง ถ้าใช้บรรยายธรรมดาจะเขียนบรรยายความรู้สึกของตัวละครเอก
ของเรื่อง ได้ไม่ละเอียดเท่านี้ และไม่น่าสนใจหรือแปลกใหม่กว่านวนิยายอื่น ๆ

จุดมุ่งหมายสำคัญในการเขียนนวนิยายเรื่องนี้ กุณสุภา สิริสิงห์ กล่าวว่า ต้องการ
เน้นถึง เรื่องของว่าง ระหว่าง วัยบวชวัตรธรรม และวิถีชีวิตของว่างนั้น ถึงแม้จะเชื่อมไม่สำเร็จ
ก็ตาม

2. เนื้อเรื่อง

กันแสงอุ เป็นบุตรชาวนาจีนคนหนึ่งที่ยากจนแต่มีความรักในการศึกษา ก็ เขาได้รับการสั่งสอนจาก
มารดาและจากการศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง หย่าง เขาช่วยแม่ กันแสงอุ ได้ก็ตั้งใจ
มารดาและน้อง เดินทางมาเสียดังโงกในเมืองไทยโดยทางเรือ ในระหว่างการเดินทาง เขาได้
รู้จักชอบพอกับ กล่าสรี งามสาวจีนหนึ่ง ชื่อ จื่อหยงจิว ลอหยงจิวมีความเอ็นดูรักใคร่กันแสงอุมาก
เนื่องจากหนาคาของกันแสงอุคล้ายกับบุตรของ เขาได้เสียชีวิตไป จึงขอให้กันแสงอุเป็นบุตรบุญธรรม

ของเขา กันสรวงอุรัง เรียกจ้อแห่งจ้าวว่าพ่ออุปถัมภ์ เมื่อมาถึง เมืองไทยกันสรวงอุรังได้รับความ
เมตตาจากพ่ออุปถัมภ์ฝากให้ทำงานกับญาติของเขาชื่อลวงวณท ซึ่งมีร้านค้าของชำอยู่ที่สำเพ็ง
ที่ร้านค้าของชำแห่งนี้เองกันสรวงอุรังได้เฝ้าวิชาความรู้ของตนได้เป็นประโยชน์ โดยทำหน้าที่เป็น
เสมียนทั่วไปและรับส่งสินค้าของลวงวณทไว้วางใจ ความคันตางอุรังรับหน้าที่เป็นกรส่วนหนึ่ง คือ
ได้กับ หมยเอ็ง และอึ้งบวย บุตรสาวทั้งสองของลวงวณทภรรยา และก็ได้เกิดรักใคร่กับหมยเอ็ง
บุตรสาวคนโตของลวงวณทขึ้น ต่อมาด้วยความช่วยเหลือของพ่ออุปถัมภ์กันสรวงอุรังได้แต่งงาน
กับหมยเอ็ง หลังการแต่งงานกันสรวงอุรงมาอยู่กับบิดาอุปถัมภ์ซึ่งลาออกจากงานแล้วมาเช่าร้าน
อยู่ติดกับร้านของลวงวณท จึงแม้กันสรวงอุรังจะมีกิจการค้าขายเป็นของตนเอง แต่เขาก็ยังง่วนทำงาน
อยู่กับลวงวณทอยู่ ด้วยความขยันหมั่นเพียร ในใจว่ากันสรวงอุรังทั้งตัวได้และมีฐานะมั่นคง มีร้านค้า
โรงงานทำขนมเป็นของตนเอง ถึงแม้เขาจะมีฐานะมั่นคงและมีความสุขสมควร แต่เขาก็ยังตง
มีความปรารถนาอยู่เหมือนเดิม คือต้องการทำงานเพื่อหาเงิน และต้องการรักษาขนบธรรมเนียม
เพื่อคงความเป็นเจ้าที่ดินของตนเอาไว้ กันสรวงอุรังมีบุตรกับหมยเอ็งทั้งหมด 4 คน คนโตเป็นชายชื่อ
เวงกิม ส่วนอีก 3 คนเป็นหญิง ชื่อชุยกิม นิกหัตถ์ และเมงจู ตามลำดับ เนื่องจากกันสรวงอุรังเป็น
ที่ยึดมั่นและมีความภูมิใจในวัฒนธรรมนิยมจีนมาก ประกอบกับเขาได้พบเห็นสภาพความเป็นอยู่ของ
คนไทยซึ่งส่วนมากเป็นชนชั้นกรรมกรสามัญ ทำให้เขาเกิดความรู้สึกหมั่นคนไทยและเมื่อไทย
เขาจึงพยายามเลี้ยงลูกตามแบบจีน เขายามปลูกฝังค่านิยมแบบเก่า ๆ ให้กับลูกที่เกิดและเติบโต
ในสังคมไทย ทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้นระหว่างเขากับลูก ๆ โดยเฉพาะเวงกิม บุตรชายคนโต
ที่กันสรวงอุรังรักมากและทั้งความหวังไว้อย่างสูง ได้เกิดความรู้สึกสนใจอย่างมาก เพราะปรับตัว
ไม่ได้ เวงกิมได้ประพฤติตนนอกกรอบนอกทางหลายประการ ทำให้กันสรวงอุรังได้รับความผิดหวัง
อย่างยิ่ง

ต่อมาเมื่อเวลาผ่านไปประมาณสี่สิบปี ความคิดอันตลกออกจนการกระทำของกันสรวงอุ
รังถ้อย ๆ แปรเปลี่ยนมาเป็นแบบคนไทยไปอย่างไม่รู้จักว เช่น ยอมอนุญาตให้เมงจูบุตรสาวคน
สุดท้อง เรียนสูงจนกว่าบุตรคนอื่น ๆ ซึ่งให้หยุดเรียนแค่ประถมสี่ และยอมให้เธอแต่งงานกับวิญญู
ชาวไทยซึ่งมีอาชีพรับราชการครู เมื่อกรรยาตายก็ให้มีพิธีการเป็นกิจศพแบบไทย หรือทัศนคติที่
กันสรวงอุรังมีต่ออึ้งบวยเด็กเคย ๆ เปลี่ยนไป จนคิดว่าตนสามารถจะแต่งงานใหม่กับอึ้งบวยได้

"แผนกระดาษที่วานี้คือใบรับรองว่าเราเรียนจบมาจากสถานศึกษาแห่งใดแห่งหนึ่ง ถ้ามีของสถานศึกษาที่วัดเจ้าคณะนางาย กับผู้ใหญ่รุ่นเก่ายังไม่เป็นไร แต่กับลูกจีนที่เกิดในเบื่องไทยเราจะคงระวังไห้มาก พวกนี้บางกนเรียนหนังสือไทยและเริ่มมีความกึกกัมบไทย ๆ บ่นเข้ามาในสมองของ เรา การเรียนหนังสือไทยนั้นก็เป็นการดี อยู่กอก แล่อยาให้ความคิดถูกแต่ความขยันนั้นเ็นเียนช่วยตนเอง เข้ามากรอวงำจิตใจ เขามักจะ เขาใจมีการระเภาสนัยกับร่ำค้ำค้ำยิวกวากวามรู้ กูถองปรับคัวของกูให้ เขากับพวกนี้ให้ไต่ อยาไปบอกความจริงแก่เขา เตลงแสดงความสามารถของเรา อย่งไรปาก ไม้เปล่ายองคังการไม้ที่มรรจุไว้เต็ม จ่าไว้เะวงยูเค้นอยของพอ" ¹

- อับริชัยที่ขอบเคียงโชคของ คนไทย ทั้งปรากฏในบทสนทนาระหว่างลงวณตง กับ ตันสว่างอู เมื่อเห็นคนรอบหาขวางในกลอง ว่า

"รอนหาอะไร"

"เราค้ำวงไม้ก้นกลอง เวากะระจากอะไรนั้น ถักซี่กินซี่ทรายขึ้นบารวนค้ำว่า มีของมีค่าหรือไม ถ้ามีจะไล่เอาไปขายแลกเงินมาเลี้ยงชีพหรือซื้อเหล้ากิน"

"แล้วเราหารองงีกาไคหรือ ของมีค่าจะป้อยู่ในทองผ้าไคอย่งไร หรือว่า แถวนี่ทรายทองกำ"

"เปล่าเลย ไม้มีทรายทอง แถวน้ำมีกนอยู่มาก มักจะมีคนทำของถกถนเสนอ เชาลงมารวเก้เก้ของบางไปไคบาง"

"ไคบาง ไม้ไคบาง แลลงมาเร้นำอย่งนี้คุ้มกันหรือ ถ้าเอาเวลาที่มารอน ของไปทำงาน เงินที่จะไคจากแรงงานก็เ็นของแ่น อย่งนี้มันไมเ็นเ็นะ"

"ถกแคว แถวนกนเขวชอบอย่งนี้ มันไมเ็นเ็น และอาจจจะโชกค้ำไคของ นึกาบาก ๆ เ็นการเลี้ยงชีพอย่งหนึ่ง เ็นเ็นเลเ็นการพั้น แะนี่คือนิสัย อย่งค้งของ คนไทย..." ²

¹ โปกัน (นามแฝง) จดหมายจากเมืองไทย เล่ม 1 หน้า 14 - 15.

² ก. หน้า 111 - 112.

- การขอโอกาสความบันเทิงของคนไทย กับบทบรรยายว่า

ทองหมื่นสืบสองบาทแบ่ง เป็นสร้อยข้อมือข้างละสองบาท แหวนสองวงหนักวงละ
สองสลึง เกวี่หูอีกข้างละสองสลึง ถ้าไลข้อมือสำหรับใส่เจมส์อีกหนึ่งบาท ที่เหลือห้าเป็น
สร้อย ลูกบอลูกแว่นสาหร่ายใส่ บ้างหมัก"ลึกที่เดียว สีเหลือง ๆ ไม่เห็นจะสวย
เท่าไร ดูดำไลหยกไปได้ เปรากาของมันนาตกิจ คนไทยเขานิยมทองคำกันมาก
ถือกันว่าใครมีเงินมาก ๆ แสดงว่าฐานะดี เป็นของต้องอวดกัน วัตถุฐานะกันด้วยทอง
ที่คอ บางคนถูกเห็นใส่แว่นกันถึงสามเส้น สักสิยว่าทั้งมาน ทั้งเนื้อทั้งตัวมีสมบัติอยู่
กับเขาเท่านั้น เอาจมาขอลไว้ที่หัวทั้งหก ถาดจันทน์เกี้ยวก็หมักแล้ว เหลืองแว่นกับ
ของใช้ บางคนอยู่กระต๊อบเล็กเตี้ยงขาวก็ใส่ทอง ออก ๆ วยาก ๆ ก็ส่อคວມໄວ
ซื้อทอง เบี่ยงเพิ่มไม้ขาววาม "ดูลก" เรื่องอาหารจะกินขาวกับน้ำพริกทุกวันก็ไม่มี
ใครเห็น ไปตองกลัวคน "มด" ^๑

- นิสัยเกียจคร้านของคนไทย ถึงศาสนาทะหว่างล่อหยงจิว กับ ต้นลวงอุ วา

"วณณแก เขาหยุดวันอาทิตย์ ซึ่งเป็นวันทำพิธีทางศาสนาของเขา คนไทยหยุด
วันพระ แก่กว่าท่าจะ เอาอย่างฝรั่งหยุดวันเสาร์ อาทิตย์ อะไรทำงานไม่กี่วันหยุดเสีย
ทั้งวันเมื่อไรจะเจริญ ถ้าหยุดทั้งวันเสาร์วันอาทิตย์ ก็ทำงานห้าวันหยุดสองวัน เท่ากับ
ทำงานครึ่งหนึ่ง หยุดเสียครึ่งหนึ่งไปเขาเรื่องเลย ขึ้นทำอย่างนั้นก็เท่ากับใช้ความ
พยายามในการสร้างอนาคตเพียงครึ่งเดียว ร่างกายมีรอยใช้เพียงห้าสิบ สิบก็มีเท่าไร
ใช้หมด แล้วไม่สร้างสมให้เกินขึ้น"

¹ โปทัส (นามแฝง) จดหมายจากเมืองไทย เล่ม 1 หน้า 114 - 115.

เรื่องวันหยุดไม่เคยอยู่ในสมองของลูกเลย เพิ่งทราบว่าคนไทยเขาหยุดงานกัน
 มากแบบนี้ มันจึงไม่เห็นมีคนค้าขาย เพราะการค้าขายหยุดไม่คอยได้นั่นเอง
 ชินชาบาง หยุตบางก็ไม่ถูกกา ไกรจะต้องการมาซื้อของร้านที่ไม่แน่ใจว่าจะเปิด
 หรือปิด คนจีนจึงค้าขายกันไปตามสบาย ทั้งแต่เด็กตัวเล็ก ๆ ไปจนคนโต ๆ เรา
 ฝึกเรื่องค้าขายไว้นานแล้ว ลูกคิดว่าจะต้องฝึกลูกให้ทำงานตั้งแต่เล็ก ๆ เกียวจะ
 ฝึกนิสัยเกี่ยวกับความของเรากไทยมา 1

- คนไทยเป็นนักเลง ขี้เหล้าเมายา รักความสบาย ปราศจากระเบียบ กับพบบรรยาย

คนไทยเอง ได้รับฉายาของว่าขี้เมสเมด แต่ตามอายุขัยกันทุกวันแล้วจะเห็นว่า
 ไม่จริงเลย คนไทยที่หน้าบึ้งราวกับโกรธใครมาร้อยชาติก็มีอยู่ทั่วไป นักเลงตาม
 ร้านเหล้า ร้านกาแฟ ถูกคนมองหน้าก็ไม่ได้ มันอาจจะลุกขึ้นมาจากคนนั้นได้เฉย ๆ
 โดยไม่มีเรื่องราว ถ้าเป็นคนแปลกถิ่นมากหาเรื่องชกต่อยกัน อาจเหตุว่าเพื่อข่มมือ
 แสดงอิทธิฤทธิ์ ไม่ได้ออกกำลังแล้วไม่เป็นสุข พอเหล้าเข้าปากความยากก็หาย เห็นช้าง
 เทาหม เห็นควายเทาหมา ก็กระชี่เมาอย่างนี้ ลูกแน่ใจว่าคนชาติเราไม่คอยเป็นกัน
 ลูกเคยถามพ่ออุปถัมภ์ถึงชนชาติอื่นว่า เมาเหล้าแล้ว าลแบบนี้มีหรือไม พ่อว่าพอไม่ใคร
 เคยเห็น ที่เห็นมากที่สุดเมืองไทยนี้แหละ เมื่อก่อนนั้นก็มีผู้ยกย่องว่าเมืองไทยเป็นดินแดน
แห่งไมตรี รอยยิ้มและใจเป็นเมืองมระ มีคนที่มีศีลธรรมประจำใจ นับถือรักษาศีลห้า
แต่ถูกเห็นจนหมดจนชั่วช้า หรมจนชั่ว จน เลี้ยงปลาไว้มักกัน จนโก จนวัว
สารพัดและทำบาป ลัทธิโมย ฝึกลูกเมียคนอื่น โกหกและเล่นไ้ ดื่มสุรามา ไมตรี
ที่เ็นอยู่ทั่วไป เป็นเพียงปากกาฉาบหน้าขมเท่านั้นเอง ส่วนภายในเป็นอย่างไรต้อง
อยู่ใกล้ชิดกันนาน ๆ จึงจะรูแจ เห็นจริง เมื่อผมเคยเป็นผู้ผ่านมาชั่วคราว เพียงวัน
สองวัน ส่วนมากเป็นพวกฝรั่งนักทองเที่ยว ซึ่งไม่ได้เห็นภาพชีวิตที่แท้จริงของคนไทย
หรือคนชาติใดในแถบนี้ จึงไม่ค่อยรู้ว่าคนไทยรัก "ความสบาย" กันเพียงไร ปราศจาก
ระเบียบกันมากเท่าไร 2

1 โบกั้น (นามแฝง) จดหมายจากเมืองไทย เล่ม 1 หน้า 126 - 129.

2 ก. หน้า 296 - 297.

- คนไทยอธิบายชาวจีน ทว่าชาวจีนมาแย่งอาชีพ ถึงความว่า

ลูกไทยนั้นคนไทยบนกันหนักหนาว่าเราคนจีนมาแย่งอาชีพ แย่ง เศรษฐกิจไปจากคนไทย เขามามีอิทธิพลในวงการกา คนไทยหลายคนพูดว่าจะต้องหาทางชิงเอาอาชีพค้าขายกลับมาอยู่ในเมืองไทยให้ได้ ลูกสงสัยว่าเรามาแย่งเขาแต่ครั้งไหน อาชีพค้าขายนี้แย่งกันใครหรือ พูดกันว่าอาชีพเป็นสิ่งที่อาจใช้กำลังชิงชิงกัน...

ลูกอาจจะร้องขอความยุติธรรมจากคนไทยว่า พวกเราไม่ได้ตั้งใจมาแย่งครองเศรษฐกิจของใครเลย เราเพียงแต่ต้องการสร้างฐานะของเราให้เป็นปึกแผ่นมั่นคงตามวิถีที่เป็อยู่* ต้องการค้าปลีก หารับทุกคนที่มีความพยายาม ไม่ต้องการความรุนแรงมากนัก แต่ต้องมีไหว้รับ เอาใจคนเง วาจาไม่ว่าะ สีนายิ้มแย้ม บริการที่ดีและพร้อมที่จะทำงานหนัก ไม่มีผู้ใดที่คิดว่าคนไทยมี ำงานค้าขายเลย นอกจากว่าท่านไม่ต้องการเอง ในเมื่อประเพณีไทยสอนกันมาว่างานราชการเป็นขุนนาง งานเสมียนนั้นโต๊ะเป็นงานเบาที่ท่านมากกว่า ทุกคนจะเกียกกายหวังจะทำงานสบายโดยไปยอมมองงานอื่นที่เป็อยู่เสมอ แล้วจะมาโทษเราได้อย่างไร...

คนไทยเกือบทุกคนเห็นแก่สนุก ชอบงานฉลอง แม่แต่งงานก็ตั้งมืงาน มีละครซาวเทมไม่ได้ ไม่ววันสำคัญอะไรก็มีงาน มีละคร คีเเกแซง ซุกกันไม่เป็นเวลา งานไม่ใช่ว่าอย่างนี้แล้วจะนาโทษ เราคนจีนมาแย่งอาชีพได้อย่างไร ทำคล้ายกับว่าอาชีพเป็นสิ่งที่ชิงที่ตัวเห็นว่าไม่มีค่า ไปของการแล้ว ครั้นเมื่อนำมาทำให้เป็นประโยชน์ก็จะมาร้องว่าเขาแย่งของฉันไป เหมือนคนมาชิงแล้ว มีคนเอามาเขยื้อนเป็นของใคร ก็เกิดอยากได้ขึ้นมา อ้างว่าเป็นของคนที่อยู่ในกำมือของคนชั่ววางไปเอาใจใส่ ไม่เห็นคุณค่า¹

¹ โบทัน (นามแฝง) จดหมายจากเมืองไทย เล่ม 1 หน้า 327 - 330.

- คนไทยไม่มีวินัย ดังคำสัพเพทธาระหว่างหมุยเอ็ง กับต้นช่วงอุ้วว่า

"ฉันก็คิดถึงลูกมาก นัวเจ็บใจที่โรงพยาบาลไม่ยอมให้เอาเด็กมาเยี่ยม
ฉันอยากกลับไปนอนบ้าน ทำไมต้องห้ามไม่ให้แม่ลูกเขาพบกันนะ"

"เห็นว่าการข้อนี้นี้มากที่เดียว ถ้าจะปฏิบัติได้จริงจึงตลอดไป โรงพยาบาล
ไม่ใช่สถานที่ที่จะเอาเด็กมานะ มีเชื้อโรคและเด็กมีความค้ำคานโรคน้อย ก้าว
แต่จะทำให้ไม่จริงนะซี ระเบียบเมืองไทยมักจะมีเป็นลายลักษณ์อักษรไว้เฉย ๆ
ให้คนปฏิบัติไม่ใคร่ได้ หรือปฏิบัติก็ขาด ๆ เกิน ๆ ไม่เคารพระเบียบแบบแผนที่มี
อยู่สักทีก็ขึ้นมาไม่มีวินัย" ^๑

- วิธีการหาเงินของคนไทยบางกลุ่ม ดังบทบรรยายถึงการออกร้านในงานวัด ว่า

ยังพอระลึกการณอย่างหนึ่งที่เขาซึ้งยิ่งกว่านี้ นั่นคือการนำคนพิการมาประจานกัน
วิธีการง่าย ๆ หากคนพิการแบบทาง ๆ มาแสดงแล้วเก็บสตางค์จากคนเขาชม
อุทิศสาธุคงหนุนแรงปลุกสร้างโรงราวกับจะแสดงละคร มีการทำป้ายโฆษณา
ลูกหลงเสียเงินเข้าไปดู เขาไปแล้วอยากออกมาแทบไม่ทัน แต่หมุยเอ็งไม่ยอมออก
ควยผสัยว่าคนพิการจะแสดงอะไรได้ ปีนต้นไม้ไม่มีแขนขาเลย มีแต่ตัว แต่สามารถ
จุดไม้ขีดกวยการไขปากและไหลได้ อีกคนทอผ้าควยปาก การแสดงอย่างนี้ยัง
ไม่น่าเกลียดมากนักเพราะเป็นการแสดงความสามารถและวิธีการหาเลี้ยงชีพ
ของเขา แต่การที่เขาคนป่วยเป็นโรคเท้าช้าง มือโตะ มานั่งตมวดลอน และปิดป้าย
ว่าที่เป็นเช่นนี้เพราะชาติเกิดเคยตีพ่อแม่ พระสงฆ์องค์เจ้า มีคนหนึ่งปากเท่ารูเข็ม
ซึ่งอันที่จริงใหญ่กว่านั้น เขาก็เขียนบรรยายว่าเพราะคำพ่อแม่มามีพระคุณ การทำ
อย่างนี้เป็นเรื่องน่าทึ่งมาก พวกนี้เป็นนักบุญเอาคนบาปมาประจาน แต่ตัวเอง
กินเงินที่หาไปจากคนบาปประจานพวกนี้จะเชื่อถือใครอย่างไร ถ้าหวังจะสั่งสอนคน

¹ โบตัน (นามแฝง) จดหมายจากเมืองไทย เล่ม 1 หน้า 345.

ไม่ให้ทำร้ายกว่าหาแม่ก็ขอให้ลูกโดยไม่เก็บเงิน แต่เขาทำเป็นอาชีพพอ ๆ กับ
พวกขอทานที่เคียว งานไหนงานนั้นไปทุกงานและมีคนหลงกลเข้าไปมากมาย
เป็นวิธีการหาเงินที่น่าทึ่งมาก เกิดมาลูกก็เพ็ง เคยเห็น แม่เองก็เพ็ง
เคยได้ยิน ลูกของเล่าให้แม่ฟัง เพราะเป็นของแปลกใหม่สำหรับเรามาก ลูกเพ็ง
รู้ว่าวิธีหาเงินของแม่เกินจรรยาบรรณมาก เขาเปรียบผู้อื่น ให้หลักใจสูงหนา
ใจอ่อนและกินของแปลกใหม่ จึงพากันเขาไปดู บางโรงมีการแสดงระบำเปลื้อง
การงานวิจิตรสวยงามอย่างนี้ เป็นการ ค่ายยออารมณ์ของผู้นำมาทำบุญหวังกุศลมาก
ไม่นานจะมีเปิดแสดงตามวัดเป็นสมัยละครคือแก่พระศาสนา ¹

จากตัวอย่างการวิจารณ์สังคมไทยที่ยกมานี้ เป็นเพียงบางส่วนเท่านั้น นอกจาก
ตัวอย่างเหล่านี้ ยังมีการวิจารณ์ไทยและเมืองไทยในประเด็นอื่น ๆ อีกมาก เช่น คนไทย
ความใจทรหยาบจนเกินขอบเขต ขอบเขตที่ควรยว ฝ้ายกายกกดขี่ชาวต่างชาติ การทุจริตในหน้าที่
ราชการ หลักสูตรที่ใช้เรียนใจสอน การประทุษร้ายนางงาม ในที่ลับ สถานอาบอบนวด การสัง
คินักพิมพ์เจื้อยจากต่างประเทศ แห้วการเบียดเบียน ขอลานอาชีพและอื่น ๆ ข้อวิจารณ์ต่าง ๆ
ถึงกลาวนี้ นับเป็นองค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่งที่ทำให้เนื้อเรื่องน่าอ่านชวนให้ติดตาม

อนึ่งข้อวิจารณ์เหล่านี้ ถึงแม้จะเป็นการติเตียนคนไทยก็ตาม แต่ถ้ามองดูให้ดี
จะเห็นว่า ข้อตำหนิเหล่านี้ล้วนแต่เป็นความจริงที่ไม่ว่าปฏิกิริยาใด ๆ ก็ทำให้ทราบถึงขอบพระ
ทาง ๆ ของสังคมและเป็นสิ่งที่ดีช่วยเตือนสติคนไทย ให้มองคุณค่าของคนอย่างถูกต้อง ไม่มีอคติ
และไม่หลงตัวอีกด้วย

นอกเหนือจากงานเนื้อหาสาระเกี่ยวกับการวิจารณ์สังคมไทยตามทัศนะของคนจีน
อย่างตรงไปตรงมาแล้ว ความที่เด่นอีกประการหนึ่งก็คือ ตัวจดหมายมีคุณค่าประจักษ์เป็นเอกสาร
ที่บันทึกเหตุการณ์สำคัญ ๆ ไว้ในช่วงระยะเวลา 20 ปี ก็ระหว่างปี พ.ศ. 2488 -
พ.ศ. 2508 เช่น เรื่องการคัดค้านกัมพูชาเข้าไทยกับจีน เรื่องการประหารนักโทษที่มี

¹ โบทัน (นามแฝง) วนพนายจากเมืองไทย เล่ม 1 หน้า 366 - 368.

ความผิดฐานลอบวางเพลิง เรื่องฉ้อฉลเกี่ยวกับชีวิตส่วนตัวของนายกรัฐมนตรีคนหนึ่งของไทย และเรื่องราวของชื่อยมณเฑียรวิปริต เป็นต้น

นอกจากจะบันทึกเหตุการณ์สำคัญ ๆ ในรอบ 20 ปีดังกล่าวแล้ว การบันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อและอุดมคติต่าง ๆ ของชาวจีน ก็เป็นอีกส่วนหนึ่งที่ควรแก่การชมเชย เพราะในมาจจุบันจะหานักเขียนหญิง รวมสมัยกันได้ ที่จะสามารถทำได้โดยผู้ประพันธ์นั้นหาได้ยากก็ด้วย ตัวอย่าง ความเชื่อ อุดมคติ และขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ ของชาวจีนที่ผู้ประพันธ์บันทึกไว้ เช่น ขนบธรรมเนียมการไหว้ เราจะต้องทำด้วยเบ็ดหล่อนเพื่อเจ้าเคลื้ก ขนาดของครอบครัวในอุดมคติของชาวจีนจะต้องมีบุตรชาย 5 คน บุตรสาว 2 คน และบุตรคนที่สองต้องเป็นชาย เด็กชายและหญิงชาวจีนเมื่ออายุครบ 15 ปี จะต้องเข้าพิธีออกสวนดอกไม้ เพื่อแสดงว่าตนจากวัยเด็กไปสู่ความเป็นผู้ใหญ่ ประเพณีการไหว้พระจันทร์นั้นชาวจีนทำเพื่อขอความเป็นสิริมงคลแก่ตัว เช่น ขอความมีโชค ขอความงาม เพราะชาวจีนเชื่อว่าพระจันทร์เป็นเทพเจ้าองค์หนึ่ง ประเพณีการกินเจนั้นชาวจีนทำเพื่อเป็นการถือศีลซึ่งเขาจะรับประทานแต่อาหารประเภทมังสวิรัติ นอกจากนี้ยังมีเรื่องราวเกี่ยวกับประเพณีการหมั้นและแต่งงาน ประเพณีการทำศพและการไว้อาลัย ชีตง เต็ก ประเพณีไหว้บรรพบุรุษในวันตรุษ และอื่น ๆ อีกมากมาย

ความที่เห็นสมควรเสนอด้วยเกี่ยวกับเนื้อเรื่องของนวนิยายเรื่องจดหมายจากเมืองไทย ก็คือ "เนื้อเรื่อง ไถ่โทษอาชญากรรมเป็นกรณีหลังกลางกว้าง ทำให้ใคร่จึกและเข้าใจสภาพชีวิตของคนไทยและทุนจีนตามทฤษฎีบทเรื่องนี้โลกกล่าวอ้างไว้ในช่วงเวลาถึง 20 ปีเศษ บทบาทของตัวละครก็มีหลายแง่หลายมุม เช่น การทำบาปหาเงิน การรัก การแต่งงาน การให้การศึกษาอบรมเด็ก ขนบธรรมเนียมต่าง ๆ ตลอดจนข้อขัดแย้งแตกทางระหว่างคนไทยและคนจีน" ¹

¹ ความเห็นของคณะกรรมการคัดเลือกวรรณกรรมดีเด่นเพื่อรับรางวัลของ องค์การ ส.ป.อ. ประจำปี พ.ศ. 2512.

กติกาวรรณคดีเกี่ยวกับเนื้อเรื่อง สิ่งแรกที่ควรกล่าวถึงก็คือ กติการูปแบบในการประพันธ์ ผู้ประพันธ์ได้ใช้รูปแบบจกตมาในการประพันธ์นวนิยายเรื่องนี้ ซึ่งนับว่าผู้ประพันธ์สามารถเลือกรูปแบบได้อย่างสอดคล้องกับลักษณะของเนื้อเรื่อง เพราะเนื้อเรื่องมีลักษณะเป็นการบรรยายถึงทักษะ ความรู้สึกนึกคิดของตัวละครเอกที่มีต่อคนไทย และเมืองไทยไว้ให้บารคาที่อยู่ทางแดนใต้ทราบ ก็ไม่มีรูปแบบใดจะเหมาะสมเท่ากับใช้รูปแบบจกตมา แม้ตัวผู้ประพันธ์เองก็ได้ให้เหตุผลในการเลือกรูปแบบจกตมาว่า "เพราะจะไม่สามารถบรรยายถึงความรู้สึกของตัวละครเอกในเรื่องได้อย่างละเอียดลออ ไม่ต้องระงับถึงตัวละครอื่น ๆ และดูขอบจะวางใจบารคาของตนมากกว่าคนอื่น จึงเขียนแสดงความรู้สึกได้อย่างเต็มที่" ¹ ดังนั้นการที่กติการูปแบบแบบนี้ก็เพื่อให้สอดคล้องกับการดำเนินเรื่องโดยตรง นอกจากนั้นก็จะคำนึงถึงความสมจริงที่กำหนดให้ตัวละครเอกเขียนจดหมายไปถึงมารดาของคนที่อยู่เมืองจีนก็นับว่าสมจริง เพราะ "มีหลักฐานยืนยันว่าคนจีนจำนวนมากที่อพยพไปอยู่ต่างประเทศต่าง ๆ กัน แม้วิธีหนึ่งที่คนจีนได้ทิ้งบ้านทิ้งเมืองมาแล้วไม่ทราบจะพบกับใครก็จริงนี่" ²

วิธีการเสนอเรื่อง ผู้ประพันธ์เสนอเรื่องโดยกำหนดให้บีบหน้เรื่อง กล่าวถึงที่มาของจดหมายทั้ง 100 ฉบับว่า จดหมายเหล่านี้แต่เดิมเป็นจดหมายภาษาจีน ยึดมาจากชาวจีนแผ่นดินใหญ่ผู้หนึ่งซึ่งได้ลอบเข้ามาในประเทศไทย ชาวจีนผู้นี้เคยเป็นเจ้าหน้าที่ตรวจจดหมายของเมืองเซียงไฮ้ อันเป็นเมืองท่าทางของจีนมาก่อน จดหมายทั้ง 100 ฉบับนี้เมื่อตกมาถึงมือนายตำรวจผู้หนึ่ง นายตำรวจผู้นั้นเห็นว่ามันน่าสนใจ สมควรจะนำมาเผยแพร่จึงให้ผู้อำนวยการภาษาจีนถอดข้อความทั้งหมดเป็นภาษาไทย แล้วนำออกตีพิมพ์เผยแพร่สู่สายตาคนไทย การตีพิมพ์กำหนดให้บีบหน้เรื่องเรื่องนี้ นับว่าเป็นกติกาวรรณคดีที่ควรแก่การยกย่องมาก เพราะเป็นการปูพื้นนำผู้อ่านเข้าสู่เรื่องราว

¹ จากการสัมภาษณ์คุณสุภา สิริสิงห

² ความเห็นของคณะกรรมการที่ปรึกษา คัดเลือกวรรณกรรมเพื่อรับรางวัลขององค์การส.ป.ก. ประจำปี ค.ศ. 2512.

ต่อไป และกลวิธีนี้มีความแข็งแรงทำให้บางแบบนิยมมาก ถึงกับทำให้ผู้อ่านบางคนเข้าใจว่าเป็นเรื่องจริงอยู่เป็นเวลานาน นอกจากนี้การที่หน้าเรื่องมีข้อความทวนซ้ำว่ามีจุดหมายหลายฉบับ ยิ่งสร้างความท้อของปราชญ์ไทยจนทำให้บางคำรวมผู้คิดจะนำมาเผยแพร่ เกิดความลังเลใจว่าควรจะนำออกตีพิมพ์หรือไม่ นั่นเป็นกลวิธีที่ดี เป็นการช่วยให้อ่านเกิดความอยากรู้อยากเห็น กระหายที่จะอ่าน เพื่อจะได้ทราบถึงเนื้อหาในจดหมายเหล่านั้นต่อไป

นวนิยายเรื่องจดหมายจากเมืองไทยนี้ ผู้แต่งใช้กลวิธีเล่าเรื่องแบบ การเล่าเรื่องจากภายใน คือให้ผู้ที่ส่วนเกี่ยวข้องของภาคในเรื่อง เป็นผู้เล่า ในที่นี้กำหนดให้ ตัวส่งของ เป็นตัวละครเอก (The Central Character) เป็นผู้เล่าเรื่องโดยตลอด โดยใช้สรรพนามบุรุษที่ 1 ว่า "กู" (The First person narration) การเล่าเรื่องส่วนใหญ่ผู้ประพันธ์จะเสนอรายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องราวต่าง ๆ เฉพาะที่ตัวส่งของทราบและเกี่ยวข้องของตัวเท่านั้น (The Limited Narration) ส่วนเรื่องราวที่อยู่นอกเหนือความสามารถของตัวส่งของ ผู้ประพันธ์ก็จะแสดงให้เห็นตัวส่งของได้โอกาสสนทนาถึงสิ่งที่มีประพันธ์ต้องการกล่าว กับตัวละครอื่น ๆ เช่น สนทนากับพ่ออุปถัมภ์ถึง เรื่องคนไทยนิยมประกาศเกียรติมากกว่าความรู้ที่แท้จริง สนทนากับน้องวนพงถึง เรื่องอุปนิสัยชอบเสียงไซของคนไทย เป็นต้น

ผลจากการที่ผู้แต่งใช้กลวิธีในการเล่าเรื่องแบบนี้ก็ทำให้การดำเนินเรื่อง เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันโดยตลอด เพราะเล่าโดยคน ๆ เดียว ถึงแม้การใช้ผู้แต่งใช้กลวิธีให้ตัวละครเอก สนทนากับตัวละครอื่น ๆ เมื่อต้องการจะกล่าวถึงสิ่งที่ยื่นนอกเหนือความสามารถของตัวละครเอก แต่ผู้ประพันธ์ต้องการจะกล่าว จะทำให้การดำเนินเรื่องซบเซาไปบ้าง แต่ก็ไม่น่าชดเชยเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

✓ การดำเนินเรื่อง ใช้วิธีดำเนินเรื่องตามลำดับปริบทิน คือเรื่อง เกิดก่อนเล่าก่อน เรื่อง เกิดทีหลัง เล่าทีหลังตามลำดับ โดยเริ่มเล่าตั้งแต่ตัวส่งของอยู่บนเรือเดินทะเล "ให้อวัง" เพื่อเดินทางมาสู่ประเทศไทย มาถึง เมืองไทย ทำงานอยู่กับน้องวนพงที่สำเพ็ง ได้แต่งงานอยู่กับหมุยเอ็ง ทำมาค้าขายวนที่ฐานะมังถึงขณะเดียวกันก็พยายามอบรมเลี้ยงดูบุตรอย่างคนจีน

เมื่อเวลาผ่านไปคนหัวอกน้อย ๆ ปรับตัวเข้ากับสังคมไทยที่ละน้อย จนในที่สุดก็ตื่นความคุ้นชินคนไทย ยอมรับว่าแต่ละชาติทางก็มีข้อดีข้อด้อยแตกต่างกันไป แล้วเรื่องก็สิ้นสุดลง ผลก็คือจากการดำเนินเรื่องโดยวิธีนี้ เมื่อเรื่องจะดำเนินไปตามลำดับ ผู้อ่านได้รับทราบเรื่องราวตามลำดับจากต้นจนจบลงอย่าง ไม่สับสน

หนึ่ง เมื่อพิจารณาวิธีการดำเนินเรื่องทางที่กล่าวนี้ จะเห็นว่า การดำเนินเรื่องของนวนิยายเรื่องนี้เป็นไปอย่าง เรียบ ๆ ไม่มีเหตุการณ์ใดก่อให้เกิดความตื่นเต้นมากนัก แต่อย่างไรก็ตามผู้ประพันธ์ก็ใช้วิธีที่จะเร้าให้ผู้อ่านเกิดความสนใจที่จะติดตามเรื่องราวต่อไปโดยตลอด ตามลักษณะของการดำเนินเรื่องที่ชัดเจนกัน กล่าวคือ มีการผูกเรื่องให้มาสนใจ เช่น สร้างให้กันสรวงอุปสมบทกับนิศากรต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิต นับตั้งแต่เมื่อสาว กั้นสรวงจะไปผจญชีวิตเมื่อถึง เมือง ไทยอย่างไร เมื่อมีใจกับแก้วเสี้ยนแล้ว กั้นสรวงจะสมหวังได้แต่งงานกับหมอยี่เจ็งหรือไม่ กั้นสรวงจะสามารถสร้างฐานะให้เป็นที่มั่นคงได้อย่างไร กั้นสรวงจะสามารถอุปสมบทเลี้ยงบุตรทั้งสี่ให้เป็นไปตามที่เขาต้องการหรือไม่ ในขณะที่บุตรของเขาตอนนั้นจะคล้อยตามกระแสของสังคมไทย กั้นสรวงจะขอแต่งงานกับอึ่งบ๊วยหรือไม่ในขณะที่ทัศนคติของ เขามีต่ออึ่งบ๊วยเปลี่ยนไปในทางที่ดี และกั้นสรวงเองก็รู้สึกว่าเขว เป็นต้น นอกจากนี้ผู้ประพันธ์ยังใช้กลวิธีสร้างความขัดแย้งในการดำเนินเรื่องขึ้น เพื่อชวนให้ติดตามด้วย ทั้งด้านความขัดแย้ง ระหว่างตัวละครด้วยกัน เช่น ความขัดแย้งระหว่างกันสรวงกับแก้วเสี้ยน อึ่งบ๊วย และลูก ๆ ของเขาคานความขัดแย้งระหว่างตัวละครกับสังคม โดยเฉพาะกั้นสรวงที่พยายามฝ่ากระแสสังคม พยายามที่จะรักษานามประเพณีเก็บของตน ทั้ง ๆ ที่สภาพแวดล้อมทั่วเขาล้วนตกอยู่ใต้อิทธิพลของสังคมไทย และคานความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในจิตใจของตัวละครเอง เช่น กั้นสรวงที่ต้องต่อสู้กับความหยิ่งในตนเองที่จะไม่เอาเงินมรดกของ พ่อมาสร้างโรงงานทำขนมจีนอับ เป็นต้น

จากการผูกปมเรื่องให้มาสนใจ และการสร้างความขัดแย้งในการดำเนินเรื่องนี้เอง เมื่อมาประกอบกับเนื้อหาสาระที่น่าสนใจอื่น ๆ ดังที่กล่าวมาแล้วจึงทำให้เนื้อเรื่องของนวนิยายเรื่องจดหมายจากเมืองไทยสามารถดึงดูดใจผู้อ่านให้ติดตามเรื่องโดยตลอด

ในด้านกรรลีคลายแกนของเรื่อง (Theme) ก็นับว่าผู้ประพันธ์ทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ เรื่องได้จบลงอย่างสอดคล้องกับแกนของเรื่อง สมเจตนาสมของผู้อ่านได้เข้าใจถึงสาเหตุของความขัดแย้งระหว่างคนไทยกับคนจีน เห็นสาเหตุที่ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างวัย ถึงแม้แฉกจะมีโอกาสเอะอะวี้วี้ของของว่างเหล่านั้น แต่เมื่อทราบสาเหตุแล้ว ถ้าทุกฝ่ายพยายามร่วมกันพยายามหาแนวทางเข้าใจกัน พยายามปรับตัวเข้าหากัน ก็คงจะแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้

จากการเปิดเรื่องและปิดเรื่องของนวนิยายเรื่องจดหมายจากเมืองไทยนั้น ก็นับว่าสอดคล้องกับบทนำ เพราะในบทนำเรื่องกล่าวไว้จากปลายทั้งหมด 100 ฉบับ เรื่องจึงเริ่มด้วยจดหมายฉบับที่ 1 ซึ่งต้นส่วอเขียนแเรื่อเกิดทะเล และเปือถึงจดหมายฉบับที่ 100 เรื่องก็จบลงจริง ๆ ถึงแมว่าการปิดเรื่องจะเข้าลักษณะการจบแบบทิ้งท้ายให้ผู้อ่านคิดต่อเอาเองว่า อังบวยจะตอบตกลงแต่งงานกับกันส่วอหรือไม่ก็ตาม ก็ไม่อาจถือเป็นข้อบกพร่องได้ เพราะการจบแบบนี้วนิยายชั้นนำในปัจจุบันก็นิยมหากันโดยทั่วไป และผู้แต่งก็กลีคลายแกนของเรื่องลงได้โดยบริบูรณ์แล้ว

3. โครงเรื่อง

ชาวจีนผู้นึง เป็นบุตรชาวมาที่ปากจน แม้มีการศึกษาก็เนื่องจากเขาได้รับการส่งสอนจากมารดาและการศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง พออย่างเขาสู่วัยหนุ่ม เขาคักสนใจเคินทางบาเลียงโชค ในเมืองไทย ในระหว่างเคินทาง เขาได้พบกับพ้ออุปถัมภ์ในเรือซึ่งโดยสารบา และได้รับความเมกตาจากพ้ออุปถัมภ์ฝากให้ทำงานเป็นลูกจ้างในรานคาของชำแห่งหนึ่งที่สำคัญ ที่รานขายของชำแห่งนี้เอง เขาได้ไ้รู้ความรูของคนที่ไ้เป็นประโยชน์ทั้งการเป็นเสมียนทำบัญชี และเป็นครูสอนหนังสือให้กับบุตรสาวของเจ้าของราน กอมาควความกรุณาช่วยเหลือของพ้ออุปถัมภ์เขาก็ได้ทำงานกับบุตรสาวคนโตของเจ้าของรานชำที่เขาเป็นลูกจ้างอยู่นั้นเอง

ด้วยความเป็นหนี้ในไม่ช้าเขาก็ล้มตัวไถ่และอยู่ในฐานะที่มั่งคั่ง มีร้านค้า
โรงงานทำขนมเป็นของตนเอง ถึงแม้เขาจะมีเงินและมีความสุข ความปรารถนา
ของเขายังคงมีอยู่ไม่เสื่อมคลาย คือ ต้องการงานเพื่อเงินและต้องการรักษามรดกธรรมเนียม เพื่อ
ลงความในเชาถิ่นของเขาไว้ เขาจึงพยายามเลี้ยงลูกอย่างคนจีน รักภรรยาคนเดียว
มากกว่าบุตรสาวทั้งสามคน ทั้งก็จะมีเมียเป็นคนไทยเพราะเขาได้พบเห็นแต่คนไต่จาก
ชนชั้นกรรมกรสามัญ ทำให้เกิดความรู้สึกของคนไทยและเมืองไทย เขาพยายามปลูกฝังค่านิยม
แบบเก่า ๆ ให้กับลูก ๆ ที่เกิดและเติบโตในสังคมไทย ทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้นระหว่าง เขากับลูก
ลูกที่ปรับตัวไม่ได้เกิดความสับสนในจิตใจ ส่วนตัวเขาก็ได้รับความผิดหวังต่าง ๆ แต่เมื่อเวลา
ผ่านไปประมาณยี่สิบปี ความกตัญญูต่อลูกหลานการกระทำต่าง ๆ ของเขาก็ค่อย ๆ แปรเปลี่ยนมา
เป็นแบบคนไทยอย่างไม่มีวัน ในที่สุดความรังเกียจเกลียดชังของเขากับคนไทยและเมืองไทย
ก็คลายไป

จากโครงเรื่องของนวนิยายเรื่องจดหมายจากเมืองไทยดังกล่าวนั้น เมื่อพิจารณาจะเห็นว่า
* เป็นเค้าโครงธรรมดาสามัญ กล่าวถึงชีวิตของชาวจีนคนหนึ่งอพยพเข้ามาทำมาหากินในเมืองไทย
ในระยะต้น ๆ เขาพยายามจะฝึกกระแสรักภรรยา แต่ในที่สุดก็ต้องยอมรับความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ
ที่รอบตัวเขา *

มีผู้วิจารณ์ท่านหนึ่งได้ออกความเห็นเกี่ยวกับโครงเรื่องของนวนิยายเรื่องนี้ไว้ว่า
"เป็นโครงเรื่องที่ตรงไปตรงมา ไม่เกิน ไม่ชวนให้ตื่นเต้นแก่ประการใด และจะเห็นได้อย่าง
ชัดเจนว่า ผู้แต่งใช้โครงเรื่องเป็นเพียงเครื่องมือเพื่อรวมองค์ประกอบต่าง ๆ ของนวนิยาย
เข้าด้วยกันเท่านั้น" 1

อย่างไรก็ตามโครงเรื่องของนวนิยายเรื่องนี้ก็เป็นโครงเรื่องที่สมจริง และถ้าพิจารณา
จากคุณลักษณะของโครงเรื่องที่ดี จะพบว่าโครงเรื่องของนวนิยายเรื่องจดหมายจากเมืองไทยนี้
มีลักษณะที่คล้ายประการด้วยกัน กล่าวคือ

ประการแรก เหตุการณ์ต่าง ๆ ในเรื่องมีความลึกลับเกี่ยวเนื่องกันอย่างมีเอกภาพ
คือ เนื่องจากต้นส่วงอุไรทราบถึง ความอุดมสมบูรณ์ของ เมือง ไทยจากจดหมายที่ส่งของแท้
เขียนไปบอกแก่เต้ เต้ ประกอบกับเต้ เต้รักช้วนและรับปากจะช่วยฝ่าฝืนกับลุงของเขาให้
กันส่วงอุไรตัดสินใจในการเดินทางมาเมืองไทย ในระหว่างเดินทางเนื่องจากต้นส่วงอุ
ไรรู้จักสนิทสนมกับพ่อปดด้งจึงเป็นเหตุให้เกิดวิวาทกับเต้ เต้เต้ จึงแต่สิ่งโกรธไขว่คว้าให้ความ
ช่วยเหลือในเรื่องความปลอดภัยที่เขารับปากไว้ เมื่อมาถึง เมือง ไทยด้วยความช่วยเหลือของ
เออปลัมภ์ ประกอบกับต้นส่วงอุไรมีความรู้ดี ต้นส่วงอุไรจึงได้ทำงานในตำแหน่ง เสมียน ใต้เป็นครูของ
หมุยเอ็งกับอึ้งบ๊วยบุตรสาวของจวงวนทง และได้แต่งงานกับหมุยเอ็งในเวลาต่อมา เนื่องจาก
กับส่วงอุไรมีความภูมิใจในชนบทรบเนียน ประเพณีของจีนมากเขาจึงพยายามเลี้ยงดูลูกอย่างคนจีน
ประกอบกับเขาได้พบเห็นสภาพความไม่ยุติธรรมของคนไทย ซึ่งส่วนมากเป็นชนชั้นวรรณะสามัญ
จึงทำให้เขาคั่งขอรัง เกียดคนไทย เมื่อถึงตัวในระยะแรก ๆ กันส่วงอุไรไม่ยอมรับความเปลี่ยนแปลง
ทาง ๆ ที่อยู่ล้อมรอบตัวเขา ทำให้เขารู้สึกผิดหวังและขาดความสุข แต่เมื่อเวลาผ่านไปต้นส่วงอุ
ไรได้เรียนรู้โลกและชีวิตมากขึ้นก็ค่อย ๆ ปรับตัวกลมกลืนตามสังคมไทยที่ละน้อยโดยไม่รู้ตัว ในที่สุด
ความรัง เกียดเกลียดชังที่เขามีต่อคนไทยและ เมือง ไทยก็หายไป X

ประการที่สอง ผู้ประพันธ์ป็นวิธีในการเล่าเรื่องให้เข้าใจได้อย่างกระจ่างแจ้ง
โดยเล่าด้วยเรื่องตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นและหลังตามลำดับ

ประการที่สาม มีการผูกปมเรื่องเป็นระยะ ๆ ทำให้ผู้อ่านเกิดการรอคอย สนใจที่จะ
ติดตามเรื่องโดยตลอด เช่น

- ต้นส่วงอุไรจะไปเจอชีวิตใหม่เมืองไทยอย่างไร เมื่อเกิดติดใจกับเต้ เต้เต้ เสียแล้ว
- ความรักของต้นส่วงอุไรที่มีต่อหมุยเอ็งจะประสบผลสำเร็จหรือไม่
- กันส่วงอุไรจะสามารถยอมรับเลี้ยงดูบุตรให้เป็นไปตามความปรารถนาหรือไม่
- ต้นส่วงอุไรจะจัดการกับเวงกิมอย่างไร เมื่อเวงกิมออกจากบ้านไปอยู่กับพรรค
ผู้มีอาชีพเป็นพาร์กเนอร์
- พรรคนี้จะสามารถกลับตัวเป็นคนดีตามที่ต้นส่วงอุไรหวังไว้หรือไม่

- คันส่วงอจะจัดการกับพวกของ เองจูงอย่างไร จะยอมให้เม่งจูเรียนต่อหรือไม่ จะยอมให้แต่งงานกับวิญญูหรือไม่
- เมื่อเบยเอ็งถึงแก่กรรมลง คันส่วงอจะจัดการกับชีวิตของตนอย่างไร จะขอแต่งงานกับอึ้งบวยหรือไม่

ประการที่สี่ มีความขัดแย้ง (conflict) ที่น่าสนใจ ทั้งความขัดแย้ง ระหว่างตัวละครด้วยกัน เช่น ระหว่างคันส่วงอ กับ อั้งกิม ซึ่งมาจากเมืองจีนพร้อม ๆ กัน คันส่วงอเป็นคนมีมานะพยายาม เอื้อนนั้นในตนเอง แต่อั้งกิมเป็นคนไม่เข้มแข็ง ห่อเหี่ยว ซากความเชื่อนั้นในตัวเอง ระหว่างคันส่วงอ กับ อั้งบวย ในฐานะที่เป็นลูกจีนด้วยกัน ในระยะแรก ๆ ตัวละครทั้งสองมีความขัดแย้งกันมาก คันส่วงอเป็นคนที่เราเรียกว่า "หัวเถา" บัญชีคนที่จะรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีของจีนไว้อย่างเกรงเกรงใจ แต่อั้งบวย อาจกล่าวได้ว่าเป็นคน "หัวสมัย" โอนอ่อนผ่อนตามกระแสของสังคมไทยที่อยู่รอบตัว หรือระหว่างคันส่วงอกับลูก ๆ ในขณะที่คันส่วงอพยายามอบรมเลี้ยงดูให้บุตรมีลักษณะอย่างคนจีน เช่น กตัญญู ก็นินชาวควยคะ เกียบ แคลก ๆ กลับต้องมีการหาตัวแบบคนไทย เพราะตนอยู่ในสังคมไทย เชน ชอบพูดภาษาไทย ก็นินชาวควยซอนส้อม ชอบคัดยืมแต่งหน้า ฯลฯ ความขัดแย้ง ระหว่างตัวละครกับสังคม โดยเนาะคันส่วงอซึ่งในระยะแรกไม่ยอมปรับตัวให้คล้อยตามสภาพสังคมไทยที่อยู่แวดล้อม และความขัดแย้งซึ่งเกิดขึ้นภายในจิตใจของตัวละครเอง เชน คันส่วงอคงต่อสู้กับความหึงในตนเองที่จะก่อร่างสร้างฐานะของตัวเองแข่งของชน แต่หมุยเอ็งก็เสนอให้ใช้เงินทุนที่บิดามารดาให้ เว้นเวงกิมเกิดความขัดแย้งในจิตใจเนื่องจากไม่สามารถปรับตัวให้เป็นคนจีนขณะอยู่ภายใต้การควบคุมการของพ่อ และคงทำให้เป็นคนไทยให้คล้อยตามสังคมเมืองจนถอน

ประการที่ห้า ไม่มีเหตุการณ์ประจวบหรือเหตุบังเอิญ (Co-incidence) เลยทำให้โครงเรื่องมีความสมจริงยิ่งขึ้น

ประการสุดท้าย โครงเรื่องให้ผู้อ่านเห็นโลกหรือสังคมมนุษย์อย่างกว้างขวาง ทั้งสังคมไทยและสังคมจีน บทบาทของตัวละครก็มีหลายแง่มุม ทั้งการทำมาหากิน ความรัก การแต่งงาน การให้การศึกษาอบรมเด็ก ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ

4. แกนของเรื่อง (Theme)

นวนิยายเรื่องจดหมายจากเมืองไทยนี้ ผู้แต่งมุ่งจะให้ผู้อ่านเห็นถึงความขัดแย้งระหว่าง
คนต่างวัฒนธรรมกัน ก็ระหว่างคนไทยกับคนจีน ซึ่งความขัดแย้งดังกล่าวทำให้เกิดช่องว่างระหว่าง
เชื้อชาติขึ้น ทำให้คนไทยและคนจีนขาดความเข้าใจต่อกันทั้ง ๆ ที่อยู่รวมกัน นอกจากนี้ยังมุ่งให้
ผู้อ่านได้ถึงความขัดแย้งที่เกิดจากช่องว่างระหว่างวัย อันเนื่องมาจากการที่สิ่งแวดล้อมเปลี่ยนไป
แต่ผู้ใหญ่ไม่ยอมรับสภาพที่เปลี่ยนไปนั้น *

จากแกนของเรื่องดังกล่าว เมื่อพิจารณาจะพบว่า เป็นจริงตามสภาพสังคมไทยในปัจจุบัน
ผู้แต่งสามารถทำให้ผู้อ่านเข้าใจถึงทัศนะของตนที่มองในแง่ไทยที่คนไทย มองจนความ
ขัดแย้งต่าง ๆ ระหว่างคนไทยกับคนจีน ระหว่างพ่อกับลูกซึ่งเกิดมาในสิ่งแวดล้อมต่างกัน ได้อย่าง
แจ่มแจ้ง นอกจากนี้แกนของเรื่องดังกล่าวยังนับว่า เป็นแนวคิดที่ก้าวหน้าและแปลกใหม่ ซึ่งหาได้
ยากในนวนิยายของไทยในปัจจุบัน และนับเป็นแนวคิดที่คุณค่าในทางสร้างสรรค์ กล่าวคือ
ช่วยชี้แนะให้ผู้อ่านรู้จักตนเอง รู้จักเสียเปรียบ ทำให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกันระหว่างคนที่
เชื้อชาติต่างกันและอยู่รวมกัน ทั้งแนวคิดดังกล่าวยัง "เป็นตัวอย่างในทางความคิดสร้างสรรค์
สำหรับการเขียนนวนิยายที่สาระ มีชีวิต" ¹ อีกด้วย

5. ฉาก (Setting)

นวนิยายเรื่องจดหมายจากเมืองไทย เป็นนวนิยายที่กำหนดเวลาและสถานที่ในท้องเรื่อง
ไว้อย่างแน่นอน กล่าวคือ เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงระยะเวลา 20 ปี นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2488 -
พ.ศ. 2508 ส่วนสถานที่ที่ผู้แต่งกล่าวไว้ 2 แห่งใหญ่ ๆ คือ บนเรือเดินทะเล "ไห่ฮวง"
และที่กรุงเทพฯ การเปลี่ยนสถานที่และเวลาในท้องเรื่อง จะจึง เกิดจากความคืบหน้าของจดหมาย

¹ ความเห็นของคณะกรรมการกลั่นกรองวรรณกรรมดีเด่น เพื่อรับรางวัลขององค์การ
ส.ป.อ. ประจำปี พ.ศ. 2512.

แต่ละฉบับ เช่น ในจดหมายฉบับที่หนึ่งก็กำชับกันว่า "ในเรือเค็มทะเล ให้อวัง", เค็มเจ็ด
ขึ้นมากว่า ปี่ระกา" ในจดหมายฉบับที่สามก็กำชับอีกเป็น "ริมคลองโง่งอ่าง สำเพ็ง บางกอก,
เค็มเจ็ด คียบเปิดกำ ปี่ระกา" เป็นต้น

จากการศึกษานวนิยายเรื่องจดหมายจากเมืองไทยอย่างละเอียดพบว่า มีการบรรยาย
จากบาง เล็กน้อยเท่านั้น ลักษณะการบรรยายจากนวนิยายเรื่องนี้จัดอยู่ในลักษณะที่เรียกว่า
Neutral Setting คือผู้ประพันธ์จะบรรยายถึง เวลาและสถานที่ที่เรื่องนั้นเกิดขึ้นโดยไม่ได้อธิบาย
รายละเอียดมากนัก การบรรยายจึงเป็นไปอย่างกว้าง ๆ แทรกไปกับการบรรยายเรื่อง เช่น
ตอนที่บรรยายถึงสำราญของเรือเค็มทะเล "ให้อวัง" ที่ค้นสว่างดูโดยสารมายัง เมืองไทย ว่า

จะเจเรียมไม่เบ่กษุขกุกก็ผากัน เรือเค็มทะเลลำใหญ่ราวกับตำลึงโลง
ทั้งตำลึง จุกนัวเป็นพัน ๆ ใบเอียงหรือโกลงเลย ไม่น่าที่จะเมาคลื่น แต่พวกเรา
ก็เมาคลื่นกันทุกคน แต่แสงสวยที่สุด เขาอาเจียนเล็กน้อยในวันแรกเท่านั้น เขา
จึงมีโอกาสดูเราเราลูก กนเรานี้ช่วยกลแท้ ๆ ซอหั่วเราในความทุกข์
ของผู้อื่น...

ลูกและเพื่อน ๆ นอนเฝ้าเรือ แน่นกลักเหมือนหมูในเล้า ไม่เหมือน
เวลาที่เขาไปเมืองไทยเป็นครั้งที่สองหรือที่สาม พวกเขามีเงินค่าห้องตามลำพัง
มีอาหารดี ๆ กิน ¹

แสงไฟในเรือสากลงมาทอดพื้นน้ำเป็นเงาละเอียดยิบ ๆ ราวเกล็ดปลา
ตะเข้บนทอง ลูกส่งใจปากสาขลับและฝันมายังแม่ที่รักของลูก ลูกมองว่า
ความมืดไปทางทิศที่ตั้งของ เมือง เรา หวังจะได้เห็นหัวเขาอันยาวเหยียด
เหมือนอันสูงลิบลัวเสียดท้องฟ้า แต่สิ่งที่ลูกเห็นคือความเงี้ยวของท้องทะเล
วันนี้มีลมมรสุมเล็กน้อย เรือโกลง เกลง พวกคนในเรือเมาคลื่นกันเกือบทุกคน
แต่ลูกเริ่มเคยชินกับทะเลจึงไม่ทรมานมากนัก ²

¹ โบทัน (นามแฝง) จดหมายจากเมืองไทย เล่ม 1 หน้า 7.

² อ. หน้า 20.

หรือตอนที่บรรยายถึงทิวทัศน์ ความอุดมสมบูรณ์ของ เมืองไทย เมื่อต้นช่วงอุกเหินทาง
มาถึง เบื้องไทย ว่า

ถึงกับทำกำปิบ ๗ ไม่พุดห่อ แดงของผ่านลูกกรงเรือไปฝั่งแม่น้ำ เบื้อง
เมืองไทยกว้างใหญ่ น้ำเขียวมั่ง กงเพาะปลูกไถ่ กนไม่ใหญ่สลับ ๗ บางชนิด
เป็นต้นไม้ที่ถูกไม้เคยเห็นมากจน เกตุคนใจว่า ลูกเห็นคนมะพร้าวเป็นระยะ ๆ
ที่เมืองเรากาจะเห็นคนมะพร้าวสักคนหนึ่งถอง เดินจนเมื่อยขาที่เคียว เขาใช้
ลูกมะพร้าวทำประโยชน์อะไรหนอ จึงนิยมปลูกกันมากถึงเพียงนี้ ¹

นวนิยายเรื่องนี้ถึงจะมีการบรรยายฉากไปมากนัก และการบรรยายเป็นไปอย่าง
คร่าว ๆ ไม่ให้รายละเอียดเท่าที่ควร แต่มีบางฉากที่สะท้อนถึงบรรยากาศของ เรื่อง ได้ดี
พอสมควร เช่นตอนที่บรรยายถึงบรรยากาศเศร้า ๆ ในก้นห้อง หลังจากต้นช่วงอุกเหินเสีย
พออุปถัมภ์ไป ถึงความว่า

เวลานี้แล้ว วาภาตเย็นเยือก ฟ้าสว่าง แลดูรูสีความมันมีเสียด
เหลือเกิน มีกวนใจหาย ความหนาวเยือกเข้าไปในหัวอก ลูกคิดถึงแม่ ถึกถึง
บ้านเก่าของเรานี่เคยอยู่รวมกัน ยามใดที่ลูกมีทุกข์ ลูกก็จะเห็นภาพแม่และลูก
สมัยเป็นเด็กเดินอยู่ที่ถนนหรือที่เชิงเขา มีจูงเชือกวัว คนเรายามทุกข์จะมี
อะไรช่วยให้เป็นสุขได้หาความหลัง ²

จากตัวอย่างการบรรยายฉากที่ยกมา จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า ผู้แต่งมีไต่บรรยาย
อย่างละเอียดลออแต่ประการใด ที่เห็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะผู้แต่งไม่ต้องการให้ผู้อ่านสนใจกับ
ฉากในท้องเรื่องเกินไปก็ได้ แต่อาจพิจารณาถึงความถูกต้องระหวางเหตุการณ์ในท้องเรื่องกับ
ฉากแล้ว จะเห็นความประณีตในการแต่งของผู้ประพันธ์ได้ เพราะข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่ปรากฏ
ในเรื่อง มีจริงตามระยะเวลาที่อ้างไว้ เช่น เรื่องรถลาก เรื่องเกรียงรับโทรทัศน์ เรื่อง
โรงเรียนฝรั่งบางแห่งหยุดในวันเสาร์ อาทิตย์ และอื่น ๆ

¹ โปต้น (นามแฝง) จดหมายจากเมืองไทย เล่ม ๑ หน้า 26.

² ก. หน้า 409

6. ตัวละคร

ในที่นี้จะกล่าวถึงลักษณะของ ตัวสงอ ซึ่ง เป็นตัวละครเอกของ เรื่อง และตัวประกอบอื่น ๆ ที่น่าสนใจอีก 4 ตัว คือ อังม้วย เวงกิม เมงวู และวิญญู ความลำดับดังนี้

6.1 กันสงอ

กันสงอเป็นตัวละครเอกของ เรื่อง เป็นตัวละครที่มีบทบาทสำคัญต่อแกนของ เรื่องมากที่สุด เพราะกันสงอเป็นตัวละครสำคัญที่ผู้แต่ง ใจ เป็นเรื่องที่ถ่ายทอดแนวคิดอันเป็นแกนของเรื่องผ่านไปด้วยกัน กันสงอเป็นตัวละครที่เป็นตัวแทนของคนจีนที่ไว้วางใจยอมรับเลี้ยงดูในวัฒนธรรมจีน แรกของมาใช้ชีวิตในเบ๊ตง ไทย ที่คณะต่าง ๆ ที่กันสงอแสดงออกมาจึงเป็นเสมือนทัศนะของชาวจีนที่มีต่อคนไทยและสังคมไทยนั้นเอง ผู้อ่านจะโคตรพบทัศนะต่าง ๆ ของชาวจีนที่มีต่อคนไทยและสังคมไทย ตลอดจนข้อขัดแย้งต่าง ๆ ระหว่างคนไทยกับคนจีนโดยผ่านสายตาของกันสงอทั้งสิ้น นอกจากนี้กันสงอยัง เป็นตัวละครที่เป็นตัวแทนของพ่อแม่ที่ไม่เข้าใจลูก ไม่ยอมรับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไป ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างวัยซึ่งเว้าก้วย

กันสงอเป็นชายหนุ่มชาวจีน เดิมมีอาชีพทำนา เขาเป็นกำพร้าบิดาตั้งแต่เยาว์วัย จึงอาศัยอยู่กับมารดาและน้อง มารดาของกันสงอเคยเป็นคนใช้ในบ้านของขุนนางมาก่อน นางจึงได้มีโอกาสเรียนหนังสือกับพวกลูก ๆ ของขุนนาง จนมีความรู้ชั้นอ่านออกเขียนได้ นางได้อาศัยความรู้ที่มียุสสอนกันสงอจนสามารถอ่านออกเขียนได้มาตั้งแต่กันสงอยัง เด็ก เนื่องจากกันสงอเป็นคนรักการศึกษามากกว่ามารู้ เมื่อหมดภริยาของมารดาแล้ว เขาก็เข้าไปในเมือง หาซื้อหนังสือเรียนมาฝึกอ่านและเขียนเอง และฝึกดำนั่นมาโดยตลอดจนย่างเขาวัยหนุ่ม เขาก็มีความรู้รอบในระดัค

เกี่ยวกับบุคลิกภายนอกของคันสรวงอู มีข้อความที่เป็นบทบรรยายและบทสนทนา
หลายตอน กล่าววาทันสรวงอูเป็นชายหนุ่มที่มีผิวขาวอย่างขาวจีนทั่วไป และมีรูปร่างหน้าตาดี
เช่นในบทสนทนาระหว่าง หอดยงจิว กับ คันสรวงอู ว่า

"เราจะไปทำอะไรที่เมืองไทย เล็กน้อย" แถตามลู่กวันในวันหนึ่ง
พากันนี้รอมารุกยกับลูกเสีย วัง ๆ แถเกยเมวาลูกหน้าตาดี ผิวขาวราว
กับใบเตยหางานมาตลอดชีวิต แถฝ่ามือถ่านเพราะงานหนัก การไถนา
กองตากแดดทั้งวัน แถลูกได้เชื้อแขนยาวเสอ ผิวจึงไบ่กรามเตด ¹

หรือในบทสนทนาที่ถึงกับรูกกับคันสรวงอูว่า

"แกนี่เห็นจะมีลาภเพราะหน้าตาองแกอีกแล้ว ลอหยงจิวรักแกในลูก
เพราะหน้าตาแกเหมือนลาเมา กราวนี้จะได้ก็เพราะรูปหล่อ ระวังนา
ชอกรณไทน กนที่องชะเงงที่หน้าตาอง หรือคนทีออกมาชวยทำงานทุกวัน" ²

หรือในบทสนทนาที่ล่องวนพหูกกับคันสรวงอูว่า

"รักกันให้ตลอดรอดฝั่งนะสรวงอู เจ้าเป็นกนหน้าตาดี ก็น่าหอรอกทีลูกสาว
ของฉันทันจะหลอกพอหลอกแม่ พวกผู้หญิงพอเป็นสาว บันก็คิดแต่เรื่องผู้ชาย
ขอมักอูแล้วเจ้าจะรู มีลูกสาวบันล้ำยากใจแถไทน..." ³

¹ โปคัน (นายแฝง) จดหมายจากเมืองไทย เล่ม 1 หน้า 8.

² ก. หน้า 68 - 69.

³ ก. หน้า 136.

ท่านอุปนิสัยใจคอโดยทั่วไป นอกจากลักษณะ เกณฑ์ที่คนส่วนนี้เป็นผู้มีความในชนม-
 ธรรมนิยมบระ เพ็ญใจอย่างแน่นแฟ้นแล้ว ถิ่นสงฆ์ยัง เป็นชายหนุ่มที่มีความเชื่อมั่นในตนเอง
 มีความมานะพยายาม อดทนไขว่คว้าหาความรู้ ลึกซึ้ง เหล่านี้จะปรากฏอย่าง เกินชดในระย-
 ะแรกที่เข้ามาอยู่เมืองไทย โดยเพราะถ้าเปรียบเทียบกับอื่นก็ยิ่งเห็นได้ชัด เพราะ
 ในขณะที่อื่นก็มักกังวลต่อเหตุการณ์ภายนอก พวกเขามีก่อนนอนบนไม้กระดานพาดบน
 โถกจระเข้เมื่อกลางคืน หรือหอพักการศึกษานะ แก่กันสงฆ์ไม่เคยปรักปรายต่อ
 ความยากลำบากที่กอง ประสพเลย เขามีความมั่นใจเสมอว่าจะคงถึงตัวได้ เหมือนกับบรรพบุรุษ
 ของ เขาที่เขาเข้ามาหาถิ่นในเมืองไทยแล้วรวยเป็นเจ้าสัว อุปนิสัยประการต่อไปของ
 ถิ่นสงฆ์คือ เขาเป็นคนที่ในศักดิ์ศรีของตัวเองมาก เขาคง การจะสร้างเนื้อสร้างตัวด้วย
 ลำแข้งของตนเอง แม้ว่าเขาจะมีพ่อตาเป็นเศรษฐี แก่เขามีไว้หวัง ร่ำรวยจากเงินทองของพ่อตา
 เลย ก็ที่เขาบรรยายความรู้สึกของเขาไปให้แม่ที่อยู๋เมืองจีนได้ทราบ

ลูกไม่คิดจะทอง การ เงินของพ่อตาหรือแม่แต่พออุปถัมภ์โดย ลูกคง การ
 เงินที่เกิดจากน้ำพักน้ำแรงของลูกเองมากกว่า เงินที่นำมาได้เองยอมมีก็
 เพราะมันมาจากหยาดเหงื่อความพยายามของ เรา มันน่าภาคภูมิใจกว่ากันเป็น
 ไหน ๆ ผู้ชายที่อาศัยเงินทางฝ่ายภรรยาเอาอายบวกลูกไม่ประสงค์เช่นนั้น ¹

แม่แต่การที่เขาจะสร้างโรงงานทำขนมจันฉับตามความคิดของพ่ออุปถัมภ์ เขาก็
 มีไว้หวัง เงินจากพ่อตาเลย ถึงแบบนั้นเองจะเคยความเห็นใต้ถิ่นสงฆ์มีเงินจากพ่อของเขามา
 ลงทุนก่อน เพราะอย่างไรเขาก็ได้รับส่วนแบ่งอยู่แล้ว แก่ถิ่นสงฆ์ก็ปฏิเสธและกล่าวว่า
 "ฉันละอายเกินกว่าจะทำอย่างนั้น ไม่ไ้โทรกรเรื่องภายนอกเป็นเรื่องหนึ่ง เวลานี้ฉันลำบากใจ
 พอแล้ว เรื่องที่พ่ออุปถัมภ์ออกเงินให้ถึงมากมาย ตัวฉันไม่มีอะไรเลย ไ้แต่รับ ฉันต้องหาเงิน
 ให้ทานให้ไ้" ² ภายหลังจากที่ถิ่นสงฆ์สามารถสร้างเนื้อสร้างตัวจนมีฐานะมั่งคั่งแล้ว อุปนิสัย

¹ โม่คัน (นามแฝง) จดหมายจากเมืองไทย เล่ม 1 หน้า 140.

² ก. หน้า 163.

ประการหนึ่งที่ปรากฏเด่นชัดก็คือ เขาไม่ชอบความหรูหรา ฟูเฟื่อง ทั้งจะเห็นได้จากการที่
 หมูยอเองการที่จะซื้อรถยนต์ทั้งส่วนตัว กับส่วนที่ไม่เห็นด้วยเป็นอย่างยิ่ง เพราะเห็นว่าไม่จำเป็น
 รากากแพง ทั้งยังต้องเสียค่าบำรุงรักษา ค่าเช่าขับอีกสารพัด แต่ในที่รักก็ต้องยอมให้ซื้อ เพราะ
 หมูยอเองอ้างว่าตนก็มีสิทธิในเงินเหมือนกัน อุปนิสัยที่เด่นชัดประการสุดท้ายของตัวสงอก็คือ
เขาเป็นคนที่ง่ายง่าย และค่อนข้างจะมีความรู้สึกไว (Sensitive) ราวกับ
ประสาหม ทั้งจะเห็นได้จากการที่ตัวสงอสังเกตร่างกาย ทั่วร่างกายแล้วเขียนบรรยายถึง
 สิ่งเหล่านั้นไปให้มารดาได้ทราบ ร้องไห้บอกความรู้สึกของเขาที่มีต่อสิ่งนั้น ๆ ควบคู่ไปด้วย
 ลักษณะทั้งนี้กล่าวนี้จะพบได้โดยตลอดทั้งแก่นจนจบ

ในฐานะลูก ถึงแม้ตัวสงอจะทอดทิ้งแม่และน้องไว้ที่เมืองจีน ส่วนตนเดินทางมา
 เมืองไทยที่เมืองไทยตามลำพังก็ตาม แต่ก็นับว่าตัวสงอเป็นลูกที่ดีได้ เพราะการที่เขาตัดสินใจ
 เดินทางมายัง เมืองไทยนั้น จุดมุ่งหมายของเขาก็คือ เข้ามาประกอบอาชีพโดยหวังจะเก็บเงินส่ง
ไปให้ครอบครัวในเมืองจีน และเขาได้ตั้งใจไว้ตั้งแต่แรกว่า เขาจะไปรับมารดาอายุขัย
เมื่อเขาถึงตัวได้ แต่เมื่อเขามาถึงตัวได้ ประเทศจีนก็เกิดการปฏิวัติเปลี่ยนแปลง การปกครอง เป็น
ระบอบคอมมิวนิสต์เสียแล้ว ถึงแม้เขาจะไม่สามารถเดินทางไปรับมารดาอายุขัยได้ แต่ตลอด
 ระยะเวลา 20 ปี เขาก็ได้เก็บเลื้อยมารดาของเขาเลย เขาได้เขียนจดหมายส่งข่าวคราว
 พร้อมทั้งส่งเงินไปให้เสมอ แม้จะไม่ได้รับจดหมายตอบเลยก็ตาม ข้อความในจดหมายที่ตัวสงอ
 ส่งไปยังมารดานั้น ในตอนที่กล่าวถึงมารดาจะสะท้อนให้เห็นถึงความรัก ความเคารพ เทิดทูน
บูชาที่เขาที่มีต่อมารดาได้อย่างเด่นชัด เหนือ ตอนที่ตัวสงอกล่าวถึงพระคุณของแม่ที่สอนให้เขามี
 ความรู้สึกดีว่า

เขายกเอาข้อความในหนังสือสามก๊ก ซึ่ง เขาจำได้มาบอกให้ลูกเขียน
 แล้วเปลี่ยนเป็นข้อความเกี่ยวกับการค้าขาย ชื่อสินค้าต่าง ๆ มีลูกพลับแห้ง
 วนมัจฉยับ ลิ่นจี้แห้ง ยาโดม ดอกไม้เมืองจีน และของกินอีกสารพัด ให้ลูก
 คองคิราราคาของ ซึ่งแม้จะยากลูกก็ทำได้อย่างรวดเร็ว เพราะแม่เคยหัก
 ให้ลูกทำอยู่เสมอ พระคุณของแม่ที่สอนให้ลูกมีความรู้พอเลี้ยงตัวเองได้นั้น
 ลูกจะจดจำไว้ไม่มีลืมเลือน ตลอดทั้งชีวิตลูกเลยมือลูกแล้วก็เอามาทำ

"เจ้าก็ฝีมือไม่เลวเลย เก่งน้อย ถ้าได้ฝึกฝนมากกว่านี้เราจะบอกใคร ๆ
ว่าเราจะเป็นครูของโรงเรียนในบด แต่จริงก็ไม่ใช่"

คำขบขันเป็นความภูมิใจอย่างยิ่งของลูก "และลูกชอบเอาความภาคภูมิใจนี้
ไปแหย่แม่ไปปรารภอาจารย์ของลูก แม่เป็นทั้งพ่อแม่และครูของลูกทุกคน ตั้งแต่ตื่นพอ
ไปแหว ลูกก็มักจะเอ่ยถึงองค์เดียวคือแม่ ลูกภูมิใจมาก เพื่อน ๆ ของลูกที่มา
ด้วยกันนั้นล้วนแต่ไม่รู้อะไรเลย แต่สิ่งรู้อย่างเจ็กน้อย แม่แทบจะหาประโยชน์มิได้¹

ในฐานะสามี กันคงถูกถอนข้างจะเป็นสามี "หัวเถก" อยู่สักหน่อย เขาถือว่าสามีจะต้อง
เป็นหัวหน้าครอบครัวที่ควบคุมทุกอย่างได้ ดังนั้นเมื่อเขาคิดค้นเรื่องการขอร้องคนในสวนทั่ว
แต่หมยถึงอ้างสิทธิว่าเงินที่มีย่อยนั้นคนกับสิทธิ์ใจเหมือนกัน เพราะส่วนหนึ่งเป็นเงินมรดกที่
ลงวนพมบให้ กันสององค์รู้สึกเจ็บช้ำมาก ถึงกับระบายความในใจลงไปในจดหมายว่า
"ลูกไม่ควรจะแกล้งเอาภัยผู้หนึ่งคนนี้เลย ชายที่มีความจริงใจในตัวเอง ไม่ควรจะแกล้งงานกับผู้หนึ่ง
รวยกว่าเป็นอันขาดจะทองเสียใจภายหลัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้หนึ่งที่เคยอยู่ในฐานะนายจ้าง"²
ส่วนในด้านความรักที่ต่อภรรยาแล้ว กันสององค์เป็นผู้ที่มีความรักมั่นคงคนหนึ่ง ถึงแม้ว่าหมยเอง
ซึ่งแต่เดิมเคยเป็นหญิงงามที่มีดวงหน้างามถึงจะจันทวันเพ็ญ จะแปรเปลี่ยนมาเป็นหมยเองผู้มี
ดวงหน้าบึ้งตึงและดูคล้ายโซ่ในในระยะหลัง ๆ ก็ตาม แต่กันสององค์ก็ยังรักเกี่ยวใจเกี่ยวมา
โดยตลอด ไม่เคยคิดแตกใจภรรยาเลย แม้ว่าเขาจะมีฐานะร่ำรวยพอที่จะทำให้โลกก็ตาม และเมื่อ
หมยเองถึงแก่กรรมลงด้วยอุบัติเหตุ กันสององค์รู้สึกเสียใจมาก จนต้องย้ายไปอยู่บ้านใหม่ ด้วย
ไม่อยากจะพบเห็นสิ่งต่าง ๆ ที่บ้านเก่าจะทำให้เขาคิดถึงหมยเองผู้จากไปอย่างไม่มีวันกลับ

¹ โบคัน (นามแฝง) จดหมายจากเมืองไทย เล่ม 1 หน้า 12 - 15.

² โบคัน (นามแฝง) จดหมายจากเมืองไทย เล่ม 2 หน้า 5.

ในฐานะที่ กัมสวอญัมเป็นเพื่อนแบบเผด็จการ เขาต้องการจะให้ทุกคนดำเนินชีวิต ไปตามความคิดเห็นของเขา ทั้ง เรื่อง การเรียน การประกอบอาชีพและอื่น ๆ แม้กระทั่งการเลือก ครอบครัว เขาจัดการทุกสิ่งทุกอย่าง ไปตามความเห็นของเขา โดยไม่คำนึงถึงความชอบหรือความสนใจของผู้อื่นเลย เขาจัดการไปขอหมั้นลูกสาว ลูกสาวของอั้งก็ว่าได้กับเวงคิม ทั้งแต่ทั้งสองยังเป็นเด็ก จัดการให้เวงคิมออกจากโรงเรียน เจ็บจนชั้นประถมสี่ ให้หาเด็กผู้ชาย อยู่กับบ้านเผื่อจะได้เป็นพ่อกาใหญ่ดำเนินรอยตามเขา ทั้ง ๆ ที่เวงคิมต้องการจะเรียนเป็นครู หรือจัดการให้หยุดก็งานกับแสงอาทิตย์ที่เขาเห็นควร ความเป็นพ่อแม่เผด็จการของกัมสวอญัมนี้จะเด่นชัดมากในระยะแรก ๆ แต่ในระยะหลัง ๆ เมื่อเขาเริ่มปรับตัว เข้ากับสภาพสังคมที่อยู่ แรกคลอมนักเขาบางแล้ว ความเกรงครักษ์ในการปกครองลูกก็ค่อยหายไป ดังจะเห็นได้จากการที่เขา ยอมอนุญาตให้เวงจูเรียนต่อในชั้นสูงขึ้น ไม่บังคับให้ออกจากโรงเรียนเหมือนที่ ๆ คนอื่น

นอกจากกัมสวอญัมปกครองลูกแบบเผด็จการแล้ว เนื่องจากเขาถืออำนาจคือชีวิต ทุกคนควรทำตามหาภินจะยอม โดยไม่คิด ความเห็นของตน ควรบันทึก เป็นเพียงของชั่วคราวชั่วคราว เป็นการยอมเอาอนาคตซึ่งนานาที่หนีไม่พ้นสิ่งจำเป็นในชีวิต เขาจึงพยายามฝึกลูกตั้งแต่เด็กให้รู้จัก ทำงาน ให้ทำงานเป็นสิ่งสำคัญที่สุด โดยเฉพะเวงคิมลูกชายคนเดียวที่เป็นความหวังของเขา กัมสวอญัมอบรมเลี้ยงดูเวงคิมอย่างเข้มงวดกวดขัน พยายามฝึกเวงคิมให้ระเบียบวินัยให้รู้จักทำงาน ใ้เวลาวางใจเป็นประโยชน์ โดยวันธรรมดาให้กินนอนตั้งแต่หกโมงเช้า แล้วให้ทงหนึ่งสี่ตามทีตนจะสั่ง ซึ่งอย่างนัถยจะต้องจำหนังสือจึนให้ได้อย่างน้อยวันละหนึ่งกั พอเจ็ดโมงก็ให้กินข้าวเช้าแล้วไปโรงเรียนโดยมีเรือปลั๊กเป็นคันไปส่ง ก่อนกลางวันเอาข้าวไปกิน พอสามโมง เย็นก็ไปรับกลับบ้าน เมื่อกลับถึงบ้านให้กินขนมแล้วทำการบ้าน หลังอาหารเย็นเขาจะสอนเลขให้ ส่วนวันหยุดจะต้องช่วยทำงานเบา ๆ ในบ้าน จะออกไปเล่นได้เฉพาะในตอนบ่ายวันอาทิตย์เท่านั้น การที่เขาเลี้ยงดูลูกอย่างเข้มงวดเช่นนี้มันเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เวงคิมเกิดความรู้สึกขัดแย้งภายในจิตใจ รู้สึกว่าตนเองถูกควบคุมบังคับ ไม่มีอิสระเท่าที่ควร เขาจึงแสวงหาความเป็นอิสระอยู่เสมอเมื่อมีโอกาส แม้กระทั่ง เขาจะแต่งงานกับลูกสาวแยกครอบครัวออกไปแล้ว เมื่อกัมสวอญัมพักอยู่ด้วยระยะหนึ่ง เขาก็ยังรู้สึกไม่สบายใจราวกับว่ามีพวกกำลังจะมาพรากเอาความเป็นอิสระที่อยู่ออกจากเขา

สิ่งที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่าง 'เอ็กซูล' นอกจากจะมีสาเหตุมาจากความเป็นพ่อแบบเผด็จการ การอบรมเลี้ยงดูอย่างเข้มงวดกวดขันแล้ว สาเหตุสำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ เนื่องจากการที่คนส่วนนี้เป็นพวกมันในเขมรรุนแรงนิยมประเพณีเงินมาก จากความขี้ขลาดในวัฒนธรรมนิยมประเพณีเงินนี้เอง ทำให้มันกลัวหัวใจอย่างยิ่งที่จะรักษาความเป็นเงินของตนเอาไว้ ถึงแม้เขาจะยอมรับว่าลูกของคนนั้นเป็นคนไทยตามกฎหมาย แต่ในขณะเดียวกัน เขาก็ต้องการให้ลูกมีความรู้สึกหรือสำนึกคนอยู่เขมรอวตานั้นเป็นอันแน่ชัด เขาจึงพยายามเลี้ยงดูอย่างจีน พยายามปลูกฝังระเบียบแบบเก่า ๆ ใ้กับลูกที่เกิดและเติบโตในสังคมไทย โภจณิกค้ำึงถึงความเปลี่ยนแปลงของสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวเลย เว้น ระยะเวลาลูกทุกคนจะต้องพูดภาษาวันห้ามใช้ภาษาไทย เวลารับประทานอาหารจะต้องใช้ตะเกียบห้ามใช้ช้อนส้อม ลูกสาวจะต้องนุ่งกางเกงเป็นต้น การที่เขาทำเช่นนี้เป็นเหตุให้เกิดความขัดแย้งระหว่างเขากับลูก ๆ อยู่เสมอ เช่น เกิดการถกเถียงถึงเรื่องการใส่ตะเกียบ กับช้อนส้อมระหว่างพ่อกับลูกสาว

"แวลูกคิดว่าการไขว่ขว้านมันดีกว่าตรงไหนเล่า"

"ก็พอ ไหมยก พันสมัย เขาก็กับคนอื่นไถ่สะเทว รวดเร็ว"

"เร้าหรือ ไม่จริงจะมึง กินข้าวตะเกียบก็เร้า ไม่เชื่อคุณลองให้ใครมากินแข่งกับพ่อดี เรื่องหลอกก็ไม่จริง เว้นกัน ลูกเคยเห็นพ่อกินข้าวหกหรือ ถึงลูกเองก็ไม่เคยหก"

"แกดูกองระวังอย่างมาก" เวงคิบเถียงอีก "ถ้าใจซอนมันจะสบายมาก
ที่เคียว ไบ่ต้องระวัง กินไต่ตามสบายรวดเร็ว เวลากินก้วยเคียวที่โรงเรียน
ลูกใจซอนสอบทุกที"

"เราก็อึดทนเหมือนกัน แต่ใช้เฉพาะตัวแกจืดเท่านั้น กินตะเกียบนะ เร็วดี และพอมีความเคยชินท่าย ลูกรักควรจะเคยชินกับการใช้ตะเกียบ อย่าไปเห่อของใหม่ ไม่น่าประโยชน์อะไรหรอก เราควรรักษาขนบประเพณีของเรา"

"รักษาไว้ทำไมเคาพ่อ รักษาไว้ได้ประโยชน์อะไร" 1

¹ โบทัน (นามแฝง) จดหมายจากเมืองไทย เล่ม 2 หน้า 54 - 55.

หรือข้อขัดแย้ง เกี่ยวกับเรื่องทรงผม และเสื้อผ้าของชู้กับ กับภักดี ถึงบทสนทนาว่า

"นั่นเกิดอะไรขึ้น" ลูกรองทัก ชู้กับก็ฉมทรวงใหม่ลงมาปรกหน้าเพื่อน
ผมสาวจีนสมัยก่อน แตกใจไวหึง ๆ เป็นลอน ๆ ส่วนภักดีก็ฉีกยิ้มคล้ายผู้ชาย
เสื้อผ้าที่ใส่ทันสมัย กระโปรงพองนอย ๆ เป็นชุด เด็กสมัยใหม่ไม่ยอมใส่กางเกง
จีนแล้ว รองอาคมมอง เหมือนสัตว์มีระหลาดทองแดงตัวใดเหมือนคนทั่วไป...

"ไม่มีอะไรเกิดขึ้นเลยเธอ ลูกสองคนไปพักผ่อนเท่านั้นเอง" ¹

ที่ยกมานี้เป็นตัวอย่างของข้อขัดแย้งที่เกิดจากการที่ต้นสังกัดพยายามจะปลุกฝังงานนิยม
ของคนจีนให้กับลูก ๆ และจากการที่เขาไปยอมรับสถานสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ยิ่งถ้าเขา
ทำความเข้าใจกับความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัว และพยายามปรับตัวให้เข้ากับสภาพ
แวดล้อมทั้งนั้น ไม่พยายามหาตัวเป็นกบ "ผีน้ำจืด" แล้ว ความขัดแย้งอันก่อให้เกิดช่องว่าง
ระหว่างวัย ระหว่างเขากับลูก ๆ คงจะไม่เกิดขึ้น หรือถึงจะมีบ้างก็คงไม่มากเท่าที่เป็นอยู่
อย่างเนิ่นนาน

อย่างไรก็ตามถึงแม้ต้นสังกัด จะมีข้อบกพร่องอยู่บ้าง แต่เขาก็เป็นพ่อที่รักและหวังดี
กับลูก ให้ภัยต่อความผิดพลาดของลูกเสมอ แม้บางครั้งจะหลงนำเขาไปผิดที่แต่เขาก็ดูแล
ภักดีจะเกิดถึงครรภ์จนเขางาน กันจวงออกให้ภัย ให้โอกาสลูกแก่ตัวใหม่เสมอถึงแม้ว่าจะ
ทำให้เขาต้องสูญเสียเงินทองและต้องเจ็บช้ำน้ำใจ นอกจากนี้การที่ต้นสังกัดแบ่งเงินให้กับเม้งจู
เอาไว้เป็นทุนในการครองชีวิตคู่กับวิจัญ เขาก็ไทยที่เขาไม่ชอบนัก ยังแสดงถึงความยุติธรรมที่
เขามีต่อลูก ๆ อีกด้วย

ในฐานะเพื่อน ต้นสังกัดยังเป็นเพื่อนที่ดีอีกคนหนึ่ง แม้เขาจะเกิดวิวาทกับแค่เส็ง
จนแค่เส็งหลุดหนีไปให้ความวุ่นวายเสีย ต้นสังกัดก็มีโอกาสหาญใจเจ็บ เขายังถือว่าแค่เส็ง
เป็นเพื่อนอยู่เสมอ และตอนที่พออุปถัมภ์ให้ความช่วยเหลือโดยฝากให้เขาหางานกับล่องวนหง

¹ โยกิม (นามแฝง) จดหมายจากเมืองไทย เล่ม 2 หน้า 174 - 175.

กันสว่างอุกขิต์ทอดทิ้งฉัน เอากั้วรอกแต่เพียงผู้เดียว เขายังขอร้องให้อุปถัมภ์ให้ช่วยหางานได้กับ
อึ้งกิม้วย ต่อมาเมื่อเขาสว่างแล้วสว่างก็จนพื้นฐานะราวย ชะนะอึ้งกิมที่เป็นลูกจ้างของ เขา
ก็ควรจะทำงาน ฉันสว่างก็ทราบว่าถ้าอึ้งกิมแวงงานแล้วจะต้องลาออกจากงานที่ทำอยู่กับเขาแน่
จึงหมายความว่า เขาจะต้องลาออกจากผู้เข่งแข็งแระไว้ใจได้ไปผู้หนึ่ง แต่ฉันสว่างอุกขิต์นั้น
พร้อมกับช่วยเหลือเพื่อนโดยออกเงินค่า ผาไหว ขอม และเงินเลี้ยงกระให้ ทั้งยังออกทุนให้
อึ้งกิมนำไปใช้ตั้งตัวด้วย การที่ฉันสว่างอุกขิต์นี้ หมดเงินมามาก ฉันสว่างอุกขิต์มายให้เหตุผลว่า

"นี่นะหมดเงินเอง ความเป็นเพื่อน เหมสำคัญกว่าเรื่องอื่น เราอยู่ตายคนเดียวกัน
มาแต่เด็ก มาเมืองไทยด้วยกันลำบากมาด้วยกัน ฉันได้ก็เอาไม่ช่วยเขา ก็เท่ากับ
ทำมาที่มือเปล่า"

"เราก็ช่วยเขาอยู่แล้ว จางเขาทำงานให้เงินเดือนงานบ เมื่อก่อนได้
จะเอาอย่างไรอีก"

"ไม่ยังไรหรอก ฉันไม่ต้องการเพื่อนให้กักตักกันอยู่เป็นลูกจ้างฉันเรื่อยไป
ฉันสนับสนุนให้เขาไปดี มีหนทางการหา การกาขายด้วยตนเองไม่ต้อง เป็นลูกจ้าง
กินเงินเดือนใครและช่วยกันเองนั่นทำให้เราภูมิใจ ฉันจะรู้สึกว่าเขารักเพื่อนไม่จริง
ถ้าฉันไม่ช่วยเขาให้ล้มตาคาปากได้เช่นคนอื่น เขาจะต้อง เป็นหัวหน้ากรอมครวัต่อไป
เขาต้องทำตัวให้สมกับเป็นลูกผู้ร่าย เป็นคนจีน รักอิสระในการทำงาน" ¹

จากบทสนทนาตอนนี้จะเห็นว่า กันสว่างอุกขิต์เป็นผู้ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน เขาหาทาง
ช่วยเหลือเพื่อนให้ก้าวไปสู่ความก้าวหน้าเสมอ นอกจากนี้ในยาบที่เพื่อนำเนินชีวิตไปในทางที่
ไม่เหมาะสม กันสว่างอุกขิต์คอยเตือนสติให้เพื่อนหายหลงผิดด้วย เช่น ตอนที่เขาทราบว่าอึ้งกิมคิดจะ
ร่ำรวยทางลัด บุกเข้ากับการซื้อสลากกินแบ่งของรัฐบาล เป็นต้น

¹ โบตัน (นามแฝง) จดหมายจากเมืองไทย เล่ม 1 หน้า 243 - 244.

งานการปรับตัวให้เข้ากับสังคม ในระยะแรก ๆ ที่เข้ามาอยู่ในเมืองไทยนั้น เนื่องจาก
 คนส่วนใหญ่มีความภูมิใจในขนบธรรมเนียมประเพณีที่ตนมี และเขามีปิตุธานอย่างแน่วแน่ที่จะรักษา
 ความเป็นจีนของตนเองไว้ คนส่วนใหญ่จึงไม่ยอมปรับตัวให้เข้ากับสังคมที่อยู่รอบตัวเลย แต่ต่อมา
เมื่อเวลาผ่านไปเขาได้มาพบความสุข ความทุกข์ ได้พบปะเหตุการณ์และบุคคลหลายชนิด ได้
เรียนรู้โลกและชีวิตมากขึ้น บุคลิกภาพของเขาคงเปลี่ยนไปบ้าง ใจกว้างขึ้น ใจดีขึ้น เปลี่ยนแปลง
 ไปจากเดิมอย่างเห็นได้ชัด เขา ขอบอกญาติให้เม่งจู่บุตรสาวคนเล็กเรียนหนังสือกับบุตรคนอื่น ๆ
 แทนที่จะให้หุยกเรียนแค่ชั้นประถมแล้วออกมาประกอบอาชีพค้าขาย ยอมให้ลูกเปลี่ยนชื่อเป็นไทย
 และใช้นามสกุลแทนแซ่ จัดการงานปณิกสหกรณ์การเกษตร การเพาะปลูกแบบไทยแทนการฝัง
 แม่จีน ยอมให้เม่งจู่แต่งงานกับวิญญูชายไทยซึ่งมีอาชีพรับราชการ เป็นกรู หัสนะที่เขาบอกรังบวย
 ว่าเป็นคน "หัวสมัย" เกินไป เปลี่ยนไปจนในที่สุดก็คิดว่าจะสามารถแต่งงานกับรังบวยได้ และ
 หัสนะที่คนส่วนใหญ่ยกย่องไทยและเมืองไทย เปลี่ยนไปในทางที่ดีเป็นต้น

จากลักษณะอุปนิสัยของคนต่างด้าวที่กล่าวมานี้ เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่าคนต่างด้าวเป็น
 ตัวละครที่มีลักษณะนิสัยหลายอย่าง (Round Character) และลักษณะอุปนิสัยของคนต่างด้าว
 ค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา และประสบการณ์ในชีวิต ฉะนั้น การพิจารณาการเปลี่ยนแปลง
 ของตัวละครตามเนื้อเรื่องแล้วกล่าวได้ว่า คนต่างด้าวเป็นตัวละครประเภทพลวัต (Dynamic
 Character) ภาย

6.2 อังบวย

อังบวยเป็นตัวละครที่เป็นตัวแทนของลูกจีนที่เกิดในเมืองไทย เป็นลูกจีนยุคใหม่ที่
โอนอ่อนไปทางกระแสสังคมที่อยู่แวดล้อมตัว ซึ่งลูกจีนลักษณะนี้จะยากที่จะไปเป็นจีนอย่างสมบูรณ์

ลักษณะอุปนิสัยของอังบวยที่ปรากฏเด่นชัดได้แก่ เธอเป็นคนเข้มแข็ง หนักเอาเบาสู้
 และมีความเชื่อมั่นในตนเอง ดังเห็นได้จากเมื่อลองวางคมเข็มลง อังบวยก็จัดการกิจการ
 ค้าขายทุกอย่างแทนพ่อ จัดการยารานใหม่ให้ทางมาจากหมอยี่เอ็ง เพื่อตัดความร่ำรวย โดยเฉพาะ
 ตอนทดลองวางคีมเข็มลง ยิ่งแสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็งของเธออย่างเด่นชัด อังบวย

จักรการอ่านนัยของตัวไท่ศพออย่าง เรียบร้อย แล้วอุ้มเอาลงโลงและบิดฝาโลงด้วยตนเอง แล้ว
จึงมาส่งชาวให้พื้นองทราบ โดยบิดไ้แสดงความเศร้าโศกด้วยการทำให้ผมพ่ายอย่างหญิงทั่วไป
ภายหลังจากเหตตายแล้ว เธอก็ครองตัว เป็นโสดมาโดยตลอดด้วยความเชื่อมั่น ลักษณะอุปนิสัย
ที่เด่นชัดประการต่อไปก็คือ อังบัวมีความเป็นท้าวของตัวเอง ไปสู่เครื่องรักในเรื่องของชนบ
ประเพณีของจีนมากนัก สิ่งใดที่เห็นว่าไปสมควรเธอก็ไปปฏิบัติ และจะปฏิบัติไปตามที่เห็นว่า
เหมาะสมกับยศถมาภย์ เพื่อให้อยู่ในสังคมได้ เช่น เรื่องเกี่ยวกับการแต่งกายและการปฏิบัติตน
อังบัวมีความเห็น เป็นของตนเอง ถึงแม้ทสนทนาระหว่างอังบัวกับมารควา

"แกหญิงจีนกองนุ่งกางเกง"

"ฉันไม่ใช่ก๊วเกดส์เสมอไปหรอกแม่ ฉันคิดว่าฉันจะปฏิบัติแก่ประเพณี
บางอย่างเท่านั้น เช่นลูกหญิงกองนุ่งผ้ายาวไม่เอี๊ยกหน้า ต้องไม่เที่ยว
กลางคืน ไม่ผิวปาก แต่โลกเดี๋ยวนี้เปลี่ยนไปมาก ผู้หญิงไม่ได้อยู่แต่ในห้อง เดี๋ยว
แทกวน ผู้หญิงก็ท่องเที่ยว ท่องเที่ยวใคร่ใคร่มาตามย แล้วก็เอ่งทำตัวให้เหมือน
คนอื่น ๆ กว๊ว ฉันไปเที่ยวกับเพื่อน ฉันก็ต้องแต่งตัวให้เหมือนเขา หรืออย่างน้อย
ก็คล้าย ๆ กับเขา ฉันฉีกหรือแม่ ประเพณีแต่ก่อนก็ใช้ได้กับผู้หญิงสมัยก่อน
ประเพณีต้องดัดแปลงให้เข้ากับปัจจุบันนี้ แม่กระโปรงหรือกางเกงก็ไม่ได้
แปลกที่ทรงไหน อีกหน่อยฉันจะตัดขั้วมรดก" ¹

การที่อังบัวไปสู่เครื่องรักในเรื่องชนบประเพณีของจีนมาก และรู้จักปรับตัวให้เข้ากับ
สังคมนี้อย่างไรทำให้ชัดเจนว่า อังบัวเป็นคนทันสมัยเกินไป แต่ในระยะหลัง ๆ กันสว่างก็
ปรับตัวให้เข้ากับสังคมไทยไ้บ้างแล้ว หัสนะที่เขามักให้อังบัวจึง เปลี่ยนไป

อุปนิสัยที่เด่นชัดของอังบัวอีกประการหนึ่งก็คือ เธอเป็นคนค่อนข้าง เปิดเผยตรงไป
ตรงมา ไม่คอยเก็บความรู้สึกนัก สิ่งใดที่เธอไม่ชอบก็จะแฉงออกนอกหน้าโดยไม่ปิดบัง เช่น

¹ ไบ่กัน (นาบแผง) จดหมายจากเมืองไทย เล่ม 1 หน้า 256.

คอนทราบราว่า แม่และพี่สาวจะไปหาเจ้า อึ้งบ้วยก็บอกว่าแม่และพี่สาวไปไหนหนึ่เจียวว่า

"เชื้ออะไรก็ ๗ เจ้ามานะอะไรกัน เสียเวลา เสียเงินเสียทองไม่เข้าเรื่อง
ตลอดชีวิตฉันไม่เคยเรื่อเรื่อง เหวลไหลอย่างนี้ พ่อก็ไปเคยเชื่อ หกค้ายอย่าง
ขยันขันแข็งและพ่อก็ประสบความสำเร็จ บางกริ่ง การค้าทองของพ่อค้าทางบ่อไซ
ลุยแหลก ฉันยังจำได้ตอนที่เราจน พ่อค้าขายของทุกอย่างที่คิดว่าจะขายได้ดี
แม่กระหังการพื้เคย ไปเดินคลองพื้เจ้าเขาทรงเลย"

นอกเหนือจากที่กล่าวมาแล้ว ยังช่วยยั้ง เป็นคนฉลาด มีเหตุผล ชอบความสนุกสนาน
รู้จักหาความสุขใส่ตน ไปหมกมุ่นอยู่กับงานและเรื่อง เงินทองมากนัก เขามีทัศนะ เกี่ยวกับเงินว่า
การใช้เงินเป็นความสุขอย่างหนึ่งของมนุษย์ เมื่อหาบาควยกวางยากลำบาก มีโอกาสใช้แล้วก็ต้อง
ใช้ให้สมใจ เพียงแต่อย่าได้ถึงกับลุ่มจมเท่านั้น

จากลักษณะอุปนิสัยของอึ้งย้งจึงกล่าว เมื่อเข้าไปเปรียบเทียบกับอุปนิสัยใจคอของ
 กันดั๋งจะเห็นว่า ทั้งสองมีอุปนิสัยบางประการสอดคล้องกันอย่างยิ่ง เช่น การมีความเชื่อมั่น
 ในตนเอง เข้มแข็ง หนักเอาเบาได้ และความมีเหตุผล กรันในตอนที่หาของเรื่อง เมื่อ
 กันดั๋งได้พบกับตัวเฒ่าเขาทั้งสองคน ใจบางแหว ความซัดเซบงทาง ๆ ระหว่างตัวละครทั้งสองก็
 จะหมกไปโดยสิ้นเชิง

เมื่อพิจารณาจากลักษณะอุปนิสัยต่าง ๆ ของอังกาบ พดสรุปได้ว่า อังกาบเป็นตัวละครที่มีลักษณะนิสัยหลายอย่าง (Round Character) และเป็นตัวละครประเภทสถิต (Static Character) ด้วย เพราะอุปนิสัยทั้งหลายที่โดยตลอดทั้งแก่นจนจบ

¹ ไบกัน (นามแฝง) จดหมายจากเมืองไทย เล่ม 1 หน้า 304.

6.3 เวงคิม

เวงคิมเป็นตัวละครที่สำคัญตัวหนึ่ง ที่ผู้แต่งใช้เป็นสื่อให้อ่านมองเห็นความซับซ้อนในจิตใจของลูกจีนที่ปรับตัวไม่ได้ เนื่องจากต้องปฏิบัติตามให้เป็นคนจีนตามความต้องการของบิดา และต้องหาตนเป็นคนไทยให้สอดคล้องกับสังคมที่ตนต้องดำรงชีวิตอยู่ในขณะเดียวกัน

ในจำนวนพี่น้องทั้งหมด 4 คน เวงคิมเป็นลูกชายคนแรก เขาจึงเป็นที่รักและเป็นความหวังของทั้งสามคนแม่ ทั้งแต่เด็กจนย่างเข้าสู่วัยรุ่น เขาได้รับการอบรมเลี้ยงดูอย่างเข้มงวดกวดขัน ทั้งยังอบรมเลี้ยงดูเขาอย่างลูกจีนแท้ ๆ ต้องการให้เขามีระเบียบวินัย รักรงาน รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ และต้องการให้เขาสำนึกตนอยู่เสมอว่ามีเชื้อชาติจีน ทั้ง ๆ ที่เขาถือสัญชาติไทยตามกฎหมายและต้องดำรงชีวิตอยู่ในสังคมไทย ด้วยสาเหตุต่าง ๆ เหล่านี้ เวงคิมจึงเกิดความรู้สึกขัดแย้งโดยตลอด เช่นรู้สึกขัดแย้ง เมื่อถูกบังคับไม่ให้พูดไทยในบ้าน กับบทสนทนาระหว่างเขากับทั้งสามคน

"พอบอกว่าไม่ให้พูดภาษาไทยกับพ่อแม่อีกต่อไป อยู่ในบ้านลูกต้องพูดจีน อ่านและเขียนหนังสือจีน ทำตัวเยี่ยงคนจีน"

"ครับ"

"ยังจะครับ ลูกไม่รู้หรือว่าลูกควรจะทำอะไรบ้าง รักรก็เป็นภาษาไทย ห้ามใจ" เวงคิมเพ็ชรรู้สึกตัว เขยิบเหยย ๆ ก่อนจะรับปากเป็นภาษาจีน

"จำไว้ว่าลูกเป็นคนจีน จาเอาไว้ให้ชื่นใจ"

"ทำไมในโบเกิดเขาเขียนว่า ลูกเป็นคนไทยละ พ่อลูกอยู่เมืองไทยแล้ว ทำไมไม่เป็นคนจีน" ¹

¹ โบกัน (นามแฝง) จกนบายจากเมืองไทย เลม 1 หน้า 319.

หรือความรู้สึกขี้แ้ง เมื่อถูกบังคับให้เรียนภาษาจีน กับบทสนทนาว่า

"มันยากนี่" ลูกจำไม่ได้" แกร่ง โลกครวญเมื่อถูกถาม จะไปไหนโนไหนได้
อย่างไร เว่งคิมฮวยวิชาภาษาจีนไม่ได้ถึงครึ่ง การสอบคราวนี้เพียงสอบซ่อม
ถ้าสอบได้ก็สอบตก

"เจ้าทำไมภาษาไทยเราจำได้ เก่งก็ทำได้ แต่ภาษาจีนตก"

"ภาษาไทยง่ายกว่า เอมก็รู้ จำได้ก็เรียนได้ เรื่องที่อ่านก็สนุก ไปเหมือนครู
สอนภาษาจีน อะอะก็ดู จาเน็นตัว ๆ ใครจะไปจำได้ ทะละตัวมีแต่เส้นยึก ๆ
ไปหมด ขาดแต่หนึ่งจุดก็มีความหมายไปแล้ว ลูกจำไม่ได้หรอก ส่วนเลขนั้น
ลูกช่วยเอามาขายของ เอมจึงจำได้" ¹

หรือความรู้สึกขี้แ้ง เมื่อถูกบังคับให้ออกจากโรงเรียนมาฝึกค้าขายอยู่กับบ้าน
กับบทสนทนาว่า

"ลูกก็ไปี่จะเรียนอะไร ทำไมไม่ออกจากโรงเรียนมาทำงาน
ในร้าน งานค้าขายเป็นอาชีพของเรา ทำให้เรามีเงินมีใช้สบาย"

"ลูกจะเป็นครู ลูกอยากเรียนต่อ" เว่งคิมร้องไห้น้ำมูก
พลอยไหลออกมาเลย ²

นอกจากนี้ยังมีความรู้สึกขี้แ้งอื่น ๆ อีกมาก จากความรู้สึกขี้แ้งดังกล่าวนี้เอง
เว่งคิมได้เก็บสะสมไว้ในจิตใจของเขาโดยตลอด และคงเป็นเพราะความขี้ของใจที่ถูกควบคุม
บังคับในเรื่องราวทุกสิ่งทุกอย่างก็ได้ จึงทำให้พฤติกรรมในระยะหลัง ๆ ของเขาแปรเปลี่ยนไป
ในทางไม่สู้ดีนัก แม้ตั้งแต่เริ่มรับรู้หรือเหี่ยวเกรเพื่อผ่อนคลายความทึงเครียด และในที่สุดก็ถึง

¹ โบตัน (นามแฝง) จดหมายจากเมืองไทย เล่ม 1 หน้า 380.

² โบตัน (นามแฝง) จดหมายจากเมืองไทย เล่ม 2 หน้า 32.

กับเตลิดออกจากบ้าน เมื่อไปพบพรณี ซึ่ง เขาคิดว่าเธอจะเป็นสิ่งทางใจแก่เขาได้ การที่เขา
ออกจากบ้านและไปอยู่ เกี่ยวกับพรณี จนกระทั่งทำให้ครอบครัวได้รับความเดือดร้อน ต้องสูญเสีย
ทรัพย์สิน และตัวเวงกิมเองก็กองลำบาก เนื่องจากคิดโรธจาก พรณีนี้เอง เห็นแสงอาทิตย์เวงกิม
กล่าวความผิดอย่างใหญ่หลวง เขาคำหึงเวงกิมอย่างหนักด้วยคิดว่าคนพยายามอบรมเลี้ยงดูอย่างดี
แล้ว แะเวงกิมมีใจดีไปกว่าคนอื่น ๆ เลย เวงกิมจึง เก็บกดความรู้สึกคับแค้นต่าง ๆ มานาน
ได้เฝ้าทอมคำตำหนิของบิดาว่า

"ก็จะดีไฉน ฝังใจ มั่งไปหมด อยู่บ้านอย่างหนึ่ง อยู่โรงเรียนอย่างหนึ่ง
ออกไปข้างนอกอีกอย่างหนึ่ง อยู่กับชาวจีน ประพฤติตนอย่างคนโบราณ อยู่
โรงเรียนเป็นคนสมัยใหม่ ก็ยังถือพรหมที่ยังผูกใจอยู่ แค่ออกไปก็ท่องว่า
ต้องทำตัวเป็นคนไทย ไทยไปชักก็ถูกหัวเราะเยาะ เราต้องทำตัวเป็นคน
สองประเทศในเวลาเดียวกัน จะทำได้อย่างไร มันเครียดไปหมด...
ไม่มีใครหรอกที่จะทำตัวได้เป็นอะไร ๆ ได้ตามใจคนทุกคน ทำตัวโบราณตาม
ใจพ่อ ทำตัวทันสมัยตามใจเพื่อน ตามใจสังคม" ¹

นี่เป็นความขัดแย้งประการสุดท้ายระหว่าง เวงกิมกับบิดาของเขา เพราะหลังจากนั้น
เวงกิมก็เฝ้างานที่ทุกหาลตามความประสงค์ของบิดา และ เริ่มประกอบอาชีพค้าขายอย่างแท้จริง
เขาจนจบ อย่างไรก็ตามผลจากการที่เวงกิมได้รับการอบรมให้ตระหนักในคุณค่าของงานกับเงิน
มาโดยตลอดนี้ ได้ส่งผลให้เขาคำนึงถึงผลประโยชน์เป็นที่ตั้ง ซากบนกระทั่งความรักและน้ำใจที่ควร
จะมีต่อบิดาแม้จะเกิดเกล้า บ้างลูกหัวฟางมี

จากลักษณะอุปนิสัยของ เวงกิมตามที่กล่าวนี้ พิจารณาแล้วพอสรุปได้ว่า เวงกิมเป็นตัวละคร
ประเภทน้อยลักษณะ (Flat Character) และเป็นตัวละครประเภทสถิต (Static
Character)

¹ โบตัน (นามแฝง) วาทะจากเมืองไทย เล่ม 2 หน้า 284.

6.4 เมงจู

เมงจูเป็นตัวละครที่เป็นตัวแทนของชนรุ่นใหม่ ที่เกิดจากการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมจีนกับวัฒนธรรมไทย

เมงจูเป็นบุตรคนสุดท้องของตันสว่างอู เนื่องจากเธอเป็นลูกผู้หญิง และเมื่อเธอเกิดมาทำให้หมยเอ็งไม่สามารถจะมีบุตรได้อีก จึงทำให้ตันสว่างอูมีทัศนคติไม่ดีต่อเธอนัก แทนที่ตันสว่างอูจะเกลียดเมงจูไม่ลง เพราะอุปนิสัยต่าง ๆ ของเมงจูในวัยเด็กค่อนข้างจะถูกใจตันสว่างอูไปหมดทุกอย่าง เช่น มีความประหยัด คับการที่เมงจูนำเสื้อผ้าของแม่และนาที่เล็กใช้แล้วมาให้แม่ตัดเป็นเสื้อผ้าใหม่ของตน มีจิตใจโอบอ้อมอารีเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ คับการที่เมงจูมีของขวัญให้พ่อแม่และพี่ ๆ เสมอในวันตรุษจีน หรือการที่เมงจูนำขนมวันครบที่เหลือ ๆ ไปเผื่อแม่แก่ลูกคนจน ๆ มีความฉลาดรอบคอบ เช่นตอนที่อึ้งบ๊วยมาส่งข่าวว่าตนเรือโททัศนมาแล้ว เมงจูทำไม่สนใจ แต่แอบไปเตรียมตัวที่จะไปค้างกับน้า และเมื่ออึ้งบ๊วยจะกลับเมงจูก็มาขออนุญาตพ่อโดยอ้างว่าตนก็ถึงยาย และได้เตรียมเสื้อผ้า หนังสือเรียนที่จะนำไปถวายเรียนบร่อยแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านความเป็นคนมีเหตุผลซึ่งตันสว่างอูยกย่องคุณสมบัตินี้ของ เมงจูมาก

เมื่อเมงจูผ่านพ้นวัยเด็กมาแล้ว อุปนิสัยอย่างอื่นที่เห็นได้ชัดคือการมีความเชื่อมั่นในตนเอง ดังเห็นได้จาก เธอตัดสินใจแต่งงานกับวิญญู ทั้ง ๆ ที่ทราบว่าบิดาไม่เต็มใจ แต่เมงจูก็เชื่อมั่นว่าตนจะสามารถครองชีวิตร่วมกับวิญญูได้ ถึงแม้จะยากจน เธอก็มั่นใจที่จะสร้างฐานะด้วยลำแข้งของตน มีโยที่น้าและพ่อจะยื่นมือเข้ามาช่วยเหลือ แต่เมงจูก็ยัง ไม่ยอมรับความช่วยเหลือนั้น และหลังจากที่แต่งงานแล้ว เธอก็ยังคงปฏิบัติตนเหมือนเดิม เธอยังคงรักและเป็นกังวลต่อความเป็นอยู่ของบิดาเสมอ ไม่เคยมีอกตาคอบิดาเลย

 ในด้านการปรับตัวให้เข้ากับสังคม เมงจูสามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคมที่อยู่แวดล้อมตนได้โดยไม่รู้สึกเป็นปัญหาเลย อยู่กับจีนก็เป็นจีนอยู่กับไทยก็เป็นไทย และหลังจากที่แต่งงานกับวิญญูแล้ว เมงจูก็สามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับครอบครัวแบบไทย ๆ ได้อย่างดี

เมงจูเป็นผู้นำที่บีบบังคับทำให้กันส่วงอู เปลี่ยนแปลงทัศนคติและค่านิยมมางประการไปจากเดิม เช่น เมงจูเสนอให้กันส่วงอูยกเลิกพิธีของหมุยเจ็งด้วยการเผาแบบไทย โดยให้เหตุผลว่า

"เผาเสียก็แล้วกัน ทำอย่างไทย แล้วเอากระดูกไปไว้ในเจดีย์ที่วัด
เกี่ยวกับศาแล้วก็ย้าย สะดวกก็ออกนะ"

"แต่การเผาไม่ใช่ประเพณีของเรา"

"แต่ดูเห็นกันจั้นเผาศพก็มากแล้วนะ ที่ทาง เคียวนั้นมันแพง ขนาดโกด ๆ
ที่ทำศพขุมยราคาเป็นพันก็ยังมี อย่างน้อย ๆ ก็ถึงของสามพัน ไปใช้ว่าลูกเสียกาย
เงินหรือกะ เหยิงแก่นั้น แต่พอไม่ออกไปทางจังหวัดไม้อะไรหรือ และอีกหน่อย
พวกเราก็กะจึกกระจ่ายกันไป การทำบุญทำกุศลเช่นไหว้ก็ลำบาก ไม่มีใคร
ทำหนังสือใดหรือ ยกสมัยมันเปลี่ยนไปแล้ว ที่ดินโกด ๆ ก็ไม่มีแล้วเราจะทำ
อย่างเก่าได้อย่างไร เราต้อง เปลี่ยนแปลงไปคามสมัย ตามความจำเป็น"¹

หรือเสนอให้กันส่วงอูทำบุญไทย กนกที่มีชีวิตอยู่ จนกันส่วงอูเห็นคล้อยตาม บริจาคเงิน
ให้แก่โรงพยาบาล และให้แกมลินซิดูเกราะหั่นจน ผู้ประสมเคราะห์กรรม เป็นต้น

จากลักษณะของ เมงจูตามที่กล่าวมานี้ ศึกษาแล้วพอสรุปได้ว่า เมงจูเป็นตัวละครที่มี
ลักษณะนิสัยหลายอย่าง (Round Character) และเป็นตัวละครประเภทสถิต (Static
Character)

¹ โปตัน (นามแฝง) จดหมายจากเมืองไทย เล่ม 2 หน้า 310.

6.5 วิญญาณ

วิญญาณเป็นชายหนุ่มไทยที่มีการศึกษาดี ลักษณะเด่น ๆ ของเขาได้แก่ เป็นคนเชื่อมั่นในตนเอง มองโลกในแง่ดี หูไวตาไวทันต่อเหตุการณ์ เป็นคนตรงไปตรงมา และเป็นคนมีน้ำใจ

วิญญาณจะมาปรากฏแก่สายกายอานในตอนที่ท้าย ๆ ของเรื่อง แก่วิญญาณก็เป็นตัวประกอบที่สำคัญตัวหนึ่ง เพราะ เขามีบทบาทสำคัญที่ทำให้เห็นสว่างเปลี่ยนแปลงทัศนคติที่มีต่อคนไทยไปในทางดี เขาอธิบายให้เห็นถึงข้อแตกต่างระหว่างคนไทยกับคนจีน ว่า

"คนไทยเราล้าง สนิตสยให้บุตรเป็นผู้ขอทุกสิ่งจากพ่อแม่ตลอดไป แต่คนจีนล้าง สนิตสยให้บุตรเป็นผู้ให้หรือแม่มากกว่าคนไทยอยู่สักหน่อย เรามักจะกวนพ่อแม่ไปจนโต มีครอบครัวแล้วก็ยังขกเงินกับอยู่ และพ่อแม่พอใจให้เป็นอย่างนั้นด้วย พ่อแม่ฝรั่งหรือพ่อแม่จีนไม่ชอบใจแน่ ๆ เพราะลูกไม่รู้จักรับผิดชอบตัวเอง เสียที่" ¹ ให้เห็นสว่างให้เห็นข้อดีข้อค้อยของแต่ละชาติ กับบทสนทนาว่า

"คนไทยเป็นแบบผมทุกคนแหละ เรารักคนทุกคน นี่แหละข้อเสียของเราละ เสียกับตัวเราเองนะครับ... ผมจะสอนลูกศิษย์ของผมให้รู้จักกับวิธีการดำเนินชีวิตที่ดี เอาอย่างแต่สิ่งที่ดี ไปใช้เอาอย่างความไม่ดี ผมจะสอนเขาว่า จงมีวินัยอย่างฝรั่ง มีมานะอย่างจีน แต่ต้องมีความน้ำใจอย่างคนไทย"

"น้ำใจอะไร"

"มีน้ำใจนะครับ รักสงบ สันโทษบ้าง เล็กน้อย รักผู้อื่น ให้ความช่วยเหลือคนอื่นเท่าที่ทำได้ แต่ต้องอยู่ในความพอดี ผมเชื่อว่าคนชาติใดที่มีความดีอยู่ที่ตรงนี้ เสียอยู่ที่เฉื่อย แต่คนรุ่นใหม่ไม่เฉื่อยอีกแล้ว เรากำลังตื่นตัว" ²

¹ โปศัน (นามแฝง) จดหมายจากเมืองไทย เล่ม 2 หน้า 332.

² อ. หน้า 335.

นอกจากนี้ยังชี้ให้เห็นสิ่งอื่นจากความหลังตัว และชี้ให้เห็นว่าการกลืนชาตินั้นเป็นของธรรมดา ไม่มีใครสามารถจะดึงเอาไว้ได้

จากคำชี้แจงต่าง ๆ ของวิทยุนี้ ถึงแม้อันแรก ๆ ตัวสรวงจะไม่เข้าใจนักก็ตาม แต่ตอบว่าตัวสรวงก็ตระหนักแก่ตนเอง ความรังเกียจเคียดแค้นที่มีต่อคนไทยก็คลายไป ยอมรับว่าความมีน้ำใจของคนไทยนั้นมีค่ายิ่งกว่าเงินทองเป็นไหน ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยามที่ตัวต้องการความเห็นอกเห็นใจ หรือมีหวังมาจากผู้อื่น

จากลักษณะอุปนิสัยของวิทยุถึงกล่าว หอสรุปไว้ว่าวิทยุ เป็นตัวละครประเภทน้อยลักษณะ (Flat Character) และเป็นตัวละครประเภทสถิต (Static Character)

✓ กลวิธีในการแนะนำตัวละคร (Characterization)

กลวิธีในการแนะนำตัวละครในนวนิยายเรื่องจกหมายจากเมืองไทยนี้ ผู้ประพันธ์ใช้วิธีการหลายวิธีร่วมกัน (Mixing Methods) กล่าวคือ บางตอนก็ใช้วิธีบรรยายรายละเอียดเกี่ยวกับอุปนิสัยใจคอของตัวละครโดยตรง (Discursive Method) บางตอนก็ใช้วิธีการอธิบายอย่างแนบหรือ Dramatic Method ก็คือให้ผู้อ่านเข้าใจลักษณะนิสัยของตัวละครเอาเองจากบทสนทนาและพฤติกรรมของตัวละครนั้น และบางตอนก็ใช้วิธีการที่เรียกว่า Characters on other Characters คือใช้วิธีให้ตัวละครในเรื่องเล่าถึงตัวละครอื่น ๆ ซึ่งจะขออธิบายแยกแยะพร้อมทั้งยกตัวอย่างประกอบบางตอนมาดังนี้

เนื่องจากนวนิยายเรื่องนี้ ผู้แต่งใช้กลวิธีในการเล่าเรื่องแบบ The first person point of view โดยให้ตัวสรวงเป็นผู้เล่าโดยตลอด ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่า กลวิธีในการแนะนำตัวละครส่วนใหญ่เป็นแบบ Characters on other Characters คือผู้อ่านจะทราบถึงบุคลิก จักขณ์และอุปนิสัยของตัวละครต่าง ๆ โดยผ่านสายตาของตัวสรวงทั้งสิ้น ซึ่งบางครั้งจะให้ตัวสรวงอธิบายถึงลักษณะของตัวละครเหล่านั้นโดยตรง เช่น เล่าถึงลักษณะของจิ้งกิ้งว่า

ก็มันเป็นถนนที่โหดร้าย แต่ใจคงไม่มีอะไรหรอก ไม่เหมือนแต่ฝั่ง
เขามันวิ่งที่นอน เกรงจะหนาวบ้าง เกรงกระต่ายจะพุ่งลงมาบ้าง เกรง
หนังสือที่วางหัวท้ายกระเทือนทำให้มันไม่สบายบ้าง และอะไรอื่นอีกสารพัด
ปรากฏว่าเขามันหลับไป ¹

เล่าถึงลักษณะของอึ้งบวยาว

อึ้งบวยาวไปอธิบายต่อ ปล่อยให้พี่สาวเข้าใจไปอย่างนั้น แค่อุจจกคิดว่าลูก
เข้าใจเธอ เธอมีไต่ทั้งใจจะใจคำกับพี่สาว แต่เธอเป็นคนขวางโลกเท่านั้นเอง
ถึงใครไม่ชอบกับเธอ ออกนอกหน้าโดยไม่ปดบัง ผิดกับสตรีอื่น คนขวางโลกแบบนี้
ไม่มีทางที่จะอยู่โดยไม่มีความหวาดหรือคอนทามหลัง หากคนเข้าใจการกระทำไต่ยาก
แม้ว่าบางครั้ง เธอจะขวางถูกที่ถูกเรื่องก็ตาม ²

เล่าถึงลักษณะของหมยเอ็งว่า

หมยเอ็ง เป็นลูกคนมีฐานะ ค่อนข้างจะส่ำรวย กินแล้วก็ชอบแต่งตัว ถึงจะ
ขายของจวนตัวก็มักจะเรียงไปแต่งตัว ไว้ใจงานในร้านขายของ ให้แก่วุฒิชิง
ทำงานบ้าน มีกินกำไรกันจนพุงกางไปแล้วหรือ แก้วเองนั่ง เฝริมสวยแล้วก็กินหม
อ้วนจนตาหยีไปหมด ภูตึงสวย ๆ ทำไมเปลี่ยนเป็นน่าเกลียดไปได้ในเวลาเพียง
ไม่กี่ปี สงสัยจะขึ้น เนื้อเป็นมัด ๆ เมื่อคิดผมเข้าไปด้วย ลูกมอง เห็นผมหยิก ๆ
บนหัวที่มีแก้วนัว แก้วกางใหญ่แล้วก็ต้องหลับตา ³

¹ โปชั่น (นามแฝง) จดหมายจากเมืองไทย เล่ม 1 หน้า 36.

² ด. หน้า 305 - 306.

³ ด. หน้า 413 - 414.

หรือเลาถึงลักษณะของวิญญาณว่า

เขาเป็นคนแบบที่ลูกไม่เคยรู้จักมาก่อน เขาไม่เหมือนคนไทย ไม่เหมือนคนจีน
แต่ก็ไม่ใช่นฝรั่ง เขาคือส่วนผสมของทุกสิ่งทุกอย่างที่ลูกรู้จัก ส่วนผสมที่แปลกประหลาด
ทั้งแข็งและนุ่มในเวลาเดียวกัน เขาพูดจาสุภาพ แต่แฝงความเชื่อมั่นในตนเอง
และกะตือรือร้น เอาเรื่อง ๑

บางครั้งก็เฝ้ามองดูเลาถึงพฤติกรรมของตัวละครเหล่านั้น ซึ่งผู้อ่านจะสามารถเข้าใจ
ถึงลักษณะนิสัยของตัวละครจากพฤติกรรมและบุคลิกลักษณะของตัวละครเหล่านั้น เช่น เลาถึงพฤติกรรม
กตัญญูของอิงกิมว่า

แม่บ้านเป็นขี้ตังข้าวให้เราตามธรรมเนียม ชาวตมขามแรกชนคลัก
และเก็บเงินจูงมือ

"ตักเสียบะ ชาวตมขามนี้กองกินจนป็นหน้าเนะ"

แต่หนานที่ต่อมา มันก็ลงไปอยู่ในกระเาะกิมจนเกลี้ยงขาม เธอตักเติมให้อีก
จนเต็มขาม กิมก็ร้องอุทานว่า

"ขามนี้กินตั้งปึกว่าจะบค"

แล้วขามตมขามนั้นก็เอาทอง เขาไปอย่างรวกเร็ว สตรีวัยกลางคนซึ่งลูก
แม่ใจว่าเมื่อสาว ๆ คงสวยไม่เพี้ยนสาวขี้บะไม่... เอาแต่เนี้ยตักข้าวตมให้กิน
เป็นขามที่สาม เจ้าคนพ่อกุมกอดูตามแบบเก่า และในพริบตาเดียว ทั้งข้าวและ
เมี่ยงก็หายไปจากขาม พอหมดขามกิมก็ถอนใจใหญ่ เพื่อเติมหนาควยควมร้อน
ของข้าวตมไปประอบอยู่ในกาย สตรีคนเดียวกันในโต๊ะอาหารตักข้าวตมขามที่สี่ให้กิม
คราวนี้เขาคอยกินแบบละเลียบกิด ๆ แต่หมดขาม ลูกก็คอยไม่ได้ ควยเห็นล่องวอนทอง
และภรรยาขี้บะก็เอิบเป็นหัวเราะ

๑ โปกัน (นามแฝง) จดหมายจากเมืองไทย เล่ม 2 หน้า 336.

"ปีหนึ่ง ๆ ของแกชาง่วนไปรวดเร็วและง่ายกายจริงนะ" ¹

จากพฤติกรรมก่อนหน้านี้ ผู้อ่านก็จะเห็นลักษณะของกิมว่า ค่อนข้างเป็นคนขงขุก และตะกละ อยา่งนาขบขัน

หรือเลาถึงพฤติกรรมก่อนหน้านี้ของกุหลาบ ว่า

"งานเยะเหลือเกินนะ เว่ พอช่วยลูกทำบัญชีใหม่" เว่ คิมถามลูกในวันที่สอง ที่ลูกมาอยู่รวมควย

"ฉันช่วยอยู่แล้ว ยังจะไม่กว่นพ้ออีก" กุหลาบเอ่ยขึ้นก่อนที่ลูกจะตอบ

"ให้พ้ออยู่ให้สบาย ๆ เอะนะ"

หลอนพ้ออย่างนั้น แก่สายดาไม่ไ่บอกอย่างนั้น! หลอนคงไม่ยากให้ลูกไปยุ่งกับ เรื่องเงินทอง ที่หลอนคงอยู่แล้ว...

"ให้พ้อช่วยอย่างอื่นดีกว่า อเมื่อเรื่องบัญชี เงิน ๆ ทอง ๆ เค็มทน เอาอย่างนี้ ดีกว่า พ้อว่าการ เรื่องรตส่งขงให้ กรวจของที่ส่งอะไรทำนองนั้น พ้อไม่ยากแต่กะต้อง เรื่องเงินทอง บั้บยง"

ลูกให้มรอยยับบนหน้าของกุหลาบ ถ้าลูกไม่ฝาดไปหรอก เราอยู่บ้านด้วยกันทั้งวัน ขณะที่เว่ คิมออกไปธุระติดอกคางขาย หลอนหน้าบึ้งตลอดเวลา กุหลาบตามทำงาน ทำบัญชี อันที่จริงหลอนเป็นคนที่ เก่ง ทำงานก็ แค่นี้หน้าบึ้งอยู่ไม่รับเลย พ้อสามี กลับบ้าน หลอนก็ยิ้มของผองใส่ราวกับปลาโกนน้ำ ทั้งวันหลอนไม่เอาใจใส่กับลูก ไม่เชคควย ไม่มอง ทำท่าเหมือนกับว่าไม่มีลูกอยู่ในบ้าน หรือว่าลูกเป็นคัวอะไรคัวหนึ่ง ที่ไม่มีความหมาย แก่คอกเภาเว่ คิมหลอนก็ดี รวมโตอาหารควย หัวเราะง่าย เอาใจใส่ตามว่าลูกชอบอาหารอย่างไหน รสชาติอย่างไร ลูกรู้สึกกลิ่นอาหาร ไม่คอยลงคอก เมื่อเธอทำท่าอย่างนั้น มันผะอืดผะอมชอมกล ²

¹ โป๊ทั้น (นามแฝง) จดหมายจากเมืองไทย เล่ม 1 หน้า 42 - 43.

² โป๊ทั้น (นามแฝง) จดหมายจากเมืองไทย เล่ม 2 หน้า 399 - 400.

พฤติกรรมก่อนนี้ ผู้อ่านจะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า กุหลาบเป็นคนที่สำคัญ และน่าไหวหวั่น หลอกเพียงไร

แต่ก็มีบางครั้งที่ผู้แต่งยกย่องให้ตัวละครอธิบายลักษณะของตัวละครอีกตัวหนึ่งบางเท่า ให้สิ่งบ่งชี้ลักษณะของ เมงจู ว่า

"เด็กคนนี้นั้นไปเหมือนคนอื่น ๆ หรอกนะ มันไหวง่าย ๆ ของแกเป็นคนง่าย ๆ ในเรื่องความเป็นอยู่ แก่เมงจูเป็นคนคิดมาก แก่ไปหุมาก แก่คนรู้ แก่เหมือนที่ใหญ่มาก ๆ ไม่มีผิด ใครซักใจไม่ได้เลย นอกจากจะมีเหตุผล..."¹

ตัวอย่างต่าง ๆ ที่ยกมานี้จะเห็นว่า ถึงแม้โดยส่วนรวมนักแต่งจะใช้กลวิธีแนะนำตัวละครแบบ Characters on other Characters ก็ตาม แต่ถาพพิจารณาโดยละเอียดจะพบว่าภายในกลวิธีดังกล่าว ผู้แต่งจะใช้ทั้งวิธีแนะนำตัวละครแบบ Discursive Method และ Dramatic Method ผสมผสานอยู่ด้วยกัน

การที่ผู้แต่งใช้กลวิธีต่าง ๆ ผสมผสานกันดังนี้ นอกจากจะทำให้ผู้อ่านพบกับความแปลกเปลี่ยนไม่ซ้ำซากจนเกินไป ยังทำให้สามารถบรรยายลักษณะตัวละครได้อย่าง เหนือชั้นอีกด้วย

สำหรับตัวตัวละครเองนั้น ส่วนใหญ่ผู้อ่านจะทราบถึงอุปนิสัยใจคอของเขาจากบทบรรยายถึงทัศนะ ความรู้สึกนึกคิดของเขาที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ ที่ตัวตัวละครได้ประสบพบเห็น เช่น ทัศนะเกี่ยวกับเรื่องวันหยุดว่า

เรื่องวันหยุดไม่เคยอยู่ในสมองลูกเลย เพิ่งทราบว่าคนไทยเขาหยุดงานกันมากแบบนี้ บินาจึงไม่เห็นมีกันค้าย เพราะการค้ายหยุดไม่คอยไถ่กันเอง...

¹ ไรกัน (นามแฝง) จกหมายจากเมืองไทย เล่ม 2 หน้า 149.

ถูกคิดว่าจะต้องฝึกถูกไต่ทำงานตั้งแต่เล็ก ๆ เดี่ยวจะคิดนิสัยเกี่ยวกับงานของ
พวกไทยมา บ้านเมืองออกเวอร์ดูมสมบูรณ์ แก่คนไม่ขยันทำมาหากินจะก้าวหน้า
ได้อย่างไร จริงที่พอว่า แรงกายมีรอยไ้เพียงหาสิบ ผิดวิสัยคนจีน มีรอยต้อง
ไ้รอย เจ็บแสบหากที่ไ้รอยต้องไ้เพียงสิบ 1

หรือทัศนะเกี่ยวกับสถานภาพของผู้เป็นสามีว่า

ผมเฝ้าไม่กล้าแสดงกิริยาเชิงหวงอีก เธอคงจะนึกว่าลูกจะเป็นชายที่หลงความงาม
ของเมีย จนยอมอยู่ใต้อำนาจ ผิดไปละ ลูกของแม่คนนี้นักภายนอกเ็นคนอ่อน แต่เรื่อง
เกียรติยศของลูกผู้ชาย ลูกไม่ยอมแน่ ๆ ภรรยาต้องยอมแถมต่อสามี จะบาวางท่าเหนือ
ไม่ได้ ผิดประเพณี 2

หรือทัศนะเกี่ยวกับการวางตัวในการเข้าสังคม ว่า

ลูกนับถือความดีและสัจใจจริงมากกว่าจะเกรงใจกันด้วยเหตุอื่น
และลูกชอบทำอะไรจริง ๆ เสียกว่า มารยาทในการสังคมแบบสมัยใหม่ของลูก
มีน้อยอยู่สักหน่อย ลูกยังตีหน้าไม่เป็น ไม่ชอบก๊วไม่ชอบ คี๊ก๊วคี่ เลวก็ว่าเลว
ไม่ใช่เดะอะก็สรรเสริญเยินยอกันวนลี้เก๊ว ชีวิตดาหน้าแบบนั้น ลูกเกลียด
มันเหมือนยาขมที่กลืนบ่น้ำตาลไว้นั้นแหละ 3

1 โบรมัน (นามแฝง) จดหมายจากเมืองไทย เล่ม 1 หน้า 129.

2 ก. หน้า 162.

3 โบรมัน (นามแฝง) จดหมายจากเมืองไทย เล่ม 2 หน้า 277.

จากตัวอย่างที่ยกมานี้ ถึงแม้จะมีลักษณะที่ทำให้ตัวละครวิเคราะห์ตัวเอง แต่ก็นับว่าเป็น
กลวิธีชนิด Discursive Method เพราะเป็นการบรรยายเพื่อบอกลักษณะอุปนิสัยของตัวละคร
ตรง ๆ กลวิธีชนิดนี้ถึงแม้ว่าจะมีข้อดีในงานทำให้อ่านมองเห็นภาพตัวละครได้อย่างเด่นชัดก็ตาม
แต่ก็ขอเสียคือ ขาดความเป็นธรรมชาติไป และผู้อ่านไม่ได้ใช้ความคิด หรือวิจารณ์งานที่จะตัดสิน
ว่าตัวละครนี้มีลักษณะอุปนิสัยอย่างไรเลย

นอกจากกลวิธีดังกล่าวแล้ว ผู้ประพันธ์ยังใช้วิธีการอธิบายอย่างแนบ หรือ Dramatic
Method ในผวนเข้าใจลักษณะอุปนิสัยของตัวแสดงอยู่เองจากพฤติการณ์และบทสนทนาด้วย เช่น
ตอนที่อธิบายอย่างแนบให้เห็นว่าตัวนางอุ้มโชคสมณเงิน เก่งแต่ใจ ถึงความว่า

จงวนนางจ่ายเงินให้ลูกพรอคนงาน เป็นจำนวนเงินเท่ากับเงินเดือน
ครึ่งเดือน เพราะลูกทำมาหาได้ครึ่งปีเท่านั้น ก็มิก็เช่นเดียวกัน เมื่อแต่งงาน
กลับไปหมดแล้ว เขาก็เรียกลูกสาวทั้งสองคนและลูกเข่าไปข้างใน

"ที่นี้พอจะแกะเอี้ยตุ๊กๆ หมุยเอ็ง เป็นลูกคนโตมารับก่อน ส่องอุก้วยพร้อม ๆ กัน"

"จันไ้รับแล้วนี้" ลูกถวยหางองภา

"นั่นในฐานะลูกจ้าง ก่อนนี้จะได้ในฐานะลูก" ¹

หรือตอนที่เสกให้เห็นว่า ตัวนางอุ้มเป็นคนยึดมั่นในชนบประเพณีแบบเก่า ไม่เห็นด้วย
กับการที่ผู้หญิงจะแต่งกายแบบหนุ่มน้อยหม่นน้อยไปเดินประพรวกัน ดังบทสนทนาว่า

"มันน่าหม่นหรือ ใจการที่คงไปแต่งชุดอาบนํ้า นุ่งน้อยห่มน้อยให้ทน
เป็นหมิ่นคนละ ข้างไม่อายเอี้ยบ้างเลย เนื่อตัวของผู้หญิง เป็นของควรสงวนไว้
ไปให้ใครมาดู สมัยนี้เห็นการอดเนื้ออดหนัง เป็นของที่น่าชื่นชม พ่อแม่ที่ดี
ไม่มีใครยอมหยอก ทำตัวให้สมกับเป็นผู้หญิงจริง ๆ หนวยเถอะ แกเป็นลูกจีน
จนจีนไม่อดเนื้ออดตัวกัน ผู้หญิงต้องทำหน้าที่แม่บ้านที่ดี เป็นผู้หญิงที่น่านวล
สมหญิง แกดูเลื่อกางเกงแบบจีนสี่ มีรักกุ่มแคไหน ไม่มีเปิดควนไหนเลย
อย่าก็คนนอกอกไหนมากนัก" ²

¹ ไบกัน (นามแฝง) จดหมายจากเมืองไทย เล่ม 1 หน้า 131 - 132.

² ไบกัน (นามแฝง) จดหมายจากเมืองไทย เล่ม 2 หน้า 184 - 185.

สรุปแล้วลักษณะที่เด่นในก้านตัวละครของนวนิยายเรื่องจดหมายจากเมืองไทย คือ ผู้แต่งสามารถบรรยายลักษณะตัวละครได้อย่างเด่นชัด ลักษณะตัวละครมีความสมจริง โดยเฉพาะ ตัวสง่า ซึ่งเป็นตัวละครเอกของเรื่องนี้ เป็นตัวละครประเภทหลายลักษณะ (Round Character) และมีลักษณะเป็น Dynamic Character หรือตัวละครประเภทพลวัต คือค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาและประสบการณ์ในชีวิต

7. สำนวนภาษาและบทสนทนา

ลักษณะเด่นในด้านสำนวนภาษาของนวนิยายเรื่องจดหมายจากเมืองไทยก็คือ เป็นภาษาเขียนที่ง่าย ๆ ตรงไปตรงมา สะกดก่อกการเข้าใจ ลักษณะประโยคส่วนใหญ่เป็นประโยคสั้น ๆ การใช้สำนวนโวหารที่ง่าย ๆ แต่ให้ความหมายลึกซึ้ง ตัวอย่างการใช้ภาษาในนวนิยายเรื่องจดหมายจากเมืองไทย เช่น

ตอนที่บรรยายถึงความรู้สึกของกันสง่าผู้ เมื่อได้เห็นหน้าหมุยเอ็ง เป็นครั้งแรกว่า

ลูกรู้สึกราวกับว่าระอาทึบใหญ่ส่องแสง ความสว่างกระจ่างเจ้านั้นหายไปพร้อมกับกวงหนานั้น กวงหนาขาวเกลี้ยง เกล็ดราวกับหยก คือโง่โง่รูป และดวงตาที่สว่างราวกับดวงตะวัน คำขวัญกลมโต ลูกไม่ทราบจะพรรณนาความงามของหลอน จึงจะสับสนกับความงามของเธอ เส้นผมเปียกกรงคืนแคคคอ ตกลงมาที่ข้างแก้ม เหมือนจะช่วยให้ความขาวผ่องแก้มผ่องยิ่งขึ้น¹

หรือตอนที่บรรยายถึงความรู้สึกของกันสง่าผู้เมื่อมาเที่ยวชายทะเล แล้วหวนคิดถึงแม่ซึ่งอยู่ที่เมืองจีน ก็กล่าวว่า

¹ โปต้น (นามแฝง) จดหมายจากเมืองไทย เล่ม 1 หน้า 40.

ลูกเลื่องลมขายทะเล เพราะเกิดถึงบ้านของ เรา ลูกยังจำได้ดี บ้านของ เรา
อยู่ใกล้ทะเลมากก็จริง แต่ลูกมาอยู่เมืองไทยขายทะเล ลูกก็หวังจะส่งใจฝาก
กระแสน้ำไปยังแม่ที่รักยิ่ง ฝากลมที่อาจจะพัดย้อนไปทางเหนือถึง เมืองจีน
ฝากถ้อยคำที่ลูกมิได้มีชาติลืมบ้านเกิดเมืองนอน แต่ลูกใบอาจจะกลับไปนั้น
ได้แล้ว ไม่อาจกลับไปกราบหาแม่ที่รักยิ่งได้ แต่ลูกก็หวังว่าอนาคตจะดีกว่าเดิม ¹

จากตัวอย่างที่ยกมานี้ จะเห็นได้โดยชัดแจ้งว่า ผู้แต่งจะเลือกใช้ถ้อยคำง่าย ๆ
สะกดกลดการเน้นใจ รูปประโยคส่วนมากเป็นประโยคสั้น ๆ การใช้โวหารเปรียบเทียบก็
ง่าย ๆ ธรรมดา ๆ แต่ทำให้ผู้อ่านเห็นภาพพจน์ โดยเฉพาะตอนที่กันสร้างอุกฉาวถึงนารดา
ของเขา จะให้ความรู้สึกประทับใจแกผู้อ่านเป็นพิเศษ นอกจากนี้คำลงท้ายขวงจดหมายบางฉบับ
ยังเป็นคำลงท้ายที่สรุปความคิด ความรู้สึกโดยง่ายชัดเจนอีกด้วย เช่น "จากลูกผู้กำลังมีความยินดี"
"จากลูกผู้กำลังมีความหวัง" "จากลูกผู้กำลังสุขใจ" "จากลูกผู้แสนจะยุ่งยากใจ" "จากลูกผู้กำลัง
เศร้าใจ" หรือ "จากลูกผู้แค้นความว้าเหว" เป็นต้น

การดำเนินเรื่องส่วนใหญ่ในบทบรรยายเป็นขึ้น และยืดสนทนาหรือคำถามความ
เหมาะสม บทบรรยายนั้นนอกจากจะบรรยายเหตุการณ์โดยทั่วไปตามท้องเรื่องแล้ว การ
บรรยายบางตอนยังสอดแทรกสภาพสังคมในช่วงเวลานั้น ๆ ไว้อย่าง เช่น สภาพของงานวัด
ถึงความว้า

งานวัดทุกงานสิ่งที่ไม่เคยขาดคือขอทาน นั้นก็เห็นแถวทั่วบริเวณงาน
บางคนเป็นขี้เรื้อนกุฎฐัง บิ๊อกุฎฐัง นี้อ้วน ขาบวบ คี้นโต บ้างแขนง้วน ขาก้วน
คูนาสั่ง เวชและทุเรศนัยน์ตา กนเวหนาก้ให้ทานกันไปตามมีตามเกิด แห้งบางคน
แขนขาดี ๆ ก็มานั่งขอทานกับเขาด้วย เวลาแจกทาน พวกนี้มักจะแย่งเอาของดี ๆ
ไปหมด กนที่ขอ ขากจริง ๆ มักไม่ค่อยได้ ไม่มีแรงจะแย่งจึงคูนากใจ ²

¹ โบทัน (นามแฝง) จดหมายจากเมืองไทย เล่ม 2 หน้า 126.

² โบทัน (นามแฝง) จดหมายจากเมืองไทย เล่ม 1 หน้า 361.

* หรือสภาพสังคมทางด้านการธุรกิจ การซื้อขายสินค้า ทั้งความว่า ✓

การหาเงินของคนสมัยนี้แปลก ๆ เคี้ยวนี้ระบบซื้อของ เงินผ่อน พวกแลก
ขายของ เป็นคนถนัดในการเสียโดยยาก และพวกร้านค้าใหญ่ ๆ ก็ใช้วิธีนี้บ้าง ก็
เอาของมาโชว์จนแวกออย ๆ จ่ายเงินทีหลังคราวละน้อย ๆ จนครบ ราคาของเงิน
ผ่อนยอมแพงกว่าของที่เรารอซื้อเงินสด เพราะเขาบวกดอกเบี้ยเข้าไว้ด้วย พวก
แลกก็พวกค้าปลีกทางตามทางเงิน เช่น ซื้อโทรทัศน์แต่ไม่มีเงินพอซื้อผ่อนส่ง
เอาโทรทัศน์มาโชว์แถมยังไม่เอาเงินให้ ถ้าไม่ผ่อนเงินตามกำหนด เขาก็ขายอีกของไป
ของราคาถูก ๆ มักจะผ่อนเป็นรายเดือน แต่พวกของเล็ก ๆ น้อย ๆ ราคาเพียงร้อย
สองร้อย หรือไม่กี่สิบลบาทเขาก็มาทวงเงินทุกวัน ¹

หรือการแห่กันการแต่งกาย ทั้งความว่า

เริ่มตั้งแต่ทรงผม เขาคิดกันจนตึง บางคนก็เกล้าเป็นรูปทรงประหลาด
เหมือนเจดีย์ก็มี เหมือนกล้วยทั้ง เกร็ดก็มี นอกจากทรงผมก็ทอง เน้นโบหน้า
ส่วนนี้เป๋ไปขวา เค้นที่สุดจึงทองเงามากที่สุด เห็นสาว ๆ ตอนขึ้นคิ้วออกจนเกลี้ยง
แล้วเขียนขึ้นใหม่ราวกับวาดหุ่นหรือตุ๊กตา คิ้วที่วาดขึ้นใหม่สีดำหรือน้ำตาลตาม
ใจชอบ... หินก็เรื่องนัยน์ตา ลูกคิควาแบบคงงวาวหูหนัง เขามีทางแต่งตากัน
อย่างไร เขาทำกันโกลัสารพัด ใส่ขนตาปลอม ขนตาจะโกลัยาว นอกจากใส่ขนตา
แล้ว บางคนก็ขนตาขาวอยู่แล้วอาจจะทำให้สยยิ่งขึ้นกว่าการคิ้ว โกลังาม
ชอบทำก็ทำสีดำนัยน์ตาจะโกลัโกลักว่าปกติ หนึ่งตากก็ทำสีเขียวหรือฟ้าหรือดำ
ลูกเห็นที่แรกนึกว่าแม่สาวกนั้นเป็นวัดโรคชอบตาถึงโกลัดำเป็นคราม ตาลึก
กุโหล ๆ เหมือนนอกนอนมาหลายคืน ไปรู้เห็นสวญเขาไปโกลัอย่างไร ²

¹ โปตัน (นามแฝง) จดหมายจากเมืองไทย เล่ม 2 หน้า 159.

² ก. หน้า 164 - 165.

เกี่ยวกับบทสนทนา บทสนทนาของนวนิยายเรื่องจดหมายจากเป็องไทย์นี้ นอกจากจะมีประโยชน์ในการช่วยดำเนินเรื่อง สร้างความสมจริงและช่วยให้วิธีการไม่ซ้ำซาก กว้างเปิดขึ้นเป็นบทสนทนาบาง บทบรรยายบาง แล้วยังช่วยให้ผู้อ่านได้เห็นถึงอุปนิสัยใจคอของตัวละครก๊วย ตัวอย่างของบทสนทนาที่สะดวกให้เห็นอุปนิสัยใจคอของบุคคล เช่น

— คนที่มีความเชื่อมั่นในตนเอง

"เลิกคร่ำครวญเสียทีเถอะ เรามาเสี่ยงโชคกันแล้วจะต้อง ถั่วอะไร คนจีนไปเคยถ่วงน้ำหนัก เรามาอย่างใดอันไหนพอใจ แต่เราจะต้องตั้งตัวให้เหมือนบรรพบุรุษของเราที่พาครอบครัวมาค้าขายที่เมืองไทยแล้วว่ารวยเป็นเจ้าสำเนียงหน้าตาดีตาของ คนทั่วไป" ¹

— คนชี้เท้าวนที

"ของก็ขายแพง ยังไม่ทันไรทองเงิน เงินแค่นี้มันไม่พอหรอก เรื่องอะไรจะทองไปโง่ เจกเงินอย่างแก มาอาศัยประเทศเขาอยู่ทำไมค้าขายแล้วยังจะมาถูกใจเจ้าของประเทศ ทำอย่างนี้ใช้ได้ไรละ" ²

— คนเหลว

"โอ้เจ้าพวกนี้พาหาคินในประเทศของเราจนรวยไปตาม ๆ กัน ขยายของก็แพง เรื่องอะไรก็จะไปเพิ่มเงินให้มันรวยยิ่งขึ้น มันหลงหลง อย่าให้มันนะ พวกมันก็เหมือนกัน" ³

¹ โป๊ทั้น (นามแฝง) จดหมายจากเป็องไทย์ เล่ม 1 หน้า 31.

² ค. หน้า 172.

³ ค. หน้า 173.

- คนเชื่อโชคกลาง

"คุณจะไม่ถูกกับบ้านไหนเสียละนา อาจจะมีอะไรไม่ดีในร้านก็ได้ มันเป็นร้านเกมมีคนอยู่แล้ว เพราะว่านี่ปีศาจจอมแฉงมาอยู่พักหนึ่งไซ้ไหม มันอาจจะเอาความชวยมาทิ้งไว้ก็ได้" 1

- ชาวบ้านไม่เห็นคุณค่าของการศึกษา

"เอะจะไรทำงานไก่อ๊ตองไปเรียนหนังสือแล้ว เลี้ยงมาแทบกาย จบ ป.สี่ก็พอได้ไก่อ๊จะจะมีตัว กเลี้ยงมาไม่ได้ไซ้เลย มีแต่เรื่องไปอยู่ตลอดเวลา ไก่อ๊พวกผู้ชายก็เมียก็ไปอยู่กับเมีย ไม่มีใครเหลียวแลพ่อแม่" 2

- คนเห็นแก่ได้

"แพบ น้าเสียคาย เงินคั้งแยะเจียนะ ที่เขามาเสนอนะ คำกับพวกกูไปเทากับชวยให้เขารวย" 3

- คนที่คำนึงแต่ประโยชน์ส่วนตนเป็นหลัก

"เราต้องให้ลูกชวยชวยท่ามาหากิน ถ้าให้ไปเป็นทหารก็แยะเท่านั้น แรงงานขาดไป"

"นั่นนะซี เราถึงต้องยอมเสียเงินก้อนให้เขา ไก่อ๊ยว่ามีมันจะเอาเงินหัวละห้าพันบาทแล้ว กวาลูกชวยแจะเกดเซ่ไก่อ๊จะคอง เสียเงินถึงหกเจ็ดพัน" 4

¹ โบตัน (นามแฝง) จกหมายจากเมืองไทย เล่ม 1 หน้า 302.

² ก. หน้า 394.

³ โบตัน (นามแฝง) จกหมายจากเมืองไทย เล่ม 2 หน้า 113.

⁴ ก. หน้า 191.

— คนตระหนี่

"นอกจากของมันจะแพงแฉะนะ แหม่ก็หล่นก็ไม่รู้จักควควย เหมะบอกราภา
เท่านั้นนี่ซื้อ ไม่รู้จักคัดกาซง เงินเจี๋ยบาง เลย กู เกี่ยวนี้ก็ไล่ละทิ้ง เกือบยี่สิบ
ยังจะซื้อปากิน ซื้อไก่ทะเลแยะ ๆ มาแฉะ" ¹

— คนมองโลกในแง่ดี

"ถ้าเรารู้จักความอดทนก็ไม่เห็นจะมีอะไรน่าเป็นห่วง เหมะเชื่อใจคนตาของคน
ไปว่ายุคไหนมันคงเจริญขึ้นเรื่อยแหละครับ ไม่นานโลกก็ไม่เจริญ" ²

จากตัวอย่างบทสนทนาที่ยกมานี้ จะเห็นว่าสามารถสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะอุปนิสัย
ของบุคคลได้อย่างดี แต่อย่างไรก็ตามเกี่ยวกับบทสนทนาที่นำมาซึ่งข้อที่ไม่เป็นธรรมชาติเท่าที่ควร
และบางตอนก็ใช้คำสรรพนามไม่สุภาพเหมาะสมนัก เช่น ตอนที่คนสองคนพูดกับควหมิงจิว ซึ่งดูไม่ค่อย
เป็นธรรมชาตินัก

"พอคิดว่า ญาติของพ่อจะเต็มใจรับลูกไว้หรือ"

"คนนี่ความบุญเขาเจาหมิงจิวรับ ว่าแต่เจ้าคิดเลขควย ลูกคิดคล่องแล้วยัง"

"ก็พอใช้งานได้แฉะแต่ยังไม่เร็วนัก พอคิดว่าญาติของพ่อเขาจะทวง การคนงาน
ที่ใช้กำลังกายบ้างหรือไป เหมะช่วยเขาเองหรือชายของ ทำงานจิปาละทาง ๆ"

"เจ้าจะอยากไปทำไม..."

¹ ใบตม (นามแฝง) จดหมายจากเมืองไทย เล่ม 2 หน้า 374.

² ก. หน้า 390.

"ถ้าลูกจะนำเพื่อนไปพักด้วยสักคนจะได้อะไรหรือไม่"

ลูกก็ไปห้องก็นั่งบนหูละครอยู่¹

หรือในบทสนทนาที่เวงคินบอกถึงกุหลาบ คำสรรพนาม "เธอ" ก็ฟังชัด ๆ เพราะในเหตุการณ์ตอนนี้ เวงคินรู้สึกในชอบกุหลาบค่อนข้างมาก จึงทำให้คำสรรพนาม "เธอ" ฟังดูสุภาพเกินไป ฟังบทสนทนาว่า

"ลูกสาวความว่า ยายของกุหลาบชอบดูหนังอย่างนั้น ไม่ใช่กุหลาบ กุหลาบเพียงแต่มาจกจักเหมือนยายของ เธอเท่านั้น คุณก็ไม่ได้มาน จักกอกันตลอดเวลา ลูกชอบอะไรเธอกว่าไม่ไ้เรื่อง เสียหมก ลูกชอบหนังโทรทัศน์เรื่อง โสณเรอทองว่า โปสณกเลย"²

หรือจากบทสนทนาที่อิงบวญพบกับกันช่วงนี้ ในคำพูดของกันช่วงนี้ คำสรรพนาม "เขา" นั้นน่าจะใช่ "มัน" ได้สอดคล้องกับภาษาที่นานากกว่า กับบทสนทนาว่า

"ไม่รู้อะ รวมหก เกิดเมืองไทยก็ทองถือว่า เป็นคนไทย ต้องเรียนหนังสือไทย"
"แต่ฉันต้องการให้มันรู้ว่ามันเป็นคนจีน ฉันไม่อยากให้มันลืมชาติเกิด เชื่อชาติที่แท้จริงของเขา" ลูกพูดอย่างจริงจัง³

¹ ไบกัน (นามแฝง) จกคบายจากเมืองไทย เล่ม 1 หน้า 26 - 27.

² ไบกัน (นามแฝง) จกคบายจากเมืองไทย เล่ม 2 หน้า 120.

³ ไบกัน (นามแฝง) จกคบายจากเมืองไทย เล่ม 1 หน้า 270.

8. คุณค่าของนวนิยายที่มีต่อสังคมไทย

นวนิยายเรื่องจกพนายจากเมืองไทยนี้ นับเป็นนวนิยายเรื่องหนึ่งที่จับคู่ภาคต่อสังคมไทยอย่างยิ่ง กล่าวคือ

ประการแรก เนื่องจากนวนิยายเรื่องนี้จะให้ผู้อ่านเห็นถึงความขัดแย้งระหว่างคนจีนกับคนไทย ที่อาศัยอยู่รวมในสังคมเดียวกัน จึงกล่าวได้ว่านวนิยายเรื่องนี้มีคุณค่าในด้านส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกันระหว่างคนไทยในสังคมเดียวกัน ซึ่งจะก่อให้เกิดความสงบสุขในสังคมต่อไป

ประการที่สอง นวนิยายเรื่องนี้เป็นนวนิยายที่เปรียบเสมือนกระจกเงาที่สะท้อนให้เห็นถึงจุดบกพร่องหรือข้อเสียของคนไทยและเมืองไทยในด้านต่าง ๆ เช่น ความเกียจคร้าน รักความสบาย เชื้อฮกกลาง ชอบเลี้ยงโชค เลินการพนัน ชอบโอ้อวดความมั่งมี นักเลงสุรา ความปราศจากระเบียบวินัย กานิยมเกี่ยวกับประเพณียิบตุร และอื่น ๆ ขอเสียหรือข้อบกพร่องต่าง ๆ เหล่านี้ ถ้าชาวชนบทไขปริบปรุงให้ดีขึ้นได้จะทำให้สภาพสังคมดีขึ้นกว่าเดิม ทั้งยังจะทำให้ภาพพจน์ของคนไทยในสายตาของชาวต่างประเทศดีขึ้นด้วย

ประการที่สาม นวนิยายเรื่องนี้จะทำให้เห็นถึงปัญหาต่าง ๆ ที่สังคมไทยกำลังประสบอยู่ เช่น ปัญหาเกี่ยวกับระบบการทำงานของราชการไทย ที่ขาดการแสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบจากตำแหน่งหน้าที่ของตน ปัญหาเกี่ยวกับระบบการศึกษา โดยเฉพาะการจัดเนื้อหาในหลักสูตรให้เด็กเรียนโถมโถมกันว่า เมื่อหาเหล่านั้นจะเป็นประโยชน์ต่อเด็กหรือไม่ ปัญหาเกี่ยวกับเศรษฐกิจ ที่มีการสั่งซื้อสินค้าประเภทฟุ้งเฟ้อต่าง ๆ เข้าประเทศ จนเป็นเหตุให้เศรษฐกิจถดถอย และปัญหาเกี่ยวกับสถานการณ์กำลังเสื่อมโทรมภายในทุกสถาบัน ความฉ้อฉลและความฟุ้งเฟ้อต่าง ๆ การที่ได้เห็นปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าวนับว่าเป็นประโยชน์ต่อผู้รับนิชชอบในด้านต่าง ๆ เหล่านั้น เพราะจะได้แก้ไขได้อย่างถูกต้องต่อไป

นอกจากการแต่งงานต่าง ๆ กันมาแล้ว ผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านยังมีความเห็นพ้องกันว่า "นวนิยายเรื่องนี้ถ้าได้แปลออกเป็นภาษาอังกฤษจะเชิดชูวัฒนธรรมของไทย และชื่อเสียงของประเทศไทย ในฐานะที่สามารถทำให้ลูกหลานจึงกลายเป็นไทย มีจิตใจนิยมชอบในสิ่งที่เป็นไทย... ถึงแม้ปรากฏเป็นข้อเท็จจริงอยู่ในขณะนี้ว่า คนจีนในเมืองไทยนิยมชอบและภาคภูมิใจในการที่จะนับว่าตนก็เป็นคนไทยด้วยเหมือนกัน" ¹

¹ ความเห็นคณะกรรมการกึ่งเรือวรรณกรรมก็เห็น เพื่อรับรางวัลขององค์การ
 ส.ป.อ. ประจำปี พ.ศ.2512.

วิเคราะห์นวนิยายเรื่อง เขาชื่อกานต์ ของ สุวรรณี สุคนธา

นวนิยายเรื่อง เขาชื่อกานต์ ของ สุวรรณี สุคนธา เป็นนวนิยายสมจริง (Realistic) ที่ผู้แต่งต้องการเสนอภาพชีวิตที่เป็นจริงในสังคมไทยปัจจุบัน โดยเสนอออกมาในรูปแบบของนวนิยายประเภทเล่าเรื่อง

1. ภูมิหลังของนักประพันธ์ที่มีผลต่อแนวคิดและกลวิธีในการประพันธ์นวนิยาย

จากการสัมภาษณ์ผู้ประพันธ์ นวนิยายเรื่อง เขาชื่อกานต์ เพียง เบิกเผยว่า ครั้งหนึ่งผู้ประพันธ์ได้เคยเกิดตามบิดาซึ่งเป็นแพทย์ไปอาศัยอยู่ในทองถิ่นชนบทที่ห่างไกลจากกรุงเทพฯ แห่งหนึ่งของไทย คือที่อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก ณ ที่อำเภอแห่งนี้เองผู้ประพันธ์ได้พบเห็นสภาพความเป็นอยู่ที่น่าสงสารของชาวชนบทอันเนื่องจากการขาดแคลนที่ดินสมวัย ฝนเพียงพอ และได้เห็นอุปสรรคต่าง ๆ ของแพทย์ที่ไปทำงานในทองถิ่นชนบท ประกอบกับผู้ประพันธ์ได้ฟังคำบอกเล่าจากคนรู้จักและเพื่อนฝูงที่เป็นแพทย์ถึงเรื่องราวจะมีสาเหตุต่าง ๆ ที่พวกเขาได้ประสบพบเห็นมาในระหว่างปฏิบัติงาน จากประสบการณ์ชีวิตครั้งนี้เอง ได้เป็นแรงบัลดาลใจสำคัญ ที่ทำให้ผู้ประพันธ์คิดแต่งนวนิยายเรื่อง เขาชื่อกานต์ ขึ้น โดยมีจุดประสงค์จะให้ผู้อ่านเห็นการต่อสู้ของนายแพทย์ที่มีอุดมคติคนหนึ่ง และต้องการให้ทางรัฐบาลให้ความสนใจแก่แพทย์ที่ไปปฏิบัติงานในทองถิ่นชนบทบาง

เกี่ยวกับกลวิธีในการประพันธ์นั้น ผู้ประพันธ์กล่าวว่า ส่วนใหญ่มาจากประสบการณ์ในการเขียนเรื่องราวมะกอกบันเทิงคดี และก็มีบางส่วนที่เขียนโดยอาศัยเทคนิคในการเขียนภาพเป็นหลัก

2. เนื้อเรื่อง

กานต์เป็นชายหนุ่มคนหนึ่ง มาจากครอบครัวที่ยากจน มีพื้นเพเดิมอยู่ในจังหวัดที่ห่างไกลทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย กานต์เป็นผู้ที่จริงจังกับชีวิต ถึงอุดมคติที่จะทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น โดยเฉพาะต่อชาวชนบทที่ขาดแคลนและอยู่ห่างไกลจากกรุงเทพฯ

กานต์ได้พยายามเล่าเรียนจบสำเร็จเป็นนายแพทย์ ขณะที่เรียนอยู่ในชั้นมัธยม ได้เคยได้พบกับหญิงสาวคนหนึ่งชื่อหุทัย เขารู้สึกประทับใจมากแต่ก็ไม่มีโอกาสได้ทำความรู้จัก ต่อมาระหว่างที่กานต์เป็นแพทย์ฝึกหัดอยู่ในโรงพยาบาลแห่งหนึ่ง กานต์ได้พบกับหุทัยอีกครั้งหนึ่ง เขาได้รับการรักษาพยาบาล ณ โรงพยาบาลแห่งนั้น กานต์ได้เอาใจใส่ดูแลเธอระหว่างเจ็บป่วยเป็นอย่างดี ทำให้เขาทั้งสองรู้จักสนิทสนมกันขึ้น

หุทัยนั้นกำพร้าบิดา อาศัยอยู่กับมารดา มารดาของหุทัยมีอาชีพค้าขาย โดยทั้งร้านขายอาหารอยู่ในย่านบริเวณมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง ถึงแม้มารดาของหุทัยจะไม่ร่ำรวยแต่มารดาก็มีรายได้พอสมควรเสียให้หุทัยได้ไปรับการศึกษาจนถึงระดับอุดมศึกษา ระหว่างที่หุทัยเรียนอยู่ในมหาวิทยาลัยนั้น เธอมีความสัมพันธ์อยู่กับเพื่อนชายร่วมสถาบันคนหนึ่งชื่อ โทมร โทมรเป็นผู้มีฐานะทางครอบครัวชั้นสูง เป็นคนปรวนแปร ใจสั่นทุกสัปดาห์ เล่นในหมู่เพื่อนฝูง ชอบใช้ชีวิตแบบหนุ่มเจ้าสำราญ ถึงแม้ว่าหุทัยกับโทมรจะสนิทสนมกันมาก แต่อุปนิสัยและการปฏิบัติตัวของโทมรเป็นเหตุให้หุทัยไม่มั่นใจว่าโทมรจะจริงจังกับเธอ ครั้นกานต์ขอแต่งงานกับเธอ หุทัยจึงตัดสินใจแต่งงานกับเขา

ภายหลังที่แต่งงานกันแล้วกานต์ได้พาหุทัยไปประจำอยู่ในอำเภอซึ่งอยู่ห่างไกลจากความเจริญแห่งหนึ่ง และได้ใช้วิชาความรู้รักษาพยาบาลประชาชนในอำเภอนั้นตามอุดมคติของเขา ที่อำเภอแห่งนี้เองกานต์ได้พบว่าข้าราชการส่วนใหญ่ที่นั่นเป็นผู้ไม่มีอุดมคติในการทำงาน โดยเฉพาะนายอำเภอเป็นผู้ที่เห็นประโยชน์ส่วนตัว ชอบใช้อิทธิพลไปในทางที่ผิด แสวงหาความมั่งคั่งให้แก่ตนเองในทางมิชอบชีพ ให้อภิสิทธิ์แก่คนบางกลุ่ม และให้ความไม่เป็นธรรมแก่คนส่วนใหญ่ ข้าราชการทุกคนในอำเภอนั้นต้องยอมอยู่ใต้อิทธิพลของเขา บิดะนั้นจะอยู่โดยไม่เป็นปกติสุข เนื่องจากกานต์เป็นคนตรงเกินไป เขาไม่สามารถจะปรับตัวได้เข้ากับนายอำเภอได้ จึงถูกนายอำเภอแกล้งว่า "แข็ง" กับตน

หุทัยอยู่กับกานต์ที่อำเภอแห่งนั้นชั่วระยะหนึ่ง ก็ขอกลับไปเยี่ยมมารดาที่กรุงเทพฯ ขณะที่ยู่กรุงเทพฯ บิดของหุทัยได้กลับ ไม่มีความสัมพันธ์กับโทมรอีกครั้งหนึ่ง และได้ประสບอุบัติเหตุจากรถยนต์ชนกับเขว่งไปเกี่ยวกับโทมร จนมองได้รับการกระทบกระเทือนบาดเจ็บหนัก

ความจำเริญไปอยู่ชั่วระยะหนึ่ง ในระหว่างที่กานต์ต้อง เดินทางไปบาระหว่างอำเภอกที่ทำงานกับ
กรุงเทพฯ เพื่อมาเยี่ยมญาติที่ป่วยอยู่ในโรงพยาบาลนี้เอง กานต์ได้ประสบกับความยุ่งยากทั้งใน
ด้านชีวิตส่วนตัวและในด้านการงาน เนื่องจากมีโศกเศร้ามาเป็นตัวสลดแทรกในวิถีของ เขา
และเนื่องจากความเบื่อกันตรงไปยอม "อ่อนข้อ" ให้กับนายอำเภอในเรื่องที่เขาเห็นว่าไม่ถูก
ไม่ควร จากการเป็นถนน "เถรตรง" ของเขานี้เองทำให้นายอำเภอ "เขม่น" กานต์มากขึ้น
ขณะเดียวกันโศกเศร้ากับแผนการที่จะแยกเหตุแยกมาจากกานต์ โดยพยายามที่จะให้กานต์ได้รับทุนไป
ต่างประเทศเสีย ในระหว่างที่กานต์ยังถักใจใจไม่ได้ว่า ควรจะรับทุนไปทำงานต่างประเทศ
หรือจะลาออกจากราชการนี้เอง เมื่อให้นายอำเภอได้รับคำสั่งย้ายจึงทำให้นายอำเภอเข้าใจผิด
ว่าทุกอย่างที่เกิดขึ้นเป็นเพราะกานต์เข้ากรุงเทพฯ บ่อย ๆ คงจะนำเรื่องของตนไปเสนอต่อ
เจ้าสังกัด จึงวางแผนที่จะกำจัดกานต์เสีย ในที่สุดกานต์ก็ถูกก๊วนของนายอำเภอลงมือยิงตายของแต่
เดินทางกลับไปยังอำเภอกที่เขาทำงานอยู่เดิมเอง

จากเนื้อเรื่องของนวนิยายเรื่อง เขาชื่อกานต์ ที่กล่าวมานี้เมื่อพิจารณาแล้วจะ เห็นว่า
เขาชื่อกานต์เป็นนวนิยายสมจริงที่มุ่ง เสนอภาพวิถีจริงของ สังคมไทยในยุคปัจจุบัน โดยผู้แต่ง ได้
นำเอาชีวิตข้าราชการไทยในชนบทมาแต่ง เห็นว่าส่วนมากคำเนินไปอย่าง ไม่มีอุดมคติมาแจจแจง
วามดูอาว รวมทั้งชี้ให้เห็นถึงขอบา ร้องทาง ๆ ของข้าราชการในชนบท ที่เป็นผลได้การปฏิบัติงาน
ชาวประสิทธิภาพ และทำให้เกิดของวาระหว่างข้าราชการกับประชาชน รวมทั้งชี้ให้เห็นถึง
อุปสรรคต่าง ๆ ที่ข้าราชการที่มีอุดมคติในการทำงานจะต้องประสบเมื่อไปปฏิบัติงานในสังคม เช่นนั้น
จากลักษณะเนื้อเรื่องที่สมจริงของนวนิยายเรื่อง เขาชื่อกานต์ ดังกล่าวนี้นี้ มีผู้วิจารณ์ท่านหนึ่ง
กล่าวว่า

สุวรรณี สุคนธา วรรณย์ได้ว่าเป็นผู้หนึ่งซึ่งช่วยกระคับนวนิยายจากแบบ
เพอฝัน (Romantic) ให้มาเป็นแบบชีวิตจริง (Realistic) เป็นการ
ก้าวตามอารยะประเทศได้ดีกว่าหนึ่ง ไม่ลาหลัง เขากังหลายรรมมืออย่าง
นวนิยายอื่น ๆ ที่มีอยู่เป็นส่วนใหญ่ทุกวันนี้¹

¹ มโหธร (นามแฝง) "เขาชื่อกานต์ ของสุวรรณี สุคนธา" วิทยาสาร
ตุลาคม 2514 หน้า 50.

นวนิยายเรื่อง เจ้าชู้กานต์ ผู้แต่งใช้กลวิธีในการเล่าเรื่องแบบการเล่าเรื่องจากภายนอก คือผู้แต่ง เห็นผจญทอดเรื่องราวสมอานโดยตรง โดยมีโอกาสกับตัวละครตัวใดเลย ผู้แต่งบรรยายไปความเรื่องที่เกิดขึ้น ทั้งที่เป็นเหตุการณ์และความรู้สึกนึกถึงภายในใจของตัวละคร ผู้แต่งจึง เป็นเสมือนผู้รู้ทุกอย่าง เกี่ยวกับตัวละคร (Omniscient author) เมื่อกล่าวถึงตัวละครผู้แต่งจะใช้สรรพนามบุรุษที่สามเสมอ (the third person technique)

การดำเนินเรื่องใช้วิธีดำเนินเรื่องแบบสลับกันไปมา คือเปิดเรื่องด้วยการแต่งงานของกานต์กับหยก แล้วจึงย้อนกลับไปเล่าเรื่องในอดีตเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่าง กานต์กับหยก หยกกับโง่งง และความขัดแย้งระหว่าง กานต์กับมารดาของหยกในเรื่อง การจัดพิธีแต่งงาน จากนั้นก็เล่าถึง เหตุการณ์ภายหลังแต่งงาน เริ่มด้วยการเดินทางไปรับดาแหงที่ทางจังหวัดของกานต์กับหยก บรรยายถึงภาพชีวิตในชนบทที่สองสามีภรรยาไปพบ รวมทั้งการใช้ชีวิตของ เขาทั้งสองด้วย แล้วเปลี่ยนฉากมายัง กรุงเทพฯ ให้ทราบว่าหยกกลับมาเยี่ยมมารดาที่กรุงเทพฯ นอกจากนั้นก็เล่าถึง เหตุการณ์ที่หยกใช้ชีวิตอยู่ในกรุงเทพฯ จนประสบอุบัติเหตุลัดกับเล่าถึง เหตุการณ์ที่กานต์ใช้ชีวิตอยู่ในชนบทอย่าง ไม่มีความสุข เนื่องจากความคิดถึงหยก และความไม่สบายใจที่เกิดจากเหตุการณ์ที่เห็นแก่ตัวของ นายอำเภอ และลูกน้องของนายอำเภอที่พาคนเจ็บมาให้นกช่วยรักษา จนกระทั่งกานต์ได้รับโทรเลขว่าหยกประสบอุบัติเหตุตกจากนั้นก็เล่าถึง เหตุการณ์ระหว่างที่กานต์มาเยี่ยมหยกที่นอนป่วยอยู่ในโรงพยาบาล แล้วเปลี่ยนฉากไปยังชนบทอีกครั้งให้ทราบว่ากานต์ได้ทางกลับไปยังอำเภอที่เขาทำงานอยู่ จนกระทั่งกานต์ได้รับโทรเลขให้ไปรายงานตัวที่กรม แล้วจึงย้อนเล่าถึงสาเหตุของโทรเลขฉบับนั้น ในที่สุดก็ปิดเรื่องด้วยการตายของกานต์ในขณะที่กานต์เดินทางกลับ ไปยังอำเภอที่เขาทำงานอยู่

เมื่อพิจารณาถึงลักษณะการดำเนินเรื่องของนวนิยายเรื่องนี้ถามเกณฑ์ของการดำเนินเรื่องที่ดี แล้วจะเห็นว่า ผู้แต่งดำเนินเรื่องได้เป็นอย่างดี กล่าวคือเริ่มด้วยความสงบสุขในชีวิตครอบครัวของกานต์กับหยก ๗ ประสมด้วยยากขึ้นทีละน้อย ๗ ทั้งด้านชีวิตสมรส งาน การงาน และสังคม ในที่สุดก็จบลงด้วยความตายของกานต์ ซึ่งนับเป็นจุดสุดยอดของเรื่องแล้วก็จบลง จะเห็นได้ว่าผู้แต่งค่อย ๆ ดำเนินเรื่องเข้าสู่วิถีชีวิตที่เลวร้ายลง ทำให้เรื่องเข้มข้นขึ้นทุกทีจนกระทั่งถึงจุดสุดท้ายแล้วเรื่องก็คลี่คลายลงอย่างเรียบง่าย

ในด้านการเปิดเรื่อง การที่ผู้แต่งเปิดเรื่องด้วยงานชิ้นเรีงฉลองการแต่งงานระหว่าง
 กานต์กับหุทัย แล้วจึงเล่าย้อนถึงเรื่องในอดีตถึงความสัมพันธ์ ระหว่างเขาทั้งสองนั้น นับได้ว่า
 เป็นการเปิดเรื่องที่ถูกของตามหลักเกณฑ์ในการวางนวนิยายที่กำหนดไว้ว่า การเปิดเรื่องที่ดีนั้น
 ต้อง "Never began at the beginning หรือไม่เริ่มเรื่องที่ต้นเรื่อง" ¹ อนึ่ง การที่
 ผู้แต่งเปิดเรื่องด้วยการพรรณนาทำนองเพลงวอลทซ์ที่ "เริ่มต้อย่างอ่อนหวานและเศร้าสร้อย ฝัง
 ฝังกาย แต่มีอะไรลึกลับอยู่ในจังหวะเพียงเท่านั้น อาจเป็นท่วงทำนองที่ควรรำเรึงแต่เศร้าก็ได้"
 ซึ่งสอดคล้องกับชุดแต่งงานสีชมพูอมม่วงของหุทัยที่เพื่อน ๆ ทักว่า สีม่วงนั้นเป็นสีของแม่ม่าย
 รวมทั้งการที่บ่าวสาวตกลงใจแต่งงานกันทั้ง ๆ ที่ยังไม่ได้อ่านนิยายใจอกันอย่างพอเพียงนับว่า
 เป็นการเริ่มเรื่องที่เราใจผู้อ่านให้ระหายที่จะติดตามเรื่องราวเพื่อจะได้ทราบถึงสาเหตุของ
 การแต่งงาน และชีวิตสมรสในอนาคตของคู่บ่าวสาวได้เป็นอย่างดี

ส่วนการปิดเรื่องลงอย่างเศร้าหมองด้วยจวบน้ำตาของกานต์ มีผู้ร้องให้เสียกายหมดที่
 ชื่อกานต์ในขณะที่ฝนตก ราวพรูราวกับว่าฝาร้องไห้อาลาร่างที่ปราศจากชีวิตของเขานั้น มีผู้วิจารณ์
 เหยียดหางลงความแท้ไว้ทาง ๆ กัน ผู้วิจารณ์คนหนึ่งกล่าวว่า

"รู้ดีกว่าผู้แต่งจะฉุนเฉียวจนลงไปถึงไหน ก้อเมื่อถึงตอนปลายมี
 โคลแมกซ์แล้ว ควรจะได้มีอะไรอีกสักหน่อยจึงจบ" ²

แต่ก็มีอีกหลายท่านที่มีความเห็นว่า เป็นการปิดเรื่องที่ดีแล้วโดยให้เหตุผลว่า

¹ เจื้อ สตะเวทิน ศิลปะการประพันธ์ หน้า 100.

² มโหธร (นามแฝง) "เขาชื่อกานต์ ของ สุวรรณี สุคนธา" วิทยาสาร
 ตุลาคม 2514 หน้า 14.

ก่อนตายหมอกานต์ก็ให้ทราบว่า ภรรยาของเขามีโลงหรามบัลลีย์
เป็นการตายที่มีความสุข เป็นการตายที่กระหึ้นเหวี่ยงเหวี่ยง แต่ก็เป็น
โลกนาฏกรรมที่กินใจประทับใจในความรูสึกของผู้อ่าน ¹

และ

แม้เรื่องจะจบลงเสมือนว่าหมอกานต์สิ้นชีวิตลงอย่างไม่มีใครมารับการตอบแทน
ใด ๆ ทั้งสิ้น แต่ผู้แต่งก็กล่าวแบบโศกนัยถึงเหตุการณ์ที่แสดงว่า รัชดา
คำนครบครวและความรักของหมอกานต์นั้นเรียบร้อยลงแล้ว เหตุที่แสดง
ความตั้งใจที่จะกลับไปอยู่กับหมอกานต์นั้นมาหาเขาต่อไป ความเศร้าโศก
อาลัยของบุคคลที่เห็นชะหมอกานต์ตายนั้นเป็นรางวัลชีวิตอย่างหนึ่งที่เป็น
ที่ประจักษ์พยานยืนยันความดีของทุกคนว่า "ความดีไม่สูญเปล่า" ชีวิตที่
มีค่าควรแก่การอาลัยนั้นคือ ชีวิตที่ซื่อตรงและเป็นประโยชน์แก่เพื่อนมนุษย์
และบุคคลอย่าง เขาชื่อกานต์นั้นแหละคือผู้เชิดชูอุดมคติให้ยังยืนมั่นคงอยู่ใน
ความนึกคิดของมนุษยชาติตลอดไป ²

สำหรับผู้วิยัยนั้นเห็นว่า ความตายของหมอกานต์นั้นถึงแม้ผู้อ่านทั่วไปจะรู้สึกว่าเป็นการจบ
อย่างกระหึ้นหน้าตาใจ เป็นการจบด้วยโลกนาฏกรรมที่เชิดเฉือนความรู้สึกของเขารุนแรง
ก็ตาม แต่นั่นว่าเป็นการจบที่เหมาะสมทีเดียว เพราะนวนิยายเรื่องเขาชื่อกานต์นี้เป็นนวนิยาย
สมจริง การจบด้วยการตายของตัวเอกจึงเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ นอกจากนี้การตายของกานต์ก็
สมเหตุสมผล เนื่องจากนายอำเภอเป็นคนที่ชอบใช้อำนาจในทางที่ผิด และเห็นเรื่องฆ่าคนเป็นของ
ธรรมดาอยู่แล้ว การที่กานต์มีเรื่องก๊วนใจกับนายอำเภอมาก่อน ประกอบกับนายอำเภอเข้าใจผิดคิดว่า

¹ สิทธิา พิณภูวณ "ทาในคณะกรรมการจึงเฝ้า "เขาชื่อกานต์" ของ สุวรรณี"
สังคมศาสตร์ปริทัศน์ ตุลาคม 2514 หน้า 73.

² ความเห็นของคณะกรรมการที่ปรึกษา.

กานต์เป็นต้นเหตุที่ทำให้ภรรยาฆ่าตัวตาย จึงเป็นเหตุผลเพียง "อันเดียว" ที่จะส่งมากานต์ได้ อึ้งแม้ว่ากานต์จะตายไปตามท้องเรื่องก็จริง แต่ในความรู้สึกของผู้อ่าน หมอที่ชื่อกานต์ยังคงประทับอยู่ในใจของเขาเสมอ และเมื่อพิจารณาการปิดเรื่องเปรียบเทียบกับกรเปิดเรื่องแล้ว จะเห็นว่าผู้แต่งมีกลวิธีในการเปิดเรื่อง และปิดเรื่องโดยสร้างความแตกต่างอย่างตรงกันข้ามอีกด้วย

✧ นอกจากผู้แต่งจะใช้กลวิธีในการเปิดเรื่องปิดเรื่องโดยสร้างความแตกต่างอย่างตรงกันข้ามแล้ว ผู้แต่งยังได้ใช้กลวิธีในการเขียนอีกหลายแบบผสมผสานกันอย่างแนบเนียน ได้แก่ กลวิธีการเล่าเรื่องย้อนหลัง (Flash Back) ซึ่งผู้แต่งใช้สลับกับการดำเนินเรื่องตามปกติเป็นระยะ ๆ เช่น เล่าถึงสาเหตุที่กานต์ได้รู้จักกับหุทัย (หน้า 29) หุทัยพบกับโศภนก่อนแต่งงาน (หน้า 45) สาเหตุที่หุทัยเดินทางมาเยี่ยมมารดาที่กรุงเทพฯ (หน้า 198) สาเหตุที่ทำให้กานต์ได้รับโทรเลขให้ไปรายงานตัวที่กรม (หน้า 387) เป็นต้น

✧ กลวิธีการเล่าเรื่องย้อนหลังนี้เป็นศิลปะที่นักเขียนชั้นคณียาใช้ เพราะเป็นสิ่งที่ทำได้ยากในเรื่องเขาชื่อกานต์ สุวรรณี สุคนธา ใช้กลวิธีชนิดนี้ได้อย่างแนบเนียน ยิ่งแบบที่ผู้แต่งเล่าย้อนหลังโดยตรง และเล่าโดยให้อยู่ในรูปของการตีความใจของตัวละคร

จากการที่ผู้แต่งใช้กลวิธีแบบเล่าเรื่องย้อนหลังอย่างแนบเนียนประกอบกับการเปลี่ยนฉากสลับไปมาระหว่างกรุงเทพฯ กับชนบทนั่นเอง เป็นผลให้ผู้อ่านพบกับความแปลกเปลี่ยนอยู่ตลอดเวลา ซึ่งนับเป็นกลวิธีอย่างหนึ่งที่เรารู้สึกว่าน่าพอใจที่จะติดตามเรื่องต่อไป

กลวิธีอีกแบบหนึ่งซึ่งนับเป็นกลวิธีของนวนิยายสมัยใหม่ที่ผู้แต่งทำได้อย่างดีก็คือ การพรรณนาความคล้ายวิธีการสร้างนัยประหวัด (Association of Idea) โดยการใช้สิ่งหนึ่งสิ่งใดมาเป็นนัยให้ตัวละครมีใจประหวัดไปถึงเรื่องราวเก่า ๆ ที่ผ่านมา เช่น ตอนที่หุทัยเดินสภากที่ไม่น่าดูมรดกไปชั้นสามแล้วทำให้วนคิดถึงคำเตือนของมารดา (หน้า 62 - 64) ตอนที่หุทัยมองนิ้วที่เคยสวมแหวนของโศภนแล้วใจประหวัดไปถึงโศภน (หน้า 69) ตอนที่หุทัยมีใจประหวัดไปถึงโศภน เมื่อกล่าวถึงคำว่าคนสวย (หน้า 117) หรือตอนที่กานต์มีใจประหวัดไปถึงหุทัย เมื่อเห็นโต๊ะอาหารที่บ้านพักของเขา (หน้า 214) เป็นต้น

นอกจากกลวิธีดังกล่าวแล้ว บางตอนผู้แต่งยังคาเป็นเรื่องโดยให้ตัวละครเขียนจดหมายถึงกันอีกด้วย เช่น ให้หุทัยเขียนจดหมายถึงมารดาเล่าถึงความเป็นอยู่ของตนในชนบทเพื่อแสดงว่าเวลาได้ผ่านไปนาน (หน้า 160) หรือให้นายมีเขียนจดหมายถึงกานต์เล่าเรื่องที่ลูกสาวของตนต้องตกเป็นภรรยาของตาเกิง (หน้า 458 - 459) และให้ตาเกิงเขียนจดหมายถึงกานต์เล่าเรื่องที่ตนได้ลูกสาวของนายมีเป็นภรรยา (หน้า 465 - 468)

จากกลวิธีการแต่งต่าง ๆ ที่กล่าวมานี้ นับได้ว่าเป็นลักษณะที่ชัดเจนซึ่งการแต่งการยกย่องของนวนิยายเรื่อง เขาชื่อกานต์ ของ สุวรรณี สุคนธา

3. โครงเรื่อง

มีนายแพทย์ผู้หนึ่งเป็นผู้ที่มีอุดมคติในการปฏิบัติงาน เขาตั้งใจไว้ว่าจะต้องปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นให้มากที่สุดโดยเฉพาะช่วยชาวชนบทที่อยู่ห่างไกลความเจริญ เพื่อเขาสำเร็จการศึกษาจึงสมัครไปทำงานในอำเภอที่กั้นการแห่งหนึ่งทางภาคเหนือ ก่อนที่จะไปทำงานเขาได้สมรสกับหญิงสาวชาวกรุงผู้หนึ่ง เขาได้พาภรรยาไปอยู่ยังอำเภอที่ทุรกันดารแห่งนั้นด้วย และได้ใช้วิชาความรู้รักษาพยาบาลประชาชนในอำเภอนั้นตามอุดมคติของเขา ณ ที่อำเภอแห่งนั้นเขาพบว่าข้าราชการส่วนมากไม่มีอุดมคติในการทำงาน ชอบใช้อิทธิพลในการแสวงหาผลประโยชน์ใส่ตนถึงแม้ว่าเขาจะเป็นที่รักของชาวชนบทในท้องถิ่นนั้น แต่เนื่องจากเขาเป็นคนตรงเกินไปไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับข้าราชการที่นั่นได้โดยเฉพาะนายอำเภอซึ่งเป็นผู้มีอิทธิพลมาก ในที่สุดก็ถูกนายอำเภอชิงคิดว่าเขาเป็นผู้ขัดผลประโยชน์และกลั่นแกล้งคนสั่งให้ลูกน้องลอบยิงจนสิ้นชีวิต

จากโครงเรื่องของนวนิยายเรื่อง เขาชื่อกานต์ ดังกล่าวนี้นี้มีผู้วิจารณ์คนหนึ่งกล่าวว่า

เป็นเค้าโครงธรรมดาสามัญ การเขียนเรื่องชีวิตจริงเค้าโครงเรื่อง

ก็หนีไม่พ้นรูปนี้ ถ้าใครวาดชีวิตจริงให้หวือหวาเกินไปก็จะได้ภาพชีวิต

แต่ได้ให้นวนิยายในจินตนาการ คุณภาพก็คือการนำสิ่งธรรมดาสามัญมา

บรรยายแจกแจงให้เห็นชัดด้วยกลประการ เขียน การประกอบภาพ และ
เปลี่ยนสลับภาพให้น่าสนุกเร้าใจชวนติดตาม ¹

แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาโครงเรื่องของนวนิยายเรื่องนี้ตามคุณสมบัติของโครงเรื่อง
ที่พบว่า โครงเรื่องของนวนิยายเรื่องเขารื้อกานต์นี้มีลักษณะที่คล้ายคลึงกับโครงเรื่อง อิงจำแนกเป็นข้อ ๆ
ได้ดังนี้

ประการแรก เหตุการณ์ในเรื่องมีความสัมพันธ์กันระคุจถูกใช้จากเรื่องเล็กไปสู่
เรื่องใหญ่บ้างมีเอกภาพ มีรายละเอียดมากมายไม่น้อยจนเกินไป กล่าวคือ เพราะกานต์เกิดใน
ชนบทที่ห่างไกลความเจริญ ได้เห็นชีวิตของชาวชนบทที่ขาดแคลนแพทย์ ของประสบกับความยาก
ลำบากต่าง ๆ รวมทั้งตัวเขาเองเคยประสบกับสภาวะเจ็บป่วย จึงทำให้เขาเป็นคนที่มีความคิด
อย่างแรงกล้าที่จะอุทิศตัวเพื่อสังคมในท้องถิ่นที่ห่างไกลความเจริญ และเมื่อเขาเรียนจบจึงสมัคร
ไปทำงานในอำเภอที่ทุรกันดาร ซึ่งเขาเคยมาเมื่อตอนเป็นนักเรียนแพทย์ ในขณะที่เขาใช้ชีวิตอยู่
ในอำเภอแห่งนั้น เนื่องจากกานต์เป็นคนตรง และจริงจังต่อชีวิตเกินไป จึงทำให้เขาไม่สามารถ
ปรับตัวให้เข้ากับนายอำเภอได้ ทำให้นายอำเภอไม่ชอบเขา และเนื่องจากกานต์ไม่เข้าใจถึง
ธรรมชาติของสตรี จึงทอดทิ้งให้หญิงสาวเหงาหงอยจนทนไม่ไหวต้องกลับกรุงเทพฯ ใ้พบกับ
โศภนประเสริฐบุตรีเศรษฐี จากการที่กานต์ต้องเดินทางเข้ากรุงเทพฯ น้อย ๆ เพื่อมา
เยี่ยมพลทหารที่นอนรักษาตัวอยู่ที่โรงพยาบาล และเพื่อมารายงานตัวที่กรมตามแผนการของโศภน
ประเสริฐกับนายอำเภอถูกสั่งย้าย จึงทำให้นายอำเภอคิดว่ากานต์เป็นผู้ไปรายงานความชั่วของคน
ต่อเจ้าสังกัด เป็นเหตุให้ตนถูกสั่งย้าย จึงสั่งให้ลูกน้องยิงกานต์จนสิ้นชีวิตในที่สุด

¹ สิทธิ พินิจกุล "ทำไมคณะกรรมการจึงเลือก 'เขารื้อกานต์' ของ สุวรรณี"
สังคมศาสตร์ปริทัศน์ ตุลาคม 2514 หน้า 73.

ประการที่สอง มีการผูกมัดของเรื่องเป็นระยะ ๆ ทำให้ผู้อ่านเกิดการรอกอยสนใจที่จะติดตามเรื่องต่อไปโดยตลอด เช่น

- เพราะอะไรเหตุนี้กับการที่วิ่งถอยร่นต่างกันไปทั้ง ๆ ที่โดยผิวเผินแล้ว หัตถ์และหลายอย่างมีได้ร่งกัน และเหตุนี้ก็จะเหมาะสมกับไทม์มากกว่า
- เหตุนี้จะหนีชีวิตในชนบทที่ห่างไกลความเจริญกับการที่ได้นานเพียงไร
- กานที่จะสามารถต่อสู้ทำงานตามอุดมคติของเขาได้นานเพียงไร ในขณะที่ชาวชนบทที่อยู่แวดล้อมตัวเขาแล้วแต่ไร้การศึกษา ข้าราชการส่วนใหญ่ขาดอุดมคติในการทำงาน เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนมากกว่าประโยชน์ของส่วนรวม โดยเฉพาะนายอำเภอผู้มีอิทธิพลที่สุดก็มีที่ท่าเป็นปฏิปักษ์ต่อกานต์
- ชีวิตครอบครัวของกานต์กับหัตถ์จะราบรื่นโดยตลอดหรือไม่ เมื่อมีโศกเศร้ามาแทรก ทำให้เกิดปัญหารักสามเส้าขึ้น
- นายอำเภอและโศกจะรับบทบาทของชีวิตของกานต์อย่างไรบ้าง
- กานต์จะตัดสินใจอย่างไร ระหว่างการเดินทางไปดูงานในต่างประเทศกับการลาออกจากราชการ

ประการที่สาม ไม่มีเหตุการณ์หรือเหตุบังเอิญ (Co-incidence) ทำให้เหตุการณ์ในเรื่องดำเนินไปอย่างแท้จริง สมเหตุสมผลโดยตลอด

ประการที่สี่ เป็นความขัดแย้ง (Conflict) ที่น่าสนใจทั้งความขัดแย้งระหว่างตัวละครด้วยกัน เช่น ระหว่างกานต์กับโศก ซึ่งเป็นคู่แข่งกันในความรัก กานต์เป็นคนหนุ่มที่มีอุดมคติจริงจังต่อชีวิต เห็นแก่ประโยชน์ของส่วนรวมยิ่งกว่าความสุขส่วนตัว แต่โศกเป็นคนรักสนุก เป็นบุรุษเจ้าสำราญ ไม่มีความจริงจังต่อชีวิต และเห็นแก่ตัว

หรือระหว่างกานต์กับนายอำเภอ กานต์เป็นข้าราชการที่มีอุดมคติในการทำงาน มุ่งประโยชน์ของสังคมเป็นสำคัญ แต่นายอำเภอเป็นข้าราชการที่ไม่มีอุดมคติในการทำงาน ถือประโยชน์ส่วนตนเป็นใหญ่

ความขัดแย้งระหว่างตัวละครกับสังคม เช่น กานต์ เป็นตัวละครที่มีอุดมคติในการปฏิบัติงาน ซึ่งต้องดำรงชีวิตอยู่ในสังคมนารการที่เหลวแหลก เก็บไปด้วยการเดินพรกเลนพวกทำงานเพื่อเอาหน้า คานึงถึงผลประโยชน์ส่วนตัวเป็นสำคัญ และ

ความขัดแย้งซึ่งเกิดขึ้นในจิตใจของตัวละครเอง เช่น กานต์ ต้องต่อสู้กับจิตใจตนเอง เพื่อแยกแยะระหว่างอุดมคติกับความสุสส่วนตัว หรือโศมร เมื่อกานต์ได้หุหัยเป็นภรรยา โศมร หึงเสียดยและเสียใจ ความรู้สึกลวนคิและส่วนชั่วของเขาต้องต่อสู้กันตลอดเวลา โดยเฉพาะในเหตุการณ์ตอนหลัง ๆ ที่โศมร ใคพบกับหุหัยที่กรุงเพทฯ จะมคงได้เห็นถึงความขัดแย้งระหว่างมโนธรรมกับความเห็นแก่ตัวของเขาอย่างชัดเจน

ประการที่ห้า ตัวละครในเรื่องมีความสัมพันธ์เกี่ยวว่กัน

ประการที่หก โครงเรื่องชี้ให้เห็นโลกหรือสังคมมนุษย์อย่างกว้างขวาง ตัวละครแต่ละตัว เป็นเสมือนตัวแทนของบุคคลแต่ละประเภทในชีวิตจริง มีทั้งคนที่มีอุดมคติ หญิงสาวที่มีการศึกษาสูง มีความคิดเป็นของตนเอง หนุ่มเจ้าสำราญ คนโง่และทุจริต พ่อค้าผู้ผลประโยชน์เป็นที่ตั้ง คนที่มีอุดมคติแต่ต้องถูกกระแสสังคมกลืนหายไป และชาวบ้านที่ยากจน การศึกษาน้อย แต่ไม่แล้งน้ำใจ

ประการที่เจ็ด มีกลวิธีในการสำหับเรื่องก็ ผู้อ่านอ่านแล้วเข้าใจไคอย่างกระจ่างแจ้ง การเรียบเรื่องก็น่าสนใจ การวบเรื่องด้วยความตายของตัวเอกก็ประทับใจผู้อ่าน กานต์ถึงแม้จะสิ้นชีวิตไปตามท้องเรื่องก็จริง แต่ในความรู้สึกลของผู้อ่าน กานต์ยังคงประทับอยู่ในความทรงจำของผู้อ่านเสมอ

4 แกนของเรื่อง (Theme)

นวนิยายเรื่อง เขาชื่อ กานต์ นี้ ผู้เขียนมุ่งจะแสดงให้เห็นถึงการต่อสู้ของนายแพทย์ที่มีอุดมคติในการปฏิบัติงานผู้หนึ่งที่เสียสละความสุขสบายส่วนตัว สักรไปปฏิบัติงานในท้องถิ่นชนบทที่ต่างไกลความเจริญแห่งหนึ่งของไทย ซึ่งทั้งชาวเขาคอนทางค้าขาย ักจำกัห้วยภัยธรรมชาติ และ

ข้าราชการส่วนใหญ่ที่นั่นไม่มีอุดมคติในการปฏิบัติงาน เห็นประโยชน์ส่วนตัวเป็นสิ่งสำคัญ

จากแกนของเรื่องดังกล่าว ผู้เขียนจะแสดงให้เห็นว่านายแพทย์ผู้นั้นมีแนวดำเนินชีวิตอย่างมีอุดมคติ เขามักเป็นบุคคลหัวอย่างของบู๊ที่เสียสละความสุขส่วนตัว เพื่อประโยชน์ของส่วนรวม ถึงแม้เขาจะต้องเผชิญกับความยากลำบากอย่างไรก็ตาม แต่ก็ยังคงสามารถรักษาความไม่เห็นแก่ตัวไว้ได้ ถึงแม้ชีวิตของเขาจะสิ้นไปด้วยคำสั่งของข้าราชการผู้ไร้อุดมคติในการปฏิบัติงาน แต่ชื่อและพฤติกรรมของเขา ยังคงประทับอยู่ในความทรงจำของผู้อ่านเสมอ

จากแนวความคิดอันเป็นแกนของเรื่องดังกล่าวนี้ นับได้ว่าเป็นแนวคิดที่ก้าวหน้าและแปลกใหม่ ซึ่งหาได้ยากในนวนิยายของไทยในปัจจุบัน และนับเป็นแนวคิดที่มีคุณค่าในด้านส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์แก่ผู้อ่านควยว่า "อุดมคติควรมาก่อนความสุขส่วนตัว"

5. ฉาก

นวนิยายเรื่อง เขาชื่อกานต์ นี้ สุวรรณี สุคนธา ได้กำหนดฉากใหญ่ ๆ ไว้สองฉากด้วยกันคือ ฉากในกรุงเทพมหานครกับฉากในหัวเมืองชนบทที่ห่างไกลความเจริญ การพรรณนาฉากแต่ละฉากนั้นผู้แต่งทำอย่างละเอียดมาก จึงทำให้ฉากแต่ละฉากชัดเจน ผู้อ่านแล้วเกิดมโนภาพไปตามคำบรรยายนั้น เช่น ฉากกล่าวถึงสภาพห้องเสียบึงในรถไฟชั้นที่ 3 ซึ่งกานต์และหลุยส์โดยสารไปยังอำเภอในชนบท

ตู้เสบียงของขบวนรถธรรมดา บีโตะอยู่ที่หัวโตะ มองปราดเดียวก็เห็นว่า
กรำคราและสกปรก ถึงโตะและเกรงกิมก้าง ๆ วางอยู่เบียดงัดและโตะโตะ
ระเกะระกะ ผ้าปูโตะเก่าวันแข็ง ปีกองอาหารดิบยังเรื้อไม่หมดตามช้อนน้ำต่าง
และที่มานั่งเป็นรอยกระดำกระค่าง

กาแฟเสี ในถ้วยที่เป็นคราบ จานมีรอยกระเบื้องทรงขอบ... สภาพของ
รถไฟโดยสารชนิดธรรมดาวิ่งไปมีอะไรก็ขึ้น โดยเฉพาะรถนั่งชั้นสามนั่ง
สกปรกจนไม่รู้จะเทียบกับอะไรดี บอญคูเหมือนเล่าหนูที่บรรทุกหนูขึ้นรถไฟ
มากกว่าจะเป็นรถไฟ 1

นอกจากผู้แต่งจะสามารถพรรณานานได้อย่างชัดเจนแล้ว ฉากแต่ละฉากยังสะท้อนให้
เห็นสภาพของสังคมไทยได้เป็นอย่างดีอีกด้วย เช่น สภาพสังคมของคนในกรุง กังนากินคืนแต่งงาน
ของกานต์กับหุทัย ที่ว่า

ในคืนนี้เขาหุหุหุอยู่ในซุกสากอย่างแบบฝรั่ง มันคงจะร้อนแทบขาดใจ
กายถ้าไม่ติดเครื่องปรับอากาศไว้จนเย็นเยะเยือก ภรรยาของเขาสะส่ายอยู่ใน
ซุกรากรีวาว อาหารทั้งอยู่บนโต๊ะ จักอย่างประณีต เครื่องใช้เป็นเงินมันระยับ
คอกไม้กลางโต๊ะเป็นบุหลตาวิเศษพูล้วน สลับกับใบฝอย ๆ สีเขียว ทุกสิ่งทุกอย่าง
ดูรื่นรมย์

คนกรีกกำลังหัวเพลงไฟเราะซบกล่อมแขกกับเชิฏของเขารุ่งกำลังละเลียด
อาหารจากจานโบนินึกที่น้อย ความขมขื่นเบี่ยนมือของชาวกรุง

วานเบลโบให้ใส่อาหารวางเรียงราย และจักอย่างมีศิลปะ ปีรสนิยม
ไม่ล้าแต่เฒ่ามาวาง ๆ ไว้เพียงอย่างเดียว 2

สภาพสังคมของคนไทยในชนบท กังนากที่บ้านของนายอำเภอในชนบท ที่นายอำเภอ
จักโต๊ะอาหารเพื่อต้อนรับแขก

1 สุวรรณี สุคนธา (นามแฝง) เขาชื่อกานต์ หน้า 60 - 61.

2 ก. หน้า 16 - 17.

กับข้าวจัดเต็มโต๊ะเพียงถ้วยแกงและผักต่าง ๆ หูหრაและ รุ่มเหื่อยแบบ
ชาวบ้าน ถ้วยชามก็ใช้มีดกอกดวงสี่สรรพเต็มที แม้กระทั่งแก้วนํ้าก็มีดกอกดวง
และไปพบก ถ้วย ชาม จาน และแก้วมีได้เขารุกอย่างโต๊ะอาหารของ
เศรษฐีในกรุง ไถข้าวชบาคีใหญ่เกลี้ยง สีขาวบรรจุข้าวเต็ม กวนไข่มวง
แสดงว่าชาวไถร่อระดู .

ไม่มีการผูกหูกับเช เอ็กินข้าว อันเป็นนิสัยของชาวชนบท ต่างคนต่างกิน
และอาหารตรงหน้าก็ครองไปอย่างรวดเร็ว ¹

> สภาพความเป็นอยู่ของชาวกรุง ให้เห็นถึงภาพชีวิตในรูปแบบต่าง ๆ กัน มีทั้งความวุ่นวาย
สับสน ความเป็นอยู่แบบทั่วไป ร่มรื่น ความหรูหรา ดังบทบรรยายว่า

ขุดยานผ่านเขาไปอย่างรวดเร็ว เจียงเหล่านี้นำรำกลาญสำหรับเขาซึ่ง
หมกหัวอยู่บ้านนอกหลายเคียน บ้างก็มีบ่แตรกระชั้นก็ราวกับเร่งรีบจะไปหา
ยมบาลที่นั่นกันไว้ บางทีรถก็ชะงักลงและติดก็เพียยาว ถอยยับไปทีละนิด
ที่นายรถเมย์ก็ยืนคอยกันจนล้นออกมานอกที่หักแม่ฝั้นจะปรอยลงมาแล้ว
เด็กนักเรียนรอบคำหัวกระเป๋านักกึ่ง นัยน์ตาแต่ไปยังทางที่รถจะมากว้ย
ใจเราร้อน ๒

ถัดไปกิลปินช่างถนนกำลังวางงานของถนนทางเท้า มีรูปกระหม่อมกับ
ลำหาว รูปเรือ รูปตลาดน้ำ เขียนด้วยสีสรรฉูดฉาดบาดตา ยังไม่ได้ติด
กากเพชรอีกอย่างเดียวเท่านั้นก็จะเป็นบัตร ส.ค.ต.ขนาดใหญ่ดูช่างที่นิยมกัน
อย่างในสมัยหนึ่ง นายกิลปินคนนั้นไว้หนวดเกราะ นมยาวและวางท่าเคร่งขรึม
หาเป็นทองไม่รู้ร้อนกับโลกและชีวิตมนุษย์โดยรอบ แม้ย่นตาเขาก็มีแววฉิวเงิน
เงินเคียวกับคนที่ยังวิวอกหลายล้านคน

¹ สุวรรณี สุคนธา (นามแฝง) เขาสีออกันต์ หน้า 358.

กานต์เดินเข้าไปโดยให้กานต์สนใจเพียงเล็กน้อยเท่านั้นเกี่ยวกับเจ้าของ
รูปร่าง ถ้ารูปร่างนั้นแหละเขาจะลุกขึ้นขานสีกาเขาอย่างกระปรี้กระเปร่า

เขาเปลี่ยนสองคู่เดินบนรูปเหล่านั้นไปอย่างเฉยเมย กระโปรงที่สั้น
เหมือนไม้เตี้ยๆจะปกปิดนั้นเผยขาข้างที่นวลละไมด้วยถุงน่อง ซากุณีนั่งก้าว
เข้าไปในโรงมหรสพตามแบบนั้น เขาได้ยินเพลงแว่วออกมาเมื่อหลอนเปิด
ประตู

ถัดไปนั้นเป็นโรงภาพยนตร์ รูปโฆษณาใหญ่บอกส่วกิดอยู่เหนือป้าย
ชื่อเรื่อง ตัวนางเอกกำลังอยู่ในสภาพครึ่งเปลือยสีหน้ายิ้มแย้มราวกับตั้งใจ
โก้อวดเนื้อตัว ข้างล่างภาพโฆษณาเป็นมือของหญิงพราววิบวับตลอดคืนเหมือน
ไม้จุกเหล็กเหน็บ

สภาพความเป็นอยู่ของชาวชนบท นั้นมีความเป็นอยู่อย่างง่าย ๆ ตามธรรมชาติ

ริมฝั่งแม่น้ำลัดลงไปฝั่งแพเล็กแค่น้อยเหมือนบ้านลอยน้ำมีอยู่ทั่วไปเหมือน
ในทั่วจังหวัดที่พอจะเห็น ตอนนี้นั่งรถยนต์มาเห็น จะเป็นหลังเล็กนั้นกม หนึ่ง
บ้านลอยน้ำของเขานี้

เขาใช้ชีวิตง่าย ๆ สมัยจนน่าอิจฉาจะดีกว่าเรื่องหลังรับร้อนแสบแสบกัน
คำมาหากิน ทุกสิ่งที่มีเรื่อยเรื่อยตามสบาย หลอนเห็นเด็กเล็ก ๆ นั่งตกปลาอยู่
ในเรือแจว หรือจะเรียกว่านั่งตกปลาอยู่ในบ้านก็ได้

ปลาสีเงินขาววับกระโดดขึ้นจากน้ำ สีขาวเหมือนเงินแลดูราวกับโลหะ
ที่นี้คงจะมีปลาชุกชุมมากอย่างทุกานต์และแม่ชื่อนว่า กนกแก้วขาวเป็นดอกเลา
พวยเรือคักข้ามแม่น้ำจากปากน้ำไปข้างโน้นช้า ๆ พรอบกับคิงเอาสายที่ทอดขวาง
ไว้ขึ้นมาดู อาจจะเป็นการวางเบ็ดชนิดหนึ่งก็ได้ หกหัดเห็นเขาปลดปลาจาก
เบ็ดโยนใส่ท้องเรือจึงได้แน่ใจ 2

¹ สุวรรณี สุคนธา (นามแฝง) เขาชื่อยอดกานต์ หน้า 312 - 314.

² ก. หน้า 137.

จากตัวอย่างของฉากที่ยกมานี้ นอกจากจะสะท้อนสภาพของสังคมไทยได้อย่างก็แน่ว การที่ผู้แต่งสร้างฉากในกรุงกับชนบทให้สลับกันไปยังเป็นการแสดงภาพชีวิตในทำนองเทียบเคียง อีกด้วย ทำให้ผู้อ่านมองเห็นความขัดแย้งระหว่างชีวิตในกรุงกับชนบทได้เป็นอย่างดี

ความถี่เกินอันดีของการตั้งใจในการสร้างฉากของนวนิยายเรื่อง เขาชื่อกานต์ ก็คือผู้แต่ง สามารถสร้างฉากได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับอารมณ์ หรือสถานการณ์ของเรื่อง เช่น

ฉากในตอนเริ่มเรื่องที่พรรณนาเพลงวอลท์หนึ่ง เมื่อบุคคลที่กานต์กับหญิงสาวเต้นรำด้วยกัน ในคืนแต่งงานที่ว่า "วอลท์เริ่มเต้นอย่างอ่อนหวานและเกร่าสรวล ง่ายจนยากจะ จะมีอะไรลึกซึ้ง อยู่ในจังหวะเพียงเท่านั้น อาจเป็นท่วงท่ามองที่ควรรำเรง แต่รำก็ได้" ¹ ฉากการพรรณนาถึง ทำนองเพลงที่อ่อนหวานและเกร่าสรวลเช่นนี้บ่งว่าสอดคล้องกับชีวิตการแต่งงานของกานต์กับหญิงสาว และดูเหมือนผู้แต่งจะบอกให้ผู้อ่านทราบเป็นนัยว่าชีวิตการแต่งงานของกานต์กับหญิงสาวจะต้องจบลง ด้วยความเศร้าฉนั้น "ฉากเริ่มเรื่องจึงทำหน้าที่คล้าย ๆ กับทำนองนำ (Overture) ของ เพลงสำคัญ" ²

หรือที่ผู้แต่งใช้ฉากการเกิดพายุฝน (หน้า 221 - 225) บรรยายควบคู่ไปกับการ กล่าวถึงอารมณ์ของกานต์ที่กำลังสับสนปั่นป่วนด้วยความคิดถึงหาพิชิตที่จากไปเยี่ยงมารดาที่กรุงเทพฯ ก็นับว่าเหมาะสมสอดคล้องกัน ความขรรคมวลแล้วในเวลาค่ำคืนที่เกิดพายุฝนตก สถานการณ์ทาง ธรรมชาติเช่นนี้มักจะบ่งชี้หวิพลงอย่างยิงที่จะทำให้คนคิดถึงคนรักที่จากกันไปไกล

หรือการที่ผู้แต่งใช้ฉากที่พรรณนาถึงแม่น้ำที่มีคดและเงี้ยว รวมทั้งบรรยายภาพทิวเวง งามลืออื่น ๆ (หน้า 493 - 498) ในถิ่นที่กานต์จะถูกไล่ออกจากบ้านก็เห็นว่าเหมาะสมควร และใน ฉากนี้เมื่อผู้อ่านอ่านแล้วจะรู้สึกสังหรณ์ใจทันทีเลยว่าในบรรยายภาพเช่นนี้จะต้องมีเรื่องร้ายเกิดขึ้น กับกานต์แน่ ซึ่งนับได้ว่า เป็นอิทธิพลของฉากอย่างหนึ่งที่เข้าใจ ผู้อ่านเกิดการรอกอย

¹ สุวรรณี สุคนธา (นามแฝง) เขาชื่อกานต์ หน้า 1.

² เต็มศิริ บุญสิงห์.

หรือฉากในตอนท้ายเรื่องที่พรรณาถึงผมที่ร่าง ของมาระยะคาน้ำที่ไหลเรียบเรื่อย ในขณะที่ร่างอันปราศจากชีวิตของกานต์นอนเหยียดยาวอยู่บนเรือ อันนี้ว่าสอดคล้องกับบรรยากาศที่เกร่าสลดเป็นอย่างดี เพราะไม่แต่เพียงจะมีคนร้องไห้อาลัยในการจากไปของกานต์เท่านั้น แม้แต่ฟ้าก็ร้องไห้เสียใจในการตายของกานต์ ๆ ที่ชื่อกานต์ด้วย

★ ในตอนท้าย ๆ ของเรื่องมันถึงแค่หยุดยั้งความเหงาของมิได้ต้องเดินทางกลับไปเยี่ยมมารดาที่กรุงเทพฯ ที่ถึงสัก ๓๐ นาทีอยู่ยังชนบทคนเดียวเป็นต้นไป ผู้แต่งจะบรรยายเรื่องโดยเปลี่ยนฉากสลับกันไปมาระหว่างฉากในกรุงเทพฯ กับฉากในชนบท การเปลี่ยนฉากสลับกันไปมาอย่างรวดเร็วลำบากกับการเปลี่ยนฉากในภาพยนตร์ ฉะนั้น ผู้แต่งสามารถทำได้อย่างแนบเนียน ผู้อ่านมิได้เกิดความสับสนแต่ประการใดเลย นอกจากนั้นผู้อ่านยังรู้สึกเหมือนกันว่ากานต์นั้นถูกเหตุการณ์ต่าง ๆ บีบบังคับตัวเองขึ้นทุกที ๆ จนกระทั่งถึงจุดสุดท้ายของเรื่องอีกด้วย

สำหรับกลวิธีในการเปลี่ยนฉากเพื่อแสดงว่า เวลา สถานที่ และเหตุการณ์ในท้องเรื่องได้เปลี่ยนไปจากเดิม นั้น ผู้แต่งมักใช้กลวิธีนี้แบบเปลี่ยนจากการบรรยายเหตุการณ์หนึ่งไปบรรยายเหตุการณ์อีก เหตุการณ์หนึ่งอย่างฉับพลัน คล้ายกับการเปลี่ยนฉากของภาพยนตร์ ซึ่งส่วนใหญ่มักเริ่มต้นด้วยการบรรยายถึงเรื่องอื่น ๆ กับพรรณานาน และบรรยายากไปด้วยกัน เช่น

เสียงของเขาค่อยๆ หายออกจากระฆังจากร ภาติโตมรเป็นคนสนุกสนาน เถลไถลไปหาเพื่อนฝูง ใจคอกว้างขวางกับเพื่อนและละครที่เขาใกล้ชิดด้วย เหตุที่ยศกับโตมรนั้นตั้งแต่ยังเรียนอยู่จนกระทั่งจบ หลวงเคยคิดว่าเขาจะขอแต่งงาน แต่เขาก็คือโตมรคนเก่า ไม่จริงจึงท้อชีวิต ใช้ชีวิตอย่างบุคคลเจ้าสำราญด้วยเงินที่พ่อแม่หาไว้ให้ และเขานำไปลงทุนในกิจการบางอย่างบ้าง อั้งมันทำเงินให้เขามากพอที่จะสบายไปชั่วชีวิต

กานต์พบหล่อนในเย็นวันหนึ่ง หล่อนเอนอยู่บนเตียงนอนกับเขา ขณะนั้นฝนปรอยเมื่อก หล่อนถอยร่นที่ถือคิมีออกมาด้วยเพื่อจะกันฝนซึ่งหนาเม็ดเข้าทุกที ผั่งทางเท้าที่หล่อนเดินไม่มีชายคา ข้างหลัง เป็นรั้วมาหาวิทยาลัยซึ่งมีบ้านไม้และ

สิ่งปลูกสร้างสลักกับอยู่ภายในแล้ว เขาเห็นหลอมเศษขุขายามจะทางรม
ลมก็แรงเจ้ากรรมวัคกระโปรงที่ติดอยู่แล้วให้พะเยีพะยะยาบจนเห็นวงขา
ขาวผ่อง ¹

บางครั้งก็เริ่มด้วยการพรมมาถึงสถานที่แห่งใหม่ เพื่อแสดงว่าได้เปลี่ยนสถานที่ไปจาก
เดิมแล้ว เช่น

กลาของอำเภอนี้เป็นห้องแถว ไกโร ไกโส ดันด้าเข้าหากัน ก้านหลังติด
แม่น้ำ อีกด้านหนึ่งเป็นทุ่งนรกซ์ และแองน้ำสกปรกที่ไม่มีทางระบาย ห้องแถว
หักล้มแม่น้ำก็ไหลแม่น้ำนั้นเองเป็นที่ตั้งขยะและเศษของคาง ๆ รวมทั้งส่วนอื่น
ก็นั่งทอดใจไปใกล้แม่น้ำอีกด้วย ²

บางครั้งก็เริ่มด้วยการบอกเวลาเพื่อแสดงว่า เวลาได้ผ่านไปจากเดิม เช่น

ในเช้าของอีกหลายวันต่อมาหทัยคอยก็ขึ้นตามลำดับ ห่อหลอดขึ้นนั่งได้
แต่ไม่ถนัดนักเพราะขาอยู่ในเฝือก อาการภายนอกมีเท่านั้น แต่อาการที่หลอม
ไม่มีท่าว่ารู้จักผู้ใดในที่นั้นเลย เป็นสิ่งที่น่าตกใจ ³

บางครั้งก็เริ่มด้วยบทสนทนาของตัวละครเพื่อบอกให้ทราบว่าเหตุการณ์ได้เปลี่ยนไป
จากเดิมแล้ว เช่น

"ฉันมีข้อพิสูจน์แล้วละ ว่าโลกมันกลมนอกเหนือจากที่เขาศึกษาเกี่ยวกับมา
หลาย ๆ อย่าง"

¹ สุวรรณี สุคนธา (นามแฝง) เขาชื่ออานต์ หน้า 29.

² ก. หน้า 112.

³ ก. หน้า 309.

"อะไรก็ไม่รู้ พอเจอหน้าก็ตกเสียยาวเหยียด สมายดีหรือขอรับ
คุณสมสุข"

"เร็นโงะ จุติชัยของคุณ คานวณแบบสะพามไปไก่อัน ล้างเสร็จแล้ว
รีงไก่อันแล้ว"

"กู เรียกสะพามเป็นอัน ๆ ไม่น่าเลยที่เน เเง่าเป็นนักอักษรศาสตร์" ¹

แต่ก็มีอยู่แห่งหนึ่งที่ผู้แต่งใช้กลวิธีได้ตัวละคร เขียนจดหมายถึงกันจากใจความในจดหมาย
นั้นจะบอกให้ทราบว่าเวลาไคลงเลยจากเดิมไปนาน เช่น

"... ที่เมืองนี้เริ่มหนาวแล้วละ คุณแม่' พุทธิเขียนจดหมายถึงมารดา
ของหลอน "ถ้าเร็นโงะคนคงสวมเสื้อหนาวกันเกรอ แคลนที่นี้เขาดู
จะไม่ค่อยหนาวกันเท่าไร นอกจากลูกจิ้งค่อนข้างจะหนาว เลยเรียนคุณแม่
เสียเลยว่าจะส่งเสื้อหนาวมาให้ลูกด้วย ลูกมีเสื้อที่เตอร์สองสามตัว หวังว่า
แมลงสาบคงจะไปเห็นเป็นของกินไปหบคแล้ว ลูกใส่ไว้ในตู้ที่ติดกับเตียงนอน" ²

จากทกลาวมานี้พอสรุปได้ว่า นักขงนวนิยายเรื่อง เขาชื่ออานต์ นั้นนับเป็นองค์ประกอบ
ส่วนหนึ่งที่มีลักษณะคือ เน้น จากจากผู้แต่งจะสามารถสร้างฉากได้อย่างเกินขีดสมจริงแล้ว คำว่าการ
เลือกสรรฉากได้เหมาะสมสอดคล้องกับอารมณ์หรือสถานการณ์ของเรื่อง รวมทั้งกลวิธีในการ
เปลี่ยนฉาก ผู้แต่งก็สามารถทำได้อย่างระมัดระวังแบบเขียนจดหมายที่จะหาที่ทำได้

¹ สุวรรณี สุคนธา (นามแฝง) เขาชื่ออานต์ หน้า 186.

² ก. หน้า 160.

6. ตัวละคร

ตัวละครที่มีบทบาทสำคัญในเรื่องมี 4 คนด้วยกันคือ กานต์ ฤทัย โคมร และนายอำเภอ
ซึ่งจะแยกกล่าวถึงลักษณะของตัวละครแต่ละคนตามลำดับ ดังนี้

6.1 กานต์

กานต์นั้นเป็นตัวละครเอกของเรื่อง เป็นตัวละครที่มีบทบาทสำคัญต่อแกนของเรื่องมากที่สุด เพราะพฤติกรรมของกานต์ในท้องเรื่องแสดงถึงความเข้มแข็งที่จะรักษาอุดมคติในการปฏิบัติงาน และการเสียสละความสุขส่วนตัวของนายแพทย์ผู้หนึ่งเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม กานต์นั้นนับได้ว่าเป็นตัวแทนของบุคคลที่มีปณิธานอันแน่วแน่ในการดำเนินชีวิตโดยยึดหลักที่ว่า "อุดมคติควรมาก่อนความสุขส่วนตัว" ซึ่งบุคคลประเภทนี้หาได้ยากในสังคมปัจจุบันที่บูชาความหรูหราฟุ้งเฟ้อ และการนับถือเงินเป็นพระเจ้ากำลังเป็นกาเียนสูงสุดที่สุดในสังคม กานต์เป็นตัวละครที่มุ่งเน้นของการเสนอแกดยูอันเพื่อเป็นตัวอย่างในการดำเนินชีวิตในสภาพสังคมปัจจุบัน

กานต์เกิดในครอบครัวที่ห่างไกลความเจริญแห่งหนึ่งทางภาคอีสานของไทย สภาพครอบครัวของเขายากจนมาก ชีวิตในวัยเด็กต้องประสบกับความยากจนและความยากลำบากต่าง ๆ เนื่องจากหมู่บ้านของเขาอยู่ในตำบลที่ทุรกันดาร จึงขาดแพทย์ที่จะคอยให้ความช่วยเหลือ เมื่อเกิดเจ็บป่วยขึ้นก็ต้องพึ่งเวทย์มนต์หมอผีไปตามยถากรรม ประสบการณ์ในวัยเด็กที่ฝังใจเขามากก็คือภาพตัวเองนั่งเฝ้านอนกับแม่เพื่อมายังสุขศาลาประจำอำเภอซึ่งอยู่ห่างบ้านเขาไม่ต่ำกว่าสามสิบกิโลเมตร จากภูมิลำเนาซึ่งกล่าวนี้เองจึงส่งผลให้กานต์เป็นคนที่มีอุดมคติอย่างแรงกล้าที่จะอุทิศตัวเพื่อสังคมในท้องถิ่นที่ห่างไกลความเจริญ ด้วยเหตุนี้เอง เบื้องานครั้งแรกการศึกษาค้นคว้าเป็นนายแพทย์ เขาจึงสมัครไปทำงานยังอำเภอที่ห่างไกลความเจริญแห่งหนึ่งซึ่งขาดแพทย์และประสพภัยธรรมชาติอยู่เสมอ

เกี่ยวกับบุคลิกลักษณะภายนอก ผู้แต่งมิได้บรรยายถึงบุคลิกลักษณะของกานต์ไว้มากนักนอกจากจะกล่าวเพียงเล็กน้อยว่า "นับแต่เขาอ่อนโยน หน้าตาเขามีความเมตตากรุณา มองอยู่แล้วสบายใจ นี่คือนิสัยพิเศษของกานต์"¹

¹ สุวรรณี สุคนธา (นามแฝง) เขาชื่อกานต์ หน้า 96.

ค่านิยม ในบางสิ่งบางอย่างกานก็ยังยึดมั่นอยู่กับค่านิยมแบบเก่า เช่น เขารักกับหลัทย เขาก็เข้าตามตรอกออกตามประตู ทำตามประเพณีทุกอย่าง มีการสื่อสารอย่างเป็นทางการกับมารดาหลัทย นกกรหมั่นและแต่งงานตามลำดับ ถึงแม้ว่าบางสิ่งบางอย่างกานจะยึดมั่นอยู่กับค่านิยมแบบเก่าก็ตาม แต่ในด้านความคิดอ่านเขาก็คือเป็นตัวของตัวเอง ไม่คล้อยตามสังคมไปทุกอย่าง เจน เกี่ยวกับฤกษ์วันแต่งงาน กานรู้สึกกระดากที่จะไปหาพระให้หาฤกษ์ยามให้เพราะคิดว่าไม่ใช่กิจของสงฆ์ เขากับหลัทยจึงกำหนดวันแต่งงานขึ้นเอง โดยใช้วันที่เขาจะต้องออกไปทางอำเภอนั้นเองเป็นฤกษ์แต่งงาน เกี่ยวกับวันแต่งงานก็เช่นกัน มารดาของหลัทยต้องการให้เป็นไปอย่างหรูหราใหญ่โต เพื่อความมีหน้ามีตา แต่กานต์ปรารถนาจะให้พิธีแต่งงานของเขาเป็นไปอย่างเรียบง่าย ไม่หรูหราใหญ่โต เพราะเขาคิดว่า เหมือนกับการทำน้ำพริกละลายแม่เฒ่า

๗ ในด้านความรัก กานก็นับเป็นชายคนหนึ่งที่มีความรักมั่นคง รักเดียวใจเดียว ซื่อสัตย์ต่อภรรยามากจนยากที่จะหาชายใดเปรียบได้ พฤติการณ์ที่แสดงว่ากานมีความรักมั่นคงและมีความซื่อสัตย์ต่อภรรยา เช่น

เขาไม่เคยต้องพึ่งพาเหล่าเลย แลเขาก็ตกเป็นเหยื่อของมันมาหลายวันแล้ว เขาทนไม่ได้กับการที่จะนอนตาฝ้าอยู่บนเตียงเกือบตลอดเวลาในใจคิดถึงแต่หลัทย

ถ้าไม่ใช่เหล่าคัมแล้วเขาจะไร้อื่นใดเล่า ผู้หญิงหรือ เขาทนไม่ได้ที่จะทรยศต่อหลัทยแม้แต่สิ่งเล็กๆน้อยๆ และไม่มีผู้ใดถือสาถือว่าเป็นของเหลวไหลถ้าจะไปหาผู้หญิง แต่กานต์ไม่เคยคิดอย่างนั้นเลย ¹

¹ สุวรรณี สุคนธา (นามแฝง) เขาชื่อกานต์ หน้า 311.

ถึงแม้ว่ากานต์จะมีความรักมั่นคงและซื่อสัตย์ต่อภรรยาอย่างไรก็ตาม แต่ชีวิตสมรสของเขากับหญิงที่ไม่ราบรื่นอย่างที่ควรจะเป็น ที่เป็นอย่างนี้เพราะกานต์ขาดความเข้าใจในธรรมชาติของหญิงที่ต้องการการเอาอกเอาใจ รักสวยรักงาม กานต์เป็นคนหัวรั้งจึงต่อชีวิตมาก วางกรังสาายเป็นคนขาดอารมณ์เย็น และขาดความเข้าใจในความรู้สึกของภรรยา เช่นตอนที่เขาถึงบ้านค่ำ หญิงเห็นเล้าบ้านที่นอนเรียบร้อยราวกับอภัยชาไก่ หญิงมองดูอย่างขบขันแล้วพูดเล่นว่า "ฉันทัวพายุพัดบ้านพังคะ" แต่กานต์ไม่มีอารมณ์ขันเช่นเดียวกับหญิง จึงตอบมือ ๆ เพียงว่า "คงไม่หรอก เขาคงทำแข็งแรง" หรือตอนที่หญิงบอกกานต์ว่าหล่อนอยากจะมีลูก กานต์ก็บอกแต่เพียงว่า "เราวยังไม่มีลูก" แล้วไปพยายามชี้แจงเหตุผลให้หญิงฟังว่าเพราะเหตุใดเขาจึงต้องการเช่นนั้น แม้แต่ตอนที่หญิงจะเข้ากรุงเทพฯ กานต์ก็ไม่ได้แสดงว่าเขาต้องการให้หญิงกลับมาโดยเร็ว และหลังจากหญิงจากไปแล้วถึงแม้กานต์จะคิดถึงหญิงมากเพียงใดก็ตามเขาก็ไม่เคยเขียนจดหมายถึงภรรยาเลย

จากอุทธาคีในการปฏิบัติงานและชักนบกพร่องบางประการของกานต์ซึ่งที่กล่าวมาแล้ว เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่า ถึงแม้ว่ากานต์จะรักหญิงจริงก็ตาม แต่เขาก็ไม่เหมาะที่จะใช้ชีวิตคู่ร่วมกับหญิงเลย เพราะเขาสนใจแต่เรื่องภายนอก โดยเฉพาะหน้าที่การงานของตน เขาไม่เคยนึกถึงตัวเอง ไม่เคยนึกถึงภรรยาและหน้าที่ของสามีที่ควรจะทำอย่างไร เขาไม่ต้องการมีบ้าน ไม่ต้องการมีลูก ในขณะที่หญิงต้องการ

นอกจากจิตใจของกานต์จะมั่นคงในด้านความรักแล้ว กานต์ยังเป็นผู้หนึ่งที่ใจเย็นและมีความอดกลั้นมาก ดังจะเห็นได้จากตอนที่เขาตั้งใจจะสามารถจะช่วยชีวิตคนที่ถูกงูกัดที่มารับการรักษาได้ ญาติพี่น้องของคนที่โดนงูกัดโทษกานต์ว่าเป็นความผิดของกานต์ที่นำคนไข้ไปรักษาในรรมคนไข้จึงถึงแก่ความตาย แต่กานต์ก็พยายามอธิบายให้เข้าใจว่าคนไข้ที่เสียชีวิตนั้นเพราะว่ามาช้าเกินไป พิษงูได้แผ่ไปทั่วร่างกายเสียแล้ว เขาจึงไม่สามารถจะช่วยเหลือได้ หากได้เกี่ยวกับการนำคนไข้เข้ามาไม่ หรือเห็นได้จากกานต์ที่กานต์มีความอดกลั้นต่อพฤติกรรมของไตรมที่นำคนไข้มาคุยกับหญิงในขณะที่หญิงรักษาตัวอยู่ที่โรงพยาบาล เป็นกัน

ในร้านจรรยาแพทย์ กานต์นั้นเป็นนายแพทย์คนหนึ่งที่มีความเกรงครึกของจรรยาแพทย์มาก
 คงจะเห็นได้จากกานต์ไม่ยอมทำแท้งให้เชื่อตามที่คำเถียงชอร่อง นอกจากไม่ยอมทำแท้งให้แล้ว
 เขายังรับปากกับคำเถียงอีกว่า ถ้าคำเถียงไม่รับเลี้ยงเด็ก เขาจะเป็นผู้รับเลี้ยงเองอีกด้วย

ด้านการปรับตัวให้เข้ากับสังคม กานต์เป็นบุคคลที่ชอบเก็บตัว เขาไม่ชอบการเข้าสังคม
 และไม่พยายามปรับตัวให้เข้ากับสังคมเลย ทั้งที่เขาสามารถทำได้ ทั้ง ๆ ที่เขารู้ดีว่านายอำเภอ
 นั้นเป็นผู้ที่มีอิทธิพลมากในอำเภอที่เขาไปทำงาน แต่เขาก็ไม่ยอมอ่อนข้อให้นายอำเภอในเรื่องที่
 เขาเห็นว่าไม่ถูกต้อง เช่น การที่นายอำเภอจะขอค่าดีไปยึดเบาะรถยนต์ เป็นต้น ถึงแม้ว่าคำเถียง
 เพื่อนผู้ปรารถนาดีจะเตือนสติ และให้คำแนะนำต่าง ๆ นานา เช่น "หมอเป็นคนฉลาดแท้ ๆ
 คนแข็งนะอยู่ไม่ไค้หรอก เชื่อผมเถอะ อย่าซื้อตรงต่อหน้าหน้าคนใหญ่โตกว่าเราก็ตองอ่อนข้อให้
 เขามั่ง" ¹ หรือ "ว๊แหละหมอลองไปรวมกันมั่งซี บ้านผมก็ไค้ หรือบ้านใครก็ได้ พวก ๆ เรา
 ค่ายกัน อย่างนายอำเภอเ็นว่าไปครอบหน้าหมอ ลงไปเสียว่ามีเข้าชักหนสองหนชี้คร้านจะชอบ"²
 แต่คำตอบที่ได้จากกานต์ก็คือ "ไม่จำเป็นที่ผมต้องประจบ" หรือแม้กระทั่งคำเถียงจะเตือนว่า
 "เขาจะเก็บคุณเสียนะซี... นี่เขาพูดเปรย ๆ แะท่าหนักเลงไค้ผมไค้ยินหาหยดนแล้วนะ...
 เขาว่าไ้รู้ไหม เขาว่าลูกเป็นมันถูกระ" ³ "ลำบากนักก็ขอย้ายเสียสิ้นเรื่อง ไอ้อำเภอนี้ะ
 คนไค้ญไม่ไค้หรอก" ⁴ แต่คำตอบที่ได้จากกานต์ก็คือ "ผมอยากอยู่สบาย ๆ ทำงานของผมไป
 เรื่อย ๆ"

¹ สุวรรณี สุคนธา (นามแฝง) เขาค้อกานต์ หน้า 372.

² ก. หน้า 382.

³ ก. หน้า 383.

⁴ ก. หน้า 376.

จากความ "ตรง"เกินไป ความไม่ชอบเข้าสังคม ไม่พยายามปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม และความอหังการรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ทำให้เขาคิดแต่เพียงว่าถ้าเขาไม่ไปหาความเดือดร้อนให้แกใคร ก็ไม่น่าจะมีผู้ใดมาวุ่นวายกับชีวิตเขา เขานึกไม่ถึงว่าปัญหาและความยุ่งยากทั้งหลายอาจเกิดขึ้นได้โดยเขาไม่จำเป็นต้องเป็นผู้ก่อ และในที่สุดการปฏิเสธไม่ยอมรับสภาพการล้อมตัวของเขานั้นเองก็กลายเป็นสาเหตุหนึ่งนำเขาไปสู่จุดจบอย่างที่เขาเองก็ไม่สามารถจะชักขึ้นได้¹

จากลักษณะอุปนิสัยของกานต์ซึ่งที่กล่าวมานี้ เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่า กานต์นั้นเป็นตัวละครที่มีลักษณะนิสัยเปลี่ยนแปลง (Round Character) แต่ลักษณะนิสัยของกานต์นั้นคงที่ตั้งแต่เริ่มเปิดเรื่องจนกระทั่งเรื่องจบลง อุปนิสัยของกานต์ก็เปลี่ยนแปลงเลย ฉะนั้นถ้าพิจารณาจากการเปลี่ยนแปลงของตัวละครตามเนื้อเรื่องแล้ว กล่าวได้ว่ากานต์เป็นตัวละครประเภทสถิต (Static Character) การที่ผู้แต่งวางลักษณะนิสัยของกานต์ให้คงที่ตลอดเรื่องนั้นคงเป็นเพราะผู้รณีย์ สุขุมฯ ต้องการให้กานต์เป็นตัวละครที่เป็นตัวแทนของนายแพทย์ที่ยึดมั่นในอุดมคติ สะท้อนความสุขส่วนตัวเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม เพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ผู้อ่านต่อไป

อย่างไรก็ตาม จากการวิเคราะห์ลักษณะอุปนิสัยของกานต์นี้มีผู้กล่าวชมเชยว่า ผู้รณีย์ สุขุมฯ ได้พัฒนานวนิยายไทยไปสู่ก้าวใหม่ลึกลงหนึ่ง ผิดอกต่างไปจากเดิมที่ไม่มีลักษณะของความเป็น "พระเอก" ตามรูปแบบของนวนิยายไทยโดยทั่วไป เขาไม่ใช่หนุ่มนักเรียนนอกและก็ไม่โตเถิกบ้านนอกที่มาได้ดีในกรุง รูปร่างหน้าตาของเขาไม่มีอะไรจะดูดีพอที่จะมีผู้ชมหรือกล่าวถึง... บุคลิกของเขาไม่มีอะไรเด่นเป็นพิเศษ แม้ในงานแต่งงานของเขาเอง เขาก็เป็นเจ้าบ่าวที่ถูกกลืนหายไป ในหมุยแขก จนแม้กระทั่งเจ้าสาวเองก็มองหาเขาไม่เห็น²

¹ วันเพ็ญ จันทวิโรจน์ และ นิศยา มาศะวิสุทธิ์ "หมอกาบ 'คนนอก' ของสังคม"
วารสารธรรมศาสตร์ พุทธศักราช 2514 หน้า 62.

² ก. หน้า 61 - 62.

6.2 หาดุ๊ย

หาดุ๊ยเป็นตัวละครอีกตัวหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญต่อแกนของเรื่อง แต่ร่องลงมาจาก กานต์ ถึงเมวว่าลักษณะภายนอกโดยรวมของหาดุ๊ยจะดูดีราววัยฉกรรจ์ รักความสุขสบายซึ่งแลดู ขัดแย้งกับกานต์ แต่ถ้ามองลึกซึ้งแล้วจะพบว่าทั้ง สองมีความสอดคล้องกันอย่างยิ่ง และ ต่างก็บูชาอุดมคติเหมือนกัน คงจะเห็นได้จากกรณีที่หาดุ๊ยตกลงใจแต่งงานกับกานต์ ยากจนแต่มี ความจริงจังต่อชีวิต แทนที่จะเลือกโตมรผู้ร่ำรวยรักสนุก แต่หาความจริงจังต่อชีวิต การที่หาดุ๊ย เป็นคนไม่ถือตัวและมีใจเมตตาการุณยาก็นับเป็นคุณสมบัติอย่างหนึ่งที่เหมาะสมที่จะเป็นภรรยาหมอกานต์ ภายหลังถึงแม้หาดุ๊ยจะทิ้งกานต์กลับมารุ่งเรือง ด้วยความขยันใจ แต่พอได้ยินเพื่อน ๆ กล่าว วิจารถึงอาชีพแพทย์ หาดุ๊ยก็ได้สำนึกและรู้สึกว่าคุณค่าที่หล่อนน่าจะอยู่เคียงข้างกานต์ แทนที่ จะหนีมาทิ้งให้กานต์อยู่ความลำบาก โดยเฉพาะตอนที่หาดุ๊ยสูญเสียความทรงจำ ยิ่งเห็นได้ชัดจนว่า หล่อนซึ่งใจเฝ้าของกานต์และฝังใจอยู่กับ "บ้านเรา" เพียงไร เช่น จากบทสนทนาที่ว่า

"นี่แหละบ้านหนู" แม่ของหล่อนอธิบายอย่างฉะฉาน

"ไม่มีใครหลอกลูกสักหน่อย ลงมาซิจะ"

"ไม่" หาดุ๊ยสั่นศีรษะ "คุณขับไปอีกซีกะ ก็ไม่ใช่บ้านนั้น บ้านเรามีหมอยอยู่ ไม่ใช่รีคะ"

"ไปเถอะคะ เราไปบ้านกันดีกว่า บ้านเรามีบ่อน้ำสีแสด" หล่อนทำท่าเป็น ยาวามโก "มีปลามากด้วยคะ เราอยู่ที่นั่นตลอดทั้งวัน แต่ก็มิชอบเท่ากับปลา เหมือนกัน" ¹

และเมื่อความทรงจำของหล่อนคืนมา หาดุ๊ยก็แสดงความจำนงที่จะกลับไปอยู่ร่วมกับกานต์ ที่บ้านในอำเภอที่ทางไกลนั้นก็กล้วย

¹ สุวรรณี สุคนธา (นามแฝง) เขาสีอกานต์ หน้า 407 - 409.

หุทัยเป็นบุตรสาวคนเดียวของครอบครัว ถึงแม้จะกำพร้าบิดามารดาตั้งแต่อายุยังน้อย แต่เนื่องจากการหาทั้งร้านขายอาหารเล็ก ๆ อยู่ย่านมหาวิทยาลัย มีรายได้ดีพอควรจึงเลี้ยง หุทัยอย่างทะนุถนอม และส่งให้เล่าเรียนจนจบการศึกษาในระดับอุดมศึกษา หุทัยเป็นคนขยัน ไร่แรงและมีอารมณ์ดี หล่อนมีเพื่อนฝูงมากมาย และเคยเสาะหาในหมู่เพื่อน

ในค่านิยมคติ หุทัยเป็นหญิงที่มีความคิดสมัยใหม่ มีความเป็นตัวของตัวเอง และไม่ได้ ตกเป็นทาสความสูงเพื่อหรืออำนาจนิยมของสังคม ถึงแม้จะเห็นได้จากการที่หุทัยคิดว่าถ้าใครเอา ความมากกระตือรือร้นของแวนหมั้นมาวัดค่าของความรักแล้วไม่ใช่ความรักแท้ แต่เป็นความโลภมากกว่า หรือการที่หุทัยเลือกเสื้อผ้าที่จะใช้ในวันแต่งงานตามความเห็นของตนเอง โดยใช้ชุดก่อนเข้าที่ ประกอบด้วยผ้าด้ายทอถูก ๆ เย็บเป็นถุงสำเร็จกับเสื้อแขนกระบอกที่ติดกระดุมเหล็กเล็ก ๆ แทนที่จะใช้ผ้าฝ้ายทอเงินทองกับเสื้อที่ติดกระดุมทองคำตามความนิยมของคนทั่วไป แม้ชุดแต่งงานหุทัย ก็เลือกชุดสีชมพูอมม่วงเป็นชุดแต่งงานแทนที่จะใช้สีขาวอย่างธรรมเนียมของเจ้าสาวทั่วไป ถึงแม้ มารดาจะหักทวงว่า "เขาไปสงสัยหรือว่าลูกไม่บริสุทธิ์" หุทัยก็ตอบว่า "คนที่แต่งสีขาวในวัน แต่งงานนะ บริสุทธิ์ทุกคนหรือคะ"

ถึงแม้โดยทั่วไปผู้อ่านจะรู้สึกว่าการที่หุทัยเป็นคนสูงอายุน้อย ความละอายสบาย แต่การ พิจารณาอย่างลึกซึ้งแล้วจะเห็นว่า หุทัยเป็นคนจริงใจจริงใจอีกคนหนึ่ง ถึงแม้จะเห็นได้จาก

ก่อนที่หุทัยจะแต่งงานกับกานต์ ไทมร เกษจวนหุทัยอย่างเต็มที่จริง ให้ใบเขียวยุโรปกับเขา หล่อนไม่รอที่จะปฏิเสธโดยให้เหตุผลว่าหล่อน ไม่ใช่ลูกเศรษฐี "อีกอย่างหนึ่งถ้าฉันไปงานเขาไม่ได้ตอนนี้ ฉันไม่ถอย อยากรางานทำน้อย ๆ" เมื่อไทมรค้านว่างานอย่างหล่อนหางานทำได้ไหน ก็ได้ หุทัยแย้งว่า "แต่ฉันกำลังเรียนงานอยู่กะ งานก็เบื่องานที่ฉันชอบและ เขาก็ให้เงินดีไม่น้อย" และเมื่อไทมรประจักษ์ว่า "ก็ถนอมคงเก็บเงินได้รวย จนเป็นเศรษฐี" หล่อนก็ตอบเขาอย่างไม่เกรงกลัวว่า "ฉันรู้ค่าของเงินนี่คะ" ¹

¹ วันเพ็ญ จันทร์วิโรจน์ และ นิศยา มาศะวิสุทธิ 'หมอกานต์ 'คนนอก' ของสังคม' วารสารวรรณศาสตร์ พุทธศักราช 2514 หน้า 53.

อาจเป็นเพราะการเป็นความจริงจังต่อชีวิต เชื่อมั่นในตนเองและการมีความคิดอิสระเป็นของตนเองนี้เอง ฤทธิจึงตกใจเลือกงานที่รักในชีวิต แทนที่จะเลือกโคตรที่คนอื่นเห็นว่าเหมาะสมกับหล่อน

หลังจากที่หาที่ย่างงานกับกานต์แล้ว จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าฤทธิเป็นหญิงที่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตของตนได้เป็นอย่างดีนับตั้งแต่การรับประทานอาหารเช้า มือแรกในชีวิตแต่งงานมรดกไฟที่สาม การไม่อนุเคราะห์มาพักที่มีเสาเรือนมอมเรียวราวกับอ้อยขาไก่ การรับประทานเย็นโดยอาศัยแสงสว่างของไฟฉาย การใช้ห้องน้ำที่ปรากฏจากหลังคา การแก้ความเงิบเหงาด้วยการตกปลา ปักหมึก และอื่น ๆ

ในฐานะภรรยา ฤทธิพยายามอย่างเต็มที่ที่จะเป็นภรรยาที่ค้ำคึงแต่การหุงหาอาหารไว้ให้สามี การใช้จ่ายอย่างประหยัด และการเอาใจใส่ทุกคนในของสามี แต่ฤทธิก็ไม่ได้ได้รับความร่วมมือจากกานต์ผู้เป็นสามีเท่าที่ควร ทั้งที่มีผู้วิจารณ์ถึงข้อบกพร่องของกานต์ว่า

กานต์ไม่เคยยอมให้ฤทธิเข้าไปในความคิดคำนึงของเขา "ผมยุ่ง ๆ นิดหน่อย และมีปัญหาจะต้องคิด ฤทธิไม่รู้ตรอกเป็นไง" เขาออกตัวหลังจากที่หายเข้าไปในห้วงยา ทั้งให้ฤทธิออกข่าวตั้งแต่แรกทีเดียวอย่างเข้าเรื่องเหอ เมื่อฤทธิถามเขาถึงสาเหตุที่ทำให้เขาออกมาเป็นหมอบ้านนอก เขาก็จะตอบว่า "ยังมีบางสิ่งบางอย่างที่ผมไม่อาจอธิบายได้.. แต่มีบางอย่างมันอยู่ในหัวใจนี้ไม่รู้จะอธิบายให้ฤทธิเข้าใจได้อย่างไร... ฤทธิอยู่เฉย ๆ กออยู่คนเดียว ผมไม่ไ่หวังจากฤทธิมากนักที่จะให้เข้าใจผมได้ ทุกสิ่งทุกอย่าง" หลายครั้งที่เขามัวหมกมุ่นอยู่กับความคิดของตัวเองจนลืมตอบคำถามของฤทธิ หรือไม่ว่า "ลืมไปว่ามีภรรยาของเขาเคียบตามข้างหลัง" ¹

¹ วันเพ็ญ จันทรวโรจน์ และ นิศยา มาศะวิสุทธิ์ "เบอกานต์ 'คนนอก' ของสังคม" วารสารธรรมศาสตร์ พุทธศักราช 2514 หน้า 55.

นอกจากงานที่จะไม่ขอให้หุตย์ร่วมรับรู้กับความคิดของเขาแล้ว งานยังไม่เข้าใจ บรรณาธิการและความต้องการของสคริปต์ว่าต้องการความเอาใจใส่และการเอาอกเอาใจ งานที่หนักแน่นอยู่กับงาน ทั้งได้หุตย์เหงาหงอยว่าหาอยู่คนเดียว เมื่อการใช้ชีวิตดูขาดความเข้าใจ ซึ่งกันและกัน ภรรยาถูกสาปให้คิดถึงใจเหงาหงอยว่าหา ในที่สุดหุตย์จึงขอลดไปเยี่ยมมารดาที่กรุงเทพฯ

หุตย์มีข้อบกพร่องบางอย่างที่มอบไปเกี่ยวกับโศภนสองคนสอง แต่หุตย์ก็รู้ตัวอยู่เสมอว่า ตนนั้นมีว่ามีแล้ว ไม่ยอมปฏิบัติตนกับโศภนเหมือนครั้งเคยเป็นกันรักกัน และหลังจาก Rückschau การประสพอุบัติเหตุจนความทรงจำต่าง ๆ คืบคลานเข้ามาแล้ว หุตย์ก็วิตกเป็นอย่างมากเกรงงานจะไม่เข้าใจผิดในเรื่องความสัมพันธ์ของหลอนกับโศภน

จากลักษณะอุปนิสัยของหุตย์ดังกล่าวมา จะเห็นว่าผู้แต่งสร้างตัวละครตัวนี้ได้อย่างสมจริง ผู้หญิงอย่างหุตย์มีอยู่จริง ๆ ในชีวิตของคนเรานี่เอง และถ้าจะพิจารณาจากลักษณะอุปนิสัยและการเปลี่ยนแปลงอุปนิสัยแล้ว พอสรุปได้ว่าหุตย์เป็นตัวละครที่มีลักษณะหลายอย่าง (Round Character) และเป็นตัวละครประเภทสถิต (Static Character)

6.3 โศภน

โศภนเป็นตัวละครที่มีลักษณะอุปนิสัยขัดแย้งและตรงกันข้ามกับงานทุกประการ เขาเป็นบุตรชายคนเดียวของเศรษฐี ชีวิตตั้งแต่เด็กจนโตมีแต่ความสะดวกสบาย โศภนเป็นคนรักสนุก ห่าหัวเป็นบุรุษเจ้าสำราญ ไม่มีความจริงจังต่อชีวิต ถึงแม้จะเห็นได้จากน้ำตาโศภนจะสีกัดสนมกับหุตย์เพียงใดก็ตามก็ไม่เคยแสดงให้เห็นหุตย์มั่นใจว่าเขารักและต้องการจะแต่งงานกับหลอน เพราะโศภนแสดงออกด้วยวิธีที่เอนเอียงอยู่ตลอดเวลา โศภนไม่เคยบอกความรักหรือจะแต่งงานกับหุตย์เลย เขาไม่เคยบอกความจริงกับมารดาของหุตย์ แม้เวลาจะพบกับหุตย์ โศภนก็ไม่เคยไปรับที่บ้าน ไล่แก่นักหุตย์ให้ออกมาพบนอกบ้านเสมอ โศภนมีความเหมาะสมกับหุตย์ในสายตาของคนอื่นก็เพราะเขาเป็นชายหนุ่มรูปงาม สดุดสนานรำเริง มีเพื่อนฝูงมากมาย และเขาก็เคยเสนอในหมู่เพื่อนฝูง

ในคำความรัก โทมัสเป็นชายหนุ่มคนหนึ่งที่มีความรักมั่นคง ถึงแม้หัตถ์จะแต่งงานกับกานต์ไปแล้วก็ตาม เขาก็รักหัตถ์ ถึงแม้หัตถ์จะสูญเสียความทรงจำอันเนื่องมาจากอุบัติเหตุและไม่มีที่ท่าว่าจะลุกเจขึ้น โทมัสก็กล่าวว่าเขารักหัตถ์ตลอดไป เกี่ยวกับค่านิยมในเรื่องความรัก โทมัสเชื่อว่าคนที่จะแต่งงานกันนั้นมีเพียงความรักเป็นปัจจัยสำคัญอย่างเดียวไม่พอ จะต้องมียิ่งอื่นประกอบด้วย

โทมัสมีข้อบกพร่องที่สำคัญก็คือเขาเป็นคนเห็นแก่ตัวที่ลึกลับจะใช้อำนาจเงินของเขาบังคับให้ญาติที่มีอำนาจอยู่ในกรมอนามัยส่งกานต์ให้ไปทำงานในต่างประเทศเสีย เพื่อเขาจะได้แย่งหัตถ์มาจากกานต์ โดยที่เขาไม่ได้คำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวบเลย เพราะถ้าหากกานต์ตัดสินใจไปเมืองนอกตามคำสั่งของกรมฯ ก็คงไม่มีนายแพทย์คนใดจะไปทำงานแทนกานต์ในอำเภอที่ห่างไกลเช่นนั้นเป็นแน่ ถึงแม้ว่าเขาจะทำไปโดยอ้างว่ากานต์ให้ความสุขแก่หัตถ์ไปเพียงพอก็ตาม แต่ข้ออ้างนั้นก็เพียงเพื่อจะลบเลือนความรู้สึกผิดให้เบาลงเท่านั้น อย่างไรก็ตามโทมัสก็มิได้มีความบกพร่องไปเสียทั้งหมด เพราะขณะที่เขาคิดจะแย่งหัตถ์มาจากกานต์นั้น ความรู้สึกส่วนดีกับความรู้สึกส่วนชั่วของเขาต้องต่อสู้กันอยู่ตลอดเวลา ส่วนดีประการหนึ่งของโทมัสที่ควรชมเชยก็คือเขามีความเป็นสุภาพบุรุษไม่ล่วงเกินหัตถ์จนเกินขอบเขต ในขณะที่หัตถ์กำลังสูญเสียความทรงจำ

เกี่ยวกับการสร้างลักษณะนิสัยของโทมัสนี้ ผู้วิจารณ์คนหนึ่งกล่าวว่า

สุวรรณีสร้างตัวละครตัวนี้ออกจะผิดความจริงไปหน่อยตรงที่โทมัสเป็นชายที่ไม่จริงจังกับชีวิต ชอบพูดเงิน แต่สุวรรณีก็สร้างโทมัสให้เป็นคนจริงจังในเรื่องความรักกับหัตถ์ เพราะวันที่จริงแล้วขัดกับอุปนิสัยที่แท้จริงของโทมัส¹

¹ อัจฉราวรรณภา วชิรสาร "วรรณคดีวิจารณ์ภาคปฏิบัติ" ภาษาและหนังสือ
กันยายน 2517 หน้า 70

จากลักษณะอุปนิสัยของโคมระดังกล่าวมานี้ เมื่อพิจารณาทั้งจากลักษณะอุปนิสัยและการเปลี่ยนแปลงของอุปนิสัยแล้วพอสรุปได้ว่า โคมระเป็นตัวละครที่มีลักษณะนิสัยหลายอย่าง (Round Character) และเป็นตัวละครประเภทสถิต (Static Character)

6.4 นายอำเภอ

นายอำเภอนับเป็นตัวละครสำคัญตัวหนึ่งที่ทำให้กานต์ไม่สามารถดำเนินชีวิตตามอุดมคติของเขาต่อไป และเป็นตัวละครที่มีบทบาทสำคัญที่ทำให้เรื่องจบลงอย่างเศร้าสลดเช่นนั้น ลักษณะอุปนิสัยของนายอำเภอที่ผู้แต่งวางไว้ส่วนใหญ่มีแนวทางด้านลบคือ เช่น เป็นคนเหี้ยมโหดตาแข็ง ถึงจะเห็นได้จากพฤติกรรมก่อนที่เขาจะมาต้อนรับกานต์กับเหตุร้าย เมื่อกานต์และต๋อยเดินทางไปถึงอำเภอที่กานต์สมัครไปทำงานคงความว่า

เขาปราศเขามาต้อนรับ แต่ช่วยมาครึ่งบัสคงได้เห็นว่าใหญ่

เขาส่งมือให้หมอบ เหมือนกับการหักท่ายอย่างบรรณนิยมฝรั่ง

"ผมขอต้อนรับพณ อ๋อำเภอขอต่อรับ"

กานต์หันมาแนะนำ

"นี่ภรรยาผม ขอชื่อเหตุร้าย"

หล่อนนึกว่าจะได้มีการสัมผัสมืออย่างกานต์ทำเมื่อสักก็เสียแล้ว แต่เคราะห์ที่ที่เขา
ยังใช้ธรรมเนียมไทย

"ผมนายอำเภอ" คนแรกกล่าวขึ้น "ผมชื่อเอนก" เขากล่าวคำแนะนำตัวเอง
แทนที่จะกล่าวเสียเลยตั้งแต่ประโยคแรก "นั่นปลัด เน้น..."¹

พฤติกรรมตอนนี้จะเห็นความเหี้ยมโหดตาแข็งของนายอำเภออย่างเด่นชัด จากการที่เขากล่าวแนะนำตนเองโดยบอกตำแหน่งก่อนบอกชื่อ แทนที่จะแนะนำชื่อก่อนบอกตำแหน่งหน้าที่หรือแนะนำแซ่ชื่อเพียงอย่างเดียว

¹ สุวรรณี สุคนธา (นามแฝง) เขาชื่อกานต์ หน้า 74.

นอกจากนายอำเภอจะเป็นผู้เหยียดเชื้อชาติแล้ว เขายังเป็นข้าราชการที่ขาดความรับผิดชอบหน้าที่ เช่น การมาทำงานสาย การเซ็นชื่อลงในเอกสารโดยไม่อ่านข้อความไปเอาใจใส่การปฏิบัติงานของผู้ที่อยู่ข้างกับบ้าน จนเป็นเหตุให้ข้าราชการส่วนใหญ่ในอำเภอนั้นขาดความรับผิดชอบไปด้วย

นายอำเภอเป็นข้าราชการที่ขาดอุดมคติในการทำงาน แทนที่จะเป็นผู้รักษากฎหมาย กลับเป็นผู้ละเมิดกฎหมายเสียเอง โดยการทักบอนเพื่อน สิ่งฉ้อฉลอย่างเหี้ยมโหดโดยไม่คำนึงถึงกฎหมายและศีลธรรมอันดีงาม ส่วนคุณสมบัติทางด้านของนายอำเภอที่ปรากฏมีเพียงเล็กน้อยเท่านั้น คือ เขาเป็นคนรักลูกและรักครอบครัว

จากลักษณะอุปนิสัยของนายอำเภอดังกล่าวนี้นี้ พอสรุปได้ว่านายอำเภอเป็นตัวละครประเภทแบนลักษณะ (Flat Character) และเป็นตัวละครประเภทสถิต (Static Character)

กลวิธีในการแนะนำตัวละคร (Characterization)

กลวิธีในการแนะนำตัวละครในนวนิยายเรื่อง เขาชื่อ กานต์ นี้ ส่วนใหญ่ผู้บรรยายจะใช้วิธีที่เรียกว่า "การอธิบายอย่างแนบ" หรือ Dramatic Method ก็ผู้อ่านมิได้บรรยายรายละเอียดเกี่ยวกับตัวละครโดยตรง แต่ใช้คำพูด การกระทำ รวบรวมถึงสภาพความเป็นอยู่และภูมิหลังของตัวละคร เปิดเผยมิให้ทราบว่าตัวละครนี้มีลักษณะนิสัยอย่างไร วิธีนี้ผู้อ่านจะต้องสังเกตลักษณะนิสัยของตัวละครเอาเองจากบทสนทนาและพฤติกรรมต่าง ๆ ตัวอย่างการสร้างตัวละครโดยวิธีนี้เช่น ตอนที่บรรยายถึงลักษณะนิสัยของกานต์ว่า

เขายังจำได้ถึงเมื่อครั้งที่เป็นเด็ก เขาอยู่ใต้อาสน์ที่ถูกรอบรั้วสวน
ยากจน ว่างไกลความเจริญ เบื่อเจ็บป่วยก็ท่องนั่งเวทมนต์หมอลำไปตาม
ยถากรรม ผบดลงนันทหรือยาหวังเลยในตำบลสุราษฎร์ธานี สถานีอนามัย
หรือที่เรียกกันว่าสุระศาลาอยู่ห่างไกลบ้านเขาไปห้ากิโลเมตร...

ภาพหัวเองที่เพิ่งเกี่ยวนามกับแม่เพื่อนายยังพูดจาประจําอํเภอยังติดอยู่ในความทรงจำ เขาพยายามจะลบเงาเขาไรๆ เมื่อนั้นยังจะโลกเด่นออกมาเห็นเราอยู่ในภาพ ¹

"ผมให้ลูกมาขอสาส์น" นายฮาเกอว้าขึ้น

"ผมให้ไปแล้ว"

"ผมต้องการมาก ๆ" นายฮาเกอว้า "มีเงินงบประมาณของสถาบันนี้ทั้งมากมายไปไหนหรือ กะซื้อสาส์นนี้จะหวงทำไม"

"ผมไปไหนหวง เทานี้ยังไม่พออีกหรือครับ" การพยายามขบใจ ²

"เพราะฉะนั้นผมถึงจะให้บอช่วย" เขาชะโงกหน้าเข้ามาใกล้จนได้ยินหูหรือ "ลากไอมารหัวจนออกทีเถอะผมแล้วผมจะไม่ยุ่งกับอีเชื้ออีกเลยผมสัญญา"

กานตึง

"มันยังไม่เป็นแก้วรอก เพิ่งขาดเลือกไปได้ไม่เท่าไร นิดย้าเข้าเข็มสองเข็บก็ออก"

"ผมไม่เคยทำ" กานตึงขึ้น "ผมทำไปไหนรอกคุณ" ³

"อย่าไปเอาออกเลยนะ" กานตึงสุมใจหูขึ้นหลังจากที่ได้คิดแล้วคิดอีกว่าควรจะพูดหรือไม่

"ทำไปละ ใต้มันโยขึ้นมาประจานผมหรือ ไปแฉ่แฉ่แฉ่แฉ่แฉ่ แฉ่อยู่บ้านผมไม่ใช่หรือ"

¹ สุวรรณี สุคนธา (นามแฝง) เขาชื่อกานตึง หน้า 15 - 16.

² ก. หน้า 219.

³ ก. หน้า 485 - 486.

กานต์หันเข้าขึ้น

"ไอ้ชื่อนั้นช่างเถอะ คนจะล้อกันง่ายใจก็ช่างมัน คุณไม่เลี้ยง ออกมาผละเลี้ยงเองก็ได้"

"หมอนี้จะบ้าแล้ว เวลาฉันยังไปเป็นกั๊กเข้าไป เจอมันออกดีกว่าจะปล่อยไว้ให้เป็นกั๊กออกมา"

"ผมส่งสาร ลูกคุณแท้ ๆ นะคุณดำเกิง" กานต์เรียกชื่อเขาเป็นครั้งแรก "ถึงแบบนี้จะเป็นเพียงเจ๊เด็กคนใจของผม มีกาเป้เภาโรง แก่คุณก็เป็นพ่อ ถ้าไม่มีคุณไอ้เด็กคนนี้ก็เกิดขึ้นมาไม่ได้ คุณน่าจะมีความเวทนาอยู่บ้าง"

"ผมไม่นึกอย่างนั้นหรอก" นายตำรวจแย้ง "มันยังไปมีมือมีตีน เป็นแกเพียงก่อนเลื้อย เราจับไฟคังแกคนลมคิกว"

"ตามใจคุณ" กานต์ตัดบท "ผมจะพูดเรื่องนี้เพียงเท่านี้ แต่บอกอีกครั้งว่าผมทำไม่ได้" ¹

จากภูมิหลังของกานต์ที่ผู้แต่งบรรยายไว้นั้นจะทำให้ผู้อ่านทราบคำตอบได้เป็นอย่างดีว่า เพราะเหตุใดกานต์จึงเป็นผู้ที่บุราดูหมิ่นเหยียดหยามเสียสละความสุขส่วนตัวสมัครออกไปทำงานในชนบทที่ห่างไกล แทนที่จะทำงานอยู่ในกรุงเทพฯ ซึ่งมีทางหากว้างกว้างรวย สะดวกสบายได้มากกว่า จากคำสนทนาระหว่างกานต์กับนายอำเภอ จะสะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่า กานต์เป็นคน "เถรตรง" เพียงไร เขาไปยอมอ่อนข้อให้นายอำเภอผู้เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน ในสิ่งที่เขาเห็นว่าไม่ถูกต้องเลย ทั้ง ๆ ที่เขาทราบดีว่านายอำเภอผู้นี้มีอิทธิพลมากเพียงใด และจากคำสนทนาระหว่างกานต์กับดำเกิง ก็สะท้อนอุปนิสัยของกานต์อย่างเด่นชัดว่า กานต์เป็นผู้ที่มีความเมตตาปรานีต่อชีวิตมนุษย์มาก เป็นแพทย์ที่รักษาจรรยาแพทย์อย่างเคร่งครัด และค่าความเมตตาปรานีเขาไม่คำนึงถึงเลยว่าชื่อเสียงจะเสียหายอย่างไรก็ตาม

¹ สุวรรณี สุคนธา (นามแฝง) เขาชื่อกานต์ หน้า 488 - 489.

หรือตอนที่บรรยายถึงลักษณะนิสัยของนายอำเภอ เช่น

เขาส่งมือให้หมอเหมือนกับการทักทายอย่างมีธรรมเนียมฝรั่ง

"ผมขอท้อนรับหมอ อำเภอขอท้อนรับ"

อีกสองคนจับมือและพูดข้อความคล้ายกัน

กานท์หันมาแนะนำ

"ถ้าบรรยายผม เชื้อเชื้อहत्य"

หล่อนนึกว่าจะได้มีการสัมผัสมืออย่างกานท์ทำเมื่อตะกี้อย่างนี้เสียแล้ว แต่เคราะห์ที่ที่เขา
ยังใช้ธรรมเนียมไทย

"ผมนายอำเภอ" คนแรกกล่าวขึ้น "ผมชื่อเอนก"

เขากล่าวแนะนำตัวเอง แทนที่จะกล่าวเสียถึงแต่ประโยคแรก ¹

"ศพยังก่ายอยู่ในห้องคับจิต" นายคนนั้นหยิบมูหรีมาเหน็บไว้ที่บุนปาก สีหน้าเขา
เหี้ยมเกรียม "เมื่อไรจะไปรับมา"

"กู หรือไปรับ" นายอำเภอร้อง "มึงไปจัดการอย่าให้ใครรู้"

"แหมมอกานท์เขารู"

"ใครบอกมันละ ไอ้หมอรยา ว่าง ๆ มึงไปถามองให้คว่ำซากที่เถอะวะ" ²

จากข้อความที่เป็นบทสนทนาและพฤติกรรมของตัวละครที่ยกมานี้ ผู้อ่านจะทราบได้ว่า
นายอำเภอที่ชื่อเอนกนั้นเป็นผู้ที่เหี้ยมเกรียมปราศรัยเพียงไร แทนที่เขาจะแนะนำชื่อแก่เพียง
อย่างเดียว หรือแนะนำชื่อของตนก่อนบอกตำแหน่ง เขากลับแนะนำตนเองโดยนำตำแหน่งที่คิดว่า
ใหญ่โตนั้นนำขึ้นก่อน และจากคำสนทนาระหว่างนายอำเภอกับนายเชิดผู้เป็นลูกน้อง ผู้อ่านก็จะ
ทราบว่านายอำเภอผู้นั้นชอบใช้อิทธิพลโดยไม่คำนึงถึงกฎหมายบ้านเมืองเพียงใด เขาพูดถึงเรื่อง
การฆ่าคนเหมือนเป็นของธรรมดา ทั้ง ๆ ที่ตนเองเป็นผู้รักษากฎหมาย

¹ สุวรรณี สุคนธา (นามแฝง) เขาชื่อกานท์ หน้า 74.

² ค. หน้า 338 - 339.

จากวิธีแนะนำตัวละครอย่างละเอียดละไมโดยการแนะนำให้เห็นภาพของบุคคลในเรื่อง วาภูมิหลัง บทสนทนาและพฤติกรรมต่าง ๆ ของตัวละครนี้ นับเป็นกลวิธีที่คุ้นเคยประการหนึ่ง เพราะเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้อ่านได้ใช้จินตนาการและวิจารณ์รวมไปด้วย บุคลิกภาพของตัวละครแต่ละตัวจะค่อย ๆ ประจักษ์ชัดเจนขึ้นในมโนภาพของผู้อ่าน ทำให้ผู้อ่านเข้าใจได้อย่างฉะฉานมากกว่าที่ผู้อ่านจะทราบจากการบอกเล่าของผู้แต่งโดยตรง

นอกจาก สุวรรณี สุคนธา จะใช้วิธีการอธิบายอย่างละเอียดในการแนะนำตัวละครแล้ว บางครั้งก็จะใช้วิธีบรรยายรายละเอียดเกี่ยวกับลักษณะนิสัยของตัวละครโดยทรง (Discursive Method) ด้วย แต่มีเป็นส่วนน้อย เช่นตอนที่บรรยายถึงหยกหยว่า

หล่อนเป็นผู้หญิงที่มีความกึกก้องใจใหม่ ไม่ยึดถือวัตถุมากนัก จริ่งอยู่หยกหย เป็นผู้หญิงยอมชอบความสวยงาม แต่ถาของสวยงามนั้นจะเอามาวัดค่าของความรักด้วยการบั่นเป็นกะรัต อวดความแหวนหมั่นของใครจะแพงที่สุด หล่อนเห็นว่า เป็นความโลภมากกว่า ¹

จากกลวิธีในการแนะนำตัวละครดังกล่าวมาแล้ว เห็นผลให้ตัวละครแต่ละตัวของ สุวรรณี สุคนธา มีบุคลิกภาพที่เด่นชัด มีลักษณะสมจริงสมกับที่เป็นนวนิยายประเภทชีวิตจริง กานต์ถึงแม้ว่าจะเข้าตัวเจ้าของเรื่อง แต่ก็ไม่ได้มีคุณสมบัติโดดเด่นยึดไปจากคนธรรมดา ๆ ธรรมดาทั้งบรรดาไม่มีอะไรสะกิดตาเป็นพิเศษ ข้อบกพร่องของเขาก็มีปรากฏเด่น การไม่พยายามปรับตัวให้เข้ากับสังคม บกพร่องในหน้าที่ของสามีที่ดีที่ฟังเอาใจใส่ภรรยาของตน ส่วนนายอาเภอนั้นถึงแม้จะมีบทบาทเป็นผู้นำตามท้องเรื่อง แต่เขาก็ไม่ได้มีอะไรเสียไปทุกอย่าง คุณสมบัติที่ดีของเขาก็มีปรากฏ เช่น มีความรักลูกรักภรรยา เป็นกัน

¹ สุวรรณี สุคนธา (นามแฝง) เขาชื่อกานต์ หน้า 11.

นอกจากตัวละครในเรื่อง เขาชื่อกานต์ จะมีลักษณะสมจริงดังกล่าวแล้ว ตัวละครแต่ละตัวยังเป็นเสมือนตัวแทนของบุคคลหลายประเภทในชีวิตจริง เช่น กานต์เป็นตัวแทนของผู้มีปณิธานที่จะรักษาความสุจริตและอุทิศตนเพื่อประโยชน์สุขของเพื่อนมนุษย์ หดหับเป็นแนวอย่างของหญิงไทยรุ่นใหม่ที่มีการศึกษาสูง มีความกตัญญูในการตัดสินใจ และมีความสามารถที่จะปรับตัวได้เข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตของกานต์เป็นอย่างดี ไก่เป็นตัวแทนของบุรุษเจ้าสำราญที่ขาดความจริงจังต่อชีวิต นายอำเภอเป็นตัวแทนของข้าราชการที่ขาดคุณกตัญญูในการปฏิบัติราชการโลก ทูรจิต และชอบใช้อิทธิพลไปในทางที่ผิด คาเกิงเป็นตัวแทนของข้าราชการที่เกียจคร้านมักเกียจถูกกลืนหายไปกับกระแสสังคม ยังเป็นตัวแทนของพล่าผู้มีผลประโยชน์เป็นที่ตั้ง นายมีและภรรยาเป็นตัวแทนของชาวชนบทที่ยากจน การศึกษาน้อย แต่มีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่น เป็นคนจากตัวละครเหล่านี้เองทำให้ผู้อ่านได้ศึกษาภาพชีวิตของบุคคลหลายประเภทและหลายแง่มุมทำให้ผู้อ่านเห็นโลกกว้างขึ้น

7. สำนวนภาษาและบทสนทนา

สำนวนภาษาในนวนิยายเรื่อง เขาชื่อกานต์ นี้ นับเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ควรแก่การยกย่อง เพราะเป็นภาษาที่ง่าย ๆ แต่อยู่ในระดับดี การเลือกใช้ถ้อยคำส่วนใหญ่ผู้แต่งเลือกใช้ถ้อยคำง่าย ๆ ที่มีความหมายตรง กระชับ และกระชับชัดเจน สะดวกต่อการเข้าใจทุกคำไม่ต้องแปลความหมาย ลักษณะประโยคเป็นประโยคสั้นบ้างยาวบ้างสลับกันไป การใช้สำนวนโวหารที่ง่าย ๆ ตรงไปตรงมา แต่มีความลึกซึ้ง ตัวอย่างการใช้ภาษาในนวนิยายเรื่องเขาชื่อกานต์ เช่น

หดหู่สวมกระโปรงสีชมพูอ่อนอย่างดอกไม้ชนิดหนึ่งที่กำลังบานอยู่ริมรั้ว
ตรงที่หลอนยืน เขาไม่เคยเห็นสีชมพูที่ใส สวยเท่าที่สีที่เป็นเลือดของหลอน
ชาะนั้น ผมกำลังติดกับผิวขาวผ่องทำให้เขาจ้องดูหลอนอย่างยอมเสียมารยาท
เขาคงไม่มีวันลืมเย็นวันนั้นได้เลย หลอนเหมือนกับอะไรสักอย่างที่แจ่มขึ้นมา
ในหัวใจของเขา ¹

¹ สุวรรณี สุคนธา (นางแปล) เขาชื่อกานต์ หน้า 29 - 30.

หรือ

ก่อนวันแต่งงานเขาคองบากหน้าไปกุ่ม เขาไม่กล้าบอกถึงความจำเป็น
แก่เจ้านี้ เพียงแต่เอาไปใช้ธุระ แต่ในใจเขาคิดว่าเขาไปสำน้ำตริก
ละลายแม่น้ำเงิน เพื่อหน้าตาของเจ้าสาวในก๊เบ่เกี้ยว คิ่นที่เจ้าหลอน
ประกาศสละไส้

เพื่อนสนิทเขานั้ให้รู้ล่วงหน้าว่าเป็น บางคนก็บอกว่า "กิ่นจะคุ้มหรือ
เจ้าสาวสว่แข็งกับจะหยด" ¹

หรือ

"รั้มีนี่ตำรวจจับหรือเปล่า"
"ก็ตำรวจเอง ตำรวจที่ไ่ไหนมันจะมาจับละ"
"ผมหมายถึงว่ามันมีกฎหมายหรือเปล่า ไม่ได้บอกความว่าคุณนะตำรวจไม่จับ"
"เอาเงินละก็ผิดทั้งนั้น ไ้พวกชาวบ้านจะคิดไฟทองกันก็ห้องขออนุญาต เล่นได้
เที่ยงวันถึงเที่ยงคืน ค่องตีตัว ไ้พวกอำเภอเงินตำรวจเล่นไม่เห็นต้องขอ
อนุญาตใคร"
"เมืองไทยนี่คิ่นะ" กานคว่า
"คี่ เมืองไทยก็คี่ ไ้ในน้ำปีปลาในนามีข้าว..." เขาพูดค่อนค้วยเสียงหัวเราะ
"บ้านเมืองบ่เอาจกอบแกพวกบ้านเมืองค้วยกัน ไฟรฟฟ้าหน้าไม้ใส่หรือก หน้าเท้า
ไปหมค" ²

¹ สุวรรณี สุคนธา (นามแฝง) เขาชื่อกานต์ หน้า 14 - 15.

² ก. หน้า 381 - 382.

หรือ

"หมอ" นายท้ายเรือตะโกน เสียงปึงยังราวอยู่อีกหลายนัดราวกับจะปลุก
ความเงิบสงัดให้ตื่นขึ้น เขากะระโศกที่เขาไปขุดในเรือ ใจเกินราวกับจะระเบิด
ออกบานออกอก หมอกานต์จะเป็นอย่างไรก็ไม่รู้ ¹

การดำเนินเรื่องส่วนใหญ่ใช้บทบรรยาย มีการพรรณนาฉาก และแทรกบทสนทนาตามที่
เหมาะสม จากบทสนทนาที่ผู้อ่านจะทราบถึงนิสัยใจคอ ความรู้สึกนึกคิดของตัวละครผู้พูด
รวมทั้งสภาพสังคมไทยในเรื่องต่าง ๆ ด้วย เช่น

คนมักได้ -

"อยู่กรุงเพรา ทำงานในโรงพยาบาล ก่อนเย็นถึงกำหนดก็เปิดคลินิก
ซื้อบ้านจะรวยจนนับเงินไปไหว" ²

คนเคยเคเหอตำแหน่ง -

"ผมนายอำเภอ" คนแรกกล่าวขึ้น "ผมชื่อเอเชก" ³

หญิงชนบท -

"นับใจคุณ เรย์นก็ไม่ว่าเรื่องเหมือนฉันนี่แหละ ภายหลังเรียนเสียเวลา
มาช่วยพ่อแม่ทำมาหากินดีกว่า เรียนไปทำไปไ้ชี้นี้ก็มีหัว เลี้ยงดูไม่เห็น
ต้องใช้วิชาเลย" ⁴

¹ สุวรรณี สุคนธา (นามแฝง) เขาชื่ออานต์ หน้า 500.

² อ. หน้า 7.

³ อ. หน้า 74.

⁴ อ. หน้า 131.

คนถืออำนาจ -

"ผมให้ลูกมาขอสาส์น" นายอำเภอลำขึ้น

"ผมให้ไปแล้ว"

"ผมต้องการมาก ๆ" นายอำเภอลำ "นี่เงินงบประมาณของสถานีอนามัย
ทั้งมากมายไม่ใช่หรือ กะขอสาส์นนี้จะหวังไว้มั้ย" ¹

คนไร้การศึกษา -

"ข้าว่าแล้วไม่ให้เอาเข้าในร่ม" ผู้หญิงอีกคนเถียงว่า "เรามีเคดัลมาแค่
โบราณ คนถูกงูกัดต้องให้ถูกตะวัน นี่เอาเข้าไปรักษากันในร่ม ไม่มีแดด
มันก็ตายนะซี" ²

คนไม่มีลูกบคคิ -

"หมอน่ะเก็บที" ตำรวจว่า "เรื่องอะไรละเราจะต้องเสียเงินเสียทอง
มันคงการความสะดวกจากเรา เราก้... เอาเหอะน่า หมอ...
ลงมาเถอะ" เขาเร่งเร้า "อย่าก็คมากไปหมอยเจอนาหมอ ใคร ๆ
เขาก้ทำยังงี้กันทั้งนั้น ไอ้เรามันคนภูธร ผู้ใหญ่ที่ไหนเขาจะมาเหลียวแล
ทองกินเล็กกินน้อยไปยังงี้แหละ" ³

¹ สุวรรณี สุคนธา (นามแฝง) เขาชื่ออานต์ หน้า 219.

² ก. หน้า 151

³ ก. หน้า 267.

จากตัวอย่างบทสนทนาที่ยกมาให้เห็นได้ว่า ถึงแม้ว่าผู้แต่งจะใช้ถ้อยคำง่าย ๆ แต่ก็เหมาะสมกับฐานะและพื้นฐานนิสัยใจคอของแต่ละบุคคลในเรื่อง บทสนทนาของนวนิยายเรื่องนี้จึงสมจริงมีชีวิตชีวาน่าอ่าน

บทบรรยายและบทสนทนานั้นนอกจากผู้อ่านจะได้ทราบถึงการดำเนินเรื่อง ลักษณะอุปนิสัยใจคอของตัวละครแล้ว ผู้อ่านยังได้ทราบถึงทัศนคติของผู้แต่งที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ รวมทั้งได้ข้อคิดบางประการจากผู้อ่านด้วย เช่น

ทัศนคติต่อแพทย์ -

หมอก็เป็นมนุษย์เหมือนกัน ไม่ใช่เครื่องจักรที่จะทำงานโดยไม่ท้อ
ก็อ่อนได้ แบ่เครื่องจักรใช้งานมาก ๆ ไม่ยอมแบ่ยังบอบสลายชีวิตของใคร
สักคนสักคน

และ ... เคยแต่ได้ยินกิตติศัพท์มา เข้าว่าพวกผมนี่เป็นพวกที่คอยชูศรีภริยาจากคนไข้
และส่วนมากร่ำรวย ยากนักที่จะพบขอทานเขลาหมกตและมีเมตตา ¹

ทัศนคติต่อข้าราชการในชนบท -

ชาวบ้านพิณอบพิเนามากเท่าไร เสมียนและข้าราชการบนอำเภอก็กว้างปุม
มากเข้าเพียงนั้น บ้างก็นอนอยู่กับนวนิยายสนุกทั้งใจในหน้าหนังสือพิมพ์
จนเพลิน ให้ผู้มาติดตักนั่งคอยจนกว่าจะจบ แล้วก็ทำธุระให้ควยสีหน้า
วันหนึ่งถึงความไม่พอใจอย่างยิ่งที่ถูกรบกวน หากว่าพวกที่มาติดตัก
เป็นบุคคลที่จะอำนวยความสะดวกให้แก่เราเพิ่มขึ้น เช่นคนจีน ซึ่งคุ้นกับ
ระบบงานเก็บเงินก็ละก็จะมีผู้ทำงานได้อย่างเร็วและด้วยความนอบ
เป็นพิเศษ เรื่องราวที่มาติดตักก็เสร็จโดยด่วน เป็นเรื่องธรรมดาที่
เกิดขึ้นในอำเภอรอบนอก ²

¹ สุวรรณี สุคนธา (นามแฝง) เขาชื่ออานนท์ หน้า 33, 37.

² ก. หน้า 332 - 333.

ทัศนะต่อข้าราชการทุจริต -

ข้าราชการที่ไหน ๆ ก็เหมือนกันทั้งนั้น คือพยายามเบิกเงินหลวงให้ได้ทุกทางเท่าที่สามารถ ถ้าโกงได้ก็ยิ่งดี ยิ่งเบิกเงินหลวงใช้ซื้อข้าวของเครื่องใช้เป็นของกินได้มากเท่าไรก็ยิ่งมีความสามารถเท่านั้น

ในสมัยนี้ถ้าใครไม่หารายได้หรือเบียดบังเงินหลวงก็จะถูกรังแกว่าโกงว่าโกงกว่าควาย เมื่อมีทางทำได้ทำไมจะไม่เอา ¹

ทัศนะต่อชาวจีนและชาวไทย -

ทรัพย์สินในน้ำเงินเป็นของคนไทยอยู่ในแผ่นดินไทยแต่ ๆ แรกกลับไปทำงานให้เต็มกระเป๋านายยังซึ่งเป็นคนต่างดาว ตัวชนชาติเจ้าของประเทศเป็นลูกน้อง คอยทำตามคำสั่งนายยัง และไต่ค่าแรงจากเขาเพียงประทังชีวิตไว้วันหนึ่ง ๆ ต้องผูกจากับนายยังอย่างนอนน้อม ถ้าไม่ชอบใจนายยังก็เอาถึงโคตร แต่สิ่งเหล่านี้ก็เป็นธรรมดาเสียแล้วในสายตาลิไทย คนจีนรวยเพราะเราขยันหนักเอาเบาสู้ ไม่สำราญหยิบหยางเหมือนคนไทย ²

ทัศนะต่องานสังคมสงเคราะห์ -

"ไม่อยู่หรอก ข้านั้นเขาแก่เรื่องสังคมสงเคราะห์ บ้านช่องจะเป็นยังไง ไม่ไต่สนใจก็จะได้ เด็กกำพร้ากำพร้าว่ากันไว้แล้วไปหมก โหล่งจะสมาคมบ้าง ๆ เชิญไปแสดงวิธีหัวกับชาวอีกจะ กับชาวบ้านตัวเองไม่ทำประโยชน์ไหนใช้หา" เขาหัวเราะที่ ๆ
"ก็สู้รับ จะได้ไปเงา"

¹ สุวรรณี สุคนธา (นามแฝง) เขาชื่ออานนท์ หน้า 240.

² ด. หน้า 288

"มันก็ไต่กันแหละ" เขาเลื่อนเก้าอี้ให้โคมร "ก็ไต่แต่ไม่เหว
ประโยชน์จริงจึงไม่ไต่เท่าไรหรอก โยแก่อันนี้แข่งกันมากกว่า ใจงาน
สมาคมยังงั้น 1 ใจพวกแหวนเพชรกันทั้งนั้น แหวนที่จะดูกับข้าวที่ทำ กลับไปดู
เสียว่ายายคุณหญิงนี้ใส่แหวนเพชรกี่กะรัต ใส่แหวนเล็กก็จะใหญ่ถูกกัน
ใส่แหวนโตกว่าของตัวก็ทว่า เอ๊ะ ยายคุณนี่ไปโกงใครเขามาหรือเปล่า" 1

ทัศนะต่อการทำงานในชนบท -

ความสัมพันธ์ส่วนบุคคลในชีวิตชาวราชการบ้านนอกเป็นสิ่งจำเป็นมากในการ
ทำราชการ

และ ...คนแข็งเกินไปอยู่บ้านนอกไม่ได้ หรืออยู่ที่ไหนก็ไม่ได้ทั้งนั้น การทำราชการนะ
ต้องโดนเจ้านายเขม่นอยู่เรื่อยไป เงินเดือนก็ไม่ขึ้น ดิฉันลนถุนั้นแหละ..." 2

จากตัวอย่างทัศนะต่าง ๆ ที่ผู้แต่งแบ่งมากับบทบรรยายบ้าง บทสนทนาของตัวละครบ้างก็
นอกจากผู้อ่านจะได้ออกกติกางานราชการแล้ว ยังได้ทราบถึงน้ำเสียงของผู้ประพันธ์ที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ ด้วย
เช่น น้ำเสียงเย้ยหยันต่อสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นจุดบกพร่องในสังคม เป็นต้น

1 สุวรรณี สุคนธา (นามแฝง) เขาชื่ออาม หน้า 440 - 441.

2 ก. หน้า 286, 488.

8. คุณค่าของนวนิยายที่มีต่อสังคมไทย

นวนิยายเรื่อง "เขาสีอากันต์" ของ สุวรรณี สุคนธา นั้นเป็นนวนิยายเรื่องหนึ่งที่มีคุณค่าต่อสังคมไทยเป็นอย่างมาก ผู้แต่งได้สะท้อนให้เห็นถึงสภาพของสังคมไทยในปัจจุบันทั้งสังคมในกรุงและสังคมในชนบท จากการสะท้อนภาพของสังคมนี้เองผู้แต่งได้ชี้ให้เห็นจุดบกพร่องหรือปัญหาที่สังคมไทยกำลังประสบอยู่ ทั้งนี้ผู้แต่งคงจะมีจุดมุ่งหมายที่จะให้มีการปฏิรูปสังคมในจุดที่บกพร่องให้มีความดีขึ้น

ปัญหาสำคัญที่ผู้แต่งมุ่งจะเสนอแก่ผู้อ่านก็คือ ปัญหาเกี่ยวกับระบบราชการของไทย โดยเฉพาะระบบราชการในชนบทที่กำลังเหลวแหลก อันเนื่องมาจากข้าราชการส่วนใหญ่ขาดอุดมคติในการปฏิบัติงาน ขาดการเสียสละเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม ขาดระเบียบวินัยในการปฏิบัติหน้าที่ มีการเล่นพรรคเล่นพวก ทุจริตกตัญญู คอรัปชั่นเพื่อหาผลประโยชน์ใส่ตน นอกจากนี้ข้าราชการส่วนใหญ่ในชนบทยังถือยศถืออำนาจ วางตัวเหนือชาวบ้าน ชอบถูกชาวบ้านไถ่ถามว่าราชการทำอะไร เวลาบะดะดองกาย ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างข้าราชการกับประชาชน

ปัญหาสำคัญรองลงมาที่ผู้แต่งมุ่งจะเสนอต่อผู้อ่านก็คือ ข้อการชี้ให้เห็นถึงอุปสรรคของข้าราชการที่มีอุดมคติที่ต้องการออกไปทำงานในท้องถิ่นชนบทที่ห่างไกล อันได้แก่ความทุรกันดาร การคมนาคมยากลำบาก การขาดความร่วมมือจากข้าราชการด้วยกัน และการขาดแคลนเครื่องมือเครื่องมือหรืออุปกรณ์ต่าง ๆ

จากปัญหาที่ผู้แต่งเสนอมาเหล่านี้ นับว่าเป็นประโยชน์มาก เพราะเป็นการชี้ให้เห็นข้อบกพร่องของระบบราชการ เพื่อจะได้แก้ไขให้ถูกต้อง และเป็นการกระตุ้นให้ผู้ที่มีความรับผิดชอบเกี่ยวกับเรื่องนี้ได้หันตัว คิดที่จะปรับปรุงระบบราชการ และสภาพสังคมในชนบทให้ดีขึ้นกว่าเดิม ทั้งนี้ เพื่อลดช่องว่างระหว่างสังคมในกรุงกับชนบท และลดช่องว่างระหว่างข้าราชการกับประชาชน อันจะเป็นประโยชน์ต่อสังคมไทยสืบไป

นอกจากคุณค่าในการชี้ให้เห็นจุดบกพร่องหรือปัญหาที่สังคมไทยกำลังประสบอยู่เพื่อกระตุ้นให้มีการแก้ไขปรับปรุงแล้ว คุณค่าที่สำคัญอีกประการหนึ่งของนวนิยายเรื่องนี้ก็คือ คุณค่าในการปลุกใจให้ผู้อ่านเป็นคนที่มีความกล้าในการดำเนินชีวิต รู้จักเสียสละเพื่อประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม จากคุณค่าความนี้ นับว่าเป็นคุณค่าที่สอดคล้องกับสภาพชีวิตปัจจุบันซึ่งต้องการสร้างเสริมกำลังใจ สืบสานในค่านิยมคุณธรรม ความจริงใจ รักชีวิต ความเอื้อเฟื้อสุจริต และการเสียสละเป็นอย่างยิ่ง.

วิเคราะห์นวนิยายเรื่อง ตะวันตกดิน ของกนกนา อโศกสิน

นวนิยายเรื่องตะวันตกดินของ กนกนา อโศกสิน เป็นนวนิยายสมจริงที่ผู้แต่งต้องการ
เสนอภาพชีวิตจริงของคนในสังคมไทยยุคปัจจุบัน ซึ่งให้เห็นการต่อสู้ดิ้นรนของคนสมัยที่ปรารถนาจะ
ผลักดันตัวเองให้สูงขึ้นสู่สภาวะที่ดีกว่า และให้ผู้อื่นเห็นคุณค่าในสังคม โดยเสนอกลไกมาในรูป
ของนวนิยายประเภทเล่าเรื่อง

1. ภูมิหลังของนักประพันธ์ที่มีผลต่อแนวคิดและกวีวิธีในการประพันธ์นวนิยาย

จากการสัมภาษณ์ผู้ประพันธ์ คุณสุกัญญา ขวเอี่ยม เบิกเฉยว่า แก่โครงเรื่องของ
นวนิยายเรื่องตะวันตกดินนี้ เกิดจากจินตนาการของผู้ประพันธ์เอง แรงบันดาลใจที่สำคัญใน
การแต่งนวนิยายเรื่องนี้ก็คือ จากการสนทนาในหมู่เพื่อนฝูง ผู้ประพันธ์ ได้ฟังเรื่องราวเกี่ยว
กับพฤติกรรมที่แปลกประหลาดและน่ารังเกียจ ของบุคคลบางคนในสังคมไทย จึงกล่าวกันว่าเป็น
เรื่องราวที่เป็นจริง พฤติกรรมของบุคคลดังกล่าวนี้ เช่น การดิ้นรนต่อสู้เพื่อไต่เต้าไปสู่หน้าที่
ตำแหน่งการงานสูง ๆ โดยทางัดของบุคคลบางคน การใช้อิทธิพลทั้งจากตำแหน่งหน้าที่และ
จากทางด้านการเงินของบุคคลบางคน เพื่อให้ได้มาซึ่งภรรยาของผู้คนโดยที่สามีของหญิงคนนั้น
ยินยอมยกภรรยาให้เพื่อแลกกับตำแหน่งหน้าที่ที่สูงขึ้นของตน การมีความสุขของผู้ใช้อิทธิพลนั้น
ที่ได้เห็นผู้เป็นสามี รอคอยด้วยความกระวนกระวายใจ ในขณะที่ภรรยาของตนอยู่ในห้องกับผู้อื่น
 เป็นต้น

จากการที่ได้ฟังเรื่องราวอันแปลกประหลาดและน่ารังเกียจจากเพื่อนฝูงนี้เอง ผู้
ประพันธ์ได้เข้ามาประสมประสานกับจินตนาการของตนผู้แต่งเป็นเรื่องราวขึ้น และให้ชื่อนวนิยาย
เรื่องนี้ว่า "ตะวันตกดิน" เพื่อมุ่งแสดงให้เห็นว่า ความสุข ความสำเร็จ หรืออำนาจที่มีอยู่นั้น
ไม่แน่นอน มันมีเงาเหมือนกับ ดวงตะวัน

เกี่ยวกับด้านความรู้สึกนึกคิดของตัวละครและด้านกวีวิธีในการประพันธ์นั้น คุณสุกัญญา
ขวเอี่ยม กล่าวว่า เป็นไปห้วนองเดียวกับเรื่อง เรือนมฤตย์ กล่าวคือ ความรู้สึกนึกคิดของตัวละคร

ส่วนได้จากจินตนาการของผู้ประพันธ์เอง ส่วนด้านเทคนิควิธีการประพันธ์นั้น เนื่องมาจากประสบการณ์ในการอ่าน และการประพันธ์ ของผู้ประพันธ์เป็นสำคัญ.

2. เนื้อเรื่อง

นายเวทังเป็นข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ที่มีตำแหน่งหน้าที่ใหญ่โตในวงราชการ มีภรรยาสาวสวยผู้ขบเคี้ยวและไม้อยากเห็นในกรดเห็นเกิดเนื้อ วิธู นายเวทังมีเขานุกรคนหนึ่งชื่อ โสรวาร โสรวาร เป็นคนหนุ่มที่มีความสามารถ คล่องแคล่วและมีอนาคตไกล เขามีความใกล้ชิดสนิทสนมกับครอบครัวนายเวทังมาก และยินดีที่จะรับใช้ทุกประการ วิธูมีน้องสาวร่วมสายโลหิตคนหนึ่งชื่อ วจี วจี ได้แต่งงานกับทิดกรซึ่งวิธูเคยหลงรักมาครั้ง เมื่อก่อนเขายังเป็นสาว วจีกับวิธูจึงเห็นห่างกันไป เพิ่งเริ่มมีความสัมพันธ์กันอีกครั้งหนึ่งในงานวันเกิดของนายเวทัง งานนั้นนางวจีได้พาพี่สาวมาหาคนโตมาด้วย ปรากฏว่าบุคลิกลักษณะเด่นแปลกของเธอนั้นที่สนใจของบุคคลหลายคนในงานนั้นเริ่มตั้งแต่ โสรวาร คุณหญิงกำวิลกา ไอยรา และวิธู โสรวารรู้สึกทั้งในความสวยสง่า และเฉลียว มีความเป็นตัวของตัวเองและไม่อ่อนไหวไปกับความฟุ้งเฟ้อรอบข้าง ส่วนคุณหญิงกำวิลกาผู้มีชื่อเสียงโด่งดังในวงสังคม แต่มีเบื้องหลังที่ไม่ดีคือ เธอถูกนายขณะเป็นผู้เป็นสามี "ชาย" เมกให้เป็นอนุภรรยาลับ ๆ ของผู้มีอิทธิพลคนหนึ่งจึงเรียกกันว่า "นาย" ก็สนใจพี่สาวเช่นกัน แต่ความสนใจของเธอนั้นเพื่อประโยชน์ของเธอทางสังคมมากกว่า สำหรับวิธูเริ่มไม่ชอบพี่สาวตั้งแต่นั้น เพราะเธอเห็นว่าพี่สาวมีอุปนิสัยจะม้ายมั่นไปทางทิดกรก็เชื่อมั่นในตนเองและคิดว่าไม่จำเป็นต้องพึ่งพาใคร ต่อมาเหตุการณ์ได้ผันแปรไปคือนายเวทังถึงแก่กรรมลง ผู้ที่ได้รับการเปลี่ยนแปลงครั้งนี้คือวิธูและโสรวาร ความว่าเหวเป่าเป่ียวทำให้วิธูยึดโสรวารเป็นภรรยา และในที่สุดทั้งคู่ก็เฉลียวใจไปเลยตัวให้มีพันธะผูกพันร่วมกันและกัน คุณหญิงกำวิลกาเริ่มเข้ามามีบทบาทกับครอบครัวนี้เพราะต้องการเอาใจ "นาย" ผู้มีอิทธิพลจึงเป็นประหนึ่งคังบินคาญมหารัพย์ให้แก่เธอและนายขณะเป็นผู้เป็นสามี เธอรู้ดีว่า "นาย" มีโรคทางจิตอย่างหนึ่ง คือต้องการผู้หญิงที่มีเจ้าของแล้ว ต้องการเห็นความซอซของสามีที่จำใจต้องพลัดภรรยาให้แก่คนเพื่อแลกกับผลประโยชน์บางอย่าง โสรวารและวิธูตกเข้ามาอยู่ในข่ายนี้ และในที่สุดวิธูก็ต้องตกอยู่ในฐานะเดียวกับคุณหญิงกำวิลกา ขณะเดียวกันโสรวารก็มีความ

ก้าวหน้าขึ้นเป็นลำดับด้วยอิทธิพลของ "นาย" โสรวารมิได้เกรงเสียใจที่วิฐต้องเป็นไปอย่างนั้น เขาระลึกอยู่เสมอว่าเขาไม่ได้รักวิฐ เพียงแต่เผลอใจไปได้เสียกับเธอเขา แต่น้ำใสใจจริง เขารักตัณติกา ยิ่งเห็นตัณติกาเป็นเครื่องหมายของผู้ชายหายคนรวมทั้ง "นาย" เขาก็ยิ่งโหม่น วิฐได้หยั่งรู้ความรู้สึกที่แท้จริงของโสรวาร เธอเสียใจพร้อม ๆ กับเคืองแค้น และริษยา ความรู้สึกดังมีทำลายตัวเธอลงไปทุกที ขณะเดียวกับโสรวารก็แสดงความปรารถนาและพึงพอใจตัณติกา ออกมามากขึ้นทุกที วิฐจึงคิดที่จะทำลายคัลเตรียมนะว่าบุคคลทั้งสอง ผู้ที่ช่วยเหตุการณ์นี้ไว้ได้ทัน คือ "นาย" มั่งรู้สึกผิดชอบชั่วดีหลังจากที่มีโอกาสสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับตัณติกา "นาย" ได้ให้คำแนะนำวิภาตามมาชัดเจน ได้ทัน หลังจากเหตุการณ์ครั้งนั้นแล้ว โสรวารกับ ตัณติกา มีโอกาสได้ปรับความเข้าใจกันอีกครั้งหนึ่ง โสรวารได้รับคำพิพากษาจากเธอให้รับผิดชอบต่อสิ่งที่ เขาได้ก่อขึ้น เขาจึงหลีกจากกับตัณติกาด้วยความรู้สึกที่อับเฉาเศร้าหมอง เขาหมดกำลังใจกับ ชีวิต หมดความกระตือรือร้นในหน้าที่การงาน ทุกสิ่งทุกอย่างในชีวิตของเขาอับเฉาเศร้าหมอง เหมือนตะวันตกดิน.

จากเนื้อเรื่องของนวนิยายเรื่องตะวันตกดินดังกล่าว จะเห็นว่าผู้แต่งได้นำเอาปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมไทยมาแสดงไว้อย่างน่าสนใจ เป็นการตีแผ่ความเป็นไปของคนในสังคมชั้นสูง ให้เห็นความจริงที่น่ารังเกียจ น่าขยะแขยงจนแทบไม่น่าเชื่อว่า มนุษย์จะสามารถประกอบพฤติกรรม อันน่าชิงชังรังเกียจกันได้ถึงเพียงนี้ ไม่ว่าจะเป็นการดิ้นรนไปสู่ตำแหน่งหน้าที่การงานที่สูงกว่า ด้วยการประจบเอาใจผู้บังคับบัญชาของโสรวาร การเล่นเกมการพนันฟิสดาร์ของ "นาย" การ ยอมขายตัวเพื่อเงินและผลประโยชน์อื่น ๆ ของ ก้าวิกา และวิฐ หญิงแก่แม่บ้านที่เลี้ยงชายหนุ่มไว้ เป็นคุชชุมอย่าง "คุณ"

จากลักษณะของเนื้อเรื่องดังกล่าว นับได้ว่านวนิยายเรื่องตะวันตกดินนี้เป็นนวนิยาย ที่มีความแปลกใหม่ในบ้านเรามาก ผู้เขียนได้สะท้อนภาพสังคมในแง่มุมที่แปลกใหม่ออกมา ภาพ ชีวิตของบุคคลทั้งหลายในเรื่อง เป็นสิ่งที่จะพบเห็นได้ในชีวิตจริง เพียงแต่ไม่อาจล่วงรู้พฤติ- การณ์ทั้งหลายของเขาได้อย่างละเอียดลออเหมือนคนข้างที่ถูกละ กโกลสิน ได้นำมาตีแผ่ไว้ใน นวนิยายเรื่องนี้เท่านั้น.

นอกจากผู้อ่านจะได้ทราบถึงพฤติกรรมอันน่าชิงชังรังเกียจของบุคคลกลุ่มหนึ่งในสังคมชั้นสูงแล้ว ผู้อ่านยังจะได้เห็นทัศนคติของมนุษยชนในสมัยปัจจุบัน ว่ามีความคิดในการดำเนินชีวิตของตนอย่างไร เฝ้ามองหาช่องทางอย่างไรและแก้ปัญหาอย่างไรตามความเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์แวดล้อม และผู้อ่านจะได้แง่คิดที่ดีของถาวรวัตถุทางสายกลางหรือถือความพอดีเป็นแก่นสาร จะได้เห็นผลของความมักใหญ่ใฝ่สูง ความทะเยอทะยานเกินตน ความอยากเด่นและอยากดัง ซึ่งในที่สุดสิ่งเหล่านี้ก็ไม่ได้บันดาลความสุขที่แท้จริงแก่ชีวิต หากกลับจะได้รับความรักใคร่จริงใจของใครสักคนหนึ่งที่ดีคนรัก¹

นวนิยายเรื่องตะวันตกดินนี้ ผู้แต่งใช้วิธีการในการเล่าเรื่อง แบบการเล่าเรื่องจากภายนอก คือผู้แต่งเป็นผู้เล่าทอดเรื่องราวสู่ผู้อ่านโดยตรง โดยบรรยายเรื่องไปตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งที่เป็นเหตุการณ์ และความรู้สึกนึกคิดภายในจิตใจของตัวละคร ผู้แต่งจึงเป็นเสมือนผู้รู้ทุกอย่าง เกี่ยวกับตัวละคร (Omniscient Author) และเมื่อกล่าวถึงตัวละครผู้แต่งจะใช้สรรพนามบุรุษที่สามเสมอ (The third person technique)

การที่ผู้แต่งใช้วิธีการในการเล่าเรื่องดังกล่าว เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่าผู้แต่งเลือกวิธีการในการเล่าเรื่องได้อย่างเหมาะสม เนื่องจากนวนิยายเรื่องตะวันตกดินนี้ ผู้แต่งต้องการ เน้นให้เห็นถึงพฤติกรรมของตัวละครในเรื่อง ดังนั้น การใช้วิธีการเช่นนี้จึงเหมาะสมอย่างยิ่ง เพราะผู้แต่งสามารถบรรยายถึงความรู้สึกนึกคิด และพฤติกรรมต่าง ๆ ของตัวละครได้อย่างละเอียดลออ ซึ่งถ้าใช้วิธีการแบบอื่น ๆ จะไม่สามารถทำได้ดีเท่าวิธีนี้เลย

การดำเนินเรื่อง ใช้วิธีการดำเนินเรื่องตามลำดับปฏิกิริยา โดยเริ่มแรกด้วยการเตรียมงานวันเกิดของนายเวทม์ ซึ่งมีโสรวารเลขานุการคู่ใจของนายเวทม์ เป็นผู้ดูแลการจัดงานครั้งนี้ ต่อจากนั้นก็เป็นการเลี้ยงในงานวันเกิดของนายเวทม์ ซึ่งมีผู้มาร่วมงานอย่างมากมาย จากงานเลี้ยงนี้เอง ผู้แต่งได้ปล่อยตัวละครสำคัญ ๆ หายตัวให้มาพบกันในงาน นับตั้งแต่

1

ความเห็นของคณะกรรมการที่ปรึกษา.

โสรวาร พัฒติกา นายเวรม์ วิฐ วร คุณหญิงทาวิกา และไอยรา จากงานวันนี้ผู้แต่งได้ปูพื้นให้ผู้อ่านเห็นถึงบุคลิกและลักษณะอุปนิสัยต่าง ๆ ของตัวละครสำคัญ ๆ เหล่านี้ เช่น ให้เห็นความเฉลียวฉลาด และการปฏิบัติตัวทำนองประจบเอาใจผู้บังคับบัญชาของโสรวาร ให้เห็นความสวยสง่า น่ารักเนียบ และเป็นตัวของตัวเองไม่ยอมไหวไปกับความพึงพอใจรอบข้างของพัฒติกา ให้เห็นลักษณะบุคลิกเจ้าเล่ห์ของไอยรา และให้เห็นความชอบเด่นไม่ยอมเห็นใครเด่นเกินตนของวิฐ เป็นต้น ต่อจากนั้นก็ดำเนินเรื่องต่อไปชี้ให้เห็นความเป็นอนิจจังของสิ่งทั้งหลาย โดยให้เหตุการณ์ผันแปรไปคือ นายเวรม์ถึงแก่กรรมลง เป็นเหตุให้วิฐหันมายึดโสรวารเป็นที่เกาะ และมีความสัมพันธ์อันสามัคคีกันมากที่สุด ระเบียบนี้เองผู้แต่งได้ให้ทาวิกาเข้ามามีบทบาทในชีวิตของคนทั้งสอง โดยรักจูงใจคนทั้งสองไปมีความสัมพันธ์กับ "นาย" จนโสรวารและวิฐ ต้องมีสภาพเช่นเดียวกับตน ทำให้คนทั้งสองได้รับความทุกข์ทรมานทางด้านจิตใจอย่างหนัก พฤติการณ์ตอนผู้แต่งได้แสดงให้เห็นถึงภาพชีวิตลักษณะหนึ่งในสังคมไทย ซึ่งมีแต่ความน่าขยะแขยง การสวมหน้ากากเข้าหากันโดยมีผลประโยชน์เป็นที่ตั้ง ชี้ให้เห็นว่าค้นหา ความโลภ ความทะเยอทะยานนั้นนับว่าน่าเห็นใจสิ่งใด ในขณะเดียวกันผู้แต่งก็ได้นำชีวิตครอบครัวของทินกรเข้ามาเปรียบเทียบกับเห็นถึงการดำเนินชีวิตอย่างมีอุดมคติ รักภรรยาตน พยายามในสิ่งที่ตนมีอยู่ แต่มีความสุข จากนั้นก็ดำเนินเรื่องไปสู่จุดจบของเรื่องชี้ให้เห็นว่า ความสุขความมั่งคั่งใหญ่โต ความทะเยอทะยานเกินตน ความอยากเด่น และอยากดังนั้น ไม่ได้ับแทนความสุขที่แท้จริงในชีวิต แล้วมันจะได้รับความรักใคร่จริงใจของใครสักคนหนึ่งที่ตนรัก ถึงสภาพชีวิตของวิฐ และโสรวาร

นอกจากผู้แต่งจะใช้วิธีการดำเนินเรื่องตามลำดับปฏิกิริยาดังกล่าวแล้ว บางตอนผู้แต่งก็ใช้วิธีการเล่าเรื่องย้อนหลัง (Flash back) แทรกบ้าง ซึ่งส่วนมากอยู่ในรูปของการคิดคำนึงของตัวละคร เช่น ตอนพัฒติกาคิดถึงเหตุการณ์ขณะอยู่สงขลาว่า "นาย" พยายามอุบายอะไรให้เรารู้สึกได้รับความสะอวสวายต่าง ๆ (หน้า 320) ตอนที่โสรวารคิดถึงสาเหตุที่ตนโต้ตอบกับไอยราเรื่องการทำงาน (หน้า 357) ตอนไอยรา คิดถึง เหตุการณ์ที่เขาไปพบกับ "นาย" ก่อนวันออกเดินทางไปเชียงใหม่ (หน้า 922) ตอนโสรวารคิดถึง เหตุการณ์ที่เขาไปพบกับ "นาย" เพื่อตกลงเรื่องวิฐ (หน้า 931) เป็นต้น

จากการดำเนินเรื่องดังกล่าวจะเห็นว่า นวนิยายเรื่องตะวันตกดินนี้ผู้แต่งดำเนินเรื่องโดยอ้อมัยหักธรรมของพุทธศาสนาเป็นแนว—เป็นการดำเนินเรื่องอย่างมีเป้าหมายและสามารถทำให้เรื่องดำเนินไปสู่จุดมุ่งหมายได้อย่างถูกต้องเหมาะสม จากการดำเนินเรื่องตามแนวดังกล่าว นอกจากจะชี้ให้ผู้อ่านเห็นถึงความเป็นอนิจจังหรือความผันแปรแห่งชีวิตมนุษย์แล้ว ยังชี้ให้ผู้อ่านเห็นถึงหลักความจริงอีกหลายประการ เช่น ชี้ให้เห็นว่าความเห็นแก่ตัว การดิ้นรนเพื่อหาความสำเร็จให้กับตัวเองนั้นเป็นกิเลสประจำตนอย่างหนึ่งของมนุษย์ ชี้ให้เห็นว่าพฤติกรรมของมนุษย์นั้นย่อมนำพาไปสู่ชีวิต และชี้ให้เห็นว่าความมั่งคั่ง ความเจริญรุ่งเรืองที่ได้มาจากการประพฤตินั้น มีได้ทำให้ประสบความสุขที่แท้จริงในชีวิต เป็นต้น จากหลักความจริงดังกล่าวนี้ ผู้อ่านสามารถเห็นได้อย่างชัดเจนจากชีวิตของตัวละครต่าง ๆ ในเรื่องนั้นตั้งแต่เจ้านายเวกัม วิญ ณะ ทาวิกา และโดยเฉพาะโสรวารซึ่งเป็นตัวเอกของเรื่อง โสรวารเป็นบุคคลที่ค่อนข้างเห็นแก่ตัว มีความทะเยอทะยานสูง เขาพยายามต่อสู้ดิ้นรนหาวิถีทาง ด้วยหวังจะฉีกคันตัวเองให้อยู่เหนือผู้อื่น ทั้งในด้านฐานะการเงินและตำแหน่งหน้าที่การงาน โดยมีใจคำนึงว่าวิถีการนั้น ๆ จะดีหรือไม่ ในที่สุดถึงแม้เขาจะประสบความสำเร็จอันน่าพึงพอใจ แต่เขาก็ไม่ได้มีความสุขอย่างที่ควรจะเป็น ทั้งนี้เพราะพฤติกรรมต่าง ๆ ที่เขาประกอบขึ้นนั้นส่งผลต่อชีวิตของเขา ทำให้เขาขาดความสุขทางใจอันเป็นยอดปรารถนาของมนุษย์

นอกจากผู้อ่านจะเห็นหลักความจริงทั้งหลายจากชีวิตของตัวละครดังกล่าวแล้ว ผู้แต่งยังได้ดำเนินเรื่องโดยนำโครงเรื่องย่อยซึ่งเป็นเรื่องราวชีวิตของไอยรา กับ "คุณ" มาประกอบด้วย จากชีวิตของไอยรากับ "คุณ" นั้นนอกจากผู้แต่งจะมุ่งให้ผู้อ่านได้เห็นภาพชีวิตในสังคมอีกสังคมหนึ่งแล้ว ยังมุ่งแสดงให้เห็นถึงการต่อสู้ดิ้นรนหาความสำเร็จให้กับตัวเองอีกลักษณะหนึ่งของคนในสังคมไทย ไอยราเป็นตัวละครอีกตัวหนึ่งที่มีความทะเยอทะยาน พยายามต่อสู้ดิ้นรนเพื่อให้ตนเองพ้นจากความทุกข์ยาก และให้มีฐานะเหนือกว่าคนอื่น ๆ ในสังคม แต่เมื่อเขาสามารถดิ้นรนจนประสบความสำเร็จพอสมควรแล้ว เขาก็สันึกได้ว่าความสุขที่เขาได้รับนั้นมิใช่ความสุขที่แท้จริง เขาก็พยายามต่อสู้ดิ้นรนอีกครั้งหนึ่ง เพื่อให้ได้มาซึ่งความสุขที่แท้จริงคือความสุขทางใจ ถึงแม้ว่าเขาจะไม่ประสบความสำเร็จก็ตาม แต่ก็แสดงให้เห็นว่าไอยราได้

ใช้ความพยายามอย่างยิ่งยวดที่จะแสวงหาความสุขทางใจอันเป็นยอดปรารถนาของมนุษย์ การ
ที่ผู้แต่งนาโครงเรื่องย่อจบประคบบนี้ นอกจากจะแนำให้ผู้อ่านเห็นปัญหาแล้ว ยังมุ่งเปรียบเทียบ
เทียบลักษณะของไอยรา กับ โสรวาร เพื่อเน้นลักษณะของโสรวารให้เด่นชัดยิ่งขึ้นด้วย

ข้อสังเกตอีกประการหนึ่ง เกี่ยวกับการดำเนินเรื่องของนวนิยายเรื่องนี้ ก็คือ ผู้แต่ง
* จะแนำอยู่เสมอ ๆ ว่า ~~ความสุข ความสำราญหรืออำนาจต่าง ๆ ที่มีอยู่นั้นเป็นสิ่งที่ไม่แน่นอน~~
~~ซึ่งมีเพียงเหมือนกับดวงตะวันขึ้นแล้วก็ตก~~ เช่น บทสนทนาของนายเวทน์ที่พูดกับโสรวาร ว่า

"คนบางคน โกงขึ้นมาได้ชั่วระยะหนึ่ง แล้วก็ตกภูมิไม่กลับมาอีกเลย
แต่บางคนก็โกงอยู่นานจนตาย แต่อีกประเภทหนึ่งตกแล้วขึ้น ขึ้นแล้วตก
เหมือนดวงอาทิตย์"¹

หรือตอนที่บรรยายถึงความรู้สึกของวจิ ที่มีต่อการตายของนายเวทน์ ว่า

"ใครจะแนำว่าทุกสิ่งกลายเป็นอดีตไปได้รวดเร็วราวกับจับหมุน คนที่
เคยเกิดขึ้นอย่างผ่องฉายอยู่เมื่อวันวาน พอแว้งมาถึงวันนี้ ก็กลายเป็นคนที่ล้มลง
หรือมีเด้นนั้นกำลังตะเกียกตะกาย ที่จะลุกขึ้นด้วยความลำบาก
เหมือนพระอาทิตย์ขึ้นและตก
สูงเด่นตอนเที่ยงวัน แล้วตอจากนั้นก็ระคายต่ำลงกระทั่งดับฟ้าไป
ในที่สุก"²

หรือตอนที่สาววิภาคิดถึงตนเอง เมื่อ "นาย" ไม่โปรดปรานเธอเหมือนเมื่อครั้งแรก ๆ ดังบท
บรรยายว่า

¹ กุณณา อโกลสิน (นามแฝง) ตะวันตกกิน หน้า 18.

² ติ. หน้า 368 - 369.

"นาย" เกยพู่ทว่าจะไม่ทิ้งหล่อน แต่เดี๋ยวนี้ทุกคนไม่อาจจะเชื่อเช่นนั้นได้อีกแล้ว ของทุกอย่างมีตัวตายตัวแทน ไม่มีใครครองตำแหน่งใดไว้ได้ตลอดชีวิต ก็ดูแค่ภรรยาของ "นาย" แท้ ๆ เถอะ ทุกคนมีแค่เปลือกสวยงามของตำแหน่งเมียและแม่เท่านั้นเอง หล่อนไม่เคยได้อะไรมากไปกว่านั้น แม้แต่ความชื่นชม

พระอาทิตย์ขึ้นแล้วก็ตก ขึ้นแล้วตกทุกวันเป็นนิจสิน¹

นอกจากข้อความที่ยกมาเป็นตัวอย่างดังกล่าวแล้ว ผู้อ่านจะได้พบข้อความทำนองนี้เสมอ ๆ ตั้งแต่ตอนจบของเรื่อง เช่น ข้อความในหน้า 193, 822, 1114, 1538 และหน้า 1708 เป็นต้น

การที่ผู้อ่านได้พบข้อความทำนองดังกล่าวอยู่เสมอ ๆ ประกอบกับตัวละครต่าง ๆ ในเรื่องมักมีเองชีวิตประสพเข้าสู่จุดมุ่งหมายเดียวกันนี้เอง เป็นผลให้ผู้เล่าสามารถทราบถึงแนวคิดอันเป็นแกนของเรื่องได้อย่างเด่นชัด ด้วยเหตุนี้จึงนับว่าผู้แต่งคำเป็นเรื่องได้อย่างดี มีจุดมุ่งหมายที่แน่นอน และสามารถถ่ายทอดแกนของเรื่องได้อย่างแนบเนียน

เกี่ยวกับการเปิดเรื่อง นวนิยายเรื่องตะวันตกคืนนี้ ผู้แต่งนำเรื่องด้วยข้อความว่า

"คนเดี๋ยวนี้ต้องฉลาด ดิ้นไปได้ทั้งในน้ำเย็นและน้ำร้อน"

เป็นทำนะหนึ่งของชายหนุ่มในเรื่องนี้ และถีนี่เองเป็นจุดให้เขาได้เข้าไปสู่จุดมุ่งหมายบางประการ จนเป็นที่รักใคร่วางใจของผู้บังคับบัญชา ผู้มีภรรยาสาวสวย²

¹ กฤษณา โลกีสสิน (นามแฝง) ตะวันตกคืน หน้า 1112

² ก. หน้า 1.

จากนั้นก็ปล่อยตัวละครเอกคือ โสรวาร ออกสู่สายตาผู้อ่าน แล้วจึงกล่าวถึงเหตุการณ์ในงานวันเกิดของนายเวรม์ แบนสรวง การที่ผู้แต่งนำเรื่องด้วยข้อความอันเป็นทัศนะหนึ่งของโสรวารนั้น กล่าวได้ว่าผู้แต่งเจตนาจะเร้าให้ผู้อ่านสนใจในตัวโสรวารซึ่งเป็นตัวละครของเรื่อง และเป็นการวางเงื่อนไขให้ผู้่านติดตามเรื่องต่อไปว่าโสรวารนั้นมีจุดมุ่งหมายอย่างไรในชีวิตของเขา ส่วนการเริ่มเรื่องด้วยงานสังสรรค์ ในวันเกิดของนายเวรม์นั้น นับได้ว่าเป็นการเริ่มเรื่องที่น่ายก เพราะผู้แต่งสามารถปล่อยตัวละครได้ครั้งละหลายตัว และมีโอกาสที่จะแนะนำตัวละครได้อย่างแนบเนียน โดยใช้อีกวิธีให้ตัวละครแนะนำกันเอง (Characters on other Characters) ทั้งยังสะดวกต่อการสร้างให้ตัวละครมีความสัมพันธ์กัน อันจะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินเรื่องต่อไปด้วย

ส่วนการปิดเรื่องด้วยการปล่อยให้ตัวละครเดินต่อไปตามวิถีชีวิต โดยไม่สรุปเหตุการณ์ให้ตัวละครสมหวังหรือผิดหวังนั้น เป็นการจบที่สมจริง เพราะความสัมพันธ์ระหว่าง โสรวาร หันพิลา และวิฐันจะต้องใช้เวลาเป็นเครื่องตัดสิน ถึงแม้การจบแบบนี้จะเข้าลักษณะการจบแบบทิ้งท้าย ปล่อยให้ผู้อ่านคิดสานเรื่องราวต่อเอาเองก็ตาม แต่ก็นับว่าผู้แต่งจบได้ดี เป็นการจบแต่เรื่ง แต่ความคิดของผู้อ่านยังไม่จบ จึงจะหาให้ผู้อ่านรู้สึกประทับใจ และจดจำตัวละครไปได้ อีกนาน.

3. โครงเรื่อง

นวนิยายเรื่องตะวันตกคืน ประกอบด้วยโครงเรื่อง 2 โครงเรื่อง คือ

3.1 โครงเรื่องใหญ่ (Main plot)

เป็นเรื่องราวชีวิตของชายหนุ่มคนหนึ่ง ซึ่งเป็นเลขานุการของข้าราชการชั้นผู้ใหญ่คนหนึ่ง
ในวังราชการ เนื่องจากชีวิตในวัยเด็กของเขาต้องประสบกับความยากลำบาก และต้องฟันฝ่าอุปสรรค
ต่าง ๆ ด้วยตนเองมาโดยตลอด จึงส่งผลให้เขาเป็นคนมีความทะเยอทะยานสูง ต้องการจะคืนถิ่นให้
คนมีเสถียรภาพทั้งในด้านฐานะและหน้าที่การงาน เมื่อเขาทำหน้าที่เลขานุการนั้น เนื่องจากเขาเป็น
คนหนุ่มที่คล่องแคล่ว มีความสามารถมากในการ "เขาเจ้านาย" จึงทำให้เขาเจริญรุ่งเรืองในหน้าที่
การงาน และเป็นที่โปรดปรานของผู้บังคับบัญชาเป็นอย่างมาก ต่อมาในบางวันเกิดของผู้บังคับบัญชาซึ่ง
เขาเป็นหัวหน้าตัวดีในการจัดงานครั้งนี้ เขาได้พบกับหญิงสาวผู้เป็นหลานภรรยาของผู้บังคับบัญชา เขา
รู้สึกประทับใจมากเพราะเธอมีความสวยสง่า ฉลาดเฉลียว มีความเป็นตัวของตัวเองไม่อ่อนไหวไปกับ
ความพองพ้อหรือรอบตัว ต่อมาเหตุการณ์ได้ผันแปรไปคือ ผู้บังคับบัญชาของเขาถึงแก่กรรมลง เป็น
ผลให้ภรรยาสาวสวยต้องอยู่อย่างโดดเดี่ยว และหน้าที่การงานของชายหนุ่มที่กำลังเจริญรุ่งเรืองเปลี่ยน
แปลงไปอย่างเห็นได้ชัด ในช่วงเวลานี้เองเขาเกิดได้เสียกับภรรยาของผู้บังคับบัญชา และไปมี
ความสัมพันธ์กับข้าราชการผู้มีอิทธิพลคนหนึ่ง ซึ่งเรียกกันว่า "นาย" "นาย" เป็นผู้มีอิทธิพลมากในวง
ราชการ และเป็นโรคจิตอย่างหนึ่งคือต้องการหญิงที่มั่งมีเจ้าของแล้ว มีความสุขที่ได้เห็นความอับอายของ
สามีที่จำใจต้องให้ภรรยาให้แทนเพื่อแลกเปลี่ยนกับผลประโยชน์บางอย่าง ในที่สุดชายหนุ่มพบกับ
ภรรยาของผู้บังคับบัญชาที่ตกอยู่ในสภาพดังกล่าว เป็นผลให้เขาประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน
ด้วยอิทธิพลของ "นาย" แทนที่ชายหนุ่มจะมีความสุขจากความสำเร็จในตำแหน่งหน้าที่การงาน เขากลับ
มีความทุกข์ใจ เนื่องจากเกิดความรู้สึกขัดแย้งในพฤติกรรมที่เขาทำขึ้น และรู้สึกกระวนกระวายใจ
อย่างมากเมื่อรู้ตัวว่าตนเองรักหญิงสาวที่พบในงานวันเกิดของผู้บังคับบัญชาเก่า นั้นจริง ๆ แต่ไม่สาม
ารถทำจิตใจปรารถนาได้ เนื่องจากคนมีพันธะกับภรรยาของผู้บังคับบัญชาเก่าอย่างแนบแน่นเสียแล้ว
ยิ่งเวลาผ่านไปนานเข้าความรักที่มั่งคั่งของหญิงสาวก็ยิ่งทวีอิทธิพลมากขึ้นตามลำดับ ในที่สุดเขาก็จะสละ

ลายยศต่าง ๆ ที่เขามีอยู่ หวังว่าจะคงมีชีวิตใหม่กับหญิงที่เขารัก แต่เขาก็ไม่สามารถทำจิตใจ
ปรารถนาได้ เนื่องจากพันธะที่เขาต้องรักษายศของผู้บังคับบัญชาเก่าผู้บังคับบัญชาอย่างแน่นแฟ้น ทั้ง
หญิงที่เขารักก็ปฏิเสธและเกลียดชังให้เขารับผิดชอบต่อสิ่งทั้งหลายที่เขาทำขึ้น ในที่สุดเขาก็ต้อง
จากกับหญิงสาวที่เขารักด้วยความรู้สึกอับเฉาเศร้าหมอง หมดความกระตือรือร้นในหน้าที่การงาน
และหมดกำลังใจในชีวิต

3.2 โครงเรื่องย่อย (Sub plot)

เป็นเรื่องราวชีวิตของชายหนุ่มอีกคนหนึ่ง ซึ่งในวัยเด็กเขาต้องประสบกับความลำบาก
ยากแค้นในชีวิตเช่นเดียวกัน จึงส่งผลให้เขามีความทะเยอทะยานพยายามต่อสู้ดิ้นรนเพื่อผลักดัน
ตัวเองให้พ้นจากความทุกข์ยากในชีวิต โดยมีได้แก่ว่าวิธีการนั้นจะดีหรือไม่ เขายอมเป็นสาม
ลับ ๆ ของหญิงม่ายที่เรียกกันว่า "คุณ" ซึ่งเป็นมารดาของเพื่อน จากการที่เขายอมเป็นสามลับ ๆ
ของ "คุณ" นี้เอง เขาก็ได้รับความช่วยเหลือโอบอุ้มจาก "คุณ" ให้มีความรู้ความสามารถ มีถิ่น
มีไซและมีงานทำเป็นหลักฐาน ถึงแม้เขาจะสามารถคืนชนชั้นตนจากความทุกข์ยากด้วยวิธีการทั้ง
กล่าวแล้วก็ตาม แต่เขาก็มิได้มีความสุขเท่าที่ควร เพราะการกระทำดังกล่าวเป็นไปไม่ชอบในชีวิตซึ่ง
ทำให้เขาเกิดความรู้สึกแค้นในจิตใจอยู่ตลอดเวลา และรู้สึกว่าตนเองนั้นถูกกวดขัน ไม่มีอิสระใน
การดำเนินชีวิตอย่างแท้จริง ต่อมาเมื่อเขามีความรักเกิดขึ้นในจิตใจ 'ความรู้สึกแค้นดังกล่าวก็
ทวีมากขึ้นทุกที ในที่สุดเขาก็ตัดสินใจสละทุกอย่างที่เขาอยู่ทั้งฐานะการงาน และศึกษาจาก
"คุณ" ไปเริ่มต้นชีวิตใหม่ด้วยลำแข้งของตนเอง โดยหวังว่าจะได้รับความเห็นใจจากหญิงที่เขารัก
แต่เขาก็หาได้ประสบความสำเร็จดังที่ปรารถนาไว้มิ

< โครงเรื่องของนวนิยายเรื่องตะวันตกกั้น ถ้าพิจารณาลักษณะโดยทั่วไปจะเห็นว่า มี
ลักษณะเป็นนวนิยายรักที่มีการชิงรักหักสวาทเช่นเดียวกับนวนิยายรักทั่ว ๆ ไป แต่ถ้าพิจารณาให้
ละเอียดจะพบว่า นวนิยายเรื่องนี้ นอกจากจะเป็นนวนิยายที่ผู้แต่งต้องการจะชี้ให้เห็นอิทธิพลของ
ความรักแล้ว ยังมีจุดมุ่งหมายสำคัญที่จะชี้ให้เห็นการต่อสู้ดิ้นรนของมนุษย์อันเนื่องมาจากความทะเยอ
ทะยานซึ่งเป็นกิเลสประจำตนของมนุษย์ด้วย >

จากโครงเรื่องดังกล่าวเมื่อพิจารณาตามลักษณะของโครงเรื่องที่ี้จะพบว่า โครงเรื่อง
ของนวนิยายเรื่องนี้มีลักษณะที่คล้ายประการ คือ

ประการแรก เหตุการณ์ในเรื่องมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันประดุจลูกโซ่ จากเรื่อง
เล็กไปสู่อะไรอย่างมีเอกภาพ กล่าวคือเนื่องจากไวยเด็กโสรวารทองประสบกับความยาก
ลำบาก และต้องฟันฝ่าอุปสรรคต่าง ๆ ด้วยตนเองมาโดยตลอดจึงส่งผลให้เขาเป็นคนมีความทะเยอ
ทะยานอย่างแรงกล้า ที่จะผลักดันตัวเองเข้าสู่สังคมระดับสูง เพื่อหนีความทุกข์ยากในวัยเด็ก เขา
จึงยอมทำทุกอย่างเพื่อความสำเร็จในชีวิต เนื่องจากโสรวารเป็นคนคล่องแคล่ว มีบุคลิกที่ประกอบ
กับมีความสามารถอย่างยิ่งในการ "เขาเจมาย" เขาจึงเป็นที่รักใคร่สนิทสนมของนายเวกมและ
ครอบครัว เนื่องจากโสรวารเกิดมีความรักต่อตัวบิดามารดาจากครอบครัวที่ยึดอุดมคติเป็นหลักในการ
ดำเนินชีวิต เขาก็เกิดความรู้สึกขัดแย้งเพราะเขาทราบว่า เขาจะต้องเลือกเอาอย่างใดอย่าง
หนึ่งระหว่างความสำเร็จที่เขาเคยปรารถนา กับค่านิยมที่ยึดอุดมคติเป็นที่ตั้ง ด้วยนายเวกมถึงแก่
กรรมลงอย่างกะทันหัน เป็นเหตุให้วิภูหันมายึดโสรวารเป็นที่เกาะ และโสรวารก็ลาลับลงไปอีก
เมื่อเขาเกิดได้เสียกับวิภู และไปมีความสัมพันธ์กับ "นาย" ด้วยพันธะต่าง ๆ ที่โสรวารก่อไว้
เอง ระยะหลังถึงแม้ว่าจะตัดสินใจเลือกเอาตัวบิดา โดยยอมละทิ้งความสำเร็จต่าง ๆ ที่เขามีอยู่
แต่เขาก็ไม่สามารถทำดังเคยปรารถนาได้ ในที่สุดเขาก็ได้แต่เพียงหวังว่า สักวันหนึ่งเขาจะสามารถ
ลบล้างมลทินต่าง ๆ ให้หมดไปด้วยตัวเอง และจะวันแห่งชีวิตของเขาก็จะกลับรุ่งขึ้นอีกครั้งหนึ่ง

ประการที่สอง โครงเรื่องย่อมีความหมายต่อโครงเรื่องใหญ่คือโครงเรื่องย่อจะช่วย
เนรมิตทำให้ผู้อ่านเห็นการหลุดพ้นจากลักษณะหนึ่งของมนุษย์ที่จะผลักดันตนเองเข้าสู่สังคมระดับสูง
เพื่อหนีความทุกข์ยากและเพื่อให้ตนเองมีฐานะเหนือกว่าผู้อื่นในสังคม นอกจากนี้ แนวการดำเนิน
ชีวิตของตัวเอกในโครงเรื่องย่อ ยังเป็นขอเปรียบเทียบกับบุคลิกของตัวเอกในโครงเรื่องใหญ่
เด่นชัดขึ้นอีกด้วย

ประการที่สาม ผู้แต่งมีกลวิธีในการลำดับเรื่องให้เข้าใจได้อย่างแจ่มแจ้ง มีวิธีการปิด
เรื่องที่น่าประทับใจ

ประการที่สี่ มีการสร้างความสนใจใ้รู้เรื่อง (Suspense) โดยการผูกปม
เรื่องให้ตัวละครประสบกับปัญหาต่าง ๆ เช่น

- เมื่อนายเวคมถึงแก่กรรมลง วิฑู และโสรวารจะดำเนินชีวิตต่อไปอย่างไร
- "นาย" จะสามารถเอาชนะ พินทิกา และคนรักใคร่หรือไม่
- โสรวารจะตัดสินใจเลือกเอาอย่างใดระหว่างความรักกับความสำเร็จในชีวิตที่เขา

ปรารถนา

- โสรวารจะแก้ปัญหาอย่างไร เมื่อมันชะงัก ๆ ที่เขามีตัวชู้นั้นผูกมัดตัวเขาไว้อย่าง

แน่นอน

- พินทิกาจะตัดสินใจเลือกเอาอย่างใด ระหว่างความรัก กับอุดมคติ

นอกจากจะสร้างความสนใจใ้รู้ ้วยการผูกปมเรื่องแล้วบางกรังผู้แต่งยังใช้กลวิธีแบบ
กล่าวถึงเหตุการณ์บางอย่าง เป็นการช่วยใ้ผู้อ่านสนใจใ้รู้เรื่อง หรือเพื่อใ้ผู้อ่านคาดคะเนว่า
เรื่องควรจะเป็นไปใ้ในทางนั้นหรือทางนี้ เพื่อช่วยใ้ผู้อ่านติดตามเรื่องต่อไปด้วย เช่น ตอนที่กล่าว
ถึงคุณหญิงควิกาวา

คุณหญิงควิกาวานี้มีความสำคัญเพียงใดหนอ วิฑูจึงเอยถึงเชิงขันนิก ๆ
เยยหนอย ๆ อย่างเอาใจใส่เกินขอบเขตถึงเช่นนั้น

"เป็นภรรยาของคุณนะ คีวาโงอะ ควิกาวา คีวาคุณไม่เคยเห็นหรือเธอ
ไหนว่ายังมีมอย ๆ หรอกหรือ... เป็นผู้หญิงสวยเนกเช่นน้ำมันสุปเปอร์ ช่วย
ใ้เรามีโคงดังรุ่งเรื่องขึ้นมาภายในไม่กี่ปี"¹

จากข้อความที่กล่าวถึงคุณหญิงควิกาวาตอนนั้น จะใ้ผู้อ่านเกิดความสนใจใ้รู้ทันทีว่า
คุณหญิงควิกาวานี้มีเบื้องหลังอย่างไร ถอล้มลงถึงขั้นจึงเปรียบเปรยว่า เธอเปรียบประดุจน้ำมันสุปเปอร์
ที่ใ้เรามีโคงดังรุ่งขึ้นมาในเวลาเพียงไม่กี่ปี

¹ กฤษณา อโศกสิน (นามแฝง) ตะวันตกดิน หน้า 92.

หรือตอนที่นายเวคมลนทนาทกับโรรวารว่า

"แน่นอน ผมสนับสนุนคุณพันเปอร์เซ็นต์เลย ไม่ว่าจะไปไหน ไปเป็นอะไร ผม "หัว" คุณไปช่วยทุกแห่ง ยกเว้น..."

เขาหยุดแล้วหัวเราะ

"ยกเว้นอะไรครับ"

"ยกเว้นเวลาผมไปหามมบาลนะซี หรือคุณจะตามไปด้วย"¹

จากบทสนทนาตอนนั้น ถ้าผู้อ่านที่ช่างสังเกตจะนึกเฉลียวใจทันทีว่า ชีวิตของนายเวคมลนนั้นคงจะไม่ยืนยาวนักเป็นแน่ ซึ่งจะทำให้เกิดความสนใจใคร่รู้เรื่องต่อไปว่า นายเวคมลนจะเป็นอย่างไรที่ท่าพะเนาะไ้หรือโน

✓ หรือตอนที่นายเวคมลนทนาทกับวิฐุ โดยกล่าวพาตัวเองไปถึงคุณหญิงกวาวิกว่า

"ยังไง ๆ ก็อยากกตัญญูอย่างคุณหญิงกวาวิกอยู่แล้วกัน"

"ตาย นี่คุณเห็นมันเป็นอะไรไป" วิฐุร้องเสียงหลง

"ก็เห็นคุณเป็นคุณนะซี" เขาตอบเรียบ ๆ ยิ้ม ๆ

"ขอบคุณกันซะมิดเลย"

"คุณหญิงกวาวิกา แกก็อาวจะเพยหุ อย่างคุณนั่นแหละ แต่เดี๋ยวนี้แกพูดไม่

ออกแล้ว"

"คนอย่างนั้น ไม่มีวันเล่น เข้าไปอยู่ในวิถีทางของมนุษยวิถิตารคนนั้นเป็น

อันซาช"²

¹ กฤษณา อโศกสิน (นามแฝง) ตะวันตกคืน หน้า 175.

² ร. หน้า 294.

จากบทสนทนาตอนนี้ เป็นเหมือนกับผู้แต่งจะยั่วให้ผู้อ่านติดตามเรื่องต่อไปว่า วิญญาณจะสามารถทำคนให้เหมือนกับที่ตนเกล็นว่าจาไวหรือไม่

ประการที่ห้า นี้ความขัดแย้ง (Conflict) ที่น่าสนใจในโครงเรื่องได้แก่ ความขัดแย้งระหว่างตัวละครด้วยกัน เช่น ระหว่างโลธวาร์ กับ ไอยรา ในฐานะคนหนุ่มซึ่งมีความทะเยอทะยานเหมือนกัน ๆ กัน ถึงแม้นทั้งสองจะตกอยู่ในสถานการณ์ที่คล้ายคลึงกันหลายประการ กล่าวคือ เป็นชายหนุ่มที่โตเตามาจากความจนเหมือนกัน ทั้งสองเข้าไปมีความสัมพันธ์กับ "นาย" เหมือนกัน รักผู้หญิงคนเดียวกัน ในขณะที่ตนเองเป็นชะฎุกพันอยู่กับผู้หญิงคนละคน คือโลธวาร์ผูกพันอยู่กับวิญญาณ ส่วนไอยราผูกพันอยู่กับ "คุณ" ชายอิสระเหมือนกัน ๆ กัน แต่เขาทั้งสองก็มีส่วนขัดแย้งกันคือ ไอยรากล่าวคำสัญญาของ "นาย" ซึ่งไม่เคยมีใครกล่าวไว้มาก่อน และยอมละทิ้งงานการงาน ทัดชาตจาก "คุณ" แต่โลธวาร์ ไม่เคยกล่าวคำสัญญาของ "นาย" และมีได้ตั้งใจทั้งวิญญาณอย่างจริงจังเหมือนอย่างไอยรากล่าวทำ แสดงว่า ไอยราจริงจังใจเฝ้ายาว และมีความเป็นตัวของตัวเองมากกว่า โลธวาร์ ซึ่งมักจะโอนอ่อนไปตามสถานการณ์แวดล้อมตัวเขา หรือความขัดแย้งระหว่าง ทินกร และ พินกา กับตัวละครอื่น ๆ ในขณะที่ตัวละครอื่น ๆ มีความทะเยอทะยาน มักใหญ่ใฝ่สูง แทะลองพอลูกกลับมีลักษณะขัดแย้งกับตัวละครเหล่านั้นอย่างสิ้นเชิง ทั้งสองเป็นคนที่อึดุมกตึก มักน้อย พอใจกับสภาพความเป็นอยู่ของคน และหยิ่งในศักดิ์ศรีของตน

ความขัดแย้งระหว่างตัวละครกับสังคม เช่นระหว่างทินกรและพินกา กับสังคมที่อยู่แวดล้อม ก็จะเห็นได้จากทั้งสองมีแนวดำเนินชีวิตโดยยึดอุดมคติอันประกอบด้วย หลักศีลธรรมความดีงาม และศรัทธา ในขณะที่สังคมที่อยู่แวดล้อมนั้นล้วนแต่มีแนวดำเนินชีวิตแบบ "มือใครยาวสาวได้สาวเอา" ทั้งสิ้น

ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในจิตใจของตัวละครเอง เช่น

— ความขัดแย้งในจิตใจของชนะและโลธวาร์ ที่ต้องยอมพลีภักดีและวิญญาณ ให้เป็นอนุภรรยาลับ ๆ ของ "นาย" เพื่อแลกกับความก้าวหน้าของธุรกิจ และหน้าที่การงาน

- ความซัดเซงในจิตใจของศาวิกา และวิฐ ที่ต้องยอมเป็นอนุภรรยาลับ ๆ ของ "นาย" เพื่อความก้าวหน้าของสามี และเพื่อผลประโยชน์บางประการ
- ความซัดเซงในจิตใจของโลธวาร์ เมื่อไม่สามารถทำตามความปรารถนาแห่งหัวใจ เพราะเขามีพันธะกับวิฐอย่างแน่นหนา หรือ
- ความซัดเซงในจิตใจของทมิฬิกา ที่ต้องต่อสู้กับความรักที่ติดใจโลธวาร์ และความหึงหวงในตัวเอง

ประการที่หก โครงเรื่องซึ่งให้อ่านเห็นโลกที่วิบว้างและยุ่งอย่างกว้างขวางและลึกซึ้ง เพราะ "ผู้เขียนสามารถแสดงให้เห็นสิ่งกลม ๆ นกเล็กของบุคคลที่ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมแบบต่าง ๆ หลายแบบ เช่น ข้าราชการผู้ใหญ่ ข้าราชการผู้น้อย พ่อค้า นักธุรกิจ พนักงานองค์การเอกชน หญิงมีสามี หญิงม่าย หญิงสาว และเด็กวัยรุ่น"

< 4. แกนของเรื่อง (Theme) >

นวนิยายเรื่องตะวั่นตกดินของ กฤษณา อโศกสิน เป็นนวนิยายที่มีแกนของเรื่องชัดเจน ผู้เขียนมุ่งให้เห็นความเปลี่ยนแปลงไม่แน่นอนของวิถีชีวิตซึ่งมีวันสูงชัน และตกต่ำลงได้เหมือนดวงตะวัน ซึ่งแม้จะมีแสงสว่าง ร้อนแรงและมีความสำคัญต่อชีวิตของมวลมนุษยแก่มานานแต่ก็ดับแสงได้ และผู้เขียนมุ่งชี้ให้เห็นว่า ความมั่งคั่งใหญ่โตสูง และความรุ่งเรืองสูงสุดในชีวิต รวมทั้งความมั่งคั่งอันใดมาโดยประพัตต์จริยธรรมนั้น ไม่เป็นสิ่งที่สร้างสรรคความล้นเหลือแท้จริงคือความสุขทางใจให้แก่ชีวิตมนุษย์

¹ ความเห็นของคณะกรรมการที่ปรึกษา

² ก.

△ เมื่อพิจารณาแกนของเรื่องทั้งกลาวนี้จะเห็นว่า แนวคิดดังกล่าวมีคุณค่าในอุดมการณ์ เพราะเป็นการเสนอแนวคิดให้ผู้อ่านพึงระมัดระวังในการดำเนินชีวิต สอดคล้องแนวทางดำเนินชีวิต โดยยึดหลักมัชฌิมาปฏิปทา หรือทางสายกลาง รู้จักพอใจในสิ่งที่มีอยู่ ไม่กระเหินกระเียนจนเกินกว่าเหตุ เพราะผลของความกระเหินกระเียนนี้ไม่ได้สนองความลุ่มหลงแท้จริงโดยเฉพาะความทะนุถนอมใจ อันเป็นสิ่งสำคัญของการปรารถนาในวิสัยมนุษย์.

5. ฉาก (Setting)

นวนิยายเรื่องตะวันตกกีนนี้ ตั้งแต่เรื่องราวส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นในกรุงเทพมหานครก็ตาม แต่ผู้แต่งก็ได้ขยายฉากไปตามสถานที่ต่าง ๆ อีกหลายแห่ง เช่น กาญจนบุรี สงขลา เชียงใหม่ และบางเสไร

ลักษณะการบรรยายฉากในนวนิยายเรื่องนี้ ผู้แต่งให้ความสำคัญในการบรรยายรายละเอียดของฉากมากพอควร ฉากแต่ละฉากที่ปรากฏในเรื่องนั้น เป็นเครื่องมือให้เห็นความประณีต และความพิถีพิถันในการบรรยายฉากได้อย่างเด่นชัด เช่น ตอนบรรยายฉากบ้านนายเวศม์ ว่า

เรือนรับรองอยู่ติดไปทางริมรั้วอีกด้านหนึ่ง ปลุกกรอมอยู่เหนือสระกว้าง
ซึ่งเต็มไปด้วยบัวขาวบัวแดง เรือนนั้นเป็นล้อยเหลี่ยมยาว ครึ่งหนึ่งเป็นห้อง
กระจกตัดแสง กระจุกด้วยบานสีตีบ ส่วนอีกครึ่งหนึ่งเป็นห้องไม้แต่เป็นไม้ดี เล่น
ลายอย่างพื้นปลา และเขาลั่นสนับทึบด้วยฝีมือของช่างชั้นดี

มีสะพานทอดกรีกเชื่อมระหว่างสนามกับตัวเรือน
... บริเวณสนามนายเวศม์กว้างขวางแบ่งออกเป็นสองข้างด้วยถนนคอนกรีตยาว
ข้างหนึ่งปลูกหญ้ากำมะหยี่และพันธุ์ไม้ดอก ส่วนอีกข้างเล็ก ๆ ปลูกส้มสะพรั่งด้วย
ไม้ประดับมากมายเกาะกลุ่มตัดสีเขียวสวยงาม

ส่วนอีกด้านหนึ่งซึ่งเป็นด้านหน้าเรือนรับรอง ปลูกหญ้าใบใหญ่ช่วยให้ดูแปลก
ตา สนามลawnนี้เป็นสนามที่เจ้าของโปรดปราน และมักใช้ตั้งโต๊ะในงานปาร์ตี้ทุกครั้ง¹

¹ กฤษณา อโศกสิน (นามแฝง) ตะวันตกกิน หน้า 3 - 4.

หรือตอนที่บรรยายฉากของนอนนายเวกัม และวิชู ทั้งความว่า

ห้องนอนของหลอนและนายเวกัมกว้าง มีลักษณะเป็นห้องชุด เพราะต่อจากประตูห้องทั้งสองด้าน จะเปิดออกสู่ห้องนั่งเล่นกับห้องน้ำซึ่งเป็นส่วนลึก ไม่ปะปนกับห้องอีกสองห้องซึ่งอยู่ถัดไป

ห้องนี้กว้าง ทรูหราด้วยพรมอ่อนนุ่มสีทอง ซึ่งปูลาดจนสุดผนังทุกด้าน มาณอย่างก็สีน้ำตาลเข้ม ทั้งตัวยาวทุกช่วงหน้าต่าง เพอร์นิเจอร์ในห้องเป็นแบบหลุยส์ทั้งหมด เติ่งนอนสีขาวลายทองคู่โอด้อลังการ จนฉันทึกจำได้ว่า กรอบทีวีของหลอนนั้นเป็นคนเงินเงินจริง ๆ

คู่เสื้อผ้ายาว ที่ฝังหัวอยู่ในผนังตลอดด้าน เขียนลายทองละเอียดลออ ตรงมุมทุกมุม ลายทองมีอยู่ทุกหนทุกแห่ง ไม่ว่าจากโต๊ะแท่งตัวหรือจากชั้นวางโทรทัศน์เล็ก ๆ เมื่อแสงไฟราดลงได้เอง ทุกหนทุกแห่งสว่างจ้า ชาวเก็นนาคจนหลอนรู้สึกว่าจะนอนไม่หลับ

กลวิธีในการเปลี่ยนฉากเพื่อแสดงว่าเหตุการณ์ในห้องเรื่องได้เปลี่ยนไปจากเดิม นั้น ล้วนใหญ่ใช้กลวิธีแบบเปลี่ยนจากการบรรยายเหตุการณ์หนึ่งไปบรรยายอีกเหตุการณ์หนึ่งอย่างฉับพลัน ซึ่งบางครั้งก็เริ่มด้วยการบรรยายฉาก บางครั้งก็เริ่มด้วยบทสนทนา บางครั้งก็เริ่มด้วยคำบอกเวลา แต่ส่วนใหญ่จะเริ่มด้วยการบรรยายพฤติกรรมของตัวละคร แล้วตามด้วยบทสนทนา เช่น

ฉันทึกกลางไปยืนรออยู่ครู่ จึงจอฟอยู่ด้านหลังธนาคารแล้ว พร้อมกับพัทรา หลอนแลเห็นบิดาเงิณาแต่ไกล พัทราจึงสะกิดให้ฉันทึกถาม และพูดว่า
"หมื่นคุณพ่อคุณเตรงเกรียดยังใจไมรู้ หนาบึง ไนสคชนเลียเลย"²

¹ กฤษณา อโศกสิน (นามแฝง) ตะวันตกดิน หน้า 329 - 330.

² พ. หน้า 612.

6. ตัวละคร

จากการสัมภาษณ์ผู้ประพันธ์ เกี่ยวกับตัวละครของนวนิยายเรื่องตะวันตกดิน ผู้ประพันธ์กล่าวว่า ตัวละครของนวนิยายเรื่องนี้อาจแบ่งได้ 2 ฝ่าย ก็ฝ่ายหนึ่งเป็นตัวละครในอุดมคติของผู้แต่ง ได้แก่ หินกร และ คณิติกา นอกเหนือจากนั้นเป็นตัวละครฝ่ายเป็นจริง ในที่นี้จะกล่าวถึงตัวละครสำคัญ ๆ ที่น่าสนใจรวม 5 ตัวคือ ไสรวาร คณิติกา วิญญ์ ไอยรา และ "นาย" ตามลำดับดังนี้

6.1 ไสรวาร

ไสรวารเป็นตัวละครเอกของเรื่อง เป็นตัวละครตัวหนึ่งที่มีความทะเยอทะยานพยายามต่อสู้ดิ้นรนหาวิถีทางที่จะให้ตนเองได้ดี โดยไม่คำนึงว่าวิธีการนั้น ๆ จะถูกต้องเหมาะสมหรือไม่ ไสรวารเป็นตัวละครที่พบบทบาทสำคัญตอนแรกของเรื่องมากที่สุด เพราะวิถีชีวิตของเขาจะสะท้อนให้เห็นถึงความผันแปรไม่แน่นอนของชีวิตมนุษย์ และผลจากพฤติกรรมต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิตของเขา ยังเป็นสิ่งชี้ให้เห็นว่า ความทะเยอทะยาน มักใหญ่ใฝ่สูง ความรุ่งเรืองในชีวิตอันใดมาโดยประพาศิณิจริยธรรมนั้น มิใช่เป็นสิ่งสร้างสรรค์ความสุขอันแท้จริง - คือความสุขทางใจในแก่นชีวิตมนุษย์ได้

ไสรวารเกิดในครอบครัวที่ยากจน ภูมิลำเนาเดิมอยู่ทางจังหวัด เมื่อบิดาของเขาถึงแก่กรรม มารดาก็พาเขาและน้อง ๆ มายังเลื้อยพยอมอยู่กรุงเทพฯ มาเขาหองแถวไม้เกา ๆ อยู่ในสวนทางฝั่งธนบุรี มารดาขายข้าวพริกขายเลี้ยงครอบครัวเรื่อยมา ชีวิตในวัยเด็กของไสรวารต้องประสบกับความยากลำบากนานัปการ แต่โชคดีที่มารดาเป็นคนรักการศึกษา และต้องการให้เขาเป็นพี่เลี้ยงของพวกน้อง ๆ จึงก็ให้ลงเสียให้เขาได้เล่าเรียน ขณะที่เรียนหนังสือ เขาต้องเรียนไปช่วยทำงานไปด้วย แต่ด้วยความมานะบากบั่นประกอบกับเขาเป็นคนเรียนเก่ง ในที่สุด เขาก็จบธรรมศาสตร์บัณฑิต

จากภูมิหลังที่ยากลำบากดังกล่าวนี้นี้ จึงส่งผลให้ไสรวารเป็นคนมีความทะเยอทะยานสูง ต้องการที่จะผลักดันตัวเอง เขารู้สึกอับอายต่ำต้อย เพื่อหนีความทุกข์ยากในวัยเด็ก

โสรวารเป็นชายหนุ่มรูปงาม มีบุคลิกที่ จะเห็นได้จากขลุ่ยความหลายตอนที่กล่าวถึงบุคลิก
ลักษณะของเขา เช่น ตอนเริ่มเรื่อง ผู้แต่งได้บรรยายลักษณะของเขาไว้ว่า

๕ โสรวาร เขายืนอยู่ตรงนั้น ทรงเงยว้างของคันทางนกงูง คอถูกเส้นสีแดง
อมแดงที่คอคล้ายดวงไฟในบางครั้ง และดูคนมาดจืดในบางคราว กลายเป็น
เป็นนกที่แก่งแค้นมนุษย์ชายร่างงาม สูงใหญ่ ผิวขาวราวกับชาวตะวันตกให้เกิด
ความคมสันยิ่งขึ้น ในยามที่ดวงวิภาลจะชิงพลบ ๑

หรือจากบทสนทนาที่คุ้นหูกับพัฒนา ว่า

"คุณแม่ชื่นใจคุณโสเสียจริง"
"ก็เกตุภาพเห็นไหมละ แลวก หน้าตาดี" ๒

การที่เขาเป็นหนุ่มบุคลิกดีนี้เอง เมื่อมาประกอบกับการที่เขาสามารถปฏิบัติภารกิจต่าง ๆ
ได้อย่างคล่องแคล่ว ในหลายตาของคนที่ไปตาก็เห็นว่าเขาเป็นคนที่เหมาะสมกับหน้าที่เลขานุการ
หรือฝ่ายประชาสัมพันธ์เป็นอย่างดี แต่ในสายตาของพัฒนาแล้ว เธอคิดว่า โสรวารนั้นไม่เหมาะสม
กับหน้าที่ดังกล่าวเลย "เขาน่าจะนั่งโต๊ะสั่งงานให้คนอื่นมากกว่าจะรับหน้าที่ซึ่งใช้ความ "รู้ใจ"
เป็นบันได" ๓

๖ เกี่ยวกับลักษณะอุปนิสัย อุปนิสัยที่เด่นชัดที่สุดของโสรวาร ก็คือ เขาเป็นหนุ่มมีความทะเยอ
ทะยานสูง ซึ่งเป็นผลมาจากภูมิหลังอันลำบากยากแค้นของเขาคงกล่าวแล้ว ถ้าเปรียบเทียบกับ
เพื่อนฝูงรุ่นราวคราวเดียวกัน ถึงแม้เขาจะคิดว่าเพื่อนคนอื่น ๆ อีกหลายคน ก็มักอยู่อย่างพอควรแก่
ฐานะแล้ว มีทั้งที่ดิน บ้าน รถ เป็นของตนเองแล้วก็ตาม แต่โสรวารมิได้พอใจต่อสภาพความเป็นอยู่

๑ ทัศนา อโศกสิน (นามแฝง) ตะวันตกดิน หน้า ๑.

๒ ก. หน้า ๕๙.

๓ ก. หน้า ๖๐.

ของตนเองเลย เขายังคงยืนยันต่อไปด้วยหวังจะผลักดันตัวเองไปสู่สภาพความเป็นอยู่ที่สูงกว่า เขาพยายามทำทุกอย่างเพื่อความก้าวหน้าของตัวเอง ถึงแม้บางสิ่งที่เขาทำนั้น เขาทราบว่าเป็นการผิดจริยธรรม เป็นการลัดคิวครั้งของตนเอง และบางสิ่งขัดกับความรู้สึกของเขากก็ตาม พฤติกรรมเช่น ๆ ของเขา ในที่นั้น เช่น การที่เขาทำทุกอย่างเพื่อเอาใจนายเวคม์ และวิฐู เป็นตัวตั้งตัวตีในการจัดงานวันเกิดของนายเวคม์ ทั้งแจ้งสถานที่ขอรับ และบริการแขกที่มาร่วมงานอย่างทั่วถึง รวมทั้งยินดีรับใช้ทุกอย่างตามความประสงค์ของนายเวคม์ และวิฐู การกระทำทั้งกล่าวถึงนี้ เขาจะทราบว่าเป็นคนอื่นจะมองเขาอย่างหมิ่นเหยียดเพราะการปฏิบัติตัวของเขาเข้าลักษณะการประจบสอพลอ ก็ตาม แต่เขาก็ไม่สนใจ เพราะเขาถือว่าถ้ามันมีคนอื่นจะมองตนอย่างไรก็ไม่ควรทำอะไรเลย

พฤติกรรมอีกตอนหนึ่งที่แสดงให้เห็นความทะเยอทะยานของโสรวารอย่างเด่นชัด ก็คือการที่เขายอมสละวิฐูซึ่งมีฐานะเป็นภรรยาของเขาโดยพฤตินัย ให้เป็นอนุภรรยาลับ ๆ ของ "นาย" โดยไม่คำนึงถึงศักดิ์ศรีของตนเอง ทั้ง ๆ ที่เขาเคยรังเกียจและขยี้แหยงกับพฤติกรรมทำนองนี้ แต่เขาก็ทำด้วยหวังความก้าวหน้าในหน้าที่การงานซึ่ง "นาย" จะบันดาลให้ ถึงแม้บางครั้งเขาจะเกิดความรู้สึกขัดแย้งในจิตใจอย่างรุนแรงก็ตาม แต่เขาก็ปลอบใจตนเองว่า เขาไม่ได้รักวิฐูและคิดว่า วิฐูเองก็ได้รับผลประโยชน์จากการกระทำครั้งนี้เช่นกัน

การต่อสู้ดิ้นรนกับความทะเยอทะยานของโสรวารทั้งกล่าวนี้นี้ ถึงแม้ว่าเขาจะได้รับความสำเร็จทั้งด้านฐานะและตำแหน่งหน้าที่การงานก็ตาม แต่มันก็ทำให้ชีวิตของเขาประสบความสุขที่แท้จริงเลย

อุปนิสัยที่เด่นชัดประการต่อไปของโสรวารก็คือ เขาเป็นคนเห็นแก่ตัว ดังจะเห็นได้จากการที่เขายอมรวมมือกับ "นาย" เพื่อได้ "นาย" ให้วิฐูเป็นอนุภรรยาลับ ๆ สมปรารถนา โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ที่ตนจะได้จาก "นาย" เป็นสำคัญ นอกจากนั้นเหตุการณ์ตอนท้ายเรื่องที่มีบางเสี้ยวก็แสดงให้เห็นความเห็นแก่ตัวของโสรวารอย่างเด่นชัด ก็คือเมื่อวิฐูแสดงตนอย่างเปิดเผยว่าตนนั้นเป็นภรรยาโสรวาร เพื่อมิให้โสรวารติดต่อกับหมิ่นทิดาต่อไป โสรวารก็แสดงความเห็นแก่ตัวโดยพูดกับวิฐูว่า "ผมไม่เคยพูดสักคำว่า ผมจะแต่งงานกับคุณ คุณเองก็ไม่เคยแน่ใจ อายุคุณตอนนี้แล้ว คุณน่าจะเข้าใจดี

ถึงความแตกต่างระหว่างท่าทางนอนและภรรยา" ¹ ถึงแม้เห็นกรกับวจีจะพูดเตือนสติให้โสรวารรับ
 นิธิชอบทอพันระที่เขาถอนกับวจี เขาก็พูดว่า "ท่าไบนผมจะต้องรับนิธิชอบ เราต่างก็รับนิธิชอบ
 ตัวเราเองไบนครับ เราทำอะไรลงไปก็ด้วยความยินยอมจากตัวเอง" ² และ "ผมก็บอกแล้วว่า เรา
 ไบนพันระอะไรกันตามกฎหมาย" ³

นอกจากอุปนิสัยที่เด่นชัดดังกล่าวแล้ว อุปนิสัยประการอื่นที่ไม่เด่นชัดนักได้แก่ โสรวาร
 เป็นคนเปิดเผยจึงจะเห็นได้จากการที่เขาเปิดเผยให้คนทั่วทั้งว่า รดยบุตรที่เขาไชยูนนั้นนายเวคม
 เป็นผู้ออกเงินให้ก่อน แล้วให้เขาคอย ๆ ผ่อนส่งใช้คืน นอกจากนี้ โสรวารยังเป็นคนลุ่มพภาพ มี
 อริยาตัยดี มีความรับผิดชอบต่อครอบครัว และมีความเชื่อมั่นในตนเอง

๑. คำกล่าวปรับตัวให้เข้ากับสังคมที่อยู่แวดล้อมตน โสรวารเป็นชายหนุ่มที่สามารถปรับตัว
 ให้เข้ากับสภาพสังคมแบบ "มือใครยาวสาวไหสาวเอา" ได้อย่างดี ดังจะเห็นได้จากการที่เขา
 สามารถทำตนจนเป็นที่รักใคร่และไว้วางใจจากนายเวคม เขามีความสุขุมรอบคอบอย่างยิ่งเมื่อ
 อยู่กับบุ้งกับบญชา สิ่งใดที่เขาทราบว่าบุ้งกับบญชาไม่ชอบเขาจะไม่ทำ แต่สิ่งที่ได้รับมอบหมาย
 ให้ปฏิบัติแล้วจะไม่มีคำว่า "ผมทำไม่ได้" หลุดจากริมฝีปาก นึกจะมีคำว่า "ครับผมจะไปเดี๋ยวนี้"
 หรือ "ไม่เป็นไรครับผมก็ทำได้ ผมจะทำให้เสร็จเรียบร้อย" เขามั่นทน ด้วยเหตุนี้ ในสายตา
 ของคนทั่วไปจึงเห็นว่า โสรวารนั้นเป็นคนเก่งเฉลวเหมาะสมกับหน้าที่เลขาธุการมาก แม้แต่
 ทัศนคติเองก็มีความเห็นว่า

บุรุษผู้นั้นสมควรจะอยู่ในยุคสมัยที่คนใหญ่คนโตยึดเอาการปรนนิบัติส่วนตัว
 เป็นสำคัญเสียจริง ๆ

¹ ทัศนา อโศกสิน (นามแฝง) กะวันตกหิน หน้า 1613.

² ก.

³ ก. หน้า 1621.

เพราะเขากลองแกลว และเต็มไปด้วยหน่วยงานงคงาม ความฉลาด
 อย่างลุ่มลึกของแกลวปลานอยู่เงียบ ๆ ในหน่วยคำที่แจ่มใส เขาไม่ใช่ผู้ชาย
 ที่อาจจะกล่าวได้เต็มปากว่า "กะล่อน" แต่เขาก็เป็นบุคคลที่สามารถเอา
 ตัวรอดได้อย่างวิเศษสุด¹

ด้วยคุณสมบัติที่ว่า งานกลอง อธิบายก็ หนังสือพิมพ์ชอบ เขาไหนเขาได้ ผู้ใหญ่รักตัวเอง
 เมื่อนายเวมถึงแก่กรรมลง จึงมีทนายเข้าช่วยเหลือทันที เช่น นายโมโน คิริเซระ ปลัด
 กระทรวงแห่งหนึ่งได้ชักชวนให้โสรวาร์ไปทำงานกับเขา แต่โสรวาร์ก็มีไคล้ลลามรับปากแต่อย่างใด
 ด้วยเขาถือว่าก่อนที่เขาจะไปทำงานกับใคร เขาจะต้องศึกษาชีวิตประวัติของบุคคลนั้นให้ถ่องแท้เสีย
 ก่อน

เนื่องจากโสรวาร์มีทัศนะว่า "คนเจ้าวันทองฉลาด คืบไปให้ทั้งในน้ำเย็น และน้ำร้อน"
 และ "คนที่ไม่นับโอกาสคือคนโง่" โสรวาร์จึงมักปรับตัวให้โอนอ่อนไปกับสถานการณ์ที่อยู่แวดล้อม
 เสมอ ๆ จนบางครั้งเขาก็ขาดสติ ขอบใจอารมณ์เมื่ออำนาจเหนือเหตุผล เช่นตอนที่เขาได้รู้เป็น
 ธรรมดา ไม่เค็ดเดียวไม่มีความเป็นตัวของตัวเอง ทั้งที่เขาไม่สามารถจะตีพินระที่เขาเมื่อรู้ได้
 เหมือนอย่างที่เขาบาราคักความลับพันกับ "คุณ" ด้วยการปรับตัวทำนองนี้เอง ได้ส่งผลต่อชีวิต
 ของเขาอย่างใหญ่หลวง จนในที่สุดเขาและตัวเขาก็ไม่สามารถเดินทางไปสู่ความรักร่วมกันได้

จากลักษณะของโสรวาร์จึงกล่าวมานี้ จะเห็นว่า ถึงแม้จะอุปมา อโศกสิน จะสร้าง
 โสรวาร์ให้มีรูปร่างหน้าตาดีทานองเดียวกับตัวละครแบบฉบับอยู่บ้างก็ตาม แต่ในด้านอุปนิสัยใจคอ
 แล้ว โสรวาร์อยู่เหนือกฎเกณฑ์ของตัวละครแบบฉบับโดยสิ้นเชิง อุปนิสัยของเขาถึงแม้ว่าจะมีส่วน
 ที่อยู่บาง แต่ส่วนนั้น ไม่เคยขัดเหาสวนบกรองเลย

จากลักษณะดังกล่าว เมื่อพิจารณาแล้วพอสรุปได้ว่า โสรวาร์เป็นตัวละครที่มีลักษณะนิสัย
 หลายอย่าง (Round Character) และ เป็นตัวละครประเภทสถิต (Static Character) คือ

¹ อดุสพา อโศกสิน (นามแฝง) ตะวันตกคืน หน้า 62.

อุปนิสัยต่าง ๆ ของเขาทั้งที่โศกตลอดทั้งแค้นจนอวสาน

6.2 พัฒนา

พัฒนาเป็นตัวละครเอกฝ่ายหญิง เป็นตัวละครในอุหมคติของผู้แต่ง ซึ่งผู้แต่งเสนอให้เป็น
ตัวแทนของคนที่มีแนวทางดำเนินชีวิตโดยยึดอุดมคติเป็นที่ตั้ง

บุคลิกโดยทั่วไปของพัฒนา ผู้แต่งได้กล่าวไว้มาก่อน เช่น ตอนที่โสรวารพบพัฒนา
ครั้งแรก ผู้แต่งบรรยายถึงลักษณะของพัฒนาโดยผ่านสายตาของโสรวารว่า

หญิงสาวที่ยืนอยู่ตรงหน้าเรา มีเรือนร่างโปร่ง ผิวคล้ำสนิท ไม่ใช่คนขาว
หรือแม่แต่คนขาว

ดวงตาใหญ่ ถิ่นหนา ซนตาดกยาว แต่ไม่จ้องหน้าอย่างคนตาที่เรียวกว่าเลย
โสรวารละอู่ความเมื่อปะทะเข้ากับกระแสแรง ๆ แม่ประกายคานั้น
ดูราวกับแสงสุริย ที่แตกกล้าเต็มค่อนเที่ยงวัน ถือตัว และท่ากาย

หรือตอนที่บรรยายผ่านสายตาของคำวีกว่า

ผมคาซลับที่สยายปรกอยู่ตามบา ลอนอยู่รอบวงหน้ายังมีแต่เครื่องหนาสี่เข็ม
เข็มเองโดยไม่ต้องใช้เครื่องสำอางชนิดใดใด นอกจากแป้งสีส้มเรื่อ ๆ กระนั้น
ผิวพรรณอันละเอียดอ่อนของหล่อนก็ดูของไยจับตา
"เป็นภคินีที่สวยสะกดตาจริง ๆ"

หรือตอนที่ "นาย" พுகกับชนะถึงพัฒนา ว่า

"เฮอะละ เรามาพูดถึงเจ้าหญิงภารตะกันดีกว่า หล่อนเป็นลูกเก่าเหล่าไถรนะ"

¹ ฤๅษณา อโศกสิน (นามแฝง) ตะวันตกดิน หน้า 47.

² อ. หน้า 63.

"หล่อนสวมแบบหยิ่ง ๆ นะ ไม่เหมือนเมื่อยก่อน ศาวิกาสวยหวาน ๆ เปรี๊ยะ ๆ
ผู้หญิงวางมาดแบบนั้นหายนานแล้วเหมือนกัน"¹

บุคลิกลักษณะของธิดากาฬซึ่งความเก๋ยกมานั้น ถึงแม้ธิดากาฬจะยังคงสวมเสื้อตัวนางเองไว้กับ
ตัวละครแบบฉบับก็ตาม แต่ธิดากาฬมีลักษณะแปลกต่างออกไปจากตัวละครเอกฝ่ายหญิงอื่น ๆ
เช่น ผัวทำ หยิ่ง และถือตัว เป็นต้น

๑) ด้านอุปนิสัยใจคอ อุปนิสัยของธิดากาฬที่ปรากฏเด่นชัดได้แก่ เธอเป็นคนรักสงบ ถือ
สันโดษ พอใจในสภาพความเป็นอยู่ของตนเอง จึงจะเห็นได้จากตอนงานวันเกิดของนายเวคม
บรรดาญาติในงานเป็นไปอย่างสนุกสนานกรีกกรั่น แต่ธิดากาฬได้รู้สึกหงุดหงิดไปกับงานนั้นเลย
มีหน้าตาเธอยังบันทึกมาว่า "ธิดากาฬอยากกลับบ้านจัง... ปีนใจมาแต่ ๆ รุ่งนี้ให้ผมแม่มาคนเดียว
ก็ดีกว่า หนังกู้อยู่กับพ่อเพี้ยนกว่า"² และหลังจากวันงานแล้ว คุณหญิงศาวิกาซึ่งจิตใจธิดากาฬ
มากได้ให้โสรวารมาพูดจาตามหาจะให้เธอไปเป็นนางเอกละครการกุศลซึ่งตนเป็นหัวหน้าตัวตั้งตัวอยู่ แทนที่
ธิดากาฬจะยินดีที่จะไปออกสังคัม มีชื่อเสียง เธอกลับปฏิเสธโดยอ้างว่าตนเองไม่มีความสามารถใน
ด้านนี้ นอกจากพฤติกรรมดังกล่าวแล้ว มีบทสนทนาตอนหนึ่งที่น่าสนใจให้เห็นอุปนิสัยด้านนี้ของเธออย่าง
เด่นชัด คือตอนที่คุณหญิงพูดถึงเรื่องความหะเยอหะยาน ธิดากาฬได้ตอบมารดาของเธอว่า

"สำหรับผมที ผมแม่อย่าห่วงเลยนะ ผมทีไม่มีนิสัยทางเหอเหิม หรืออยาก
ให้อะไรที่ผิด ๆ" หล่อนพูดเสียงอ่อน ๆ แต่กล้งนำหนักความจริงใจทุกถ้อยคำ
"และก็ไม่ต้องการทำอะไรที่ไม่ใช่บุคลิกของกรอมหัวเรา"³

จากบทสนทนาข้างกล่าวนี้ แสดงให้เห็นถึงความพอใจในสภาพความเป็นอยู่ของธิดากาฬ
อย่างเด่นชัด

¹ กฤษณา อโศกสิน (นามแฝง) กะวันตกคืน หน้า 270 - 271.

² ฐ. หน้า 58.

³ ฐ. หน้า 39.

อุปนิสัยประการต่อไปก็คือ ทัศนิกเป็นทณชางคิ. มองสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวอย่างลึกซึ้ง และมีความเป็นตัวของตัวเอง พุติการของเธอก็แสดงถึงอุปนิสัยนี้ เช่น ตอนพิจารณาของเธอยุถึงนายเวคม ทำนองว่า นายเวคมนั้นเป็นกณมีบุญที่ใดคนอย่างโสรวารมาเป็นเลขาการ เพราะโสรวารนั้นรู้ใจนายเวคมทุกอย่าง ทัศนิกตอบมารดาของเธอบว่า "คุณแม่ คนสมัยนี้เขาเขาวิชา "รู้ใจ" มาหากินกันแล้วละ ไม่ใช่ขึ้นอยู่กับบุญบาปอะไรเลย" ¹ หรือในงานวันเกิดนายเวคม การที่โสรวารช่วยเหลืองานอย่างเต็มที่ซึ่งการกระทำดังกล่าวเข้าลักษณะที่ว่า โสรวารนั้นลากเอาตำแหน่งและโต๊ะทำงานที่องค์การติดเข้ามาวิ่งวุ่นอยู่ในบ้านผู้บังคับบัญชาทั้ง ๆ ที่อยู่นอกเวลางานนั้น ทัศนิกมิได้โทษว่าเป็นความผิดของโสรวาร แต่เธอคิดว่าควรจะมีโทษมากกว่าเพราะรสนิยมของผู้บังคับบัญชาเกือบทุกคนมักเป็นเช่นนี้ โสรวารจึงต้องหลีกตามเพื่ออนาคตของเขา และโดยเฉพาะตอนที่ทัศนิกสนทนากับ "นาย" เทอณคิให้ "นาย" รู้จักสำรวจตัวเองทั้งในหน้าที่การงาน และด้านชีวิตส่วนตัว นั่นก็แสดงถึงอุปนิสัยนี้ของเธอได้อย่างเด่นชัด

ลักษณะเด่นประการต่อไปของทัศนิกก็คือ เธอเป็นคนยึดมั่นในอุดมคติอย่างมั่นคง เธอตั้งปณิธานไว้ว่า การดำเนินชีวิตของเธอ นั้น จะต้องดำรงความดีไว้ให้ได้สามประการคือ หนึ่งต้องไม่โกงตนเอง สองไม่โกงญาติมิตร และสามไม่โกงสังคม ซึ่งเธอก็ได้ปฏิบัติตามแนวทางดังกล่าวมาโดยตลอด ด้วยเหตุนี้เองทัศนิกจึงเกิดความรู้สึกดีแย่งขยทตลอดเวลาเมื่อเธอรู้สึกตัวว่าตนรักโสรวาร เพราะโสรวารนั้นมิได้มีสลับนาปฏิบัติตรงกับที่เธอได้ตั้งอุดมคติไว้ ในที่สุดด้วยความยึดมั่นในอุดมคติดังกล่าว ทัศนิกก็ตัดสินใจอย่างเด็ดเดี่ยว ห้ามมิให้โสรวารมาติดต่อกับคนอื่นอีกต่อไป ถึงแม้มการกระทำดังกล่าวจะเป็นการทารุณจิตใจตนเองอย่างไรก็ตาม

นอกจากลักษณะอุปนิสัยที่เด่นชัดดังกล่าวแล้ว อุปนิสัยประการอื่น ๆ ที่ไม่เด่นชัดนักได้แก่ ทัศนิกเป็นทณมีน้ำใจ เข้มแข็ง เด็ดเดี่ยว และมีความเชื่อมั่นในตนเอง

¹ กฤษณา อโศกสิน (นามแฝง) ตะวันตกดิน หน้า 59.

จากลักษณะอุปนิสัยดังกล่าว พิจารณาแล้วจะเห็นว่า ทัศนิกานัน เป็นตัวละครที่มีแก่นสมบัตินี้ในด้านที่ทั้งสิ้น จึงถูกตีไปจากปฏิกิริยาโดยทั่วไป ทั้งนี้เป็นเพราะผู้เขียนเจตนาจะให้ ทัศนิกาเป็นตัวละครในอุดมคติ ให้เห็นแนวทางดำเนินชีวิตที่ตนเอง จึงพอสรุปได้ว่า ทัศนิกาเป็นตัวละครประเภทขบถลักษณะ (Flat Character) และเป็นตัวละครประเภทสถิต (Static Character)

6.3 วิฐ

วิฐเป็นตัวละครอีกตัวหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงความทะเยอทะยาน ปราปรณจะอยู่เหนือผู้อื่นของมนุษย์ วิฐเป็นภรรยาของนายเวคม์ แบนลรวง เธอเป็นแม่บ้านที่มีความสามารถคนหนึ่ง กล่าวคือ มีความสามารถทั้งในด้านการบริหารจัดการในบ้าน และบริหารจัดการงานของสามีด้วย นายเวคม์ถึงแม้ว่าเขาจะมีสมองดีในด้านการงาน มีระเบียบเคร่งครัดเมื่ออยู่ ณ ที่ทำงาน แต่พอถึงบ้าน เขาก็จับกลายเป็นอีกคนหนึ่ง เพราะไม่ว่าเขาจะทำอะไร เขามักจะปรึกษาวิฐ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาเรื่องงาน เรื่องคนหรือแม้ปัญหาเบ็ดเตล็ดที่เขาพอจะแก้ไขได้ก็ตาม วิฐจึงเป็นบุคคลสำคัญที่สุดสำหรับนายเวคม์ เธอเปรียบเสมือนเป็นมือเบื้เท้าเป็นสองและเป็ปัญหาของสามี ซึ่งเธอก็รู้สึกภูมิใจในหน้าที่นั้นมาก

ลักษณะอุปนิสัยของวิฐที่ปรากฏเด่นชัดที่สุดตามท้องเรื่องก็คือ วิฐเป็นคนทะเยอทะยาน โลก และเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนเป็นสำคัญ เนื่องจากวิฐมีทัศนคติอย่างหนึ่งว่า "สมัยนี้ ชิงอันหนึ่งอันใดอยู่เนย ๆ ไม่ไหวทวายไหม้เมื่อไรทำอะไรอะไรก็อย่าหวังเลย" เธอจึงพยายามทุกวิถีทางที่จะทำให้บรรลุผลถึงความคิดดังกล่าว เมื่อนายเวคม์ยังมีชีวิตอยู่นั้น วิฐเป็นตัวละครกลใหญ่ที่คอยกระตุ้นให้นายเวคม์รับอำนาจขึ้นนั้นขึ้นนั้น แม้บางครั้งไม่ยอมรับ ด้วยแลเห็นความเลี้ยหายรออยู่ข้างหน้า เขาก็จำเป็นต้องรับ การละเมิดที่คิดก็เช่นกันวิฐเป็นผู้ชักชวนความกตัญญู พดุงการผิดทอนหนึ่งทีแสดงถึงอุปนิสัยคานันของวิฐอย่างเด่นชัดอีกย ทอนที่วิฐยอมเป็นอนุภรรยาลับ ๆ ของ "นาย" เพราะนอกเหนือ

จากการต้องการจะให้โลรวารได้ก็แล้ว ส่วนประกอบประการสำคัญที่เป็นเหตุให้วิฐุต์สินใจยอมเป็นอนุภรรยาลับ ๆ ของ "นาย" ก็คือเงินนั่นเอง ยิ่งกับความที่บรรยายถึงความดีของวิฐุคอนนั้นว่า

วิฐุซึ่งใจอย่างหนัก นึกถึงผลประโยชน์ที่จะตามมา สิ่งล้ำค่าที่สุดก็คือ ลูกชายส่วนคนที่ต่างประเทศ ซึ่งต้องการเงินสำหรับศึกษาเล่าเรียนอีกมาก ทอมมาก แม่เมื่อเรียนสำเร็จแล้ว ก็ยังต้องการความช่วยเหลือในการประกอบอาชีพ เมื่อสิ้นวิชา เขากลับจะมีใครอีกสักคนหนึ่งเป็นทางเสื่อที่ดี สำหรับหล่อนนั้นไม่มีปัญญาย่างอื่นนอกจาก เขาทางทำให้ทรัพย์สินที่มีอยู่เกิดคอกออก ผล แต่มันก็ไม่มากมายถึงขนาดที่จะทำให้หล่อนเบาใจ

นอกจากความทะเยอทะยาน โลกและเห็นแก่ผลประโยชน์ล้วนตนเป็นสำคัญแล้ว อุปนิสัยอื่น ๆ ของวิฐุที่สังเกตเห็นได้ก็คือ เธอเป็นคนขบขันและไม่ชอบให้ใครเด่นเกินตน ชอบดูถูกผู้อื่น เป็นคนไม่จริงใจกับใครและมักหวังผลประโยชน์จากผู้ที่ตนคบด้วย แลอย่างไรรู้ก็ตาม วิฐุก็นับเป็นแม่ที่ดี รักและหวังดีต่อลูกอย่างจริงใจ ถึงแม้จะเห็นได้จากกรที่เธอที่จะละสมทรัพย์สินสมบัติต่าง ๆ ด้วยปรารถนาจะให้ลูกทุกคนมีหลักฐานเป็นปีกแผ่นแนหน้าในอนาคต และการที่เธอยอมเป็นอนุภรรยาลับ ๆ ของ "นาย" นั้น ก็มิได้เหมาจากความรักลูกด้วยเหมือนกัน

จากลักษณะอุปนิสัยต่าง ๆ เมื่อพิจารณาแล้วพอสรุปได้ว่าวิฐุเป็นตัวละครที่ลักษณะนิสัยหลายอย่าง (Round Character) และเป็นตัวละครประเภทสถิต (Static Character)

6.4 ไอยรา

ไอยรา เป็นตัวละครอีกตัวหนึ่งที่ชี้ให้เห็นถึงการดิ้นรนต่อสู้ของมนุษย์ภายใต้ความปรารถนาจะผลักดันตัวเองไปสู่สภาวะที่ดีกว่า

¹ ฤกษ์ณา อโกลสิน (นามแฝง) ตะวันตกดิน หน้า 961.

ไอยราเป็นชายหนุ่มที่มีภูมิลำเนาอยู่บ้านยากแค้น คือเขาเป็นกำพร้าบิดามารดาตั้งแต่ยังเด็กจึงอาศัยอยู่กับญาติ ต่อมาเขาได้ติดตามบิดาซึ่งเป็นบุตรชายคนโตของ "คุณ" เขามาอาศัยอยู่ในบ้านของ "คุณ" และอยู่กับครอบครัวนี้มาโดยตลอด เนื่องจากความลำบากยากแค้นในวัยเด็กเอง ส่งผลให้เขาเป็นคนที่มีความทะเยอทะยาน ต้องการจะผลักดันตัวเองไปสู่สิ่งที่ดีกว่าเดิม เพื่อให้คนอื่นมีความทุกข์ยากในวัยเด็ก เขาทำทุกอย่างที่คิดว่าตนจะได้รับผลประโยชน์ โดยไม่คำนึงว่าสิ่งเหล่านั้นจะดีหรือไม่ เช่น ยอมเป็นสามีลับ ๆ ของ "คุณ" ซึ่งเป็นมารดาของเพื่อน เพื่อผลประโยชน์ทั้งในด้านฐานะและการงาน ยอมขายหุ้นในการขายรถยนต์ให้กับคนชั่วหวังจะสร้างความสัมพันธ์กับคนดี ยอมเสียเงินจำนวนมากซื้อของราคาแพงจากต่างประเทศไปให้ "นาย" เพื่อหวังผลประโยชน์ทางธุรกิจ และตอนที่ "นาย" วางแผนจะเอาตัวเป็นมรดกกลับนั้น ไอยราได้ให้ความร่วมมือ โดยเป็นผู้จัดหาสถานที่และเป็นคนทำหน้าที่ขับรถรับส่งให้ด้วย

บุคลิกโดยทั่วไปของไอยรา ที่ปรากฏตามท้องเรื่องก็คือ เขาเป็นชายหนุ่มหน้าตาคนสันตวิพรรณดี เป็นคนหล่อแถมสวย แต่ในสายตาของตัวละครด้วยกัน เห็นว่าเขาเป็นคนที่ "เลว" เช่นในสายตาของวิฑู จึงบดสนทนาว่า

"ไอยราจะเลว ถ้าไม่เลวก็ยังไม่เกาะยอนั้นจนร่ำรวยขึ้นมาได้
หรือ... เขาหลงเข้ามาออกใน เป็นมือปืนมาของยายนั้นได้ทุกอย่าง ก็ต่อ
กันใหญ่คนโต ใครจะเอาอะไร จะให้ทำอะไร เขาทำได้ทั้งนั้น"¹

ไอยรามีสภาพชีวิตคล้ายคลึงกับโสรวารอยู่มาก คือ เขาเป็นชายหนุ่มที่โตเข้ามาจากความยากจน ของเขาตัวรอดด้วยลำแข้งของตัวเองมาโดยตลอด การที่เขายอมเป็นสามีลับ ๆ ของ "คุณ" นั้น ถึงแม้ว่าเขาจะมีความสุขทางกาย แต่เขาก็ไม่มีความสุขทางจิตใจเลย เพราะการกระทำดังกล่าวเป็นเสมือนแผลของเขานั่นเอง ไอยราคิดว่าเมื่อใดจะปลิดตัวจาก "คุณ" แต่ความกตัญญูกลับหลอหลอนทุกครั้ง เมื่อเขานึกถึงความละพอกสลายต่าง ๆ ที่ "คุณ" ได้แก่เขา ต่อมา

¹ กษเมธา อโศกสิน (นามแฝง) ตะวันตกคืน หน้า 644.

นิวตลัม ดวงตาคมเป็นมันระยับ และชอบสบถิการ์เป็นประจำ

๑ อุนิสิยของนายที่ปรากฏเด่นชัดที่สุดคือ เขาชอบหญิงที่มีเจ้าของแล้ว ต้องการเห็นความซอกแซกของสามี ที่จำใจต้องพินิจรยาให้แก่คนเฝ้าและเปลี่ยนกับผลประโยชน์บางอย่าง รู้สึกสนุกที่ได้เห็นความอับอายออดสู ความคั่งแค้นกราดเกรี้ยวของผู้เป็นสามี ด้วยเหตุนี้ในสายตาของตัวละครทั่วไป จึงเห็นพ้องกันว่า "นาย" นั้นเป็นโรคจิตชนิดหนึ่ง ส่วนตัวเขาเองก็ยอมรับว่าเขาผิดแปลกไปจากคนอื่น ดังบทสนทนาที่เขาพูดกับวิธู ว่า

"ผมชอบ ผมชอบรสนั้น ผมจะอยู่เป็นผู้เป็นคนอย่างมีความสุขไม่ได้
 แยะ ถ้าผมจะต้องนอนกับเมียผมตลอดชีวิต หรืออยู่กับพวกผู้หญิงที่เดินตลาด
 เกือบคอยจ้องให้ผมเรียกทุกคืนทุกวัน ผมไม่มีอารมณ์กับผู้หญิงพวกนั้น ผม
 ชอบสาววิกา ชอบพาไล ชอบนายทอง และคุณด้วย"¹

ถึงแม้ "นาย" จะมีวิถีชีวิตผิดจากคนอื่น ๆ อยู่บ้าง เขาก็รู้ตัวเองอยู่ตลอดเวลาว่าเขากำลังทำอะไร เพียงแต่เขาไม่ยอมแก้ไขตนเองเท่านั้น อย่างไรก็ตาม เขาก็มีส่วนที่อยู่บ้าง คือมีความรับผิดชอบต่อสิ่งที่เขาก่อขึ้นเสมอ เขาถือว่าผู้หญิงที่ก้าวเข้ามาในชีวิตของเขาทุกคนเป็นเสี้ยวหนึ่งของตัวเขา เขาจึงให้ความช่วยเหลืออย่างสม่ำเสมอเท่าที่จะทำได้ ดังจะเห็นได้จาก "นาย" ไม่เคยทอดทิ้ง สาววิกา วิธู หรือผู้หญิงคนอื่น ๆ แยะ โดยเฉพาะวิธูเมื่อเขาทราบว่าโสรวารภิกจะทอดทิ้งเธอ เขารู้สึกสงสารและเห็นใจมาก เขาพยายามช่วยเหลือวิธูอย่างเต็มที่ที่จะดึงโสรวารภิกกลับมา

นอกจากอุปนิสัยที่เด่นชัดที่สุดคือนายแล้ว อุปนิสัยอื่น ๆ ที่สังเกตได้คือ "นาย" เป็นคนถือความพอใจของตนเองเป็นสำคัญ ไม่เคยใส่ใจเลยว่าใครจะคิดอย่างไรกับตัวเขา ถ้าเขาพอใจแล้วก็นับว่าใช้ได้ นอกจากนี้ "นาย" ยังเป็นคนชอบเอาชนะ ไม่ชอบให้ใครมาสั่งสอน และไม่ชอบ "โน้มน้าว" อีกด้วย ดังจะเห็นได้ค่อนข้างชัดเจนจากพฤติกรรมต่าง ๆ ของ

¹ ภฤณณา อภิเณสิน (นามแฝง) ตะวันตกดิน หน้า 957.

เขาที่แสดงกตัญญู "นาย" พยายามจะเอาชนะทัศนคติด้วยวิธีการต่าง ๆ นานา เขาไม่เคยอ่อนข้อให้กับทัศนคติที่ท้อตน "แข็ง" เข้าใส่เขาเลย เป็นเหตุให้ทั้งสองไม่ลงรอยกันเรื่อยมา แต่พอในตอนท้ายเรื่อง เมื่อทัศนคติสนทนาเตือนสติเขาอย่างนุ่มนวล "นาย" ก็ยอมรับฟังโดยสงบ และเข็นค้อยไปกับคาเตือนสติดังกล่าวนั้น

ในฐานะผู้บังคับบัญชา "นาย" มีส่วนคืออยู่หลายประการ ประการแรกคือ เขาเป็นผู้บังคับบัญชาที่ฉลาด รู้จักใช้คน รู้จักประมาณกำลังความสามารถของผู้ที่อยู่ใต้บังคับบัญชา แล้วจึงจัดสรรงานให้ถูกต้องกับความสามารถของแต่ละคน ถึงแม้เขาจะอุทิศตนผู้ใด เขาก็มิได้ทำอย่างผิดวิสัย เขาจะคิดแล้วคิดอีกว่างานที่จะมอบหมายให้ทำนั้นเหมาะสมกับตัวบุคคลหรือไม่ เพราะเขารู้ว่า "มีดปลาย่อมจะไขแทนมีดเนื้อไม่ได้ และมีดเนื้อ แม้จะใช้สำหรับปลาได้แต่ก็ไปกัม"¹ ประการต่อไป เขาเป็นผู้บังคับบัญชาที่ใจกว้าง ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ดังเช่นตอนที่ "นาย" รับฟังความคิดเห็นของทัศนคติ ทั้งในเรื่องงาน และเรื่องส่วนตัวของเขา ถึงแม้คำพูดบางตอนของทัศนติการจะกล่าวติเตียนเรื่องส่วนตัวของเขา เขาก็รับฟังได้อย่างอุเบกขา ทั้งยังยอมรับว่าเขาเป็นคนกิเลสหนา มีความใฝ่ฝันสูง และมีความต้องการที่จะไขว่คว้าสิ่งต่าง ๆ มาเป็นสมบัติของตนอีกด้วย ประการสุดท้าย "นาย" นับเป็นผู้บังคับบัญชาที่รู้จักใช้จิตวิทยาให้เป็นประโยชน์ในการปกครองคน ดังจะเห็นได้จากการที่เขาสามารถดูจิตว่านอ้อม ไสรวาร ชนะ วิฐุ กาวิกา และคนอื่น ๆ ให้ทำตามที่เขาต้องการได้อย่างดี

ถึงแม้ "นาย" จะมีคุณสมบัติของผู้บังคับบัญชาที่ดีหลายประการ แต่เนื่องจากเขามีหลักประจำใจอยู่อย่างหนึ่งว่า ถ้าความชั่วของเขาทำให้เกิดครุฑนแก่สาธารณะ และความดีให้ประโยชน์แก่ส่วนตัวแล้วเขา จึงจะรู้สึกกระวนกระวาย และเขาก็ปฏิบัติตามหลักดังกล่าว จึงเป็นเหตุให้ "นาย" มีข้อบกพร่องอยู่บ้าง เช่น เขานำตำแหน่งหน้าที่ทางราชการมาใช้เพื่อประโยชน์ส่วนตัว ดังที่เขาได้ปฏิบัติกับ ชนะ และ ไสรวาร และเขายังเป็นผู้บังคับบัญชาที่ส่งเสริมให้มี "ระบบเส้นสาย" ขึ้นในวงราชการอีกด้วย

¹ ฤคยมนา อโกลสิน (นามแฝง) ตะวันตกดิน หน้า 1018.

จากลักษณะของ "นาย" ดังกล่าวมานี้ จะเห็นว่าเขามีทั้งส่วนดีและส่วนเสียจะ
เกื้อกันไป สมดังบทสนทนาที่เขาวิเคราะห์ตัวเองไว้ว่า

"ตอนที่เทวดาตีบนผมลงมาเกิดนึกท่านสั่งว่า... ขอให้เอ็งจงรู้จัก
ถิ่นฐานของสวรรค์ เท่า ๆ กับรู้จักมอญกษัตริย์ของนรก มีความดีเป็นพื้น
และความชั่วเป็นดอก เอ็งจงเป็นมนุษย์ที่เสพสมเต็มกัฏฐาสิกกับชีวิต
มนุษย์ของเอ็ง แต่ยังไม่ถึงตามขอให้เอ็งรู้จักบำเหน็จรางวัลแก่เพื่อน
มนุษย์ที่เอ็งเอาเปรียบเขา"¹

จึงพอสรุปได้ว่า "นาย" เป็นตัวละครที่มีลักษณะนิสัยหลายอย่าง (Round Character) และ
เป็นตัวละครประเภทสถิต (Static Character)

กลวิธีในการแนะนำตัวละคร (Characterization)

กลวิธีในการแนะนำตัวละครของนวนิยายเรื่องตะวันตกดินนี้ ผู้แต่งใช้กลวิธีหลาย
อย่างรวมกัน (Mixing Method) กล่าวคือ บางครั้งผู้แต่งจะใช้กลวิธีที่เรียกว่า
Discursive Method คือจะบรรยายรายละเอียดเกี่ยวกับลักษณะอุปนิสัยของตัวละคร
โดยตรง เช่น ตอนที่บรรยายลักษณะของทินกร และวารี ว่า

ทินกร หิวสภาค เป็นคนฉลาด เจ้าความคิด หากมีข้อเสียตรง
ตระหนักรู้ รักสันโดษเกินควร มีเพื่อนน้อย เขาเป็นคนรอบรู้แต่ไม่ชอบ
แสดงตน เขาก้าวขึ้นบันไดชีวิตอย่างช้า ๆ แต่มั่นคงเรื่อยมา...

คณวารี เป็นเพียงแม่บ้านที่ดี และพร้อมที่จะยอมแพ้อะไรเพื่อคิด
ฉลาดกว่า ถ้าจะให้เขาเป็นผู้นำ เขาก็เป็นผู้นำที่เฒ่า พร้อม ๆ กัน
เขาก็ก็นับตามที่ดีที่สุด²

¹ กฤษณา อโศกสิน (นามแฝง) ตะวันตกดิน หน้า 1688.

² อ. หน้า 128.

บางครั้งผู้แต่งก็ใช้วิธีที่เรียกว่า Characters on other Characters²
ในเรื่องเล่าถึงตัวละครอื่น ๆ เช่น ให้อูฐ และวชิสนทนากันถึง ทัศนิกว่า

คือให้ตัวละคร

"แต่ทัศนิก ก็ไม่ใช่คนช่างแต่งตัวอีกเหมือนกัน"

คุณวชิพยักหน้า

"ข้านั้นเขาชอบกระฉับกระเฉงมากกว่าจะมานั่งยืดยาค่อย ๆ
หน้ากระຈก

"จะว่ากระเฉงคุณวชิชาก็ไม่ใช่ เป็นผู้หญิงทั้งร้อยเปอร์เซ็นต์
ก็ไม่เชิง"¹

หรือให้ทัศนิกพูดถึงอุปนิสัยใจคอของวชิชกับมารดาว่า

"คุณแม่คืออย่าง โกรธเท่าโกรธก็หายเร็ว เกลียดเท่าเกลียด
ไม่ช้าก็ลืม" หล่อนพูดด้วยน้ำเสียงที่ยังเจือความระอูระวในใจ
"แต่สำหรับทัศนิกเห็นจะสนิทยากจะ โดยเฉพาอย่างยิ่ง เกี่ยวกับ
การถูกเกลียดชัง น้าอูฐแกล้งแกล้ว แต่ไม่เคยจริงใจกับใคร
แกล้งเป็นคนที่ทำอะไรทุกอย่าง เพื่อผลประโยชน์จนเคยตัว"²

หรือให้ "นาย" พูดกับแกวิกา ถึงอุปนิสัยของโสรวารว่า

"คนนั้นหรือ... เป็นคนมักใหญ่ใฝ่สูงแต่ขาดแคลน ชีวิต
ทุลักทุเลมากเกินไป แลยทำให้เป็นคนเห็นแก่ตัวรุนแรง แต่ก็
เป็นคนฉลาดสุขุม เพราะฉะนั้นไม่ว่าจะทำงานชนิดไหน ทั้งงาน
เล็กงานใหญ่ก็มักจะประสบความสำเร็จ เป็นผู้ที่มีความรักจำกั
น้อยคนนักที่จะได้รับความรัก และความซื่อสัตย์ที่แท้จริงจากเขา
ผู้ที่ได้รับความรักอันยิ่งใหญ่จากเขาอยู่ตลอดเวลาคือตัวเขาเอง"³

¹ กฤษณา อโศกสิน (นามแฝง) ตะวันตกดิน หน้า 21.

² ก. หน้า 34.

³ ก. หน้า 1686.

จากบทสนทนาของตัวละครดังกล่าว ผู้แต่งก็จะได้ทราบถึงความรู้สึกนึกคิดที่ตัวละครมีต่อกัน และได้ทราบอุปนิสัยของตัวละครผู้ถูกกล่าวถึงด้วย

แต่บางครั้งแทนที่ผู้แต่งจะให้ตัวละครพูดถึงกันตามธรรมชาติ ผู้แต่งกลับให้ตัวละคร

3. คิดวิจารณ์ตัวละครด้วยกันแทน เช่น ใ้ทัศนิกา วิจารย์ วจี กับวิธูว่า

มารดาของเธอนั้นไม่มีท่าเทียบวิธูได้ ยิ่งขณะที่นั่งอยู่ใกล้กันเวลานี้ ก็ยิ่งเห็นความต่างต่างนั้นชัดเจน

คนหนึ่งขอปล่อยตัวตามสบาย ไม่เคียดรอนกับอำนาจจักรราที่ ซึ่ง จะหมุนชีวิตเธอไปทางใด

แต่อีกคนหนึ่งดูพรุ่งพราว กันตัว ระแวงระวังกับทางหนีทีไล่ กระจือ รือร้นที่จะขยับย่างออกไปข้างหน้าอย่างองอาจ และเกินถึงเห็นผู้อื่นอยู่ตลอดเวลา¹

หรือให้ ทัศนิกาวิจารณ์ไสรวาวว่า

ทัศนิกามองดูเขาเงยบ ่า อดนึกในใจไม่ได้ว่า บุรุษผู้นี้สมควรจะอยู่ในยุคสมัยที่คนใหญ่คนโต ยึดเอาการปรนนิบัติส่วนตัวเป็นสำคัญเสียจริง ่า

เพราะเขาคงแกล้ว และเต็มไปด้วยหน่วยก้านงดงาม ความฉลาดอย่างสุขุมส่องแววปลายอยู่เงยบ ่า ในหน่วยตาที่แจ่มใส เขาไม่ใจผู้ชายที่อาจจะกล่าวได้เต็มปากว่า "กะเอน" แต่เขาก็เป็นบุคคลที่สามารถเอาตัวรอดได้อย่างวิเศษสุด²

¹ กฤษณา อโศกสิน (นามแฝง) ตะวันตกดิน หน้า 78.

² ก. หน้า 62.

การที่ผู้แต่งให้ตัวละครคิดวิจารณ์กัน แทนที่จะให้ตัวละครในเรื่องพูดถึงกันนั้นถึงแม้ว่า จะสามารถอธิบายลักษณะอุปนิสัยใจคอของตัวละครได้อย่างแจ่มแจ้ง ทำให้ผู้อ่านมองเห็นภาพ ตัวละครได้อย่างชัดเจนก็ตาม แต่ทว่าวิธีดังกล่าวก็ไม่เป็นธรรมชาติเท่าที่ควร เพราะดูเหมือนว่า ผู้แต่งจงใจจะอธิบายลักษณะของตัวละครนั้น ๆ มากเกินไป

นอกจากทวิวิธีดังกล่าวแล้ว ผู้แต่งยังใช้ทวิวิธีที่เรียกว่า Dramatic Method คือ ให้นำตัวละครโดยอธิบายแบบนั้น ให้ผู้อ่านสังเกตลักษณะนิสัยของตัวละครเอาเองจาก พฤติการณ์ และคำพูดของตัวละคร เช่น ตอนที่แนะนำให้เห็นอุปนิสัยของวิชู ว่าไม่ชอบให้ใคร เกินเกินตน จึงบดขยี้หน้าของนายเวทกับวิชู ว่า

"พันธุคุณเฒ่าเหี้ยวนะ" นายเวทมุกว่าต่อไปอีก "เด็กคนนี้ ถ้าชอบ สังคมเสียหน่อยก็คงจะไปดี"

สีหน้าของวิชู ไม่สู้มองใส่นักเมื่อไถ่ยืนสามิพูดประโยคนั้น

"ไม่มีทางหรอกกะ ฉันเพิ่งรู้ว่า แกมีนิสัยอยากเด่น อยากแสดงว่า ตัวเจ้าความคึกอยู่เหมือนกัน แกมันก็ไม่เข้าแกบอะไรนักหรอก" หล่คน ทำหน้าเมื่อย "คนแคบอยู่ในวงจำกัด แกชอบนึกว่าตัวฉลาดนี้ มักจะ ปะเอยไถ่อยู่รำไป แกก่อนหัดจนไม่รู้หรอกว่า กับคนประเภทหนึ่งก็ต้องพูด อย่างหนึ่ง กับอีกประเภทหนึ่งก็ต้องพูดอีกอย่างหนึ่ง พี่จี้ก็ไม่มีปัญญาสอน 1
รู้ ก็แค่ให้ดูงาน"

หรือตอนที่แนะนำให้เห็นอุปนิสัยของทินกร ที่ไม่ยินดียินร้ายต่อเรื่องของผู้อื่น ดังบทสนทนาระหว่าง จจี กับทินกร ว่า

"เวลานี้ คุณเวทมีเขาเฟื่องมากนะกะ พ่อ เขาคบแต่พวกนายทหาร ใหญ่ ๆ นักการบริหารโต ๆ กับพ่อค้าผู้กว้างขวางทั้งนั้น ถ้าเป็นเจ็กก็ ต้องเป็นเจ็กใหญ่"

"รู้อยู่แล้ว" เขาพยักหน้าเรียบ ๆ "ขอให้เขาเฟื่องมาก ๆ เถอะ"
 ทั้งคนวจีและตณทิกาก็เห็นยิ้มนิค ๆ ปรากฏบนริมฝีปากของผู้พูด
 เป็นยิ้มแห่งภรรยาและธิดาไม่เคยถูกเยาะว่า มันไม่มีความหมาย

"พวกผู้หญิงชั้นอย่างนี้ทุกคน ไปเห็นใคร เขาทรูหราเข้าหน้าคนก็เก็บ
 เอามาถิ่น ถิ่นไม่ได้ นอนไม่หลับ" เขาพูดที่แน่นอนจริง "ตณทิกะ พอลอย
 ตันไปกับแม่เขาค่อยหรือเปล่า"

การที่ผู้แต่งใจกวีในการแนะนำตัวละครเขาวิธีรวมกัน ประกอบกับผู้แต่งได้
 บรรยายถึงเรื่องราวต่าง ๆ เกี่ยวกับภูมิหลัง พฤติกรรม ตลอดจนความรู้สึกนึกคิดของตัวละคร
 อย่างละเอียดลออ จึงเป็นผลให้ตัวละครในนวนิยายเรื่องตะวันตกดินมีบุคลิกภาพที่เด่นชัดมาก
 โดยเฉพาะอย่างยิ่งตัวละครฝ่ายเป็นจริง ซึ่งมีชีวิตชีวาเหมือนกับคนจริง ๆ ที่สามารถพบได้
 ทั่วไปในสังคมไทยปัจจุบัน.

¹ กฤษณา อโศกสิน (นามแฝง) ตะวันตกดิน หน้า 124.

7. ส่วนวนภาษาและบทสนทนา

ส่วนวนภาษาและบทสนทนาของนวนิยายเรื่องตะวันตกดินนี้ เป็นองค์ประกอบอย่างหนึ่งที่ทำให้นวนิยายเรื่องนี้ดีเด่นและน่าสนใจ เพราะเป็นภาษาที่เข้าใจง่าย อ่านแล้วรู้สึกราบรื่นโดยตลอด การเลือกใช้ถ้อยคำ ส่วนใหญ่ผู้แต่งเลือกใช้ถ้อยคำง่าย ๆ สะดวกต่อการเข้าใจ¹ ลักษณะประโยค ส่วนใหญ่เป็นประโยคยาว ๆ เช่น

ทำงานกับผู้หญิง เป็นเรื่องยากลำบากที่สุด โสรวารเข้าใจดี ทั้งจากที่มีผู้คนกล่าวถึงเสมอ ๆ และทั้งที่เขาได้เคยพบ เคยรู้จักมาด้วยกันเองแล้ว ทำงานกับผู้ชายสิบคนก็ยิ่งดีกว่าสิบคนกับผู้หญิงคนเดียว

เพราะหญิงนั้น มักจะเป็นที่มาของเรื่องเล็ก ๆ ซึ่งกลายเป็นเรื่องใหญ่ เรื่องพูดเล่นซึ่งกลายเป็นเรื่องคอขาดบาดตาย

โสรวารจึงระวังตัวหนักหนาเมื่อเข้าใจผู้หญิง โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าผู้หญิงคนนั้นคือเมียชาย¹

หรือตอนที่บรรยายฉากที่บ้านของ "คูล" ว่า

สุขชอบลานด้านข้าง เป็นน้ำตกเล็ก ๆ ซึ่งตกแต่งด้วยหินขนาดใหญ่ บ้างเล็กบ้างจนกลายเป็นภูเขาจำลอง ไฟจากหลังภายในหน้าต่างส่องแสงดูโล่งสบายน่ามองไฟแดงอยู่สูงของเงา ฝุ่นไม้ประดับเบียดตัวกันรายรอบภูเขา น้ำตก มีพรวนเฟิร์น ขอน เองคอฟินเคียว สิบสองปีแนบ ยืนต้นขนาดท่วมบันไดแล้ว แม้ใบแก่งก้างเป็นนี้ ๆ อิงแอบอยู่ข้าง ๆ ไกรทองอันเหลือง
เออ²

¹ กฤษณา อโศกสิน (นามแฝง) ตะวันตกดิน หน้า 112.

² อ. หน้า 509.

จากตัวอย่างข้อความที่ยกมานี้ จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าผู้แต่งเรื่องใช้ถ้อยคำง่าย ๆ ลักษณะการผูกประโยคก็เป็นประโยคยาว ๆ คือประกอบด้วยอนุประโยคและสังกรประโยค เป็นส่วนใหญ่

๑ การใช้สำนวนโวหาร ผู้แต่งจะใช้สำนวนโวหารที่ง่าย ๆ แต่ก็เป็นส่วนเปรียบเทียบที่คมคาย ก็น่าใจ และได้ความหมายลึกซึ้ง เช่น

โสรจวราอาประหาคใจไม่ได้ ที่ได้พบว่า ผู้หญิงคนนี้อยู่สวยประหลาด
 พ้นขาวจักเป็นเงาวาวกับราวกับเคลือบด้วยเปลือกมุก ตักกับนิวค้ำสนิท
 จนเห็นพื้นเรียงเรียบเป็นประกายสว่างไสว ราวกับจุดไฟขึ้นดับพลันใน
ความมืด¹

หรือ -

"แม่ของลูกเป็นผู้หญิงที่ดีที่สุดในชีวิต เพราะมดของพ่อ ถือว่า
 ผู้ชายต้องเป็นผู้ชาย ผู้หญิงต้องเป็นผู้หญิง เมียที่ชอบพาเงาของตัวเองเข้าไป
นั่งที่โต๊ะทานของข้าว คือเมียที่ทำให้ข้าหายบะ ไม่ใช่ว่าให้ข้ารุ่งเรือง"²

หรือ -

หินกรดอนิใจยาว ไม่ว่าเงาจะผ่านไปสักเท่าใด วิรุก็ยังเป็นวิรุ
 คนเก่า ผิดกับพี่สาวราวกับผ้าเขียวกับผ้าดอก³

หรือ -

ความหวังนี้จะเกิดขึ้นครึ่งใดห้วงไม่เคยรู้ เพิ่งรู้สึกอย่างรุนแรง
 เมื่อตอนหัวค่ำนี้เอง ตอนนั้นเห็นเขาขมขื่นแสบแสบใสกับตมติกา
อารมณ์ที่คล้ายถูกบีบอัด รุนขึ้นโดยแรงและเร็ว⁴

¹ กุศณา อโกลสิน (นามแฝง) ตะวันตกดิน หน้า 49.

² ก. หน้า 129.

³ ด. หน้า 457.

⁴ ก. หน้า 586.

หรือ -

"เออ ขอให้เจคดี ๆ สักรายก็แล้วกัน จะได้เป็นฝั่ง เป็นฝาไปสักที
เห็นแว้งกุ่มแทน แต่อย่าเอาอย่างเราละ ถูกต้องยิ่งกว่ามาน้ำ"¹

หรือ -

เขาคิดแล้วคิดว่างานที่มอบหมายให้ทำนั้น จะเหมาะกับตัวบุคคล
หรือไม่

"นี่ปลายคมจะใจแทนมิดเนอไปได้... และมิดเนอแม่จะใช้สำหรับ
ปเอาไว้ แต่ก็ไม่คุ้มกัน"²

หรือ -

เหมือนเข้าใจ "ความรู้สึก" ที่เขากล่าวถึงแล้วอย่างดองแท้ มันเป็น
เสมือนกระเจกเงาสองบานที่หันเข้าหากัน ตัวหล่นอยู่กลาง ทำให้อาจ
ได้เห็นทั้งด้านหน้าด้านหลังของตนเอง³

หรือ -

"ขอให้เอ็งจรรู้จักถิ่นฐานของสวรรค์เท่ากับที่รู้จักนอกชอยของนรก
มีความดีเป็นพื้น และความชั่วเป็นคอก..."⁴

หรือ -

ถ้าความรู้สึกและอารมณ์ของเขาคือดวงอาทิตย์ ที่เคยให้ความสว่าง
กระตือรือร้นแกมดวงสรรพสัตว์

¹ กฤษณา คโณสิน (นามแฝง) ตะวันตกดิน หน้า 862.

² ด. หน้า 1018.

³ ด. หน้า 1388.

⁴ ด. หน้า 1688.

ณ บัดนี้ดวงอาทิตย์แห่งหัวใจ เขาก็กำลังลับขอบฟ้า มีแต่ความมืดมน
ซึ่งเต็มอยู่ในอก แต่โลกชีวิตของเขาก็ยังจำเป็นต้งเดิน พาตัวเขาไป
ด้วยลักษณะที่ตื้นทั้งหลับ คิดทั้ง ๆ หยุตคิด คั่นรันทง ๆ โหยให้¹

การดำเนินเรื่องของนวนิยายเรื่องนี้จะใช้บทบรรยายสลับกับบทสนทนา ด้วยอัตราส่วน
พอ ๆ กัน บทบรรยายนั้นนอกจากผู้แต่งจะใช้บรรยายฉาก และเหตุการณ์ตามท้องเรื่องแล้ว
ผู้แต่งยังใช้บรรยายถึงพฤติกรรมและทัศนคติของตัวละครต่าง ๆ ของตัวละครด้วย โดยเฉพาะ
การบรรยายความรู้สึกของตัวละครนั้น ผู้แต่งสามารถบรรยายได้อย่างดี จนผู้อ่านมีอารมณ์
คล้ายคลึงไปกับบทบรรยายนั้น เช่น ตอนที่บรรยายถึงความรู้สึกของโสรวาร เมื่อพาวิธูไป
ให้ "นาย" จนถึงเที่ยงนอนว่า

โสรวารมองดูร่างในชุดขาวสะอาดกางเกงไฟโครมจากหัวนอนเตียง
ด้วยความรู้สึกสับสน ขวเขยิบเขยิบและน้ำตาซึม คราวแรกที่เหตุการณ์
ทั้งหมดเริ่มขึ้น เขาไม่ทันรู้สึกเช่นนั้น เพราะไม่ได้ได้เห็นภาพใดเลย ทั้งการ
ไปและการกลับของเขอน

แต่สำหรับครั้งนี้

โสรวารเพิ่งรู้สึกว่าเขาไปให้คนไหนเขาถึงกับจะทนดูอีกต่อไปได้...

โสรวารยืนจัดไปทั้งร่าง เมื่อมวงมวงงาหรางมาตามบันไดอันมืด
ทุกหนทุกแห่งบนตึกไร้แสงไฟ และแม้ห้องอันกว้างก็มืดมัวราวกับเบื้องใต้ดิน
คนใช้ชายถือถาดที่มีจานกับแก้มสองสามจานมาวางตรงหน้า แล้วอันตรธานไป

เขาหงายหมดแรงอยู่กับเก้าอี้ตัวหนึ่ง เบื้องบนที่สายตาเขามองขึ้นไป
คือ เพดานอันต่ำเหนือขึ้นไปคือห้องส้วมของ "นาย"²

¹ ฤกษ์นา อโกลสิน (นามแฝง) ตะวันตกดิน หน้า 1708.

² ก. หน้า 1009 - 1010.

หรือตอนที่บรรยายความรู้สึกของโสรवारเมื่อเขาสาธิตว่าเขานั้นไม่ถูกรบกวนกับพันธุภาเลย ทั้ง
ความว

โสรวารรู้สึกว่านาคาเออขึ้นเต็มตาเขา ล้ำนึกได้ทีที่สุ่วาหลอนกับเขา
นั้นไกลกันจริง ๆ

หลอนผุดผ่องทั้งกาย วาจาใจ แต่เขาสี
มันไม่ใช่ความผิดของเขารักหลอน หรือหลอนรักเขา แต่คงจะเป็น
ความผิดของหากเขาพยายามจะดึงหลอนลงมาเกลือกกลั้วกับเปลือกม
อันตัวเขายังไม่สามารถจะชำระให้สะอาดได้
คิดเพียงเท่านั้น ใจเขาก็หายวาบ
รู้สึกว่านทางข้างหน้ามีคมไปทั่ว ขณะนั้นโสรวารมีแต่ความเข้าใจ
อย่างหนึ่ง

อาจจะเรียกว่าโศก หรือคิดได้
แต่เป็นการโศกที่ทำให้เขาเกิดความเบื่อหน่ายในชีวิตขึ้นมาอย่าง
รุนแรง และไม่แลเห็นค่า หรือความหมาย แห่งการบุกเบิกใด ๆ ตลอด
เวลาอันยาวนานบนเวทีชีวิตของเขา
ชัยชนะของเขาสูญเปล่า
จำไว้ว่าเขาได้มานั้น ก็อาก

จากบทบรรยายความรู้สึกของโสรวารทั้งสองตอนนั้น ถ้าผู้อ่านซึ่งศึกษารื่องราวมาโดย
ตลอดจะรู้สึกกระวนกระวาย และเศร้าหมองไปกับบทบรรยายนี้จริง ๆ เหมือนกับตัวของผู้อ่านต้อง
ประสบกับสถานการณ์ทาง ๆ นั้น ด้วยตนเอง

¹ กุณณา อโกลสิน (นามแฝง) ตะวันตกดิน หน้า 1701 - 1702.

เกี่ยวกับบทสนทนา บทสนทนาของนวนิยายเรื่องตะวันตกกีนนี้ มีลักษณะเป็นบทสนทนาแบบเขียน ซึ่งผู้แต่งสามารถเขียนได้อย่างคมคาย เหมาะสมกับบุคลิกของตัวละคร จากบทสนทนา นี้ นอกจากจะช่วยในการดำเนินเรื่องแล้ว ยังสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะอุปนิสัยของตัวละครผู้พูดคุยด้วย เช่น

— คนไม่ผูกพยาบาท อาฆาต

"ลืมเสียเถอะลูกเอ๋ย คนเราจะคบหากันได้ยืดยาว ก็ต้องรู้จักลืมความผิดของกันและกัน ทั้งที่ก็เข้าใจนี่นะว่าน้าเราไม่ชอบเราเพราะอะไร ถ้าแม่กับเขาไม่เคยมีเรื่องคุณพ่อก็ไปอย่าง นี่เราก็มีเรื่องกันจนกระทั่งกันเองกันไปแล้วพักหนึ่ง เฝิงจะมาตีกันก็ตอนที่เราย้ายเขามาแล้วเขามาช่วยหาช่างสร้างบ้านให้แหละ"¹

— คนชอบถูกผู้อื่น

"ไม่มีทางหรอกค่ะ ฉันเพิ่งรู้ว่าแกมีนิสัยอยากเด่น อยากแสดงว่าตัวเจ้าความดีอยู่เหนือคนอื่น แต่มันก็ไม่ใช่แถมอะไรนักหรอก...คนแคบอยู่ในวงจำกัด แล้วชอบนึกว่าคนอื่นนี่ มักจะปล่อยใจอยู่รำไป..."²

— คนเงินแก่ตัว

"ก็แล้ว ให้พี่ไปอยู่ไปนาน ๆ เอะ อยู่เป็นเพื่อนกัน เขาไม่มีเมียมีตัวมีเงินเขาให้จะได้เอามาให้แม่ แล้วเราก็คพอจะไถได้มั่งปลายเดือน"³

¹ กฤษณา อโศกสิน (นามแฝง) ตะวันตกกีน หน้า 35.

² ก. หน้า 108 - 109.

³ ก. หน้า 102.

- ข้อคิดเกี่ยวกับการรัง และการชู ดึงบทสนทนาว่า

"ลงว่าชอบทั้งแล้ว ก็มันว่านลาคทั้งนั้น เพราะในการรัง เรามักได้
อะไรเพิ่มขึ้นมากกว่าพลเสียเอง"¹

- ข้อคิดเกี่ยวกับธรรมชาติอย่างหนึ่งของมนุษย์ ดึงบทบรรยายว่า

✱ มนุษย์เรานั้น มักจะให้คุณค่าแก่สิ่งของตนสูญเสียไปแล้ว หรือกำลังจะสูญเสีย²
เสีย ไ้มากมายและรุนแรงกว่าในยามที่สิ่งนั้นยังเป็นกรรมสิทธิ์ของตนเสมอ

- ข้อคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติตนเมื่ออยู่ในอารมณ์โกรธ ดึงบทสนทนาว่า

"คนเรา ยิ่งโมโหโตโสะยิ่งเหี่ยวระบวยโมโหตามี่ต่าง ๆ มันเป็น
ผลร้ายมากกว่าผลดี เพราะฉะนั้นถ้าเรารู้ตัวว่า เรากำลังตกอยู่ในสภาพ
ที่จะเข้าใจใครไม่ได้ เจ็บแสบอยู่กับความคิดของคนเองเป็นที่สุด ใคร
จะไม่เข้าใจเราอีกต่าง"³

- ข้อคิดเกี่ยวกับการคาดเป็นชีวิต ดึงบทสนทนาว่า

"อะไรที่ไปเร็วมันจะไม่ยั่งยืน อะไรที่ไปไม่ถูกต้องก็ไม่ยั่งยืน
เหมือนกัน"

"แม่จะหวังให้คนสมัยนี้ ไปตามร่องความรอยแบบเก่าได้ยังไง"

"เปล่า แม่ก็ไม่ได้หวังอย่างนั้น แต่แม่ก็กลัวทุกทีว่า ก้าวช้า ๆ มัน
มันคงดีกว่าก้าวเร็ว ก้าวเร็ว ๆ นี่หวังพลาดไถ่ตาย"⁴

¹ กฤษณา อโศกสิน (นามแฝง) ตะวันตกดิน หน้า 84.

² ก. หน้า 355.

³ ก. หน้า 631 - 632.

⁴ ก. หน้า 744 - 745.

๒ ข้อคิดว่าคนเรามักจะมองไม่เห็นความบกพร่องของตนเอง จึงบอกตนว่า

"เรานะ เวลาพูดถึงคนอื่นมักล้มตัวเองเสมอ"

"ฮะ ก็เป็นธรรมชาติของมนุษย์ที่มักจะเห็นคนอื่นชัดเจนนกว่าเห็นตัวเอง"¹

- ข้อคิดสำหรับเป็นนักบริหาร หรือนักปกครอง จึงบอกตนว่า

"เมื่อบ้านเมืองคับขัน ผู้คนอยู่ไม่เย็นและไม่เป็นสุข เขาไม่ต้องการเห็นผู้ปกครองของเขาหรือหาจนเกิดความแตกทางระหว่างเขาและผู้ปกครอง อย่างที่เรียกได้ว่าชาวกับคำ...ยิ่งเหลื่อมล้ำมากเท่าไร ยิ่งก่อให้เกิดความ จงเกลียดชัง และท้ายที่สุดก็คือ เป็นศัตรูกันทางใจอย่างไม่มีวันที่จะเข้าใจ กันได้"²

หรือ -

เมื่อใครคนหนึ่ง ก้าวขึ้นไปสู่ฐานะผู้ปกครองทุกคน รับผิดชอบความสุข ของพลเมือง ใครคนนั้นต้องตระหนักทุกสิ่งทุกอย่างว่า ตนเองเป็นตัวอย่าง หนึ่งของชนทั้งหลาย ทั้งทางโลกและทาง "ธรรม"³

¹ กฤษณา อโศกสิน (นามแฝง) ตะวันตกดิน หน้า 821.

² ก. หน้า 1417 - 1418.

³ ก. หน้า 1421.

8. บทบาทของนวนิยายที่มีต่อสังคมไทย

นวนิยายเรื่องตะวันตกคืนนี้ นับเป็นนวนิยายเรื่องหนึ่งที่มีคุณค่าต่อสังคมไทย โดยเฉพาะการชี้ให้เห็นปัญหาต่าง ๆ ที่สังคมไทยกำลังประสบอยู่ ที่สำคัญคือปัญหาในระบบการบริหารของไทย ได้แก่ ปัญหาที่ผู้บริหารเห็นแต่ความดีส่วนตัว และนิยมชมชอบคนอยู่ข้างเดียวกับปัญหาที่คอยประจบเอาใจ ปัญหาการเกณฑ์พรกเกณฑ์พวก และระบบเล่ห์กล เป็นต้น

ปัญหาที่กล่าวมานี้ เป็นปัญหาเรื้อรัง ที่ควรแก่การแก้ไขเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นสิ่งที่คอยถ่วงความเจริญของประเทศ ทำให้การปฏิบัติงาน ไม่ได้ผลเต็มที่เท่าที่ควร ทั้งยังเป็นบ่อเกิดของความแตกฉานระหว่างบุคคลในระดัต่าง ๆ ด้วย

นอกจากคุณค่าในด้านชี้ให้เห็นปัญหาที่สังคมไทยกำลังประสบอยู่ เพื่อการแก้ไขแล้ว นวนิยายเรื่องตะวันตกคืนนี้ ยังมีคุณค่าในด้าน**การบันทึกสภาพสังคมในทางเวลาที่มีประพจน์แต่ง** นวนิยายเรื่องนี้สมควรยกย่อง

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิเคราะห์นวนิยายที่ไจ้รับรางวัล ส.ป.อ. สามารถสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

นวนิยายเรื่อง เรือนนอย

เป็นนวนิยายสมจริงที่เสนอในรูปแบบของนวนิยายประเภทเล่าเรื่อง นวนิยายเรื่องนี้ มีความดีเด่นในหลายๆ ด้าน ดังนี้ คือ

1. เนื้อเรื่อง มีความแปลกใหม่ เป็นการสะท้อนสภาพสังคมในแง่มุมที่แปลกใหม่ ออกมา คือ กล่าวถึงความแตกต่างในชีวิตครอบครัวซึ่ง เนื่องมาจากผู้ที่เป็นพ่อบ้านแม่บ้านซึ่งเป็นหัวหน้าครอบครัว ขาดหลักเกณฑ์ที่ควรใช้ในการดำเนินชีวิต
2. แก่นเรื่อง มีคุณค่าในด้านสร้างเสริม ให้อคติที่ดีในการดำเนินชีวิตแก่คนทุกชั้นทุกวัยทั้งชายและหญิง คือชี้ให้เห็นว่า ความซื่อสัตย์ในศักดิ์ เกียรติ ความโลภ โกรธ หลง เป็นเรื่องนำไปสู่ความยุ่งยากและความวิบัติ
3. ตัวละคร ผู้แต่งสามารถสร้างตัวละครฝ่ายเป็นจริง ไปได้เป็นอย่างดี มีชีวิตชีวา และตัวละครมีลักษณะที่เป็นไปทั้ง National และ Universal
4. ส่วนภาษาและบทสนทนา เป็นภาษาที่เรียบเข้าใจง่าย เหมาะสมกับลักษณะและบทบาทของตัวละครในเรื่อง และให้ภาพพจน์ที่ชัดเจน
5. เป็นนวนิยายที่มีคุณค่าต่อสังคมไทย โดยเฉพาะในด้านการเสนอปัญหาของสังคม ชี้ให้เห็นสาเหตุที่ทำให้เกิดความล้มเหลวในชีวิตครอบครัว เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงสภาพสังคมให้ดีขึ้น

นวนิยายเรื่อง จกหมายจากเมืองไทย

เป็นนวนิยายสมจริง ที่เสนอในรูปแบบของจกหมาย นวนิยายเรื่องนี้มีความดีเด่นในคำ
ต่าง ๆ ดังนี้

1. เนื้อเรื่อง มีความดีเด่นและแปลกใหม่ คือเป็นการวิจารณ์สังคมไทยตามทัศนะของ
คนจีนอย่างตรงไปตรงมา เป็นการบันทึกเหตุการณ์สำคัญ ๆ ไว้ในช่วงเวลา 20 ปี ก่อระหว่างปี
พ.ศ. 2488 - พ.ศ. 2508 และเป็นการบันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ
และค่านิยมต่าง ๆ ของชาวจีน
2. ทักษะในการประพันธ์ ผู้แต่งสามารถเลือกรูปแบบได้อย่างสอดคล้องกับลักษณะ
ของเนื้อเรื่อง มีทักษะในการเสนอเรื่องจนทำให้ผู้อ่านบางคนเข้าใจว่าเป็นเรื่องจริงอยู่เป็น
เวลานาน
3. แก่นของเรื่อง เป็นแนวคิดที่ก้าวหน้า แปลกใหม่ และมีคุณค่าในแง่สร้างสรรค์
คือช่วยชี้แนะให้ผู้อ่านรู้จักตนเอง รู้จักเพื่อนมนุษย์ ทำให้เกิดความเข้าใจต่อกันระหว่างคนที่
เชื้อชาติต่างกัน แก่นของเรื่องรวมกัน
4. ตัวละคร ผู้แต่งสามารถบรรยายลักษณะตัวละครได้อย่างเด่นชัด สบจริง โดยเฉพาะ
ตัวเอกของเรื่อง เป็นตัวละครที่มีลักษณะนิสัยหลายอย่าง (Round Character) และเป็นตัวละคร
ประเภทตัวเอก หรือ Dynamic Character ด้วย
5. จำนวนภาษาและบทสนทนา เป็นภาษาเขียนที่กระชับ ง่ายตรงไปตรงมา แต่ไม่ขาด
ลักษณะที่ลึกลับ น่าสนใจ
6. เป็นนวนิยายที่มีคุณค่าต่อสังคมไทย คือส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจต่อกันระหว่าง
คนไทยด้วยกัน อันจะก่อให้เกิดความสงบสุขในสังคม และทำให้เห็นจุดบกพร่องของคนไทยและ
สังคมไทย รวมทั้งเสนอปัญหาที่สังคมไทยกำลังประสบอยู่ เช่น ปัญหาเกี่ยวกับระบบการทํางาน
ของข้าราชการไทย ปัญหาเกี่ยวกับระบบการศึกษา ปัญหาเกี่ยวกับเศรษฐกิจและสังคม

นวนิยาย เรื่อง เขาช็อคกานท์

เป็นนวนิยายสมจริง ที่เสนอในรูปแบบนวนิยายประเภทเล่าเรื่อง นวนิยายเรื่องนี้มีความดีเด่นในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. กลวิธีในการประพันธ์ มีกลวิธีในการแต่งที่ดีเด่น คือ ปีการเปิดเรื่องและปิดเรื่อง โดยสร้างความชักเย่อ ยาวทรงก้นหอย ใจกลวิธีในการแต่งที่ทันสมัยหลายแบบผสมผสานกันอย่างแนบเนียน เช่น การเล่าเรื่องตามลำดับปฏิกิริยา การเล่าเรื่องย้อนหลัง (Flash back) การพรรณนาความเกี่ยวข้องวิธีการจรรจบประวัติก (Association of Idea) การเล่าเรื่องโดยใช้จดหมาย นอกจากนี้ยังมีกลวิธีในการเปลี่ยนฉาก และสร้างตัวละครได้อย่างละเอียดละไม
2. แก่นของเรื่อง เป็นแนวคิดที่ก้าวหน้าแปลกใหม่ และมีคุณค่าในด้านสร้างสรรค์คือปลุกใจให้ผู้อ่านกำเนิดชีวิตอย่างมีอุดมคติ รู้จักเสียสละความสุขส่วนตัวเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม
3. ฉาก ผู้แต่งมีความประณีตในการบรรยายฉากฉาก ฉากแต่ละฉากให้ภาพพจน์ที่ชัดเจน เหมาะสมสอดคล้องกับอารมณ์หรือสถานการณ์ในเรื่อง และมีการเปลี่ยนฉากสลับไปมาอย่างแนบเนียน ประกอบการดำเนินเรื่องด้วย
4. ตัวละคร ผู้แต่งสามารถบรรยายลักษณะตัวละครได้อย่างเด่นชัด สมจริง
5. ส่วนวนภาษาและบทสนทนา เป็นภาษาเขียนที่กระชับ ง่าย ทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกและความรู้สึกอย่างลึกซึ้ง
6. เป็นนวนิยายที่ปลูกฝังค่านิยมไทย คือชี้ให้เห็นปัญหาที่สังคมไทยกำลังประสบอยู่ เช่น ปัญหาเกี่ยวกับระบบราชการของไทยในชนบทที่ทำให้เกิดช่องว่าง ระหว่างข้าราชการกับประชาชน ปัญหาเกี่ยวกับอุปสรรคของข้าราชการที่อุดมคติซึ่งออกไปทำงานในชนบท

นวนิยายเรื่องตะวันตกดิน ๗๔

เป็นนวนิยายสมจริงที่เสนอในรูปแบบของนวนิยายประเภทเล่าเรื่อง นวนิยายเรื่องนี้มีความที่เกินในทางต่าง ๆ ดังนี้คือ

1. เนื้อเรื่อง มีความแปลกใหม่ เป็นการสะท้อนสภาพสังคมในแง่มุมที่แปลกใหม่ออกมา ทำให้เห็นพฤติกรรมอันน่ารังเกียจ ชะแหยงของบุคคลกลุ่มหนึ่งในสังคมชั้นสูง
2. กลวิธีในการประพันธ์ ผู้แต่ง เลือกกลวิธีในการเล่าเรื่อง ได้อย่างเหมาะสมกับลักษณะของเนื้อเรื่อง สามารถดำเนินเรื่องไปสู่จุดมุ่งหมายได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม ทำให้ผู้อ่านเห็นแนวความคิดอันเป็นแกนของเรื่อง ได้อย่างชัดเจน
3. แก่นของเรื่อง มีคุณค่าในทางสร้างเสริมก็คือ เกื้อหนุนสติให้ผู้อ่านระมัดระวังในการดำเนินชีวิต และส่งเสริมการดำเนินชีวิตโดยยึดทางสายกลาง รู้จักพอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่ ไม่ทะเยอทะยานจนเกินกว่าเหตุ
4. ตัวละคร ผู้แต่งสามารถร่างตัวละครฝ่ายเป็นจริงไต่อย่างสมจริง มีชีวิตชีวา
5. ศำนวนภาษาและบทพูด เป็นภาษาที่เรียบ เข้าใจง่าย เหมาะสมกับลักษณะและบทบาทของตัวละครในเรื่อง ได้ความรู้อีกหลายภาพพจน์ที่ชัดเจน
6. เป็นนวนิยายที่มีคุณค่าต่อสังคมไทย โดยเฉพาะในด้านการเสนอปัญหาของสังคม คือปัญหาในระบบการบริหารของไทย ได้แก่ปัญหาที่ผู้บริหารเห็นแก่อภิสิทธิ์ และนิยมชมชอบผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาที่คอยประจบเอาใจ ปัญหาการเลวร้ายของคนพวก และระบบเผด็จการ

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาวิเคราะห์นวนิยายที่ได้รับรางวัล ส.ป.อ. ดังกล่าวนี้จะเห็นว่า นวนิยายแต่ละเรื่องที่ได้รับรางวัล ส.ป.อ. นั้น ถึงแม้จะมีโครงเรื่อง ใด ๆ จะมีได้ก็เลิศทุกองค์ประกอบ ก็ตาม แต่องค์ประกอบส่วนใหญ่อยู่ในเกณฑ์ นอกจากนั้นเมื่อพิจารณาจะพบว่า นวนิยายที่ได้รับรางวัล ส.ป.อ. ทั้ง 4 เรื่องนี้ จะมีความร่วมกันอยู่บางประการ คือ

1. ลักษณะเนื้อเรื่องจะเน้นไปในทางเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน เป็นนวนิยายประเภท สมจริง (Realistic)
2. นวนิยายแต่ละเรื่องนั้นจะต้องมีคุณลักษณะที่แปลกใหม่ (Novelty) บางประการ เช่น นวนิยายเรื่อง เรือนมนุษย์มีความแปลกใหม่ในด้านเนื้อเรื่อง นวนิยายเรื่อง จดหมายจากเมืองไทย มีความแปลกใหม่ในด้านเนื้อเรื่องและแก่นของเรื่อง นวนิยายเรื่อง เขาหัวกานต์มีความแปลกใหม่ในด้านแก่นของเรื่อง และนวนิยายเรื่อง ตะวันตกดินมีความแปลกใหม่ในด้านเนื้อเรื่อง
3. นวนิยายแต่ละเรื่องนั้นจะมีเค้าโครงในเค้าโครงสร้างสรรค์บางประการ เช่น นวนิยายเรื่อง เรือนมนุษย์ใช้ข้อเท็จจริงในการดำเนินชีวิต ก่อให้เกิดความขัดแย้งในสังคม กิเลส ความโลภ โกรธ หลง เป็นสิ่งนำไปสู่ความทุกข์ยากและความพิเวศ นวนิยายเรื่อง จดหมายจากเมืองไทยช่วยชี้แนะให้ผู้อ่านรู้จักตนเอง รู้จักเพื่อนมนุษย์ ทำให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกัน ระหว่างคนที่มีเชื้อชาติ ต่างกันแต่ต้องอยู่รวมกัน นวนิยายเรื่อง เขาหัวกานต์ ปลุกใจให้ผู้อ่านดำเนินชีวิตอย่างมีอุดมคติ รู้จักเสียสละความสุขส่วนตัวเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม และนวนิยายเรื่อง ตะวันตกดินจะเตือนสติให้ผู้อ่านระมัดระวังในการดำเนินชีวิต และส่งเสริมการดำเนินชีวิตโดยยึดทางสายกลาง
4. นวนิยายแต่ละเรื่องมีคุณค่าในด้านความรับผิดชอบต่อสังคม ดังจะเห็นได้จาก นวนิยายทุกเรื่องล้วนเสนอปัญหาของสังคมไทยร่วมสมัย โดยชี้ให้เห็นปัญหาจะทำให้การปฏิรูปสภาพ สังคมให้มีความก้าวหน้ายิ่งขึ้น เช่น นวนิยายเรื่อง เรือนมนุษย์ มุ่งจะแก้ไขให้หาสังคมในระบอบ ครอบครัวยุคใหม่ นวนิยายเรื่อง จดหมายจากเมืองไทยมุ่งจะลดช่องว่างระหว่างวัยและช่องว่างระหว่าง วัฒนธรรม นวนิยายเรื่อง เขาหัวกานต์มุ่งจะลดช่องว่างระหว่างชนชั้นวรรณะกับประชาชน และมุ่ง จะให้มีการปฏิรูปการธนาคารในท้องถิ่นชนบท ส่วนนวนิยายเรื่อง ตะวันตกดิน มุ่งจะแก้ไขให้หา การเล่นพรรคเล่นพวก และระบบเผด็จการในระบบการบริหารของไทย

ข้อเสนอแนะ

1. น่าจะได้มีการศึกษาวิจัยรณรงค์ประเภทอื่น ๆ ที่ได้รับรางวัล ส.ป.ด. เช่น ประเภทจารกั และประเภทวินิฉ
2. น่าจะได้มีการศึกษานโยบายที่คณะกรรมการประกวดของสถาบันอื่น ๆ บาง เช่น ของสมาคมทองสุกแสง ประเทศไทย ของสมาคมผู้จัดพิมพ์และผู้จำหน่ายหนังสือแห่งประเทศไทย เป็นต้น

บรรณานุกรม

1 กระแส มาลาภรณ์ วรรณกรรมไทยปัจจุบัน โรงพิมพ์หามกุฏราชวิทยาลัย 2517,
206 หน้า.

✓ กฤษณา อโศกสิน (นามแฝง) กะวันตกกีน เล่ม 1,2,3 พิมพ์ครั้งที่ 2 ประพันธ์คำสน 2516,
1,708 หน้า.

กฤษณา อโศกสิน (นามแฝง) เรือน้อย เล่ม 1 พิมพ์ครั้งที่ 3 มงกุฎศึกษา 2516, 805 หน้า.

กฤษณา อโศกสิน (นามแฝง) เรือน้อย เล่ม 2 พิมพ์ครั้งที่ 3 มงกุฎศึกษา 2516, 844 หน้า.

การฝึกหัดครู, กรม ศึกษานิเทศก์ ภูมิวิชาภาษาไทย เล่ม 3 โรงพิมพ์คุรุสภา 2512,
419 หน้า.

กุหลาบ นิลลิกะมาศ วรรณกรรมไทย โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่นกรมการปกครอง 2516, 207 หน้า.

2 กุหลาบ นิลลิกะมาศ วรรณคดีวิจารณ์ โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2520, 149 หน้า.

กุหลาบ นิลลิกะมาศ วรรณคดีวิจารณ์ ชุดที่ 1 เอกสารประกอบคำบรรยายวิชาภาษาไทย 258
มหาวิทยาลัยรามคำแหง 109 หน้า (จัดจำหน่าย)

✓ จิตรลดา สุวัติกุล การสนทนาทัศน์และหลักเกณฑ์การรวมไทยร่วมสมัยเรื่อง
"เขารื้ออกานต์" ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่สี่ ปรินิพนธ์ ค.ม. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2518, 136 หน้า.

เจือ สตะเวทิน ประวัตินวนิยายไทย โรงพิมพ์สุทธินิสารการพิมพ์ 2517, 254 หน้า.

3 เจือ สตะเวทิน วรรณคดีวิจารณ์ โรงพิมพ์สุทธินิสารการพิมพ์ 2518, 178 หน้า.

เจือ สตะเวทิน ศิลปะการประพันธ์ พิมพ์ครั้งที่ 2 อักษรเจริญทัศน์ 2510, 321 หน้า.

✓ ชลธิรา กลัคชัย และสุวรรณา เกรียงไกรเพชร "กะวันตกกีนกับรางวัล ส.ป.อ."
อักษรศาสตร์วิจารณ์ 3 : 31 - 35 สิงหาคม 2516.

เชียงใหม่, มหาวิทยาลัย คณะมนุษยศาสตร์ รายงานการสัมมนาการสอน วรรณกรรมไทยปัจจุบัน
ระดับอุดมศึกษา วิทยาลัยการพิมพ์ (เชียงใหม่) 2516, 166 หน้า.

คอกโมสค (นามแฝง) ทันวัน เจริญทัศน์การพิมพ์ 2513, 632 หน้า.

คำรง เพ็ชรพลาย "บทบรรณาธิการ ขาวนอกนา โดยดีฟ้า" วารสารทองสมุท 1 : 73
มกราคม - กุมภาพันธ์ 2517.

คู่ย์ จุมสาย, ม.ล. บรรณกรรมพิพิธเจติยวิทยา ไทยวัฒนาพานิช 2516, 163 หน้า.

เทือก กุสุมา ณ อยุธยา "เรื่องว่านเงินหรือนานิยายในวรรณคดีไทย" จันทร์เกษม 85 : 45 - 53 พฤศจิกายน - ธันวาคม 2511.

"นวนิยายนำเนกาวไปสู่จุคม" อักษรศาสตร์วิจารณ์ 5 - 6 : หน้าหน้า ตุลาคม - พฤศจิกายน 2518.

บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, ม.ล. แนวทางการศึกษาวิชาวรรณคดี มติการพิมพ์ 2518, 108 หน้า.

- 4 บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, ม.ล. วิเคราะห์วรรณคดีไทย ไทยวัฒนาพานิช 2517, 266 หน้า.
เปลื้อง ณ นคร คำบรรยายวิชาการประพันธ์และหนังสือพิมพ์ พิมพ์ครั้งที่ 3 ไทยวัฒนาพานิช 2507, 342 หน้า.

พรสุข บุญสภา และ รมณี เพชรคุปต์ นวนิยายอังกฤษและนวนิยายอเมริกัน เอกสารประกอบคำบรรยายวิชาภาษาอังกฤษ 345 มหาวิทยาลัยรามคำแหง 61 หน้า (อักษำเนา)

✓ มโหตร (นามแฝง) "เขารื้อกานต์ของสุวรรณี สุคนธา" วิทยาสาร 38 : 12 : 51 ตุลาคม 2514.

มาลีหัตถ์ พรหมหัตถเวที วรรณคดีวิจารณ์ เอกสารประกอบคำบรรยายวิชาภาษาอังกฤษ 437 มหาวิทยาลัยรามคำแหง 114 หน้า (อักษำเนา)

ยศ วัชรเสถียร การประพันธ์และนักประพันธ์ของไทย แพร่พิทยา 2506, 522 หน้า.

รินฤทัย สัจจพันธุ์ อิทธิพลวรรณกรรมต่างประเทศในวรรณกรรมไทย เอกสารประกอบคำบรรยาย 458 มหาวิทยาลัยรามคำแหง 260 หน้า (อักษำเนา).

✓ เรืองยศ จันทรศิริ "กฤษณา วโศกสินกัณงาน" อักษรศาสตร์วิจารณ์ 56 : 10 - 27 ตุลาคม - พฤศจิกายน 2518.

✓ วันเพ็ญ จันทรวิโรจน์ และ นิทยา มงคลวุฒิ "หมอกานต์ "คนนอก" ของสังคม" วารสารธรรมศาสตร์ 2 : 52 - 62 พฤศจิกายน 2514.

- 5 วิทย์ ศิวะกรียานนท์ วรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์ พิมพ์ครั้งที่ 5 แพร่พิทยา 2518, 284 หน้า.

สังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, สภาคณ วรรณไวทยากร ไทยวัฒนาพานิช 2514, 157 หน้า.
 ศิทธา ทัศนจุฑา และคนอื่นๆ ความรู้ทั่วไปทางวรรณกรรมไทย โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น
 กรมการปกครอง 2515, 556 หน้า.

✍ ศิทธา ทัศนจุฑา "ทำไมคณะกรรมการจึงเลือก "เขารื้ออากนถ์ ของสุวรรณี" สังคมศาสตร์
 ปริทัศน์ 4 : 69 - 73 ตุลาคม 2514.

สุวรรณี วราทร ประวัตินวนิยายไทยตั้งแต่ปลายรัชกาลที่ 5 สมัยเปลี่ยนแปลงการปกครอง
พ.ศ. 2475 ปริญญาโท อ.ม.จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2516, 380 หน้า.

สุภา ลือศิริ จดหมายจากเมืองไทย เล่ม 1 พิมพ์ครั้งที่ 5 บรรณกิจ 2518, 420 หน้า.

สุภา ลือศิริ จดหมายจากเมืองไทย เล่ม 2 พิมพ์ครั้งที่ 5 บรรณกิจ 2518, 432 หน้า.

✍ สุวรรณี สุคนธา (นามแฝง) เขารื้ออากนถ์ พิมพ์ครั้งที่ 3 กลังวิทยา 2516, 503 หน้า.

✍ อิงอร สุพันธุ์วัฒน์ "นวนิยายที่ไ้รับรางวัล" อักษรสารวิจารณ์ 5 - 6 : 46 - 52
 ตุลาคม - พฤศจิกายน 2518.

Abrams, M.H. A Glossary of Literary Terms 3 rd. ed., Holt, Rinehart
and Winston, Inc, New York, 1971, 193 pp.

Rhongbhuphat, Napa Reviews Reprinted from Journal of The Siam Society,
July 1971, Vol 59, Part 2.

"Criticism" in Encyclopedia Britannica Vol. 6, pp.784 - 786, edited by
William Benton, Encyclopedia Britannica, Inc, Chicago, 1971.

De Mordaunt, Walter J. A Writer's Guide to Literature McGraw Hill,
Inc, 1965, 397 pp.

Gassner, John W. "Criticism" in The World Book Encyclopedia Vol.3,
p.913, edited by Field Enterprises Educational Corporation,
Chicago, 1960.

Haines, Helen E. What's in a Novel Columbia University press,
New York, 1963, 283 pp.

Knickerbocker, K.L. and Reninger, H. Willard Interpreting Literature
Henry Holt and Company, New York, 1955, 893 pp.

Wallek, Rene and Warren, Austin Theory of Literature Harcourt, Brace &
World, Inc., New York, 1956, 375 pp.